

Universiteit Gent
Academiejaar 2002-2003

De Golfoorlog van Het Laatste Nieuws, De Standaard en De Morgen
1990-1991

Licentiaatverhandeling
Suzanne Hoogewijs

Promotor Prof. Dr. G. Deneckere
Commissaris Prof. Dr. G. Buelens
Commissaris G. Castryck

INHOUDSTAFEL

Inleiding	1
1. Inleiding en relevantie van het onderzoek	1
1.1 De Golfoorlog	1
1.2 Media	2
2. Vraagstelling	3
3. Indeling thesis	4
Hoofdstuk 1 Methodologie	6
1. Theoretische omkadering	6
1.1 Kwantitatieve analyse	6
1.2 Kwalitatieve analyse	6
2. Praktische uitvoering en werkwijze	8
Hoofdstuk 2 Doorlichting kranten	10
1. Inleiding	10
2. De Standaard	11
2.1 Geschiedenis	11
2.2 Redactionele lijn	11
2.3 Redactionele autonomie en werking van de redactie	12
2.4 Oplage en verspreiding	13
2.5 Kenmerken van het lezerspubliek	13
3. Het Laatste Nieuws	13
3.1 Geschiedenis	13
3.2 Redactionele lijn	14
3.3 Redactionele autonomie en werking van de redactie	15
3.4 Oplage en verspreiding	15
3.5 Kenmerken van het lezerspubliek	15
4. De Morgen	16
4.1 Geschiedenis	16
4.2 Redactionele lijn	17
4.3 Redactionele autonomie en werking van de redactie	17
4.4 Oplage en verspreiding	18
4.5 Kenmerken van het lezerspubliek	18

Hoofdstuk 3 Pers	19
1. Inleiding	19
2. Pers en Beeldvorming	20
2.1 Een theoretisch kader voor het begrijpen van nieuws	21
2.2 Een praktisch kader voor het begrijpen van nieuws	23
2.3 Een theoretisch kader omtrent beeldvorming	23
3. CNN in de Golfoorlog	25
4. Oorlogspropaganda en Golfcensuur	28
4.1 Propaganda	28
4.1.1 Inleiding	28
4.1.2 Doelstellingen van oorlogspropaganda	28
4.1.3 Technieken van oorlogspropaganda	29
4.2 Censuur in de Golfoorlog	31
5. Het nieuws: van de bron tot de huiskamer	34
5.1 Journalistiek en correspondent	34
5.2 De wereldnieuwsagentschappen	35
5.3 De implicatie van de hegemonie van de wereldnieuwsagentschappen	35
5.4 Nationale agentschappen	37
5.5 De redactie en hoofdredacteur	37
6. Wat is de taak van een dagblad?	38
Hoofdstuk 4 Oorlog	39
1. Inleiding	39
2. VN en resoluties	39
2.1 Inleiding	39
2.2 Doelstellingen van de Verenigde Naties	40
2.3 Euforie na het einde van de Koude Oorlog, de Golfoorlog als sleutelmoment	41
3.4 Resoluties	42
3. Wat eraan vooraf ging in de wereld... De Amerikaanse perceptie van de Iraakse bedreiging	42

Hoofdstuk 5 Geschiedenis van Irak, Koeweit en hun grensconflict	49
1. Inleiding	49
2. Historische schets	50
1.1 Koeweit	50
1.1.1 Britse en Turkse invloed (18 ^e en 19 ^e eeuw)	50
1.1.2 Gevolgen WOI en de Conferentie van Uqair (1922)	51
1.1.3 Koeweit na de onafhankelijkheid (1961)	52
1.1.4 Democratie?	53
1.2 Irak	53
1.2.1 Gevolgen van WOI	53
1.2.2 Het koninkrijk Irak (1921)	55
1.2.3 De eerste jaren van de republiek (1958)	57
1.2.4 Het Ba'th-regime (1968)	59
1.2.5 Oorlog met Iran (1980-1988)	63
1.2.6 De Koeweit crisis	67
3. Directe aanleidingen en aanloop	68
3.1 Inleiding	68
3.2 Lange termijn factoren	68
3.3 Korte termijn factoren	69
Hoofdstuk 6 Decodering van de berichtgeving	72
1. Gehanteerde analysemethode	72
1.1 Kwantitatieve analyse	72
1.1.1 Auteur	72
1.1.2 Lengte	73
1.1.3 Inhoud	74
1.2 Kwalitatieve analyse	75
2. Relevantie van de weerhouden en onderzochte data, verloop van de Golfcrisis	77
A. Vrijdag 3 augustus 1990	77
B. Donderdag 9 augustus 1990	78
C. Zaterdag 1 december 1990	80
D. Vrijdag 11 januari 1991	81
E. Vrijdag 18 januari 1991	82
F. Zaterdag 19 januari 1991	83
G. Donderdag 14 februari 1991	84
H. Maandag 25 februari 1991	85

I. Woensdag 27 februari 1991	86
J. Vrijdag 1 maart 1991	86
K. Vrijdag 12 april 1991	87
3. Analyse	88
A. Vrijdag 3 augustus 1990	88
1. Kwalitatieve analyse van de redactionele artikels	88
1.1 Economie	88
1.2 Belgen in de Golf	89
1.3 Saddam Hoessein	90
1.4 Eerste paragraaf van het eerste artikel	91
1.5 Historische schets	93
1.6 De Golf	96
1.7 Dodentol	98
1.8 Details	98
1.9 Houding	99
Conclusie	100
2. Kwalitatieve analyse van de opiniërende artikels	103
3. Op de voorpagina gepubliceerde foto's	105
B. Donderdag 9 augustus 1990	106
1. Kwalitatieve analyse van de redactionele artikels	105
1.1 Economie	105
1.2 Belgen/buitenlanders in de Golf	107
1.3 Gifgas	108
1.4 VS-Irak	110
1.5 Amerikaanse troepen in SA	114
1.6 Differentiërende artikels	117
Conclusie	118
2. Kwalitatieve analyse van de opiniërende artikels	121
3. Op de voorpagina gepubliceerde foto's	123
C. 1 december 1990	125
1. Kwalitatieve analyse van de redactionele artikels	125
1.1 Belgen in de Golf	125
1.2 De gesprekken van de laatste kans	127
1.3 Economie	130

Conclusie	130
2. Kwalitatieve analyse van de opiniërende artikels	131
3. Op de voorpagina gepubliceerde foto's	134
D. 11 januari 1991	135
1. Kwalitatieve analyse van de redactionele artikels	135
1.1 Terreurdreiging	135
1.2 Uittocht Golf	136
1.3 Internationale politiek	138
1.4 Acties tegen de oorlog	139
1.5 Verenigde Staten	140
1.6 Journalistiek	143
1.7 Belgische schepen	144
1.8 Niet te vergelijken	144
Conclusie	146
2. Kwalitatieve analyse van de opiniërende artikels	148
3. Op de voorpagina gepubliceerde foto's	152
E. 18 januari 1990	153
1. Kwalitatieve analyse van de redactionele artikels	153
1.1 Voorpagina	153
1.2 Hamsterfenomeen	156
1.3 Bombardementen	157
1.4 België en de Golf	160
1.5 Belgische politiek	162
1.6 Migranten	164
1.7 Economie	165
1.8 Journalistiek	166
1.9 Internationale politiek	166
1.10 Oorlogspolitiek vanuit het Westen	167
1.11 Oorlogspolitiek vanuit het Midden-Oosten	170
1.12 Reacties	172
1.13 Israël	174
1.14 Schema's/kaarten/cartoons	174
1.15 Rest	175

Conclusie	176
2. Kwalitatieve analyse van de opiniërende artikels	181
3. Op de voorpagina gepubliceerde foto's	185
F. 19 januari 1990	187
1. Kwalitatieve analyse van de redactionele artikels	187
1.1 Aanval op Irak	187
1.2 Palestijnen	192
1.3 God	193
1.4 Pers	193
1.5 België	195
1.6 Belgische politiek	197
1.7 Betogingen	199
1.8 Economie	199
1.9 Midden-Oosten	201
1.10 Westerse politiek	203
1.11 Oorlogspolitiek	204
Conclusie	206
2. Kwalitatieve analyse van de opiniërende artikels	210
3. Op de voorpagina gepubliceerde foto's	213
G. 14 februari 1990	215
1. Kwalitatieve analyse van de redactionele artikels	215
1.1 Bom op bunker	215
1.2 Internationale politiek	218
1.3 Economie	219
1.4 De Standaard hoofdartikel	220
1.5 Rest	221
Conclusie	224
2. Kwalitatieve analyse van de opiniërende artikels	227
3. Op de voorpagina gepubliceerde foto's	229
H. 25 februari 1990	231
1. Kwalitatieve analyse van de redactionele artikels	231
1.1 Grondoorlog	231

1.2 Moskou	233
1.3 Belgische politiek	234
1.4 Irak	238
1.5 Economie	239
1.6 Betoging	239
Conclusie	240
2. Kwalitatieve analyse opiniërende artikels	242
3. Op de voorpagina gepubliceerde foto's	246
I. 27 februari 1991	248
1. Kwalitatieve analyse van de redactionele artikels	248
1.1 Terugtrekking van Irak	248
1.2 Sovjetunie	252
1.3 Belgische politiek	254
1.4 Economie	255
1.5 Midden Oosten	255
1.6 Omtrent oorlog	258
Conclusie	259
2. Kwalitatieve analyse van de opiniërende artikels	262
3. Op de voorpagina gepubliceerde foto's	265
J. 1 maart 1991	266
1. Kwalitatieve analyse van de redactionele artikels	266
1.1 Vrede	266
1.2 Saddam Hoessein	268
1.3 Bush	271
1.4 Midden-Oosten	271
1.5 Oorlog	272
1.6 Internationale politiek	273
1.7 België/economie	274
Conclusie	274
2. Kwalitatieve analyse van de opiniërende artikels	276
3. Op de voorpagina gepubliceerde foto's	279

K. 12 april 1991	281
1. Kwalitatieve analyse van de redactionele artikels	281
1.1 Koerden	281
1.2 Belgische politiek	281
1.3 Internationale politiek	282
Conclusie	282
2. Kwalitatieve analyse van de opiniërende artikels	283
3. Op de voorpagina gepubliceerde foto's	285
4. Kwantitatieve analyse	286
Besluit	289
Bibliografie	296
Bijlage	

Inleiding

1. Inleiding en relevantie van het onderzoek

1.1 De Golfoorlog

Op 2 augustus 1990 viel Irak buurland Koeweit binnen. De internationale gemeenschap reageerde onmiddellijk. De VN Veiligheidsraad en de Arabische Liga veroordeelden de Iraakse agressie en de Europese Gemeenschap kondigde een economisch embargo aan, dat snel gevolgd werd door een wereldwijd maritiem embargo vanuit de Veiligheidsraad. Op 7 augustus besliste de Amerikaanse president Bush 200.000 soldaten te sturen en reeds de volgende dag werd begonnen met de troepenontplooiing. Volgens Coolsaet werd het Golfconflict in de eerste plaats aangevoeld als het eerste conflict van het post-Koude Oorlog tijdperk en als een voorbode van de 'nieuwe wereldorde'. Er werd hiermee verwezen naar een wereld, waar niet het machtsevenwicht, maar het internationaal recht zou heersen. Voor het eerst maakten beide grootmachten, de Verenigde Staten en de Sovjetunie, dezelfde analyse en stonden ze aan dezelfde zijde in een conflict. Het grootste gedeelte van de internationale gemeenschap deelde dezelfde visie op het Golfconflict: indien Saddam Hoessein ongestraft zou blijven, zou dit verkeerde normen voor de post-Koude Oorlog wereldorde opleveren, namelijk een vrijgeleide voor would-be dictators¹.

Goossens stelt dat 'deze oorlog geen oorlog als de andere' was. Nooit voordien in de geschiedenis werden er zulke middelen ingezet om de verslaggeving te verzorgen en desondanks ontbrak de meest elementaire informatie².

Wat de Golfoorlog betreft is één ding immers zeer duidelijk: het was een 'media event'. De Golfoorlog staat symbool voor een ten top gedreven verstrengeling van media en militair bevel. De literatuur behandelt voornamelijk het militair informatiemonopolie, waarbij vele auteurs melding maken van het 'Golfoorlog syndroom'³. Een ingenieus systeem van selectieve informatiedoorstroming leidde tot een uniforme nieuwsstroom, en maakte in de eerste plaats duidelijk dat deze oorlog een propaganda oorlog was. De Golfoorlog wordt algemeen aanzien als de eerste oorlog die "live" op televisie uitgevochten werd, anders dan

¹ COOLSAET (R.), 'Actuele vraagstukken van de internationale politiek', Gent, 2002-2003, onuitgegeven cursus, vakgroep Politieke Wetenschappen, p. 7

² GOOSSENS (P.), 'Oproep tot bescheidenheid', De Morgen, 1 maart 1991

³ CHENEY (G.), 'We're talking war: symbols, strategies and images. Desert Storm and the mass media', New Jersey, Hampton Press, 1997, pp. 61-73 en andere

de oorlog in Vietnam, die eveneens op televisie beslecht werd maar dan via de nieuwsberichten⁴.

In de Golfoorlog sneuvelden tevens vele records uit de militaire geschiedenis. Tijdens de eerste dagen van het grondoffensief groeide een manoeuvre uit tot de grootste helikopteraanval ooit. Op 27 februari overschreed het aantal sorties van de geallieerde luchtmacht de 100.000, wat ongeveer vier keer zoveel is als het aantal missies dat werd gevlogen tegen Japan tijdens de laatste 14 maanden van de Tweede Wereldoorlog. Het recordaantal tanks die op één dag vernietigd werden werd verbroken, alsook slaagde men er voor de eerste keer in vanuit de lucht verscheidene toestellen tegelijk onschadelijk te maken.

1.2 Media

Dagbladen bewijzen steeds opnieuw hun centrale rol in de informatievoorziening. De Bens stelt dat ze bovendien voortdurend hun rol van 'waakhond' bevestigen door meer tijd, energie en mankracht te investeren in het journalistieke eindproduct. Zo zijn er in Vlaanderen in 2000 ongeveer 700 voltijdse journalisten tewerkgesteld in de dagbladsector, tegenover ongeveer 130 voltijdse journalisten bij de nieuwsafdelingen van de VRT en de VTM⁵. De persgeschiedenis heeft aangetoond dat dagbladen glansrijk het hoofd kunnen bieden aan de twee andere traditionele media, radio en televisie. Het dagblad heeft in onze westerse cultuur een onvervangbare, traditionele, haast rituele plaats ingenomen⁶.

Daar de media in het huidige 'informatietechnologisch' tijdperk onze belangrijkste bron van informatie over de wereld vormen, beschikken journalisten over een specifiek machtsapparaat, zij staan immers voor de verspreiding van de informatie in. Dit maakt dat de publieke opinie, om vat te krijgen op wat er in de wereld gebeurt, afhankelijk is van de media. Een gevolg hiervan wordt door Blommaert beschreven: '*Vermits ons geloof in de alziende media zo groot is, merken we niet langer dat de media ons allerhande zaken doen zien, en dat de mogelijkheden om via de media systematisch aan beïnvloeding te doen nu nagenoeg onbeperkt zijn*⁷.'

⁴ MOWLANA (H.), GERBNER (G.), SCHILLER (H.I.) (ed.), 'Triumph of the Image. The Media's War in the Persian Gulf- A Global Perspective', 1992, Westview Press, Boulder, p. 160

⁵ VRT; Journaal, Ter Zake, Koppen en Sport, VTM; Journaal, Telefac's en Sport

⁶ DE BENS (E.), 'De pers in België. Het verhaal van de Belgische dagbladpers. Gisteren, vandaag en morgen.', Lannoo, Tielt, 2001

⁷ BLOMMAERT (J.), 'Samenleving en politiek', Gent, 2002, p. 37

2. Vraagstelling

Dit onderzoek stelt de vraag naar het beeld dat lezers van Het Laatste Nieuws, De Standaard en De Morgen van het Golfconflict konden opbouwen op basis van de door de respectievelijke kranten verstrekte informatie.

Deze kranten werden geselecteerd op basis van hun verschillende ideologische strekking; De Standaard is een katholiek en eerder conservatief dagblad, De Morgen is onafhankelijk en progressief-links, en Het Laatste Nieuws is een liberaal dagblad. Voor De Standaard werd gekozen omdat deze in het spectrum van de katholieke kranten zeer representatief is en kwaliteit en een hoge oplage vertegenwoordigt. De keuze van De Morgen is gebaseerd op het feit dat dit het enige Vlaamse dagblad is met een 'links' en progressief imago. Ook deze krant staat borg voor kwaliteit. Als krant met een blauwe stempel werd Het Laatste Nieuws weerhouden. Dit dagblad is geen kwaliteitskrant, maar de enige representatieve liberale krant in Vlaanderen, met tevens de hoogste oplage.

Om een inzicht te krijgen in hoe een lezer het nieuws geboden door een dagblad percipieert, werd gesteund op Van Dijk in 'News as Discourse'.

De initiële doelstelling is trachten vast te stellen hoe de kranten met de informatie omtrent de situatie in de Golf omgaan. Dit door te onderzoeken wie het meest aan het woord gelaten wordt, op welke manier dit gebeurt, of er veel achtergrond geboden wordt, etc. Dit deel van het onderzoek wil ook nagaan of de krant zelf haar visie op de feiten aan de lezer kenbaar maakt, hoe en in welke mate dit gebeurt en of de ideologische strekking hieruit op te maken valt.

Uiteindelijk wordt hiermee beoogd voor de drie kranten tot een conclusie te komen waarbij de gemaakte constatering omtrent de omgang van de kranten met de informatie gelieerd worden aan het beeld dat de lezer van het conflict, in al zijn verscheidenheid, zal hebben. De vraag die zich hierbij natuurlijk stelt is of dit beeld verschillend zal zijn naargelang de krant die gelezen werd.

Bijkomende onderzoeksvragen kunnen nog gesteld worden zoals: werden de propagandatechnieken hier ook toegepast? Strookt de berichtgeving omtrent het Golfconflict in de Vlaamse dagbladpers met de dagbladpers in de westerse wereld? Zijn de gevolgen

van het westers informatiemonopolie duidelijk? En deze van de censuur? Hoe gaan de kranten hiermee om?

3. Indeling van de thesis

Na dit inleidende deel, waarin de uitgangspunten en het doel van deze studie uit de doeken gedaan worden, volgt een hoofdstuk methodologie. Naast het theoretisch kader waarin dit werk zich situeert, wordt hier ook de voor dit onderzoek gehanteerde werkwijze belicht.

Hierop volgt een literatuurstudie. In het eerste deel worden de drie onderzochte kranten behandeld. Hier wordt kort ingegaan op de geschiedenis van elke krant, aandacht besteed aan de redactionele lijn, organisatie en werking van de redactie. Ook de oplage, verspreiding en kenmerken van het lezerspubliek worden overlopen. Zo kunnen uit het onderzoek opgemaakt conclusies gerelateerd worden aan bijvoorbeeld de ideologische strekking van de krant.

In een volgend deel wordt het aspect beeldvorming uit de doeken gedaan, waarbij specifiek wordt ingegaan op de wijze waarop, volgens Van Dijk, een krantenlezer het geboden nieuws percipieert. Een apart stukje wordt ook gewijd aan CNN, die de oorlog rechtstreeks in de huiskamer bracht en zo voor een primeur in de persgeschiedenis zorgde. Ook komen hier de censuurmaatregelen aan bod die tijdens de Golfoorlog golden, en wordt het aspect oorlogspropaganda toegelicht. Verder wordt de werking van de internationale nieuwsdoorstroming belicht, alsook de daar rond heersende commotie. Deze gegevens zijn cruciaal indien men de toestand waarin het nieuws gecreëerd wordt wil begrijpen. En even zeer indien we het beeld dat de lezer via de krant kan opbouwen naar waarde willen schatten.

In het voorlaatste hoofdstuk 'Oorlog', wordt in eerste instantie kort ingegaan op de centrale rol van de Verenigde Naties in het hele gebeuren. Vervolgens wordt een kijk geboden op hoe de Verenigde Staten, naast Irak en Koeweit ongetwijfeld de belangrijkste actor, met het conflict omgingen

In een hoofdstuk dat literatuurstudie afsluit, wordt een historisch overzicht omtrent Koeweit en Irak en de raakpunten die beide gemeenschappelijk hebben gebracht. Deze schets kan

tevens opgevat worden als een overzicht van de indirecte oorzaken die tot het ontstaan van het conflict leidden. Dit wordt gevolgd door de onmiddellijke, directe oorzaken.

Het eigenlijke corpus is opgedeeld in drie delen. In een eerste deel wordt de gehanteerde analysemethode verduidelijkt. Hier worden de categorieën waaronder de kwalitatieve en kwantitatieve analyse geanalyseerd werden in detail aan de lezer voorgesteld. Dit eerste deel wordt afgesloten met een verduidelijking van de voor de kwalitatieve analyse weerhouden data, aan de hand waarvan het hele conflict kort overlopen wordt.

Het tweede deel omvat de eigenlijke analyse. Deze bevat vier onderdelen. In een eerste worden de redactionele artikels geanalyseerd, in een tweede de opiniërende. In een derde onderdeel wordt een blik geworpen op de foto's die op de voorpagina gepubliceerd werden, iets wat in een onderzoek naar beeldvorming niet over het hoofd mag gezien worden. Het laatste onderdeel behelst het kwantitatief onderzoek, waarin de resultaten bekomen voor de kwalitatief onderzochte dagen aan de resultaten bekomen voor de hele periode getoetst worden. Het corpus wordt afgesloten met een algemeen besluit.

Achteraan zijn de bibliografie en bijlage te vinden.

Hoofdstuk 1: Methodologie

1. Theoretische omkadering

De voor handen zijnde methoden, met name waar het tekst betreft, kunnen grofweg opgesplitst worden in twee soorten. Ten eerste de kwantitatieve, descriptieve analyse van expliciete betekenis, met name de klassieke inhoudsanalyse, en ten tweede het meer kwalitatief en interpretatief onderzoek van onderliggende betekenislagen, waarbij zich de discoursanalyse en de linguïstische pragmatiek onderscheiden⁸.

1.1 Kwantitatieve analyse

Deze methode is ontwikkeld door Berelson, die een wetenschappelijke onderzoekstechniek op punt stelde voor de systematische en kwantitatieve beschrijving van de manifeste betekenis van communicatie. Betrouwbaarheid is een zeer belangrijk aspect van inhoudsanalyse, die over een hoge wetenschappelijke standaard beschikt. Uitgangspunt is de idee dat de oppervlaktebetekenis van een tekst vrij ondubbelzinnig is en door de onderzoeker kan gelezen en uitgedrukt worden in kwantitatieve termen. Redactionele aandacht kan worden gemeten.⁹

1.2 Kwalitatieve analyse

Voor dit onderzoek werd gebruik gemaakt van twee methodes die nauw verwant zijn met elkaar: de discoursanalyse van Van Dijk en Fairclough, en de linguïstische pragmatiek van Blommaert en Verschueren. Deze methodes zijn interessant voor de historicus omdat ze allebei vertegenwoordigers zijn van een als het ware her-historiseringsbeweging in de hedendaagse taalstudie, waarbij beiden tot de totaliteit van de 'taalcompetentie' beogen te komen. De doelstelling behelst de reconstructie van de taal als een communicatief, intersubjectief en sociaal fenomeen. Allebei spitsen ze zich toe op herkenbare historische topics: de relatie van de zin als primair taalonderdeel tot diegenen die hem uitdrukken en interpreteren, de specificatie van de context waarin deze uitdrukking plaats vindt en de aanwezigheid van beïnvloedende factoren als implicatie, insinuatie of presuppositie¹⁰.

⁸ DENECKERE (G.), 'Historische kritiek van woord en beeld in de massamedia', Gent, 2001, onuitgegeven cursus, Vakgroep Nieuwste Geschiedenis, p. 21

⁹ Op. Cit., p. 21

¹⁰ STREUVER (N.S.), 'Historical discourse', in VAN DIJK (T.A.), 'Handbook of discourse analysis. Disciplines of discourse', Londen, Academic Press, I, 1985, p. 249

De discoursanalyse, die zijn oorsprong onder andere bij Barthes vindt, is een interpretatief, hermeneutisch onderzoek naar de onderliggende betekenislagen van een tekst. Hier wordt ervan uitgegaan dat de latente betekenis van een tekst niet zomaar uit numerieke gegevens valt af te leiden en dat er meer moet toegespitst worden op verbanden tussen de elementen onderling. Impliciete betekenis alsook (inter)tekstuele verbanden, contrasten en context zijn hierbij van groot belang. Ook wordt bij discoursanalyse gewicht toegekend aan de 'mentale mappen' van mensen. Er wordt rekening gehouden met het feit dat een publiek niet homogeen is, maar er verschillende interpretatie- en referentiekaders voor betekenisverlening bestaan.

De kwalitatieve analyse stelt zich tot doel een beter zicht te krijgen op de werking en macht van een discours. Er kan gekeken worden naar de wijze waarop het publiek aangesproken wordt, en naar de strategieën die gebruikt worden om de lezer te overtuigen van hun waarheid. Met andere woorden hoe wordt de werkelijkheid waarover wordt gesproken mede geconstrueerd?

Discoursanalyse is in hoge mate analyse van de retorische trucs in een tekst, en is in die zin ook verwant met de narratologie. Uitgangspunt van de narratologie is dat er in elk genre tekst, dus ook in een nieuwsbericht, drie factoren aanwezig zijn; een instantie die een verhaal vertelt, een verondersteld publiek aan wie het wordt verteld, en een onderling min of meer verbonden geheel van gebeurtenissen, waarbij bepaalde actoren een actieve dan wel passieve rol vervullen.

De analyse van nieuws als narratieve structuur werd door Van Dijk als een vorm van discoursanalyse geformaliseerd. Zo kan gesteld worden dat de aandacht van de discoursanalyse naar de narratieve driehoeksverhouding tussen verteller, publiek en personages of gebeurtenissen gaat. Eén van de belangrijkste manipulatiemiddelen in die verhouding is het perspectief van waaruit de personages of gebeurtenissen worden beschreven. Dit vertelperspectief beïnvloedt de uiteenlopende retorische strategieën waarmee de verteller de lezer probeert te overtuigen van de realiteit van het verhaal. Door het hanteren, ook onbewust, van deze strategieën, worden bepaalde waarden bevestigd alsook gevestigd¹¹.

De methode van Fairclough verschilt in zekere zin van deze van Van Dijk. Waar Van Dijk vooral de nadruk legt op het sociaal-cognitief aspect, focust Fairclough op de sociale en politieke functionaliteit van een discours. "Van Dijks main motivation for linking media texts to context is to show in detail how social relationships and processes are accomplished at a

¹¹ ibidem, p. 25

micro-level through routine practices, whereas my major concern is to show how shifting language and discursive practices in the media constitute social and cultural change.”¹²

Een verdere uitwerking van de discoursanalyse is de linguïstische pragmatiek, die door Blommaert en Verschueren geoptimaliseerd werd. Zij vertrokken vanuit de concrete vraag hoe een ideologie wetenschappelijk bestudeerd kan worden, en stelden voorop dat de taal de belangrijkste uitdrukingsvorm van ideologie is. Blommaert en Verschueren definiëren linguïstische pragmatiek als volgt; “a general functional perspective on (any aspect of) language, e.g. as an approach to language which takes into account the fully complexity of its cognitive, social and cultural functioning”¹³. In deze methode gaat de meeste aandacht naar de analyse van concrete vormen van taalgebruik en de wijze waarop deze samenhangen met buitentalige factoren. De pragmatiek vertrekt vanuit de optiek dat conceptualiseringmethodes weerspiegeld worden in het taalgedrag, waarbij gesteld wordt dat het onmogelijk is een ideologie te reconstrueren op basis van expliciete communicatie. “Het theoretisch uitgangspunt is de vaststelling dat elke vorm van communicatie een betekeniswereld meedraagt die de interpretatie bepaalt van wat expliciet wordt uitgedrukt.”¹⁴

2. Praktische uitwerking en werkwijze

De eerste stap die ondernomen werd was de kwantitatieve analyse, waarmee beoogd werd voor de gehele crisisperiode tot resultaten te komen omtrent drie basisgegevens ‘inhoud’ (onderwerp), ‘lengte’ en ‘auteur’, die op hun beurt onderverdeeld werden in subcategorieën. *Inhoud* werd onderverdeeld in respectievelijk ‘internationale politiek’, ‘Midden Oosten politiek’, ‘economie’, ‘opinie’, ‘situatie’, ‘oorlog’, *Lengte* in ‘kort’, ‘midden’ en ‘lang’ en *Auteur* in ‘persagentschappen’, ‘redactie’, ‘lezers’, ‘sine nomine’, ‘persagentschappen en redactie’ en, enkel voor De Morgen toepasbaar, ‘journalisten van The Independent’. Deze categorieën worden nader gespecificeerd in het tweede deel van het corpus onder ‘gehanteerde analysemethode’.

Met behulp van deze indeling werden de 262 dagen die het conflict in beslag nam onderzocht. Er werd hiervoor een werktabel opgesteld, met het computerprogramma M.S. Works 4.5.

¹² FAIRCLOUGH (N.), ‘*Critical Discourse Analysis: the critical study of language*’, Londen, Olongman, 1995, p. 29

¹³ VERSCHUEREN (J), ÖSTMAN (J.O.), BLOMMAERT (J.), ‘*Handbook of pragmatics*’, Amsterdam/Philadelpia, John Benjamins Publishing Company, 1995, p. 13

¹⁴ *Op. Cit.*, p. 25

Het was de bedoeling zo tot een globaal beeld, een basis te komen waarop later kon verder gebouwd kon worden, of waar zaken aan konden worden gerelateerd. Per krant leverde dit al verscheidene conclusies op, omtrent bijvoorbeeld welke krant waarover het meest bericht, welke auteurs voornamelijk waarover berichten, welke lengte bepaalde onderwerpen procentueel gezien het vaakst toebedeeld krijgen etc.

Toen dit intensief telwerk achter de rug was werd overgegaan naar de volgende stap, de kwalitatieve analyse. Hiervoor werden uit de gehele periode 11 dagen geselecteerd, allen cruciaal voor het verdere verloop van de oorlog, dus allen met een zeker controversieel gehalte. Deze werden discoursanalytisch onderzocht. Met behulp van vooraf opgestelde categorieën (zie hoofdstuk 6) werden alle artikels die op deze dagen omtrent het gebeuren in de Golf verschenen, geanalyseerd.

Hierin werd een onderscheid gemaakt tussen de redactionele artikels en de opiniërende artikels, waarbij de redactionele artikels proportioneel een veel groter aandeel innemen.

Deze redactionele artikels van de drie verschillende kranten werden in eerste instantie met elkaar vergeleken volgens thematische invalshoeken die verschillen van dag tot dag.

Eenzijds werden deze invalshoeken geselecteerd uit de artikelstitels, anderzijds werden deze uit de inhoud van artikels opgemaakt. In tweede instantie werden na deze thematische vergelijking in een conclusie de drie kranten apart besproken, in functie van hoe ze die dag met het gebeurde omgingen.

Hierop volgde een analyse van de opiniërende artikels, waarbij steeds gekeken werd hoe de beide genre artikels zich ten opzicht van elkaar verhouden (bijvoorbeeld liggen de opinie artikels volledig in de lijn van de redactionele, nuanceren de redactionele artikels de opiniërende of omgekeerd etc).

Daarnaast werd een analyse van de op de voorpagina verschenen foto's gemaakt.

De elf onderzochte dagen werden vervolgens aan een vergelijkend kwantitatief onderzoek onderworpen. Voor elke dag werden grafieken gemaakt die de drie kranten volgens de drie categorieën met elkaar vergeleken. Ook werd elke krant afzonderlijk aan een onderzoek onderworpen, die tot doel had te kijken in welke mate de krant in vergelijking met de gehele periode op de cruciale dagen meer of minder aandacht aan bepaalde zaken schenkt.

Hoofdstuk 2: Doorlichting kranten

1. Inleiding

Dit hoofdstuk behelst een doorlichting van De Standaard, Het Laatste Nieuws en De Morgen. De twee laatste titels vormen een onderdeel van De Persgroep, De Standaard hoort bij de Vlaamse Uitgevers Maatschappij

Om de analyse in een coherent geheel te kunnen passen en, in functie van de vraagstelling tot een volledig beeld te kunnen komen, is het noodzakelijk dat bepaalde facetten van de drie onderzochte kranten doorgelicht worden. Het is immers relevant te weten wat de eigenlijk voorgestane ideologie van de respectievelijke kranten is, hoe de redactie in zijn werk gaat, of op welk lezerspubliek de kranten mikken.

Daarom wordt hier in eerste instantie kortstondig ingegaan op de geschiedenis van elke krant en wordt aandacht besteed aan de redactionele lijn die de krant hanteert alsook aan de organisatie en werking van de redactie.

Vervolgens komen de lezers- en de reclamemarkt aan bod. Hier wordt er informatie geboden over de oplage en verspreiding van de verschillende kranten, en de kenmerken van het lezerspubliek.

Dit hoofdstuk is gebaseerd op 'De Pers in België. Het verhaal van de Belgische dagbladpers. Gisteren, vandaag en morgen'¹⁵ van E. de Bens, tenzij anders vermeld.

Alle cijfergegevens zijn afkomstig van CIM, het Centrum voor Informatie over de Media. Deze instelling verzamelt en verstrekt kwantitatieve gegevens in verband met de oplage en de distributie van kranten, tijdschriften en bioscoopbezoeken. Verder verricht zij ook een meer diepgaand onderzoek op sociologische basis. Zij ontleedt de distributie van kranten op basis van geografische en socio-economische criteria, onder andere op het gebied van huisvesting, leeftijdsgroepen, beroepen, studiepeil, aantal kinderen in het gezin enz...

Wanneer het gaat over de kenmerken van het lezerspubliek, worden deze onderverdeeld in groepen.

¹⁵ DE BENS (E.), 'De Pers in België. Het verhaal van de Belgische dagbladpers. Gisteren, vandaag en morgen', Lannoo, Tielt, 2001, pp. 241-274, 309-340

Vroeger was 'sociale klasse', de levensstandaard, het criterium waarmee de bevolking werd ingedeeld. Deze onderverdeling was gebaseerd op drie criteria: het type woning en de luxe ervan, de sociale rang, uitgedrukt door het beroep en de hiërarchische positie van het gezinshoofd en van de andere gezinsleden, en de inkomsten van het gezin. Aangezien het begrip sociale klasse niet op een gestandaardiseerde manier kon worden gemeten, werd door CIM een nieuw methodologisch instrument ontwikkeld. Tegenwoordig wordt de bevolking onderverdeeld in acht sociale groepen volgens twee objectieve criteria voor het gezinshoofd: zijn beroep en zijn onderwijsniveau. Voor elk criterium krijgt het gezin een gewicht toegekend tussen tien en honderd. De twee gewichten worden vermenigvuldigd en ingedeeld in acht groepen, waarbij wordt gestreefd naar een gelijke verdeling van de bevolking over de acht groepen. Groep 1 wordt aangezien als de 'hoogste' sociale groep, en groep 8 als de laagste.

2. De Standaard

2.1 Geschiedenis

Na een lange voorgeschiedenis ging in 1976 de Standaardgroep (die op dat moment drie titels in haar bezit had, namelijk De Standaard, Het Nieuwsblad en De Gentenaar) over kop. Op 26 juni 1976 werd het failliete bedrijf verkocht aan de Vlaamse Uitgeversmaatschappij, beter bekend als de VUM. Deze maatschappij bestond toen uit een groep holdings, die de aandelen onder elkaar verdeelden.

Onder het beheer van de VUM kende de krantengroep een snelle expansie. Ze werd marktleider in Vlaanderen, zowel wat lezers- als reclamemarkt betreft. Het boegbeeld van de groep, De Standaard, genoot al vlug de status van kwaliteitskrant.

2.2 Redactionele lijn

Het hoofddoel van de VUM is 'het verschaffen van informatie aan het publiek'. Dit doel moet gerealiseerd worden in harmonie met de 'redactionele waarden'. De krantenmaatschappij omschrijft haar taak als: 'de tradities handhaven die wortelen in de behartiging, door berichtgeving en commentaar, van de christelijke beginselen, de rechtmatige belangen van het Vlaamse volk, de pluralistische politieke democratie en de vrije economie' (Basisinformatie VUM, 1989).

Dat de krantenroep christelijk geïnspireerd is, steekt ze niet onder stoelen of banken, maar de ideologie wordt evenmin breed over de pagina's uitgesmeerd. De christelijke overtuiging is eerder een achterliggend kenmerk dan een opgedrongen levensvisie.

De Standaard is steeds een uitgesproken Vlaamsgezinde krant geweest, en tegenwoordig profileert de krantengroep zich nog steeds als Vlaamsgezind. Op de voorpagina van de krant De Standaard prijkte het logo van de Ijzertoren, AVV/AVVK, maar men leunde niet meer aan bij het Vlaams-nationalisme zoals eerder het geval was. Dit logo werd in 1999 geschrappt.

G. Durnez wijst erop, dat de binnenlandredactie van De Standaard tot de overname door de VUM steeds iets meer bij rechts aanleunde, terwijl de redactie buitenland meer links geïnspireerd was. Die linkse ingesteldheid was vooral het gevolg van de sterke persoonlijkheid van twee journalisten, de historicus L. Picard en L. Vandeweghe (alias E. Troch), die een onafhankelijke, kritische houding tegenover het Oostblok en het Midden Oosten aannamen.

De VUM-kranten zijn aanhangers van de vrijemarkteconomie en staan huiverig tegenover verregaande overheidsinmenging. Die houding verklaart mede waarom de groep weigert de directe overheidssteun aan de pers aan te nemen.

2.3 Redactionele autonomie en werking van de redactie

Het faillissement van 1976 had niet alleen gevolgen voor de eigendomsstructuur van de krant, maar had ook zijn weerslag op de redactie. De toenmalige verantwoordelijke voor buitenlandse berichtgeving, Luc Vandeweghe, werd bij de overname ontslagen. Volgens de officiële versie was hij wegens gezondheidsredenen niet meer in staat om de taak van hoofdredacteur op zich te nemen. G. Durnez stelt echter dat Troch persona non grata was voor de nieuwe beheerders wegens zijn vaak progressieve standpunten inzake buitenlandse politiek.

Net zoals bij de meeste andere krantenbedrijven kent men bij de VUM verschillende vormen van overleg, maar een echt redactiestatuut is er niet. Journalisten hebben dan ook geen officiële vorm van inspraak over ontslag of benoeming. In het verleden rees meer dan eens de vraag, of de eigendomsstructuur van de VUM toelaat de redactionele autonomie te vrijwaren. Statutair zijn er geen echte problemen; het lijkt erop, dat de redactie over de nodige onafhankelijkheid beschikt om op een kritische wijze informatie te kunnen brengen, ook wanneer die betrekking heeft op een van de participerende groepen. Toch wijst B. Sturtewagen in zijn licentiaatsverhandeling op een aantal feiten waarin de redactie volgens hem de aandeelhouders naar de mond heeft gepraat.

Er zijn 253 fulltime journalisten werkzaam op de redactie van de VUM. Daarnaast is er nog een groep van ongeveer achthonderd losse medewerkers.

Tot voor kort was De Clerck algemeen hoofdredacteur (voor de hele groep); hij werd bijgestaan door een hoofdredacteur voor De Standaard en een voor Het Nieuwsblad. Eind 1994 besloot men bij de VUM dat elke krant beter een eigen, autonome hoofdredacteur zou hebben, en daarom werd de functie van algemeen hoofdredacteur opgeheven.

2.4 Oplage en verspreiding

Algemeen beschouwd kende het oplagecijfer van de Standaardgroep een stabiel verloop. Tot 1973 blijft de oplage stijgen, maar ook bij deze krantengroep komt de typische knik in de eerste helft van de jaren zeventig voor. Het oplagecijfer bleef echter boven de kaap van 300.000 exemplaren. Nadien ging de oplage in stijgende lijn tot 1989, vanaf dan was er een geleidelijke terugval naar 370.000 exemplaren in 1992. De VUM is nog steeds marktleider wat oplage betreft.

2.5 Kenmerken van het lezerspubliek

De publicaties van de VUM zijn in alle Vlaamse provincies goed ingeburgerd. De Standaard scoort vooral goed in Antwerpen (32,1%).

De publicaties van de VUM zijn het meest vertegenwoordigd in de eerste drie sociale groepen, dus bij de gezinnen met het hoogste inkomen. Dit is vooral zo voor De Standaard: 41,2% van de lezers komt uit de eerste sociale groep. Wel heeft het lezerspubliek van De Standaard een iets ouder profiel (vooral in de leeftijdscategorie 55-65+). De resultaten van de laatste CIM studie zullen de directie aangenaam verrast hebben omdat het lezerspubliek zich lijkt te verjongen.

3. Het Laatste Nieuws

3.1 Geschiedenis

In 1888 besloten Hoste, de Brusselse burgemeester Buls en senator Goblet d'Alviella een dagblad op te richten. De krant moest dicht bij het volk staan en bovenal Vlaams, liberaal en vrijzinnig zijn. Het Laatste Nieuws verscheen voor het eerst op 7 juni 1888, vlak voor de

parlementsverkiezingen. Na afloop van de stembusslag trokken twee van de drie initiatiefnemers zich terug en nam Hoste het roer over.

Om er zeker van te zijn dat Het Laatste Nieuws na zijn dood dezelfde politieke en filosofische lijn zou blijven volgen, riep Hoste de Stichting Het Laatste Nieuws in het leven. Nog voor deze operatie afgerond was, stierf hij. Zijn weduwe en twee dochters besloten in 1955 het familiebedrijf om te vormen tot een NV.

In 1957 verwierf de NV een meerderheidsaandeel in de Antwerpse liberale krant De Nieuwe Gazet, en in 1963 belandden alle aandelen in de handen van Het Laatste Nieuws.

Toen er in de jaren zeventig nood was aan kapitaal, werd de familie Van Thillo in NV Hoste opgenomen. In 1990 nam de groep alle aandelen over, behalve die van de stichting Het Laatste Nieuws. De naam van de uitgeverij veranderde in De Persgroep.

3.2 De redactionele lijn

Tijdens de pioniersjaren stelde Het Laatste Nieuws zich op als liberaal, Vlaams, humanistisch en ook antiklerikaal.

Stichter Julius Hoste was zeer begaan met de Vlaamse eigenheid, maar dit Vlaamse karakter zou na de Tweede Wereldoorlog wel afnemen.

Na de oprichting van de PVV (Partij voor Vrijheid en Vooruitgang) zou men het antiklerikalisme wel afzwakken; de nieuwe liberale partij wilde immers ook gelovigen aantrekken. Vanaf toen werd het volkse karakter van het dagblad steeds meer beklemtoond. Men kan niet beweren dat Het Laatste Nieuws als spreekbuis van de VLD fungeert, maar het dagblad sluit wel aan bij het liberale gedachtegoed.

Het Laatste Nieuws is in de eerste plaats een populair blad waarin veel aandacht wordt besteed aan human interest, regionaal nieuws en sport. Het lijkt paradoxaal, maar Het Laatste Nieuws, dat aanleunt bij de VLD, wordt vooral door de lagere sociale middenklasse (tussen groep 4-8, meer dan 70% van de lezers) gelezen. Dit bevestigt dat ook bij dit dagblad een duidelijke discrepantie bestaat tussen de lezers en de kiezers van de liberale partij. Vroeger waren dagbladen veel meer gebonden aan een politieke partij en hechtten de lezers ook meer belang aan de strekking van hun dagblad; nu speelt dit voor de meeste lezers slechts een ondergeschikte rol. Het regionale nieuws is van zeer groot belang bij Het Laatste Nieuws: de krant heeft verschillende bijkantoren in Vlaanderen en telt negentien regionale edities.

In december 1988 verscheen Het Laatste Nieuws met een volledig nieuwe 'look' op de markt. Dit was het resultaat van een jaar marktonderzoek en zes maanden voorbereidend werk. Men wilde de krant inhoudelijk en naar vorm moderniseren.

De facelift maakte van de krant ongetwijfeld beter gestructureerd en kleurrijker, maar ze evolueerde zowel vormelijk als inhoudelijk meer in de richting van een echt boulevardblad. Het Laatste Nieuws heeft ongetwijfeld de trend naar meer tabloidisering in het begin van de jaren negentig ingezet. De formule kende succes bij de lezer en ondertussen heeft de tabloidisering alle Belgische bladen in min of meerdere mate 'aangetast'.

3.3 Organisatie en werking van de redactie

Momenteel werken 120 journalisten fulltime op de redactie, maar de kranten (Het Laatste Nieuws én De Nieuwe Gazet) doen eveneens een beroep op een vijfhonderdtal losse medewerkers (waarvan 320 algemene westelijke en 150 regionale sportredacteurs). De redactie van een regionale editie wordt gestuurd door één journalist. De gewestelijke redacties nemen immers een belangrijke plaats in; per redactie werd dan ook een interne verantwoordelijke aangesteld, en per editie nog eens.

Wat de leidinggevende functies betreft, is er naast een hoofdredacteur eveneens een adjunct-hoofdredacteur.

3.4 Oplage en verspreiding

Het Laatste Nieuws is de krant met de hoogste oplage in Vlaanderen.

De krant kent vooral een de losse verkoop: 217.220 kranten, tegenover 48.885 abonnementen.

3.5 Kenmerken van het lezerspubliek

De spreiding van de lezers is vrij evenredig over alle Vlaamse provincies, met uitzondering van Limburg. Opvallend hierbij is het feit dat Het Laatste Nieuws het zo goed doet op de Oost-Vlaamse markt ondanks de concurrentie van Het Volk en De Gentenaar: procentueel gezien verkoopt Het Laatste Nieuws evenveel dagbladen in Oost-Vlaanderen (25,3%) als in Vlaams-Brabant / Brussel (25,2%); Antwerpen: 22,8%, West-Vlaanderen: 20,8%.

De krant is duidelijk een volkskrant en minder geliefd bij een publiek uit de hoogst sociale groepen 1 en 2. Het merendeel van de lezers is echter verspreid over al de andere sociale groepen. Het Laatste Nieuws heeft een opvallend jong lezerspubliek: na De Morgen heeft Het Laatste Nieuws het hoogste percentage lezers tussen 25 en 44 jaar van alle Vlaamse dagbladen.

4. De Morgen

4.1 Geschiedenis

De voorgeschiedenis van de krant De Morgen wordt gekaderd tegen de achtergrond van de socialistische pers in Vlaanderen.

In 1885 werd te Gent Vooruit opgericht en in 1914 te Antwerpen Volksgazet. In 1978 zijn deze twee titels versmolten tot een nationale krant, De Morgen. Voor de Gentse regio werd de titel Vooruit behouden tot 1994. Het bedrijf ging failliet in 1986, maar kort daarop werd NV De Nieuwe Morgen gesticht, die de krant opnieuw kon publiceren met de steun van lezers en sympathisanten. In 1989 werd De Morgen ingelijfd bij De Persgroep die in handen was van Hoste en Van Thillo en de kranten Het Laatste Nieuws en De Nieuwe Gazet drukte. De NV De Nieuwe Morgen werd juridisch en economisch een dochteronderneming van de groep Hoste-Van Thillo. Het startkapitaal van tien miljoen frank was zeer laag maar eind 1989 werd het verhoogd, en midden 1990 werd er opnieuw een kapitaalsverhoging doorgevoerd. Dit had als gevolg dat Hoste-Van Thillo zogoed als de volledige financiële controle over De Morgen in handen kreeg. Het overnameakkoord sprak over samenwerking tussen de twee kranten, vooral wat betreft de commerciële en administratieve diensten. Er was geen sprake van samenwerking op redactioneel vlak. Voor beurswaarden, sportuitslagen of televisiepagina's was De Morgen ook aangewezen op Het Laatste Nieuws. Sedert 1990 wordt De Morgen ook gedrukt door De Persgroep. Dat betekende een besparing van tien miljoen frank.

Er werd een Stichting opgericht om de onafhankelijkheid van de redactie te waarborgen. De vroegere Onafhankelijke Pers en Studie droegen het eigendomsrecht van de titel over aan de stichting. Als eigenaar houdt de stichting ook bij verkoop door Hoste-Thillo de titel in handen. De stichting telt negen leden, 'burgers boven verdenking'. Bij de oprichting waren dat onder meer de hoofdredacteur, Etienne Vermeersch, Georges Debunne etc. Alle banden met de SP waren verbroken.

Voor de publieke opinie verliep de overname door Hoste-Van Thillo geruisloos. Dit was een bewust gekozen strategie. Het bericht van de overname van een linkse krant door een centrumgroep zou zowel Hoste-Van Thillo als De Morgen schade kunnen berokkenen. De overnemers wilden zich blijven richten op een bepaald segment van de krantenmarkt, een lezerspubliek dat progressief en kritisch was een linkse sympathieën had. Op die manier zou De Persgroep een volledige markt kunnen aanbieden aan de adverteerders. Onder leiding van Claude Maggiori werden al in 1989 plannen gemaakt voor vernieuwing. Sterke

punten werden Focus en Café des Arts. De lay-out veranderde en het okergele logo deed zijn intrede.

In mei 1990 kwam uitgeverij Hoste volledig in handen van de familie Van Thillo, die tot dan 66% had gehad. De nieuwe directeur-generaal, Christian Van Thillo, was in het begin niet zo gelukkig met De Morgen. Omdat ook de nieuwe versie achteruit bleef gaan, nam hij al snel maatregelen. Het tabloidformaat werd afgeschaft, zodat het drukken goedkoper werd. Er werd ook een promotiebudget opzijgezet, en het eigen vermogen van De Morgen werd met honderd miljoen verhoogd. Een aantal personeelsleden moest afvloeien. Om diverse redenen nam Paul Goossens uit eigen beweging eind 1991 ontslag.

Ondanks al de inspanningen verkocht de krant eind 1991 nog slechts 26.200 exemplaren

4.2 Redactionele lijn

Voor de samensmelting waren Volksgazet en Vooruit twee sterk partijgebonden dagbladen, wat tot uiting kwam in hun redactionele lijn. Toen De Morgen werd opgericht, beklemtoonde men de onafhankelijkheid van de krant, maar het was een publiek geheim dat de krant nog financieel afhankelijk was van de socialistische partij. Vooral na het McKinsey-rapport (een 'reddingsvoorstel' uitgewerkt door het studie bureau McKinsey in 1983) ging De Morgen echter een meer onafhankelijke, minder partijgebonden koers varen. Toch werd De Morgen door de publieke opinie nog vaak bestempeld als de woordvoerder van de SP.

Toen het dagblad werd overgenomen door de liberale Persgroep, werd gevreesd voor mogelijke invloed op de redactionele lijn. De Morgen kreeg echter de garantie een eigen, onafhankelijke koers te kunnen blijven varen. De krant richt zich tot een eerder progressief publiek en stelt zich links van het centrum op. De Morgen hecht tevens groot belang aan onthullingsjournalistiek. Vaak worden belangrijke (binnenlandse) dossiers heel grondig uitgespit.

De Morgen is erin geslaagd binnen De Persgroep een eigen ideologisch profiel te behouden en doet zijn best een volledige krant te zijn met elke dag twee tot vier pagina's buitenland nieuws. In het weekend zijn er tal van extra katernen en bijlagen.

4.3 Organisatie en werking van de redactie

Thans zijn er een zestigtal journalisten tewerkgesteld bij de krant.

Sinds de overname door De Persgroep verschijnt De Morgen op hetzelfde formaat als Het Laatste Nieuws, en niet meer op tabloidformaat. De verandering werd vooral doorgevoerd uit kostenbesparende overwegingen.

Tijdens de jaren negentig kende De Morgen verscheidene hoofdredacteurs. Paul Goossens nam na dertien jaar de functie van hoofdredacteur bekleed te hebben ontslag in december 1991. Naar eigen zeggen was de verkiezingsuitslag van 24 november 1991 een van de aanleidingen voor zijn beslissing. Goossens werd opgevolgd door Piet Piryns, toenmalig plaatsvervangend hoofdredacteur. Piryns zou de functie nog geen vol jaar vervullen, eind oktober 1992 diende ook hij officieel zijn ontslag in wegens de opgelegde en veel te vroege deadline.

4.4 Oplage en verspreiding

In het begin van de jaren tachtig schommelde de oplage van De Morgen nog rond de 50.000; in 1993 werd de krant nog op zo'n 35.000 exemplaren gedrukt. Vanaf toen ging het echter weer bergopwaarts, en in 1995 drukte De Morgen weer evenveel exemplaren als in 1991. Vooral vanaf 1997 stijgen oplagen en betaalde verspreiding pijlsnel. De Morgen verkondigt terecht met trots de sterkste stijger te zijn van de Belgische dagbladpers; deze euforie moet uiteraard gerelativeerd worden, want van alle Vlaamse dagbladen heeft De Morgen nog steeds de geringste oplage.

4.5 Kenmerken van het lezerspubliek

De Morgen wordt het meest gelezen in Antwerpen (33,4%). Op de tweede plaats komt Oost-Vlaanderen (23,8%), gevolgd door een ongeveer gelijk percentage in West-Vlaanderen en Vlaams-Brabant. In Limburg wordt de krant nauwelijks gelezen (4,4%).

De Morgen scoort duidelijk het best bij de hogere sociale groepen: bijna de helft van de lezers behoort tot groep 1 of 2. De krant is minder geliefd bij de lagere sociale groepen. Tevens is het lezerspubliek jong van aard.

Hoofdstuk 3: PERS

1. Inleiding

De massamedia vervullen een functie binnen het maatschappelijk systeem. Meestal wordt in dit verband gewezen op hun functie binnen het politieke systeem, een systeem waarin twee groepen onderscheiden kunnen worden. Een eerste groep heeft deel aan de macht als minister, parlementslid, militair leider, president,... en beschikt over relevante informatie. De tweede groep maakt geen deel uit van de macht en beschikt dus ook niet over de relevante informatie. Het politiek proces dient zich in een democratische maatschappij echter te voltrekken in een sfeer van openheid en er behoort een permanente stroom te zijn van informatie tussen beide groepen. De betekenis van massamedia voor het tot stand brengen van die openbaarheid is zeer groot. De rol van de media dient tijdens een periode van oorlogsvoering zeker in een politiek kader geplaatst te worden, daar hier steeds de factor 'macht' centraal staat. Jansen stelt dat dagbladen daarbij vanouds een belangrijke rol spelen, zij het dat deze rol niet vanzelfsprekend is. Om de functie als waakhond goed te kunnen vervullen en haar invloed ten goede te kunnen aanwenden, is het noodzakelijk dat de massamedia niet achter de ontwikkelingen aanhollen¹⁶.

“All successful modern human enterprises operate on the understanding that maximum exchange of information is the key not only to success, but also to survival. Politics and the military, potentially the most dangerous of all human activities, operate on precisely the opposite principle.”¹⁷

De opzet van dit hoofdstuk is in eerste instantie een beeld te scheppen over hoe het nieuws geboden in de krant door de lezer gepercipieerd wordt. Met de factoren die hier als zeer bepalend voor het onthouden van gegevens aangestipt worden, werd in de analyse rekening gehouden. Vervolgens wordt een theoretische schets geboden, die een inleiding op het begrip beeldvorming wil verschaffen.

¹⁶ JANSEN (C.H.), *‘Politiek en de dagbladjournalistiek’*, 1987, Muiderberg, Cautinho, p. 23

¹⁷ KENNEDY (W.V.), *‘The military and the media, why the press cannot be trusted to cover a war’*, 1993, Praeger, New York, p. 137

Een tweede deel omhelst het verhaal van CNN. Deze nieuwsdienst zorgde immers voor een primeur door het nieuws niet via de traditionele kanalen tot bij de kijker te brengen, maar onmiddellijk live verslag van de oorlog uitbracht.

In een derde deel wordt het begrip oorlogspropaganda toegelicht, iets wat onontbeerlijk is in deze studie daar dit een kenmerk is waar ook de Golfoorlog uitermate door getypeerd werd. Ook wordt hier ingegaan op de specifieke censuurregeling die tijdens het conflict gold.

Als vierde deel wordt een summier schets gebracht van de weg die een nieuwsitem aflegt van bij het ontstaan van het feit, tot het moment waarop het in de krant gepresenteerd wordt. Hier wordt ook ingegaan op de polemiek omtrent de hegemonie van de wereldagentschappen.

In een afsluitend deel wordt zeer kort gezocht naar de taak van het dagblad.

2. Pers en Beeldvorming

Sinds de jaren vijftig is de wetenschappelijke wereld ervan overtuigd dat massapubliciteit de publieke opinie kan vormen en het gedrag kan beïnvloeden¹⁸. Men kan in dit verband spreken over de 'bewustzijnsindustrie' (term van H.M. Enzensberger, dit concept bouwt voort op analyses van kritische filosofen uit de 'Frankfurter Schule'). Waar het over gaat is dat kleine groepjes, economische en politieke elites, macht concentreren en ook via allerlei media die ze onder controle hebben het bewustzijn van de massa's 'knedem'¹⁹.

Daar het hier gevolgde uitgangspunt een onderzoek is naar de beeldvorming over een conflict, mag niet vergeten worden dat dit specifieke onderzochte oorlogsnieuws aangeboden werd in een heel ruim kader, naast alle andere mogelijkheden en onderwerpen van nieuwsverstrekking, entertainment,... aangeboden door de media.

¹⁸ DENECKERE (G.), 'Historische Kritiek van Woord en Beeld in de Massamedia', 2001-2002, onuitgegeven cursus, Gent, Vakgroep Nieuwste Geschiedenis, p.4

¹⁹ DUMOLYN (J.), uit samenvattende nota's van de bijzondere les Historische Kritiek van de CNN-oorlogsverslaggeving, gedoceerd aan de Universiteit Gent op 20 maart 2003, p. 1

2.1 Een theoretisch kader voor het begrijpen van nieuws

Dit is gebaseerd op Van Dijk, 'News as discourse'²⁰, tenzij anders vermeld.

Het begrijpen van nieuws gebeurt in verschillende stappen:

a. Perceptie en aandacht

Dit is een voorafgaande voorwaarde om nieuws te lezen en te begrijpen. Aandacht wordt veruitwendigd door communicatieve intenties, zoals 'ik wil de krant lezen', of 'ik wil lezen over X'. Het perceptieproces van een nieuwstekst houdt verband met het krantenformaat, de lay-out, en strookt met de visuele informatie die geassocieerd wordt met de algemene kennis over nieuwsartikels in de pers. Zeer bepalend hierbij zijn de titels of koppen, daar de perceptie en het catalogiseren van het nieuwsitem in de eerste plaats hierop steunt. De meeste titels worden gedrukt over de hele lengte van een nieuwsartikel en vormen daarom een belangrijke punt in de strategie omtrent perceptie en identificatie van nieuwsitems. Daar ze bovenaan staan dienen ze als 'markers' die de aandacht, perceptie en het leesproces sturen. Lezers zullen steeds eerst de titel lezen en dan pas de rest van het artikel.

b. Lezen

Dit is de specifiek gewilde actie om een tekst te decoderen en te interpreteren, het is immers ook mogelijk dat met het lezen van een tekst aangevangen maar onmiddellijk gestopt wordt. Het lezen van de titel kan leiden tot het al dan niet verder lezen.

De krant vluchtig inkijken is een effectieve strategie die bestaat uit een reeks van gedeeltelijk tekstuele interpretaties die voldoende kunnen zijn voor de totale nieuwsverwerking. De meeste krantenartikels worden maar gedeeltelijk gelezen, vaak wordt ook een selectie gemaakt van artikels wegens tijdsgebrek.

De leesstrategie van een nieuwsartikel wordt bepaald door de relevantiehiërarchie, wat wil zeggen dat het voornaamste bovenaan staat, en waarbij ook de afsluitende zinnen van belang zijn. Van Dijk stelt dat zelfs bij gedeeltelijk lezen de meest belangrijke informatie gepercipieerd wordt.

c. Ontleden, interpreteren en begrijpen

De eerste stap in dit proces is de krantenkoppen decoderen en interpreteren. Deze vormen het belangrijkste en meest relevante onderdeel van het nieuwsartikel. Een krantenkop wordt

²⁰ VAN DIJK (T.), 'News as discourse', Londen/New York, Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 1988, pp. 139-174

gedecodeerd zoals elke andere zin en behelst dus een syntactische analyse en een semantische interpretatie. Dit proces behelst de activering van relevante, reeds bestaande concepten over dezelfde gebeurtenis, alsook wordt een nieuwe opinie gevormd of worden bestaande opinies geactiveerd omtrent de gebeurtenis waarvan sprake in de kop. Zodra de kop gelezen en geïnterpreteerd is geworden, wordt het cognitieve systeem voorbereid om één, te beslissen al dan niet verder te lezen en twee, de rest van de tekst te interpreteren.

Eens de kop is geïnterpreteerd, gaat de lezer over naar de eerste woorden en zinnen van de nieuwstekst. Het begrijpen van de eerste regels draagt bij tot de interpretatie van de gehele tekst. De lezer weet immers door het lezen van deze eerste regels reeds de meest relevante informatie die in de nieuwstest geboden wordt. De interpretatie van de rest van het artikel gebeurt zin na zin, waarbij mag aangenomen worden dat hoe meer de lezer reeds weet over het onderwerp, hoe makkelijker hij de nieuwstekst zal begrijpen, ook al is deze vrij moeilijk.

d. Representatie, voorstelling in het geheugen

Tekstuele structuren worden in het episodisch geheugen opgeslagen in de vorm van een tekstuele voorstelling. Deze voorstelling is voornamelijk semantisch en schematisch, maar ook structureel (we herinneren op welke pagina, waar op de pagina, en onder welke kop het artikel geschreven werd). Deze oppervlaktestructuur is echter slechts van secundair belang. De tekst is hiërarchisch opgebouwd, met het belangrijkste bovenaan en de details onderaan. De eigenlijke tekstuele representatie in het geheugen wordt gebruikt om informatie terug te vinden zoals die in de nieuwstekst zelf werd uitgedrukt. Uiteindelijk is het ultieme doel van informatieverwerving het vormen van een situatie. Gezien elke situatie strikt genomen uniek is, zijn de cognitieve modellen ook uniek. Deze bestaan dan uit informatie uit vorige, mogelijk vrij algemene situatiemodellen, alsook uit de nieuwe informatie, wat een combinatie van verschillende situatiemodellen toelaat. Deze situatiemodellen zijn subjectief en vertonen persoonlijke of groepsgebonden meningen omtrent de gebeurtenis waarvan sprake in het nieuwsartikel. De nieuwe informatie kan leiden tot re-evaluatie, eerst van specifieke meningen, dan van meer algemene meningen, en als de informatie consistent is met deze nieuwe mening ten slotte zelfs van houding. Deze verandering van houding is echter gecompliceerd dat dit de herstructurering van heel wat meningen en opinies betekent. Van belang hierbij is ook de sociale situatie. Deze genereert immers verwachtingen over onderwerpen, schematische structuren en stijl. Begrijpen is dus een complex en geïntegreerd proces van strategische selectie, het terugvinden en toepassen van verschillende informatiebronnen in de opbouw van tekstuele voorstellingen en modellen. Eens een aanvaardbaar, relatief compleet en coherent situatiemodel is opgebouwd, kan gezegd worden dat het artikel begrepen werd.

2.2 Een praktisch kader voor het begrijpen van nieuws

Uit onderzoek naar de perceptie van informatie geboden in een krant is gebleken dat na een maand de proefpersonen zeggen dat ze zich nog herinneren of ze al dan niet een artikel gelezen hebben, maar slechts een derde van hen kan over een item de belangrijkste vragen beantwoorden. Concrete details worden vergeten. Mensen die hoger onderwijs genoten hebben en van politiek op de hoogte zijn doen het iets beter. Het belangrijkste aspect in de analyse van een nieuwsdiscours, is de informatie in de koppen en de hoofdartikels; deze worden het best herinnerd, zowel in de directe als de latente herinnering. Dit kan een resultaat zijn van de wijze waarop de geboden informatie structureel georganiseerd werd, of van gedeelde waarden en relevante criteria tussen lezer en journalist. Het herinneren van nieuws is tenslotte intrinsiek verweven met de voorstelling, de gebruiken en het 'updaten' van de meer algemene en reeds voor handen zijnde sociale en politieke kennis. Voor de gemiddelde lezer schijnt deze kennis niet hoog ontwikkeld en complex te zijn, en wordt bijgevolg toegespitst op de koppen.

2.3 Een theoretisch kader omtrent beeldvorming

Zoals Verstraeten het stelt is communiceren meer dan enkel symbolen met elkaar uitwisselen. Communiceren is ook een vorm van sociaal handelen, de communicatiepartners dóen ook iets. In elke communicatiesituatie stelt de 'zender' zich in een welbepaalde sociale verhouding op ten opzichte van de 'ontvanger'. Dit is op zich al een sociale daad.

Via communicatie en media brengt men niet alleen een boodschap over, maar zeer vaak probeert men via diezelfde communicatie sociale controle over iemand te krijgen, macht uit te oefenen, of een bepaalde maatschappelijke toestand te verantwoorden. H. Verstraeten concludeert hieruit dat communicatie niet alleen een zaak van woorden is, maar ook één van daden²¹.

Deneckere stelt dat de relatie tussen zender en ontvanger beïnvloed wordt door een specifieke visie op het potentiële publiek. Dit publiek wordt dan meestal beschouwd als een ongedifferentieerde groep passieve en beïnvloedbare lezers, kijkers of luisteraars, heterogeen qua socio-professionele samenstelling maar homogeen qua belangstelling en reacties. De zender is doorgaans een professionele communicator (journalist, presentator, politicus), die verondersteld wordt meer gezag, prestige en expertise te bezitten dan de ontvanger. De relatie met de ontvanger is onvermijdelijk eenrichtingsverkeer, asymmetrisch

²¹ VERSTRAETEN (H.), 'Communicatiewetenschap I. Een inleiding tot het media-onderzoek', 2001, Academia Press, Gent, pp. 7-8

en onpersoonlijk door de fysieke en sociale afstand tussen zender en ontvanger. Hierdoor is de dimensie manipulatie vaak impliciet of expliciet aanwezig in het proces van massacommunicatie²².

Hieruit blijkt dat informatieoverdracht geen loutere informatieoverdracht is, daar het proces van de overdracht gepaard gaat met verschillende factoren die allemaal een invloed hebben óp die overdracht. De belangrijkste factor is ongetwijfeld het onderscheid tussen zender en ontvanger, en de relatie tussen beide.

Volgens C. Lorenz kunnen we theoretisch gezien dan ook niet over 'objectieve' informatie beschikken, hij schrijft; "feitelijke beweringen zijn altijd bepaalde *interpretaties* van standen van zaken, waarin *bepaalde aspecten* ervan worden belicht of geselecteerd"²³.

De weergave van een gebeuren blijkt selectief en blijkt op beslissingen te berusten welke aspecten van de werkelijkheid relevant zijn om weer te geven en welke niet. En wat je persoonlijk als relevant beschouwt zorgt dan weer voor subjectiviteit.

Zolang het om niet-controversiële aspecten van de werkelijkheid gaat is het echter niet zo moeilijk deze objectief weer te geven. Zodra gebeurtenissen echter met conflicten verbonden zijn –en dat is vaak het geval in de socio-historische werkelijkheid, en zeker het geval met gebeurtenissen die de media halen- treedt het subjectieve karakter van waarnemingen veel sneller aan het licht. Bovendien is onze waarneming van de werkelijkheid *altijd* talig gestructureerd. Wat we als 'de werkelijkheid' identificeren is daardoor altijd *ook* het product van onze taal²⁴.

Onze waarneming en dus onze feitelijke kennis van de werkelijkheid heeft dus een interpretatief karakter. Deze visie op de relatie tussen feit, interpretatie en werkelijkheid kan getypeerd worden als 'wetenschappelijk realisme'.

Het vertrekpunt van dit wetenschappelijk realisme is het inzicht dat we de werkelijkheid nooit direct, maar alleen door middel van bepaalde beschrijvingen kennen. Deze beschrijvingen belichamen *gezichtspunten* ofwel *perspectieven* van waaruit men de werkelijkheid beschouwt. Als zodanig behoren de perspectieven altijd tot het beschrijvingskader en nooit tot de werkelijkheid. Wanneer we over feiten en werkelijkheid spreken, hebben we het dus altijd over de feiten en de werkelijkheid binnen een bepaald beschrijvingskader²⁵.

²² DENECKERE (G.), 'Historische Kritiek van Woord en Beeld in de Massamedia', 2001-2002, onuitgegeven cursus, Gent, Vakgroep Nieuwste Geschiedenis, p. 5

²³ LORENZ (C.), 'De constructie van het verleden. Een inleiding in de theorie van de geschiedenis', 1998, Boom, Amsterdam, p. 25-37

²⁴ *ibidem*, p. 48

²⁵ LORENZ (C.), 'De constructie van het verleden. Een inleiding in de theorie van de geschiedenis', 1998, Boom, Amsterdam, p. 25-37

3. CNN in de Golfoorlog

“As war erupts in the Persian Gulf, the world turns to one source, as principals check the widening conflict, key figures monitor world reactions, and families look for news of hope. Now more than ever, shouldn't you be watching CNN?”

17 januari 1991²⁶

Eén ding is duidelijk wat de Golfoorlog betreft; het was een ‘media event’.

Iedereen, ook George Bush en Saddam Hoessein ‘tuned in’. De politieke en militaire autoriteiten aan beide kanten gebruikten de media en hadden ze nodig om hun doelen te helpen verwezenlijken alsook om hun oorlogspolitiek te ondersteunen.

White onderzocht de eerste live rapporteringen van de oorlog door CNN. De aanwezigheid van directe beelden over de oorlog, zorgde ervoor dat de stemmen en figuren van de reporters de levende iconen werden van de geschiedenis. In deze context kon CNN gemakkelijk de status van primaire bron claimen. Het netwerk zond 24 uur op 24 uit, dit overal ter wereld en beschikte over een uitgebreid nieuwsverslaggevingsapparaat ter plaatse, waarbij drie reporters in een hotel in het centrum van Bagdad tijdens de eerste nacht de aanvallen met een open telefoonlijn beleefden.

Een onderzoek naar de eerste dagen van de berichtgeving biedt een bezwarend inzicht in de strijd om betekenis te creëren in een atmosfeer die niet enkel belast werd met het einde van het ultimatum en de aanvang van de oorlog, maar ook door de buitengewone schaal en omvang van de berichtgeving. Dit leidde tot een ongeëvenaarde semiotische productie, in de vorm van doorlopende nieuwsuitzendingen, zelfs op momenten dat het praktisch onmogelijk was iets te melden, dit enerzijds door de censuur, anderzijds door het feit dat de gebeurtenissen nog maar net gestart waren. Met andere woorden zorgde het specifieke apparaat dat CNN (evenals andere grote netwerken) opgezet had voor een overvloed aan informatie. Hierbij komt dat deze informatie gepaard ging met een inherente onmogelijkheid om gebeurtenissen te verhelderden, daar ze nog steeds aan het gebeuren waren (still in the course of happening) en de coherentie of beslissendheid van een afgesloten sequentie nog niet duidelijk was, dit ondanks de resem experts en ter plaatse live-reporters die daar precies waren om de gebeurtenissen op te volgen en met helderheid, autoriteit en professionele kennis hier verslag van te brengen.

²⁶ WHITE (M.), ‘Site Unseen: An Analysis of CNN’s War in the Gulf’ in JEFFORDS (S.), RABINOVITZ (L.), ‘Seeing Through the Media. The Persian Gulf War’, 1994, Rutgers University Press, New Brunswick, p. 121 (343)

Een ander opvallend punt is dat de ooggetuige ter plaatse niet langer genoeg autoriteit garandeerde. Bijvoorbeeld toen Irak tijdens de tweede nacht van de oorlog Scud raketten op Israël lanceerde, berichtten een aantal CNN correspondenten vanuit Tel Aviv en Jeruzalem over wat er gebeurde. Van tijd tot tijd werden deze onderbroken door personen in de VS die meldden dat Irak inderdaad Scuds had afgevuurd op Israël. Het feit dat dezen tussenkomen om te bevestigen wat reeds was gebracht door de correspondenten in Israël zelf aanwezig, houdt de implicatie in dat de reporters ter plaatse niet volledig in de goede positie zaten om te weten wat er allemaal om hen heen gebeurde. Deze strategie is er op gericht de noodzaak aan te tonen van het feit dat andere, aanvullende bronnen noodzakelijk zijn om de “waarheid” van de eerder geciteerde bronnen aan te tonen. De getuige in het veld garandeert niet langer de autoriteit van een rapport, het nieuws moet eerst naar Washington (en naar Atlanta in het geval van CNN), om dan terug te keren naar het veld als de onbetwistbare waarheid. Er vond met andere woorden een voortdurende herhaling weer, en dit ter bevestiging van de feiten²⁷.

Het was Peter Arnett, nieuwsveteraan uit de Vietnam oorlog en voormalig AP correspondent die naar Bagdad trok om er de oorlog te verslaan. Arnett, en dus CNN, waren de primaire bronnen die Saddam Hoessein toelieten de wereld toe te spreken. Dit zorgde voor een enorme polemiek. Kon het wel zijn dat een Amerikaanse journalist het verhaal vertelt van achter de vijandige linies als dat nieuws bovendien hielp de vijand te laten spreken tegen de bevolking van de VS? De vraag die door de Amerikaanse media gesteld werd was waarom Saddam deze kanalen gebruikte. Had hij zelf geen middelen om de wereld te bereiken? Het antwoord ligt in de specifieke rol die de Westerse media speelt in de informatiestroom van internationaal nieuws. Wat het grootste gedeelte van de wereld leest, bekijkt en hoort in verband met buitenlands nieuws, zijn producten van nieuwsmedia van de VS en West-Europa.

In dit opzicht zijn de belangrijkste media dezen die beschikken over kabel en elektronische diensten²⁸.

R.C. Vincent onderscheidt acht categorieën in de manier waarop CNN nieuws over de Golfoorlog bracht.

- Pers-briefings, speeches, en ander ‘opgezet’ nieuws, van politieke en militaire leiders
- Cassettes en interviews geleverd door militaire of overheidsbronnen

²⁷ WHITE (M.), ‘Site Unseen: An Analysis of CNN’s War in the Gulf’ in JEFFORDS (S.), RABINOVITZ (L.), ‘Seeing Through the Media. The Persian Gulf War’, 1994, Rutgers University Press, New Brunswick, pp. 121-139

²⁸ SHULMAN (H.C.), ‘The international Media’, in JEFFORDS (S.), RABINOVITZ (L.), ‘Seeing Through the Media. The Persian Gulf War’, 1994, Rutgers University Press, New Brunswick, p.107-108

- Verhalen uit de pools
- Verhalen die bepaalde gebeurtenissen terug in herinnering brengen, die van gesproken tekst voorzien worden afkomstig van pers briefings, video's geleverd door de militairen,... en die opgenomen worden in de studio of op locatie
- Het gebruik van 'experts' om de gebeurtenissen te staven of te analyseren
- Interviews met niet-elitaire bronnen
- Originele verhalen gebaseerd op lopende of eraan gelinkte gebeurtenissen
- Gebeurtenissen waarover de journalisten ter plekke de toestemming hebben gekregen er verslag van uit te brengen²⁹

Cruciaal is het gegeven dat door de manier waarop CNN constant berichtte, de Golfoorlog op het moment zelf al in een historisch kader geplaatst werd. De oorlog was nog nauwelijks begonnen, maar werd al gedefinieerd als een gebeurtenis die reeds zijn officiële kroniekschrijver had. Het was inderdaad zo dat de oorlog al vanaf het prille begin door enkele correspondenten als 'historisch' aangeduid werd, waarbij meestal gerefereerd werd naar de nooit eerder geziene massale bombardementen op Irak. Dit specifiek historisch en globaal conflict werd live op televisie gebracht, waarbij dus datgene gebracht werd dat op hetzelfde moment ter plaatse plaatsgreep. Hier komt bij dat op zijn beurt de berichtgever ook zichzelf karakteriseerde als historisch op hetzelfde moment dat ze bericht uitbracht. De drie CNN reporters, Bernard Shaw als anker, Peter Arnett als correspondent en John Holliman als reporter, werden als het ware de protagonisten van hun eigen verhalen. De informatie over de oorlog stelde deze van in het begin voor als een waar spektakel, en de berichtgeving zelf werd het nieuws dat de volgende dag in de journaals meegedeeld werd³⁰. Aldus werd een homologie gehandhaafd tussen het gepresenteerde nieuws en de manier van presenteren, die reeds van in het prille begin als historisch gekwalificeerd werd. Bij het verder ontplooiën van de oorlog werd deze homologie uitgebreid en verrijkt door de technologie, toen geavanceerde telecommunicatienetwerken de oorlog en het nieuws begonnen vorm te geven en te leiden.

²⁹ VINCENT (R.C.), 'CNN: Elites Talking to Elites', in MOWLANA (H.), GERBNER (G.), SCHILLER (H.I.), 'Triumph of the Image. The Media's War in the Persian Gulf- A Global Perspective', 1992, Westview Press, Boulder, pp.181-183

³⁰ BORRAT (H.), 'Coverage of the Gulf War by the Spanish and Catalanian media', in MOWLANA (H.), GERBNER (G.), SCHILLER (H.I.) (ed.), 'Triumph of the Image. The Media's War in the Persian Gulf- A Global Perspective', 1992, Westview Press, Boulder, p. 160

4. Oorlogspropaganda en Golfcensuur

4.1 Propaganda

4.1.1 Inleiding

Van der Meiden stelt dat binnen de communicatiemodaliteiten de propaganda de meest fundamentele, ingrijpende, beslissende, alomtegenwoordige en allesomvattende vorm is van communicatie. Propaganda is een werkwoordsvorm van het Latijnse 'propagare', dat onder meer het planten van denkbeelden in de hoop dat ze elders zullen groeien betekent³¹.

Elke overtuigende communicatie kan gezien worden als propaganda. *"Everyday we are bombarded with one persuasive communication after another. These appeals persuade not through the give-and-take of argument and debate, but through the manipulation of symbols and of our most basic human emotions. For better or worse, ours is an age of propaganda."*³²

Bij gewapende conflicten worden de media en de nieuwe communicatiestrategieën steeds belangrijker³³. Wanneer men het heeft over oorlog en media, duikt steevast de notie "propaganda" op.

4.1.2 Doelstellingen van oorlogspropaganda

De doelstellingen van oorlogspropaganda laten zich in vijf punten samenvatten³⁴.

Ten eerste is het de bedoeling haatgevoelens te mobiliseren, er moet een zondebok aanwezig zijn om het publiek of de bevolking een gericht doel te geven om hun gevoelens op te richten.

Een tweede punt is het ondermijnen van het moreel van de tegenstander.

Een derde punt behelst het opwekken van vechtlust bij het thuisfront.

De voorlaatste doelstelling houdt verband met het winnen van de vriendschap van de neutralen. 'Neutrale' landen zijn voor oorlogvoerende landen altijd belangrijk geweest als toevluchtsoord, spionageplekken, interessant om geld en goederen onder te brengen,...

³¹ VAN DER MEIDEN (A.), 'Propaganda', 1988, Muiderberg, Contiro, pp. 8-9

³² PRATKANIS (A.), ARANSON (E.), 'Age of propaganda: the everyday use and abuse of persuasion', 1991, Freeman, New York, p. 5-6

³³ BILTEREYST (D.), PEEREN (Y.) en DOOLAEGE (B.), 'Gewapend conflict-Symbolisch conflict. Een exploratieve literatuur- en mediastudie over de relatie oorlog en media in de 20ste eeuw', 1999, Gent, OMC, p.13

³⁴ DOMENACH (J.M.), 'Politieke propaganda', 1963, Antwerpen, p. 11

Als laatste doelstelling wordt het bevorderen van vriendschap onder de bondgenoten aangehaald.

Mijns inziens kan het legitimeren van het conflict hier aan toegevoegd worden.

4.1.3 Technieken van oorlogspropaganda

a. De directe techniek

Bij de directe techniek kan men de ideologie achter de oorlogspropaganda duidelijk onderscheiden. Er kan hiervoor enerzijds gelet worden op een eventuele selectie van linguïstische basiselementen die een ongenueanceerd beeld ophangen. Een andere manier om deze directe techniek te hanteren is het herhalen van steeds dezelfde woordgroepen, zodat deze herkend zullen worden en een emotionele lading krijgen.

Hofman onderscheidt in navolging van het Amerikaanse 'Institute for Propaganda Analysis' ten eerste de techniek van het 'name calling'³⁵. Een negatieve connotatie valt hierbij de tegenpartij te beurt.

Hiermee samenhangend is er de techniek van het demoniseren van de tegenpartij. Demoniseren levert een helder vijandbeeld op en uit zich in de praktijk door het verhalen van vijandelijke gruweldaden en de focus op het feit dat dergelijke gebeurtenissen in het vijandelijk kamp schering en inslag zijn.

Een ander hiermee samenhangende techniek is het personaliseren van de vijand. Men kan deze namelijk niet in het algemeen haten. De vijand moet een gezicht hebben. Je moet de publieke opinie ervan overtuigen dat "de anderen" een leider hebben die ziek of gek is³⁶. De leider symboliseert eenheid en dadendrang, personifieert de wil en spreekt de taal van het volk.

Deze twee voorgaande vormen van oorlogspropaganda worden veelal gestructureerd volgens dichotomieën.

Vervolgens is er de techniek van de 'glittering generality'. Dit is het tegenovergestelde van het 'name calling', en heeft tot doel een bepaalde partij in een erg positief licht te zetten.

Een ander concept is dit van de 'transfer'. Hierbij worden bepaalde eigenschappen van een partij/object toegeschreven aan een ander object. Zo worden de waarden van een bepaald product/persoon overgebracht op een andere partij waaraan men normaliter deze waarden niet toeschrijft.

³⁵ HOFMAN (A.), 'Het Israëliësch-Palestijnsconflict in de BRT(N)-journaals, 1987-1996', 2002, Gent, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, p. 85

³⁶ COLLON (M.), FRIEDBERG (P.), 'Blufpoker: de grootmachten, Joegoslavië en de komende oorlogen', 2000, EPO, Berchem, p. 87

Een laatste propagandatechniek waar door het Instituut naar verwezen wordt is deze van de 'plain folks'. Bij deze techniek wordt een stelling bekrachtigd en versterkt door terug te vallen op de opinie van het volk. Zo kan een regering van een gemanipuleerde enquête gebruik maken om hun eigen doelstelling kracht bij te zetten door de 'mening' van het volk. Een andere techniek is de virtualisering van het conflict. Militaire en politieke instanties doen de menselijke aspecten van de vijand naar de achtergrond verdwijnen. De videobeelden van de camera's in de neuzen van de 'intelligente' raketten tijdens een 'precisiebombardement' worden getoond, wat er de gevolgen van waren komt niet meer in beeld. Deze virtualisering wordt versterkt door het eufemistisch taalgebruik van onder andere de militaire woordvoerders (zie punt 5).

Andere kenmerken van propaganda worden door D. Biltereyst aangehaald, met name de herhalingen, de overdrijvingen, de identificatie, de verwijzing naar een autoriteit, de valse associatie, het gebruik van stereotiepen³⁷. Deze laatste is één van de gevaarlijkste technieken omdat het neutraliseren van stereotyperingen bijzonder moeilijk is. Het houdt een generaliserend toekennen van eigenschappen aan individuen of groepen in, enkel op basis van hun lid zijn van een bepaalde groep. Het heeft alles te maken met vooroordelen, verdringing en suggestie.

Oorlogspropaganda biedt ook steeds een verklaring voor de oorzaken van de ontketende oorlog. Zo wordt de oorlog voor de eigen partij gelegitimeerd. Op de eerste plaats wordt benadrukt dat de oorlog wordt gevochten voor een rechtvaardige zaak, daarbij wil de vechtende partij geen oorlog en wordt deze oorlog opgelegd door de vijandige zijde. Op deze manier kan men zichzelf dan ook voorstellen als slachtoffer. Dit wordt nogmaals versterkt door het aanhalen van de slachtoffers aan eigen zijde, waarbij de slachtoffers aan vijandige zijde onvermeld blijven. De verhalen over de gruwel van de vijand versterken deze slachtofferrol. Om de homogenisering en de mobilisering van de natie te bewerkstelligen wordt veelal een geherinterpreteerde mythologische versie van de geschiedenis gegeven. Het uiteindelijke doel is de goedkeuring van de bevolking van de politieke beslissingen van het regime en wil de participatie van het volk in het leger. In navolging van A. Morelli vat Hofman dit samen in 'de vier principes van oorlogspropaganda'; ten eerste wordt benadrukt dat de wij-groep de oorlog niet heeft gewild, ten tweede krijgt de vijand zijn gezicht, ten derde duidt men op de drijfveren van de wij-groep die allen van humanitaire aard zijn en ten laatste worden de gruwelijkheden van de vijand in de verf gezet³⁸.

³⁷ BILTEREYST (D.), PEEREN (Y.) en DOOLAEGE (B.), 'Gewapend conflict-Symbolisch conflict. Een exploratieve literatuur- en mediastudie over de relatie oorlog en media in de 20ste eeuw', 1999, Gent, OMC, p. 18

³⁸ HOFMAN (A.), 'Het Israëlisch-Palestijnsconflict in de BRT(N)-journaals, 1987-1996', 2002, Gent, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, p. 86-87

b. De indirecte techniek

Deze tweede, ideologische techniek kan pas achterhaald worden na een zorgvuldige analyse. Daar beeldvorming/manipulatie wel te linken is aan propaganda, zeker in het geval van een oorlog, komen hier enkele bemerkingen terug. Er wordt hier uitgegaan van propaganda in de geschreven pers

Ten eerste is de nieuwskeuze belangrijk, waarbij men vooral moet letten op wat niet gezegd wordt. Ten tweede is ook de grootte die aan het nieuws gegeven wordt een ideologische strategie, gezien de ruimte die aan verschillende items wordt geschonken op de belangrijkheidsgraad duidt. Ten derde houdt ook de volgorde van het nieuws een ideologisch potentieel in zich daar dit eveneens wijst naar de belangrijkheidsgraad die een bepaald feit toebedeeld krijgt. Ten vierde kan een ideologisch accent onderscheiden worden bij de strategie van het linken van een item met een andere nieuwsitem. Wanneer immers een item discreet verbonden wordt met andere, heeft dit een invloed op de manier waarop dit ene item zal gelezen worden. Ten vijfde verhult ook de formulering een ideologisch standpunt, aangezien de manier waarop iets geformuleerd wordt een grote impact heeft op de interpretatie van de feiten³⁹. Ten laatste is de manier waarop de bladspiegel is ingedeeld van belang; welke koppen zijn hoe groot, worden foto's gepubliceerd,...

Met deze factoren dient men rekening te houden wil men de ideologische lading van oorlogspropaganda toetsen.

4.2 Censuur in de Golf

Reeds bij het prille begin van het Golfconflict was de relatie tussen de militairen en de media niet echt hartelijk. Dit liet zich al duidelijk voelen toen op 8 augustus 1990 president Bush troepen naar de Golf stuurde en minister van Defensie Cheney weigerde journalisten de toelating te geven de troepen te vergezellen. Na een intens protest vanuit de media, kwam Cheney op zijn beslissing terug waarop staatssecretaris van Defensie, L.A. Williams zes persofficieren gelastte met het vergezellen van een perspool bestaande uit zeventien leden. De zes persofficieren bouwden daar ter plaatse het 'Joint Information Bureau' (JIB) uit als hoofd van de censuurafdeling. Ondertussen bleef de Amerikaanse media aandringen op meer openheid, wat Williams ertoe aanzette een tweede pool van journalisten toe te laten. Initieel gaf men als reden voor het instellen van het poolsysteem het vermijden van een mogelijk verzet van de Saoedische overheid. Deze is nooit erg gebeten geweest op de

³⁹ ibidem, p. 88

aanwezigheid van westerse journalisten op haar grondgebied uit vrees voor een mogelijke destabilisering van de sociale structuur bij het in contact komen van westerse journalisten met de lokale bevolking. Ook vreesde men dat de harmonieuze relatie tussen de eigen regering en die van de VS mogelijk in gevaar zou kunnen gebracht worden.

In de kerstperiode van 1990 laaide er een bitsig geschil op tussen de Saoedische overheid en de belangrijkste Amerikaanse mediaorganisaties. Dit conflict zette Williams ertoe aan een systeem uit te werken dat tegemoet kwam aan de objectieven van beide partijen, en het instellen van restricties op nieuwsreportages vanuit het crisisgebied inhield.

Reeds in oktober 1990 was er een ontmoeting georganiseerd tussen afgevaardigden van het Ministerie van Defensie en enkele mediaorganisaties. Op basis van beide resultaten kondigde Williams een nieuw pool- en censuursysteem af, met inbegrip van grondregels en bijkomende richtlijnen.

Oorspronkelijk bestond het nieuwe censuursysteem uit vier basisdelen, waarvan één opgehoften werd. Er was in het rapport namelijk opgenomen dat de pool moest opgeheven worden zodra onafhankelijke verslaggeving in het gebied mogelijk werd. Dit punt werd door de militaire overheid geschrapt, wat uiteindelijk leidde tot de finale versie van 7 januari 1991, die duidelijk maakte dat de media voor de duur van het Golfconflict onderworpen zouden zijn aan het poolsysteem. Zo omvatte het volledig censuursysteem uiteindelijk drie delen; de eigenlijke censuur met de grondregels en richtlijnen, het poolsysteem en het JIB⁴⁰.

Centraal in het censuursysteem stonden de grondregels en de bijhorende richtlijnen. De grondregels omvatten twaalf informatiecategorieën waarover geen verslag mocht worden uitgebracht.

1. het specifiek benoemen en het geven van het aantal troepen, vliegtuigen, wapensystemen,...
2. details omtrent toekomstige plannen, operaties en aanvallen, ook niet over deze die afgelast werden
3. informatie of foto's die specifieke locaties van militaire troepen of de bescherming ervan onthulden
4. regels die toegepast worden tijdens een gevecht
5. activiteiten van het JIB betreffende doelwitten, methoden en resultaten
6. specifieke informatie over de eigen troepenbeweging, de tactische verspreidingen en schikkingen die de veiligheid van de operaties en dus levens op het helling kunnen zetten

⁴⁰ MERTENS (M.), *'De internationale media in de Golfoorlog'*, 1992, Gent, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, pp. 40-42

7. het bekend maken van de herkomst van vliegtuigen, andere dan luchtmachtbases op land of in zee
8. de doeltreffendheid of inefficiëntie van de camouflage, dekking, misleiding, doelwitten, informatie inzameling en veiligheidssystemen van de vijand
9. specifieke, identificerende informatie aangaande getroffen schepen of vliegtuigen terwijl de zoek- en reddingsacties nog bezig zijn
10. de methodes, uitrusting en tactiek gebruikt door de speciale militaire eenheden (de 'special forces')
11. specifieke methodes en tactieken, zoals aanvalshoek en snelheid, algemene termen zoals 'laag' en 'hoog' waren wel toegelaten
12. informatie omtrent de kwetsbaarheid van de eigen troepen tijdens bepaalde operaties, die door de vijand tegen hen zouden kunnen worden gebruikt, zoals bijvoorbeeld details over opgelopen schade tijdens de strijd, cijfers over gesneuvelde soldaten zolang deze niet door de militairen zelf worden vrijgegeven en beschrijvingen zoals 'lichte', 'zware', of 'gematigde' zijn wel toegelaten.

Naast deze twaalf restricties werden echter nog een aantal beperkingen opgenomen die ver af staan van militaire geheimen. Zo bijvoorbeeld waren interviews of foto's van gewonde Amerikaanse soldaten enkel toegelaten in het bijzijn van een militaire escorte en enkel met de toestemming van de patiënt, de dokter en de commandant. Andere restricties waren het audio en/of visueel opnemen van personen in doodstrijd of in hevige shock, beelden van ernstig verwonde of verminkte patiënten of patiënten die een chirurgische ingreep ondergingen, en interviews met of beelden van patiënten die een psychiatrische behandeling ondergingen.

Gedurende de hele periode voorafgaand aan de grondoorlog hebben de militairen van de pers gebruik gemaakt. Via de media werd bewust verkeerde informatie verspreid met de bedoeling dat die zou opgevangen worden door de Irakezen. De journalisten kregen valse informatie betreffende de tactiek die zou gevolgd worden bij de invasie. De media stonden vol van berichten gebaseerd op deze persconferenties. Zelfs de meest notabele media brachten zo onjuiste informatie omtrent de geallieerde plannen voor de inval in Koeweit.

Met het einde van de oorlog was het Pentagon er dus in geslaagd om niet alleen de verslaggeving te censureren maar was het tevens gelukt de berichten inaccuraat te maken op een wijze passend voor de militaire doelstellingen.

5. Het nieuws: van de bron tot de huiskamer

Hier volgen de vier belangrijkste stappen die een nieuwsartikel ondergaat, zoals beschreven bij E. De Bens in de cursus 'Gedrukte Media'⁴¹, en Servaes en Tonnaer in 'De nieuwsmarkt. Vorm en inhoud van de internationale berichtgeving'⁴².

5.1 Journalist en correspondent

De correspondent en journalist vormen de eerste filter. Journalisten en correspondenten, die meestal verbonden zijn aan een plaatselijk bureau van een nieuwsagentschap, merken feiten en gebeurtenissen op die zij interessant genoeg achten voor een nieuwsbericht. De eerste selectie wordt aldus gemaakt. Immers 75 procent van alle dagelijkse potentiële nieuwsberichten halen het dagblad niet. Elke dag zijn er naar schatting honderd oorlogen of gewapende conflicten aan de gang over de hele wereld, amper twee of drie daarvan halen de krant. Het feit dat niet alle gebeurtenissen in een nieuwsbericht gegoten worden heeft twee redenen: de ongelijk over de wereld verspreide correspondenten en bureaus, en de professionele, ideologische, persoonlijke,... visie van de journalist. Ingevolge van de ontwikkeling van de massamedia is de journalist een werknemer geworden, en tezelfdertijd een soort makelaar: "hij vertaalt attitudes, kennis en belangen van één publieksgroep naar andere groepen."⁴³ Een belangrijk begrip in dit verband is gatekeeping. De term verwijst naar het selectieproces, namelijk het uitkiezen of verwerpen van bepaalde items. Kurt Lewin introduceerde het begrip in 1940. Hiermee toonde hij aan dat een individu grote invloed kan uitoefenen op de informatiedoorstroming. De invloed van de gatekeeper is het grootst in internationale communicatie en bij internationale conflicten, omdat er meer filters zijn dan bij andere vormen van communicatie. De gatekeeping factoren zijn dus de persoonlijke of subjectieve factoren die het nieuws bepalen⁴⁴.

Voor het bepalen van wat nieuwswaardig is, zijn nooit regels vastgelegd. Toch blijkt uit onderzoek verricht door W.F. Schulz dat er een "duidelijke eenstemmigheid bestaat onder journalisten op het vlak van welke gebeurtenissen en feiten nieuws worden en welke niet". De selectie baseert zich "op enkele ongeschreven vanzelfsprekenschappen", aldus Schulz⁴⁵.

⁴¹ ibidem

⁴² SERVAES (J.), TONNAER (C.), 'De nieuwsmarkt. Vorm en inhoud van de internationale berichtgeving', 1992, Wolters-Noordhoff, Groningen, p.50

⁴³ op. cit., p.190

⁴⁴ DE BENS (E.), 'Gedrukte media', 1996, onuitgegeven cursus, Vakgroep Communicatiewetenschappen

⁴⁵ citaat van SCHULZ (W.F.), 'Die Konstruktion von Realität in den Nachrichten-medien', Freiburg, Alber, in EVERS (H.), 'Krant en kwaliteit. Verkenningen rond de onderzoekbaarheid van de journalistiek', 1996, Bohn

Deze zijn bijvoorbeeld dat elitelanden en –personen eerder nieuws opleveren dan deze die dit niet zijn. Wat elitelanden en –personen zijn verschilt naargelang de cultuur en het land. Vervolgens kan met zekerheid gesteld worden dat gebeurtenissen an sich eerder gerapporteerd zullen worden dan langzaam veranderende structuren en evoluties.

5.2 De Wereldnieuwsagentschappen

Een tweede filter vormen de wereldnieuwsagentschappen. 75 tot 100 procent van de internationale informatie komt van bij de vier wereldagentschappen AP, UPI, AFP en Reuters. Eigenlijk dienen we tegenwoordig te spreken van drie agentschappen daar UPI tegenwoordig als internationaal fotonieuwsagentschap dienst doet⁴⁶.

Niettemin wordt er over het algemeen gesproken over de 'Big Four', waarmee de grootste Westers-gerichte nieuwsagentschappen bedoeld worden: twee Amerikaanse agentschappen, Associated Press (AP) en United Press International (UPI), het Britse agentschap Reuters en het Franse Agence France Presse (AFP).

Behalve het iets achterop hinkende UPI hebben alle wereldnieuwsagentschappen bureaus en correspondenten in meer dan honderd landen in de wereld en distribueren ze nieuws in een half dozijn of meer talen. Ze verspreiden vele miljoenen woorden per dag en beschikken over een 'global communication network' dat over de hele wereld berichten kan verzenden in enkele seconden.

Ze werken allemaal wereldwijd en voorzien samen meer dan de helft van de wereldbevolking van nieuws. Onder hun afnemers tellen ze grote dagbladen- en concerns, radiostations, TV-ketens, internationale en nationale nieuwsagentschappen en tal van bedrijven en overheidsdiensten. Op het gebied van fotonieuwsvoorziening wordt de wereldmarkt eveneens gedomineerd door de fotodiensten van deze vier wereldnieuwsagentschappen⁴⁷. Dit betekent dat bijvoorbeeld onze Vlaamse redacties voor het grootste deel niet in de hand hebben waar het nieuws over zal gaan, noch in welke vorm het binnenkomt. De politieke strekking van het buitenlands nieuws wordt bepaald door deze persbureaus. "Deze zeggen wel neutraal te zijn en binnen de context van de westerse politiek zijn ze dit ook min of meer, maar dat neemt niet weg dat er een zeer subjectieve keuze en interpretatie van het nieuws voorafgaat aan het moment waarop de krantenredactie het ter bewerking aangeboden krijgt".⁴⁸

5.3 Implicaties van de hegemonie van de wereldnieuwsagentschappen

Staflau Van Loghum, Houten, p. 19

⁴⁶ BILTEREYST (D.), 'Internationale communicatie', 1999, onuitgegeven cursus, Gent, Vakgroep Communicatiewetenschappen, p. 102

⁴⁷ STEVENSON (R.), 'Global Communications in the twenty-first Century', 1994, Longman, New York, p.290

⁴⁸ JANSEN (C.H.), 'Politiek en de dagbladjournalistiek', 1987, Muiderberg, Cautinho, p. 42

Omwillen van de hierboven vermelde feiten in verband met het domineren van de wereldmarkt door deze wereldnieuwsagentschappen, wordt in de literatuur vaak verwezen naar de 'global imbalance in the flow of news'. Zoals S. Jeffords en L. Lauren stellen, vormen deze vier agentschappen de primaire bron voor internationaal nieuws voor de gehele wereld " and therefore exercise a great deal of control over what international news reaches people all over the globe"⁴⁹.

De internationale nieuwsmarkt is een oligopolische aangelegenheid, wat wil zeggen dat het een markt is met een beperkt aantal aanbieders van min of meer identieke producten en een groot en divers aantal afnemers en als gevolg heeft dat media overal ter wereld structureel sterk afhankelijk zijn van de grote wereldnieuwsagentschappen voor hun internationale nieuwsberichtgeving. Slechts minder dan twee dozijn dagbladen over de hele wereld kunnen zichzelf min of meer zelfstandig noemen in het verzamelen van internationaal nieuws. De meeste daarvan zijn nog in het Westen gesitueerd. De andere media zijn geheel of in sterke mate rechtstreeks, of onrechtstreeks via een abonnement op een nationaal nieuwsagentschap, afhankelijk van de 'Big Four' voor hun buitenlands nieuws. Ook voor overheden en overheidsinstellingen zijn de wereldnieuwsagentschappen dé informatiebron bij uitstek voor internationaal nieuws⁵⁰.

Er is al heel wat kritiek geformuleerd op de dominantie van deze 'Big Four', dus op de huidige manier van internationale berichtgeving. Ze stellen dat de zij de internationale nieuwsflow monopoliseren, en dat ze op die manier een 'de facto hegemony and a will to dominate'⁵¹ vestigen op het vlak van internationale nieuwsberichtgeving. De belangrijkste kritiek houdt verband met de onevenwichtige nieuwsstroom. Hierbij wordt een centrum onderscheiden (de Westerse wereld) en een periferie (de niet-Westerse wereld). De informatiestroom is hoofdzakelijk een éénrichtingsstroom van centrum naar periferie. Gezien de Derde Wereld minder kapitaalcrachtige leden heeft, wordt deze dan ook veelal gereduceerd tot een passieve ontvanger van door anderen uitgezonden boodschappen. De reële politiek-militaire en economische machtsverhoudingen in de wereld bepalen in grote mate het nieuws⁵².

Deze ongelijke informatiestroom heeft een grote impact op de berichtgeving. Door die ongelijke stroom treedt namelijk een grote vertekening op in de berichtgeving en beeldvorming. Door het materieel onevenwicht (het éénrichtingsverkeer van nieuws) ontstaat een negatieve beeldvorming (in de symbolische dimensie) die een nefast effect heeft voor zowel de symbolische als de materiële dimensie⁵³.

⁴⁹ JEFFORDS (S.), RABINOVITZ (L.), 'Seeing Through the Media. The Persian Gulf War', 1994, Rutgers University Press, New Brunswick, pp.108-110

⁵⁰ BOYD-BARETT (O.), 'The International News Agencies', 1980, Constable, Londen, pp.21-23

⁵¹ MASMOUDI (M.), 'The New World Information Order', 1979, Journal of Communication, vol 29(2), pp. 172-185

⁵² HOFMAN (A.), 'Het Israëliisch-Palestijns conflict in de BRT(N)-journaals. 1987-1996', 2002, Gent, onuitgeven licentiaatsverhandeling, p.69

⁵³ BILTEREYST (D.), 'Internationale communicatie', 2001, Academia Press, Gent, pp. 260-261

Vanuit het Westen zijn hierover dan weer andere meningen te horen, volgens Stevenson wordt door de Derde Wereld teveel invloed aan de wereldnieuwsagentschappen gegeven. 'Although it is true that the big Western agencies are uniquely influential in global news flow, other players are important'⁵⁴.

5.4 Nationale agentschappen

De derde filter wordt gevormd door de nationale agentschappen. Deze selecteren op hun beurt uit de aangeboden berichten, en passen ze aan de nationale situatie aan. Naast een selectie op de hoeveelheid nieuws, gebeurt er op dit niveau ook een inhoudelijke selectie op basis van voor het land in kwestie relevante nieuwswaarden. Persbureaus zijn dus belangrijke trendsetters wat de nieuwskeuze betreft. Zij bepalen voor een belangrijk gedeelte waarover de redacteur zal nadenken

5.5 De redactie en hoofdredacteur

Een laatste filter zijn de redacties en de hoofdredacteur. Daar de kranten voor internationaal nieuws grotendeels aangewezen zijn op de wereldnieuwsagentschappen zijn de berichten meestal moeilijk of niet op hun juistheid te controleren. Een redactie met voldoende mensen is dus een noodzaak om onder andere de correctheid van de gegevens te controleren, maar in België is onderbezetting troef. Wat betreft Vlaanderen, is het zo dat door de beperktheid van de Vlaamse markt de Vlaamse mediabedrijven en hun kranten geen enkele rol van betekenis kunnen spelen op de internationale nieuwsmarkt. Het taalgebied is te klein, de markt is klein, het publiek is klein, de investeringen zijn klein,...

Hierbij komen nog de organisatorische beperkingen met invloed op het aangeboden nieuws, waarvan de deadline wel de belangrijkste is. Het nieuws blijft binnenstromen en de journalist moet onverbiddeijk stop zeggen en beslissen dat hij genoeg heeft.

Verder kennen de meeste krantenbedrijven een specifieke structuur van eigendom en financiering. Ze worden bijna volledig door private ondernemingen gefinancierd en zijn hier ook eigendom van. Voor het grootste deel zijn ze afhankelijk van reclame inkomsten. De eigenaars zijn niet zomaar krantenbedrijven, maar zijn ondernemingen met belangen in verschillende andere sectoren (zie hoofdstuk 4). Het aantal media daalt, en het aantal fusies stijgt, waardoor in de toekomst een handvol multinationals alle media uitgaven in de hand zullen hebben. Deze multinationals zijn gericht op winst en oorlog doet verkopen...

⁵⁴ STEVENSON (R.), *'Global Communications in the twenty-first Century'*, 1994, Longman, New York, p. 290

6. Wat is de taak van een dagblad?

De vraag die steeds gesteld kan worden is of journalistiek gaat over nieuwsgaring of nieuwsbewerking. Sluitende antwoorden zijn hier nog niet op geformuleerd. De Bens schrijft echter dat onder invloed van de huidige 'zapjournalistiek' de taak van de journalist er meer dan ooit in zal moeten bestaan het relevante nieuws te filteren uit de niet te stoppen stroom informatie en in de eerste plaats het nieuws zal moeten 'brengen' in plaats van 'halen'. Dit opdat de pers haar rol in het publieke debat in de toekomst kan blijven vervullen. Tegen deze achtergrond zou journalistiek 'niet meer, maar anders, een kwalitatieve verbetering, en niet zozeer een kwantitatieve vergroting van het informatieaanbod' moeten inhouden. Ook Schönbach opteert voor een kwaliteitskrant, waarin visie, duiding, commentaar en vooral een zeer duidelijke scheiding tussen ernstig en fait divers nieuws moet aanwezig zijn⁵⁵.

⁵⁵ DE BENS (E.), 'De Pers in België. Het verhaal van de Belgische dagbladpers. Gisteren, vandaag en morgen', Tielt, Lannoo, 2001, p. 182

HOOFDSTUK 5 : OORLOG

1. Inleiding

Dit hoofdstuk 'Oorlog', is opgedeeld in twee delen. In eerste instantie wordt een beschouwing omtrent de betekenis, de doelstellingen en de rol van de VN in het Golfconflict geboden. In het conflict speelden de door de VN Veiligheidsraad uitgevaardigde resoluties immers een cruciale rol. Deze resoluties werden door de hele wereld als het ware als een leidraad gehanteerd, om vast te stellen wat kon en wat niet gedurende de Golfcrisis.

De belangrijkste actor in het conflict, naast Irak en Koeweit, was ongetwijfeld de VS. Daarom lijkt het me relevant om ook de perceptie van Amerika op Irak te verduidelijken. In dit tweede deel wordt ingegaan op wat er in de VS voorafging aan de oorlog die op 17 januari 1991 in de Golf uitbarstte.

2. VN en resoluties

2.1 Inleiding

Hetgeen gebeurd is in de Golfregio in 1990-91 kan slechts ten volle begrepen en in een totaalkader geplaatst worden, als men kennis heeft over de rol van de Verenigde Naties. Hieronder volgt een summier historische schets, gepaard gaand met de initiële opdrachten die de Verenigde Naties toebedeeld kregen, alsook een beschrijving van de specifieke rol die de Verenigde Naties in het kader van de Golfcrisis gespeeld hebben. Het is beperkt in opzet in die zin dat geen uitvoerig verslag wordt geboden van de structuur, samenstelling, werking en bevoegdheden van de organisatie.

Het stuk is gebaseerd op 'De Verenigde Naties. Tussen irrelevantie en 'global governance'' van R. Coolsaet⁵⁶, tenzij anders vermeld.

⁵⁶ COOLSAET (R.), 'De Verenigde Naties. Tussen irrelevantie en 'global governance'', 1998, Gent, Demokritos, pp. 5-9, 11-13, op. Cit.

Op 26 juni 1945, nauwelijks een maand na de nederlaag van Duitsland en terwijl de tweede wereldoorlog nog voortduurde in Azië, ondertekenden 51 staten van de anti - Hitlercoalitie in San Francisco het Handvest van de 'Verenigde Naties', een nieuwe wereldorganisatie die zich tot doel stelde een derde wereldoorlog te vermijden. Meer dan vijftig jaar later is het aantal lidstaten bijna verviervoudigd.

2.2 Doelstellingen van de Verenigde Naties

In de meest simpele en essentiële omschrijving is de Verenigde Naties een organisatie die alle landen ter wereld groepeerd rond één doel: oorlog tussen de lidstaten onmogelijk maken. Om de vrede in de wereld te bewaren kreeg de wereldorganisatie in 1945 een dubbele opdracht mee. In de aanhef van het Handvest luidt het: "komende geslachten behoeden voor de gesel van de oorlog, die tot tweemaal in ons leven onnoemlijk leed over de mensheid heeft gebracht"; "sociale vooruitgang en hogere levensstandaarden in grotere vrijheid bevorderen".

Het VN - systeem moest zo de wereld behoeden voor wat gezien werd als de dubbele oorzaak van de tweede wereldoorlog, in de hoop aldus een derde oorlog te vermijden.

Om vrede en veiligheid te verzekeren, de eerste opdracht, werd het gebruik van geweld in de relaties tussen staten als het ware buiten de wet gesteld. Enkel de Verenigde Naties kregen de bevoegdheid om in specifieke omstandigheden militaire middelen aan te wenden. In geval van internationaal conflict diende in de eerste plaats een beroep te worden gedaan op arbitrage. Indien deze ontoereikend was, dan konden economische sancties overwogen worden. Indien deze op hun beurt ontoereikend bleken en de internationale vrede en veiligheid bedreigd leken, dan pas kon het gebruik van militaire middelen overwogen worden. Onder de leiding van de Veiligheidsraad zou de internationale gemeenschap opstaan en het hoofd bieden aan de agressor, zoals men nagelaten had te doen tegenover Hitler. De Verenigde Naties zijn aldus gesmeed op het aambeeld van de anti - Hitlercoalitie en met het oog op het vermijden van een nieuwe soortgelijke bedreiging van een land tegen een ander.

Tussen beide hoofdopdrachten van het 'VN -systeem' bestonden geen institutionele banden. In de praktijk echter werden beide taken wel degelijk terzelfder tijd uitgevoerd. Enerzijds groepeerde de Veiligheidsraad alle belangrijke staten en anderzijds vervulde de Verenigde Naties de rol van verbindingssteken tussen beide. Hun absolute én relatieve machtspositie stelde hen immers in staat op beide terreinen een parallel leiderschap uit te oefenen. Op die manier werd in het VN -systeem voor het eerst politieke, economische en militaire macht tot één geheel gebundeld, wat de basisvoorwaarde is van een stabiele wereldorde.

2.3 Euforie na het einde van de Koude Oorlog; de Golfoorlog als sleutelmoment

Na het einde van de Koude Oorlog ontstond dezelfde internationale context als na de eerste en de tweede wereldoorlog: een periode van euforie waardoor een nieuwe wereldorde mogelijk leek, waar macht als centraal organiserend principe vervangen zou worden door recht.

Een sleutelmoment daarbij speelde de Golfoorlog. Toen begin augustus 1990 Irak buurland Koeweit binnen viel, reageerde de internationale gemeenschap onmiddellijk. Zowel de Veiligheidsraad als de Arabische Liga veroordeelden het Iraakse optreden. De Europese Gemeenschap kondigde een economische embargo aan dat snel gevolgd werd door een wereldwijd maritiem embargo door de Veiligheidsraad. Na zes maanden crisis volgden zes weken luchtbombardementen en werd het pleit ten slotte beslecht in een grondoorlog die 100 uur duurde.

Ook al speelden reële economische belangen mee, en met name de vrees dat Irak na Koeweit vervolgens ook zou proberen Saoedi-Arabië in zijn macht te krijgen en aldus een aanzienlijk deel van de mondiale petroleumproductie zou controleren, toch werd de Golfoorlog in de eerste plaats aangevoeld als het eerste conflict van het post-Koude Oorlog tijdperk en als een voorbode van de 'nieuwe wereldorde' die door de Amerikaanse president Bush als volgt werd gedefinieerd: "diverse nations are drawn together in common cause, to achieve the universal aspirations of mankind". Voor het eerst maakten beide grootmachten dezelfde analyse en stonden ze aan dezelfde zijde in een conflict. Getracht werd het conflict te beheersen door een gezamenlijk optreden gericht op eenzelfde oplossing, in plaats van het conflict te bevriezen⁵⁷. Het grootste gedeelte van de internationale gemeenschap deelde dezelfde visie op het Golfconflict: indien Saddam ongestraft bleef zou dit verkeerde normen opleveren voor de post-Koude Oorlog wereldorde, namelijk een vrijgeleide voor would-be dictators.

⁵⁷ hier moet wel bij vermeld worden dat de Verenigde Staten in dit conflict wel meer beslissingsrecht hadden dan de Sovjetunie, en ze ook elk een ander verloop van het conflict voorstonden (de SU wilde bijvoorbeeld d.m.v. allerlei voorstellen, ultimatum een snelle beëindiging van het geweld, plannen die president Bush van tafel veegde en waarop hij zelf een ultimatum uitvaardigde dat dan wel uitgevoerd werd).

Precies om dit te vermijden, beschouwden nagenoeg alle regeringen dit als de eerste test van de post- Koude Oorlog wereldorde met de Verenigde Naties in een centrale rol. De Verenigde Naties werden gezien als de enige instantie die tot het gebruik van geweld mocht beslissen om tot de oplossing van een conflict te komen, zoals voorzien in het Handvest. Het internationaal recht – waarvoor de Verenigde Naties symbool stonden – zou de nieuwe stabiliserende factor worden, nu de stabiliteit als gevolg van bipolariteit en confrontatie verdwenen was. Deze gedeelde visie verklaart de onmiddellijke reactie van de internationale gemeenschap en maakte het mogelijk een internationale coalitie op te bouwen die ook Arabische landen omvatte. In essentie was de Golfoorlog en de reactie erop te verklaren als een botsing met wat elders in de wereld, en in de eerste plaats in Europa, gebeurde. Daar weken confrontatie en het gebruik van militaire middelen voor samenwerking en diplomatie, terwijl men in de Golf getuige was van een invasie door een lokale dictator in een klein buurland.

Over de rol die de VN uiteindelijk gespeeld heeft in het Golfconflict, kunnen verschillende interpretaties terug gevonden worden. Er heerst echter consensus over het feit dat de VS een zware stempel gedrukt heeft op de door de VN Veiligheidsraad uitgevaardigde resoluties. Sommigen durven zelfs stellen dat ook hier, net zoals tijdens de Koude Oorlog de VN gemarginaliseerd, en tot een instrument in handen van de VS verheven werd.

2.4 Resoluties

Gedurende het conflict werden door de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties 10 resoluties goedgekeurd (zie bijlage). Nadien werden er nog uitgevaardigd in verband met het staakt-het-vuren, deze zijn hier niet bij gerekend. Opvallend was dat geen enkele van de permanente leden van de Raad (China, Frankrijk, de Sovjetunie, Groot-Brittannië en de VS) een veto uitsprak. De tien niet -permanente leden in 1990 waren Canada, Colombia, Ivoorkust, Cuba, Ethiopië, Finland, Maleisië, Roemenië, Jemen en Zaïre⁵⁸.

In bijlage wordt bij de tekst van de uitgevaardigde resoluties steeds vermeld wie eventueel tegenstemde, of zich onthield bij de stemming.

⁵⁸ 'The annual register. 1990' (text supplied by the UN Information Office, London), p.561

3. Wat eraan vooraf ging in de wereld... De Amerikaanse perceptie van de Iraakse bedreiging

« Toute tentative de la part d'une force extérieure pour prendre le contrôle de la région du Golfe Persique sera considérée une atteinte aux intérêts vitaux des Etats-Unis et sera repoussée avec tous moyens nécessaires, y compris la force armée »

president Jimmy Carter, december 1979⁵⁹

« L'accès au pétrole du Golfe Persique et la sécurité d'États amis majeurs dans la région sont vitaux pour la sécurité nationale des Etats-Unis. Ceux-ci demeurent donc impliqués dans la défense de leurs intérêts vitaux dans cette région, à travers l'emploi de la force armée s'ils le jugent nécessaire et approprié »

president George Bush, oktober 1989⁶⁰

De perceptie van de Verenigde Staten op Irak was in de jaren tachtig sterk gelieerd aan het verdwijnen van het imperiale Iran, dat in 1979 door de sjiiitische en revolutionaire Islam ingenomen werd. De nadelige gevolgen van dit verlies aan Amerikaanse belangen in de zone van de Golf werden door de VS sterk aangevoeld. Daarenboven nam op hetzelfde moment de Sovjetunie Afghanistan in, wat een vooruitstekende militaire steun betekende voor haar bondgenoten Syrië, Irak en Zuid-Jemen.

De Iran-Irak oorlog, evenals de aanwezigheid van de oliebronnen in de regio, bewoog de twee grootmachten tot een militaire interventie. Dit enerzijds om het maritiem verkeer te beschermen, anderzijds om bij te dragen tot de bescherming van de emiraten die zich unaniem schaarden achter de VS.

Washington besloot het regime van Saddam Hoessein, dat het voordeel bood een gelaïciseerde en gemoderniseerde staat te zijn, met een sterk anti - Syrisch karakter, te steunen (zie hoofdstuk 4). Ondanks ambiguïteiten zoals steun aan Israël en de 'Irangate' (waar het kabinet Reagan gijzelaars trachtte te bevrijden uit handen van sjiiitische Libanezen door via Israël wapens te leveren aan Iran), namen de VS een welwillende houding aan, die zich situeerde tussen de Franse (zeer sterk pro Irak) en de West-Duitse positie (meer gereserveerd). Een "Iraakse lobby" was in het Congres aanwezig, en liet toe te stemmen over economische en voedsel hulp en de levering van vermomde legertuigen, zoals helikopters die werden afgestaan voor 'agrarisch gebruik'. De grote Iraakse offensieven in

⁵⁹ ROUSSET (V.), 'La guerre à ciel ouvert. Irak 1991', 1996, ADDIM, s.l., p.78 (316)

⁶⁰ ibidem, p. 84

1988 haalden tevens voordeel uit inlichtingen die door de VS verschaft werden over de Iraanse troepen.

In de tweede helft van de jaren tachtig uitte Irak echter tekenen van agressiviteit tegenover andere buurlanden. Behalve het incident met de fregat USS Stark, die in 1987 per ongeluk aangevallen werd door een Iraakse anti-oorlogsbodempoging, is de publieke opinie vooral verontwaardigd over de massale vergassing van Koerdische steden door de luchtmacht van Saddam Hoessein in 1988.

Anders dan voorheen, waar het Congres haar ogen sloot voor het gebruik van chemische wapens aan het front alsook voor bombardementen met ballistische raketten op steden, reageerde het Congres door een vermindering en sterker conditioneren van de Amerikaanse hulp aan Bagdad.

Uiteindelijk droeg ook het bankroet van Irak bij het staakt-het-vuren met Iran in 1988 bij aan de verharding van de Amerikaanse positie. Er werd een vergrootte controle uitgevoerd op exporten naar Irak, waarop Bagdad antwoordde met een zeer vijandig discours tegenover het 'imperialisme' en 'pro-zionisme' van de Amerikanen.

Op het moment dat de spanningen tussen Koeweit en Irak begonnen op te lopen, geloofden het Witte Huis en het State Departement niet in een invasie. Steunend op een precedent in 1963, werd gezocht naar een inter-Arabisch oplossing voor de crisis, gesterkt door de Egyptische president Moebarak, koning Hoessein van Jordanië en door Koeweit zelf.

In rapporten van Central Command (CENTCOM), Defense Intelligence Agency (DIA) en Central Intelligence Agency (CIA) werd vanaf 20 juli 1990 een 'onrustwekkende' ontplooiing van Iraakse troepen langs de grens met Koeweit genoteerd.

Collin Powell stelde hierop een ontplooiing van de marineluchtvaart van op het vliegdekschip USS Independence in de Golf van Oman voor, wat het Witte Huis weigerde.

Ondertussen ontmoette de Amerikaanse ambassadeur April Glaspie de Iraakse president op 25 juli, waarbij ze hem verzekerde van steun van de VS. Ze zei "nous n'avons pas d'opinion sur les querelles inter-arabes, comme votre différend frontalier avec le Koweït". Bagdad heeft dit waarschijnlijk als een groen licht te beschouwt.

De partiële blindheid van de uitvoerende macht in Washington op de vooravond van de Iraakse invasie in Koeweit was niet alleen terug te vinden op het niveau van het hoofdkwartier. Ook door de drie belangrijkste bevelhebbers werd de Iraakse dreiging in verschillende graden opgevat, gaande van geruststellend tot onrustwekkend.

Het geruststellend nieuws was afkomstig uit een studie die iets voor de invasie ondernomen was door een groep officieren van de 'US Army War College'.

Met behulp van gegevens omtrent de sterkte van de Iraakse troepen bij het beëindigen van de oorlog tegen Iran, en rekening houdend met mogelijk implicaties voor de Amerikaans-Iraakse relatie, stelden de auteurs ten eerste de competentie van de Iraakse troepen vast, ten tweede concludeerden ze dat het regime sterk door de bevolking gesteund werd, en als laatste stelden ze vast dat het land een economische ruïne was. Hieruit werden onder andere volgende conclusies getrokken, waarvan de meeste foutief bleken te zijn:

-Daar de Irakezen meester zijn in gecombineerde operaties en nieuwe en zeer belangrijke technologische innovaties geïntegreerd hebben, vormen de Iraakse troepen een geducht tegenstander (voornamelijk door hun luchtmacht), echter enkel Israël vormt een mogelijk doelwit, gezien de staat van de Iraanse troepen.

-In beslag genomen door een grote buitenlandse schuld en door de economische heropbouw van het land, koestert Irak niet de intentie zich in militaire avonturen te werpen, en dit voor meerdere jaren.

-Rekening houdend met de waarde van de Iraakse troepen, moet de Amerikaanse politiek zich erop richten zich te verzoenen met Irak en trachten deze voor zich te winnen, dit in het bijzonder door minder welwillendheid aan de dag te leggen voor Israël.

-De Amerikaanse troepen zijn niet klaar voor een interventie in de Golfregio. Elke gewapende confrontatie met Irak riskeert zich te vertalen in hoge verliezen, de sterkte van de Amerikaanse luchtmacht voldoet niet om de afloop van de oorlog te kunnen voorspellen.

Deze overschatting van de Iraakse mogelijkheden en onderschatting van de Iraakse intenties, markeerde de positie van de Amerikaanse uitvoerende macht tot aan het losbarsten van de geallieerde aanval.

Het CENTCOM, dat het bevel voert over de land-, lucht- en zeemacht was ongetwijfeld het best voorbereid om een Iraakse dreiging snel het hoofd te bieden.

Door een aanwezigheid in de Golf sinds 1987, gaf de US Navy bovendien een meer realistische evaluatie van de toestand weer. Sinds de vermindering van het Russische gevaar, waren de inspanningen van het hoofdkwartier onder leiding van generaal Collin Powell nu immers steeds gericht op de Golfregio.

In oktober 1989 ontving de nieuwe baas van CENTCOM, generaal Schwarzkopf, het bevel een Amerikaanse interventie te plannen naar het voorbeeld van een regionaal conflict, waarin Irak de voornaamste bedreiging diende te vormen en waarbij onafhankelijk van de Sovjets diende gehandeld te worden. Ook in het studiejaar 1990-1991 werd een oefening gehouden die als thema de invasie van Iraakse troepen in Saoedi-Arabië had.

De resultaten van deze oefening van CENTCOM, uitgevoerd onder bevel van generaal Charles Horner, chef van de samengestelde luchtmacht (CENTAF), mondden uit in een provisorisch plan dat aan Schwarzkopf gepresenteerd werd in maart 1990.

Aangeduid met OPLAN 1002-90 'Defense of the Arabian Peninsula', en voordeel halend uit de verkalming van de Oost-West relatie, was de mogelijkheid om een Iraakse opmars richting Saoedi-Arabië tegen te gaan voor de Amerikaanse troepen reeds verdubbeld of zelfs verdrievoudigt. Gefundeerd op de hypothese van een tijdsbestek van 30 dagen tussen ontplooiing en aanval, bestond OPLAN 1002-90 uit drie fases. De eerste, of de "afschrikkingsfase" voorzag in de ontplooiing van de luchtmacht in Saoedi-Arabië en de Golf van Oman, dit in 15 dagen en met als doel de opmars van de Irakezen te stoppen. De tweede fase, of de "defensieve fase", moest toelaten superioriteit in het luchtruim te verwerven, teneinde het ontschepen van bevriende troepen mogelijk te maken. Een derde fase was dan het "tegenoffensief".

De tweede fase van dit plan kon geïnterpreteerd worden als een fase van verdediging via de lucht, zoals een 'Airland Battle'. Deze fase van de oefening impliceerde reeds een doodslag voor de commandocentrums van Bagdad. Twee lijsten van doelwitten werden uitgewerkt, die iets later het embryo van Desert Storm vormden. In de eerste lijst, uitgewerkt door het CENTAF (Central command Air Forces) werd de nadruk gelegd op een aanval op het Iraakse luchtafweergeschut. De tweede, voorbereid op het niveau van CENTCOM ontwikkelde operaties die het volledig teniet gaan van de Iraakse luchtmacht beoogden.

Er werd op geen enkele lijst rekening gehouden met het Iraakse ABC potentieel. Internal Look 90 liet toe de tekortkomingen van de precisie aanvallen te onthullen, alsook de moeilijkheden om precieze en betrouwbare evaluaties van de bombardementen te maken (BDA of Bomb Damage Assessment), maar ook hier werd geen rekening mee gehouden. Twee nochtans cruciale aspecten voor de operaties die enkele maanden later geleid werden tegen de bedreiging die een echte tegenstander geworden was.

Goed in kaart gebracht door het CENTCOM, gebeurde de Iraakse invasie in Koeweit dus op een redelijk gunstig tijdstip voor de Amerikaanse troepen. Voor de eerste keer in hun geschiedenis, leken de Amerikanen voorbereid een tegenstander tegemoet te treden waarbij al op voorhand rekening was gehouden met de beschikbare middelen en mogelijke operationele schema's, dit op het niveau van de training en uitrusting van de troepen, alsook in verband met de planificatie van de tegenaanval, waarbij de luchtmacht bijna determinerend bleek te zijn.

Van 'Shield' naar 'Storm'

« Après avoir choisi ou reçu un objectif militaire, et après avoir arrêté son plan d'operations au moins dans les grandes lignes, le commandant de théâtre doit déterminer lesquelles des forces aériennes, navales et terrestres serviront au mieux ses objectifs. Il est probable que toutes les trois ne joueront pas un rôle égal. Si c'est le cas, la force majeure doit être identifiée, afin que les deux autres se tiennent prêtes à la soutenir. »

kolonel John A. Warden III, *The Air Campaign*, 1988⁶¹

De Iraakse invasie in Koeweit betekende een ontwrichting van de geostrategische situatie in de Golf. De verdwijning van een soevereine staat, de vrees voor een doorstoten van de Iraakse troepen naar Saoedi-Arabië, de concentratie van aanzienlijke oliebronnen ten gunste van Irak en vooral de ontwikkeling van de Iraakse capaciteiten op het gebied van massavernietigingswapens zorgden voor een reactie van de internationale gemeenschap.

Op 6 augustus ontmoetten minister van Defensie Dick Cheney alsook de belangrijkste bazen van CENTCOM koning Fahd (van Saoedi-Arabië), die een verontrustende visie voorlegde over de opmars van Irak in Koeweit, en wees op een eventuele doorstoot van de Iraakse troepen naar Saoedi-Arabië. De koning vroeg de VS nog diezelfde dag het 'ondenkbare', namelijk deelname in de verdediging van de emiraten, weliswaar onder de operationele controle van Saoedi-Arabië⁶². President Bush had de vorige dag al de beslissing genomen tot interventie, waarbij hij steunde op de resoluties van de VN – Veiligheidsraad, en waarbij stabiliteit in de regio beoogd werd, alsook de bescherming van Amerikaanse burgers in de regio. Dit resulteerde vanaf 7 augustus in operatie 'Desert Shield', dat zich tot doel de verdediging van het Saoedische koninkrijk tegen de grote Iraakse troepenmacht, die ondertussen steeds talrijker werd, stelde. De Amerikaanse beslissing werd de volgende dagen gevolgd door Groot-Brittannië (operatie 'Granby'), Canada (operatie 'Scimitar'), Frankrijk (operatie 'Salamandre' en vervolgens 'Daguet') en Italië (operatie 'Locusta'). De militaire interventie van 29 landen had in eerste instantie tot doel na te gaan of het tegen Irak uitgevaardigde embargo gerespecteerd werd, maar was ook een deelname aan de verdediging van de emiraten in de Golf. Staatssecretaris James Baker ontplooidde een diplomatiek hoogstandje door de belangrijkste Arabische landen in de internationale coalitie te verenigen, Israël gerust te stellen, en de Sovjet en Chinese opstellingen in overeenstemming te brengen met het internationaal beoogde doel.

⁶¹ ROUSSET (V.), *'La guerre à ciel ouvert. Irak 1991'*, 1996, ADDIM, s.l., p. 89

⁶² hierover doen echter verschillende versies de ronde. Niet alle bronnen stellen dat Fahd dit aan de VS vroegde, velen maken ook gewag van het feit dat Saoedi-Arabië hier eerder weigerachtig tegenover stond en er enkel mee instemde op voorwaarde dat het niet uitsluitend Amerikanen waren die voor de verdediging zouden helpen instaan, maar een multinationale troepenmacht.

Besloten in een zeer nauwkeurig geformuleerd kader verliep het ter plaatste opstellen van de coalitie in twee fases, gedomineerd door de Verenigde Staten. De eerste fase liep van 8 augustus tot de laatste dagen van oktober. Ze werd gekarakteriseerd door het ter plaatse brengen van defensieve installaties die ze tegenover de Iraakse troepen die zich in Koeweit verschansten in stelling bracht. De tweede fase, van 8 november 1990 tot 15 januari 1991, werd gekarakteriseerd door een offensieve oriëntatie van de geallieerde installatie, aanzienlijk versterkt in de schaduw van de eerste defensieve elementen, en duidelijk gericht op het verdrijven van de Irakezen door middel van geweld.

In beide fasen bleef het vergroten van de machtsuitbouw conform aan de resoluties van de Veiligheidsraad, ook al stonden de VS een verdergaande visie voor dan deze waarover internationale consensus heerste⁶³.

⁶³ ROUSSET (V.), 'La guerre à ciel ouvert. Irak 1991', 1996, ADDIM, s.l., pp. 81-90

Hoofdstuk 4: De geschiedenis van Irak, Koeweit en hun grensconflict

1. Inleiding

Het verleden heeft een grote invloed gehad op wat zich vandaag in de Golf afspeelt. Door de toenemende modernisering en welvaart, en door een perceptie op het verleden die helemaal anders lijkt te zijn dan deze op het heden, is het soms moeilijk om het verband tussen vroeger en nu waar te nemen. In dit hoofdstuk wordt, in een eerste deel een historische schets geboden, die de schaal van de continuïteit in de binnenlandse sociaal-politieke cultuur en in de buitenlandse veiligheidspolitiek zal verduidelijken.

Dat de schaduw van het verleden ver teruggaat, maar zich uitstrekt tot in het heden kan bijvoorbeeld opgemerkt worden uit de Iraakse claim op Koeweit in 1990 die vele van de onderwerpen van de claim van 1961 herhaalt. Of de drievoudige Britse expansiebeperkingspolitiek (met betrekking tot Saudi-Arabië, Irak en Iran) in de jaren dertig en veertig van de vorige eeuw, die tegenwoordig herhaald wordt in de 'containment' politiek van de Verenigde Staten (sinds de Irak-Iran oorlog, en met betrekking tot vele Arabische landen).

Internationale krachten hebben een rol van het grootste belang gespeeld in de creatie en vorming van de moderne Golfstaten. Het is moeilijk een andere groep van staten te vinden die zo veel van hun politieke en economische ontwikkeling aan externe gebeurtenissen moeten toeschrijven. Heel vaak gebeurde dit buiten de controle van de betrokken staten om, maar de Golfstaten hebben dit kunnen beheersen en/of in hun voordeel gebruiken, wat veel bijgedragen heeft tot hun modern bestaan.

Gesteld kan worden dat de tot een internationaal conflict uitgegroeide Golfoorlog ontstaan is door de inval van Irak in Koeweit op 2 augustus 1990. Om dit gebeuren te begrijpen is het noodzakelijk de voorgeschiedenis van beide landen te kennen.

Hier worden achtereenvolgens de geschiedenis van Koeweit en deze van Irak geschetst, aan de hand van de belangrijkste, interfererende gebeurtenissen.

Dit overzicht loopt telkens tot de vooravond van het conflict. Dit deel kan tevens beschouwd worden als een uit de doeken doen van de indirecte aanleidingen voor het conflict. In een volgend deel komen de directe aanleidingen van het conflict aan bod, en alles wat dit met zich mee bracht.

Het eerste deel van de historische schets, de geschiedenis van Koeweit, is veel minder omvangrijk dan het tweede deel, terwijl ik het nochtans veel vroeger in de tijd laat beginnen. Niettemin is het zeer belangrijk om het conflict dat op 24 juli 1990 tussen Irak en Koeweit ontstond te kunnen verklaren.

De geschiedenis van Irak is veel omvangrijker omdat ik het interessant acht voor de lezer, vooral ook in het licht van de huidige commotie rond Irak, een inzicht te bieden in de historiek van het land.

De spanningsvelden in het land worden blootgelegd, de oorzaken en gevolgen hiervan worden aangeduid, en wordt een inzicht geboden in hoe het Ba'th-regime en president Saddam Hoessein geworden zijn wat ze zijn.

Deze historische schets is voornamelijk gebaseerd op de werken 'The near east since the first world war. A history to 1995' , van M.E. Yapp, 'Irak' geschreven door R. Soeterik, en 'Het Midden-Oosten. Een politieke geschiedenis' van R. Hoff , tenzij anders vermeld.

2. Historische schets

2.1 Koeweit

2.1.1 Britse en Turkse invloed, 18e en 19e eeuw

In het begin van de achttiende eeuw vestigde de Anaizastam zich in de baai van Koeweit en bouwde er een klein fort (Koeweit betekent 'fortje').

Al gauw werd de nederzetting omwille van de strategische ligging een bloeiend handelscentrum. Vooral voor de Britten was het een belangrijk steunpunt voor hun handel met Indië en het Verre Oosten. De toenmalige emir was bereid om vlootfaciliteiten te bieden

in ruil voor Britse bescherming, noodzakelijk om onder meer de Wahabitische El-Saoed stam op afstand te houden .

Vanaf het begin van de negentiende eeuw verminderde de Britse invloed in het voordeel van het Osmaanse rijk. Een halve eeuw lang zou Koeweit een relatief autonoom bestaan leiden. Het land was echter te zwak om op eigen benen te staan. In 1853 kwam het onder Turks protectoraat.

De Osmaanse gouverneur van Irak benoemde in 1870 de sjeik van Koeweit tot districtsgouverneur van de provincie Basra . Later zouden de historische aanspraken van Irak onder andere hierop gebaseerd zijn.

Mubarak, die na een bloedige staatsgreep aan de macht kwam, wilde weer van die Turkse invloed af en zocht daarom Groot-Brittannië terug op. Dit resulteerde in een verdrag (1899) waarin de Britten bescherming beloofden in ruil voor de volledige bevoegdheid in de besluitvorming in zake territoriale en extraterritoriale aangelegenheden .

2.1.2 Gevolgen van WOI en de Conferentie van Uqair (1922)

Na de nederlaag van de Turken, die de zijde van de Duitsers hadden gekozen in Wereld Oorlog I, werden de voormalige Arabische provincies van het Osmaanse rijk verdeeld in Europese invloedssferen. In 1916 waren namelijk Britse, Franse en Russische diplomaten in het geheim en zonder Arabisch medeweten tot een akkoord gekomen.

Dit akkoord werd bevestigd met het verdrag van San Remo: Syrië en Libanon komen onder Frans, Palestina en Irak inclusief Koeweit onder Brits mandaat. De Britten zaten bovendien nog met de Balfourverklaring waarin de vestiging van een Joodse staat in Palestina beloofd werd.

In 1915 stierf Mubarak. Na zijn dood kwam de goede relatie met Engeland onder zware druk te staan. Oorzaak hiervan was de koers die de nieuwe sjeik Salim as-Sabah voer tijdens de Eerste Wereldoorlog. Hij steunde in de oorlog het Osmaanse Rijk, de vijand van Groot-Brittannië. Dit leidde tot een Britse blokkade van de haven van Koeweit die zou duren tot de wapenstilstand tussen Engeland en Turkije in 1918.

Ook de betrekkingen met het grote buurland Saudi-Arabië verslechterden. De voornaamste reden voor deze verslechterde verstandhouding tussen beide staten waren de invallen van de Ikhwan (moslimbroeders) vanuit Saudi-Arabië .

Pas met het overlijden van de emir werd het conflict op de Conferentie van Uqair (1922) bijgelegd . Saoedi-Arabië verwierf grote delen van het Koeweits territorium en aan de grens werd een gebied tot neutrale zone uitgeroepen. Dit verlies werd enigszins gecompenseerd door de herziening van de grens met Irak. Het eiland Warbah, een voor Irak vitale

toegangshaven tot de golf werd bij Koeweit ingelijfd. Bovendien kreeg Koeweit een tipje van het Roemilahn-olieveld dat voor 90% op Iraakse grondgebied lag.

De grenzen zoals ze door de Britten werden opgelegd, werden nooit door Irak geaccepteerd. Kort nadat Irak de onafhankelijkheid had verworven, viel het Koeweit binnen dat nog steeds van de Britse bescherming genoot. In uitvoering van het protectoraatsverdrag kwamen de Britten tussenbeide en drongen het Iraakse leger terug achter de grens.

2.1.3 Koeweit na de onafhankelijkheid (1961)

In de zomer van 1961 werd Koeweit onafhankelijk. Meteen verklaarde de Iraakse machthebber, generaal Qassem, dat Koeweit tot zijn grondgebied behoorde. Iraakse troepen concentreerden zich aan de grens maar de Britten verhinderden een invasie. De spanningen aan de grens duurden voort tot Qassem in 1963 aan de dijk werd gezet. De nieuwe machthebbers, Arabische nationalist en leden van de B'ath-partij, erkenden de soevereiniteit van Koeweit maar bleven de eilanden Warbah en Bubiyan opeisen.

De Britse liefde voor Koeweit is eenvoudig te verklaren. De helft van de Koeweitse petroleum was in Britse handen, die bovendien 40 % van hun olie importeerden uit Koeweit .

Vijf jaar nadat de Ba'th-partij in 1968 de volledige macht in handen had, viel het opnieuw Koeweit binnen. De Iraakse troepen bezetten de grenspost bij Bahmtah en het eiland Warbah, maar onder druk van de Arabische Liga en Egypte werd de bezetting na korte tijd weer opgeheven. Koeweit weigerde te onderhandelen over grensherzelingen.

Sindsdien heeft Irak met zekere regelmaat territoriale concessies van Koeweit geëist. Daarbij speelde op de achtergrond het streven van Irak om de plaatsen Umm Qasr en Az-Zubair tot nieuwe –in vergelijking met Basra minder kwetsbare- overslaghavens te ontwikkelen. De werkzaamheden waren aan het eind van de jaren zeventig begonnen, maar nog lang niet voltooid, toen de haven van Basra al in de eerste dagen van de Irak-Iran oorlog werd platgelegd.

Om in de toekomst op een ongestoorde vaart via deze alternatieve route naar de Perzisch/Arabische Golf te kunnen vertrouwen, achtte Bagdad de zeggenschap over twee onbewoonde Koeweitse eilanden, Warbah en Bubiyan, onontbeerlijk. Daarbij gebruikte het Ba'th-regime herhaaldelijk drukmiddelen om Koeweit te bewegen de eilanden af te staan of langdurig te verpachten. Koeweit is evenwel nooit voor de Iraakse druk bezweken. Tijdens

de Koeweit-crisis speelden de Iraakse claims op Koeweit een belangrijke rol in de oorlogspropaganda.

2.1.4 Democratie?

Na de onafhankelijkheid kreeg Koeweit een nieuwe grondwet die een constitutionele monarchie naar Europees model instelde, maar met een aantal belangrijke verschillen. Zo had de emir het recht om al dan niet politieke partijen toe te laten. Op die wijze kon hij beslissen over politieke machtsverhoudingen en kon hij het parlement volledig naar zijn hand zetten.

In 1976 leidden sociale spanningen tot de ontbinding van het parlement. Pas na binnen- en buitenlandse druk werden in 1981 opnieuw verkiezingen georganiseerd.

Ondertussen toonde de Golfoorlog tussen Iran en Irak aan hoe kwetsbaar Koeweit was. De emir wist evenwel handig gebruik te maken van het oorlogsklimaat. Door het toekennen van leningen, het aankopen van wapens en het aantrekken van militaire experts uit de Sovjet-Unie, verzekerde de emir zich van Amerikaanse steun die een grotere invloed van de Sovjets schuwden.

Toen de sterke daling van de olieprijs in 1985 de regering tot bezuinigingen dwong, kwamen grote delen van de bevolking in verzet. Het in 1985 verkozen parlement werd terug ontbonden waarna de censuur werd ingesteld. Talloze oppositieleiders belandden achter de tralies en tienduizenden Palestijnen werden het land uitgezet.

Sinds eind 1989 werd meer en meer de heropening van het parlement geëist. Een betoging op 22 januari 1990 werd gewelddadig onderdrukt. Een voorstel van de emir om een soort rompparlement te installeren waarbij 25 van de 50 leden zouden worden aangeduid door hemzelf, werd door de vroegere parlementsleden verworpen. De daaropvolgende verkiezingen van 10 juni 1990 werden met succes door de oppositie geboycot.

2.2 Irak

2.2.1 Gevolgen van WOI

Tijdens de Eerste Wereldoorlog slaagden de toenmalige grootmachten Frankrijk en Groot-Brittannië erin grote delen van het verslagen Osmaanse Rijk te bezetten. Nadat de kruiddampen waren opgetrokken, werd dit gebied op gezag van de Volkerenbond in mandaatgebieden opgedeeld, die Frankrijk en Groot-Brittannië vervolgens onder elkaar verdeelden. Officieel moesten mandaatgebieden door het land dat het bestuur kreeg toegewezen, worden voorbereid op onafhankelijkheid in de toekomst. In de praktijk kwam daar vaak niet veel van terecht.

Zo kwam in 1920 het Britse mandaatgebied Irak tot stand. Het mandaatgebied Irak was samengesteld uit de voormalige Osmaanse provincies Bagdad en Basra, waaraan uiteindelijk in 1925 de provincie Mosul werd toegevoegd. Deze gang van zaken was eerder het resultaat van de Brits-Franse krachtsverhoudingen van dat moment, dan ingegeven door bestaande verhoudingen in het betrokken gebied. Immers, de provincie Mosul werd op die manier door een grens afgesneden van het gebied rond de stad Aleppo, waarmee Mosul nauwe sociale en economische betrekkingen onderhield. Aleppo en omgeving gingen echter deel uitmaken van het Franse mandaatgebied Syrië. De provincies Bagdad en Basra waren van oudsher meer georiënteerd op respectievelijk het aangrenzende Perzië (het latere Iran) en het Perzisch/Arabisch Golfgebied. De banden met het noordelijk gelegen Mosul waren zwak.

De sociale en economische oriëntatie van de provincies had voor een belangrijk deel etnische en religieuze achtergronden. Zo werd een groot deel van de provincie Mosul, net als de streek rond Aleppo bewoond door soennitische Arabieren. En de bewoners van de vlakte van Eufraat en Tigris ten zuiden van de stad Bagdad waren net als de Perzen volgelingen van de shi'a-islam. De aanwezigheid van belangrijke sjiitische heiligdommen in onder andere de Zuid-Iraakse steden zorgde door de eeuwen heen voor intensieve, religieuze, sociale en economische contacten tussen beide sjiitische gemeenschappen. Net als in de bergen van Libanon bood het uitgestrekte berggebied in Noord-Irak van oudsher binnen de uitgestrekte islamitische rijken een betrekkelijk veilig toevluchtsoord voor minderheden die achtergesteld en bij tijd en wijle onderdrukt werden. Met de vorming van het mandaatgebied Irak kwam zo een aantal in etnische en religieus opzicht verschillende bevolkingsgroepen binnen één staatsverband wonen.

Met de vorming van het mandaatgebied was Irak als staatkundige eenheid ontstaan, zonder dat de bewoners zich met deze kunstmatige creatie konden identificeren. Het idee van een 'natiestaat' ontbrak. Daarmee was Irak geen uniek geval onder de koloniën. Specifieke omstandigheden hebben echter na 1920 een proces van natievorming gehinderd. Zo was geen van de drie bevolkingsgroepen in de positie het proces van natievorming te stroomlijnen. De soennitische Arabieren vormden getalsmatig een minderheid, hoewel hun door de Britse mandataris voor de vorm de macht in handen werd gegeven. De sjiitische Arabieren vormden weliswaar een meerderheid, maar waren van oudsher als religieuze minderheid uit het landsbestuur geweerd. Bovendien hadden zij een lange traditie zich van de staat afzijdig te houden. De Koerden streefden naar de vorming van een eigen staat die hun in het Verdrag van Sèvres in 1920 beloofd werd, maar nog geen drie jaar later met het Verdrag van Lausanne weer ontzegd. Onderling geweld en het accumulerend effect daarvan heeft natievorming sindsdien in de weg gestaan.

2.2.2 Het koninkrijk Irak (1921)

Van geweld was al sprake rondom de vorming van het mandaatgebied, toen de Koerden en de sjiitische Arabieren massaal in opstand kwamen. Bij de sjiiten werd het verzet geleid door de religieuze leiders. Het richtte zich met name tegen de eventuele heerschappij van niet-moslims over een islamitische bevolking. De opstand werd door de Britten met veel moeite neergeslagen.

In een poging de situatie te sussen werd door de Britten in 1921 prins Faisal, zoon van de sharif van Mekka (de bewaker van de heilige steden Mekka en Medina), als koning op de troon gezet. Faisal was geen onbekende. Tijdens de Eerste Wereldoorlog had hij naam gemaakt door leiding te geven (met de steun van de Britse officier T.E. Lawrence, beter bekend als 'Lawrence of Arabia') aan het verzet tegen de Osmaanse machthebbers. Na de Osmaanse nederlaag werd hij door zijn volgelingen in Damascus (Syrië) tot koning van een Arabisch rijk gekroond, maar de afspraken tussen de Britten en de Fransen over de onderlinge verdeling van de veroverde Osmaanse gebieden stond de vorming van zo'n rijk in de weg. Faisal werd na korte tijd door de Fransen uit Damascus verdreven.

Vanaf het aantreden van Faisal is door de opeenvolgende Iraakse machthebbers getracht de middelpuntvliedende krachten in de Iraakse staat onder controle te krijgen door een sterk machtscentrum op te bouwen. Deze politiek van centralisatie ging gepaard met een gestage groei van het overheidsapparaat in Bagdad. Met een proportionele toewijzing van posten beoogden koning Faisal en de zijnen de overrepresentatie van de soennitische Arabieren

terug te dringen en zo de overige bevolkingsgroepen –in de eerste plaats de sjjiitische Arabieren- reden te geven zich bij het nieuwe landsbestuur betrokken te voelen.

Dit beleid slaagde slechts zeer ten dele. Voor de uitbouw van het overheidsapparaat waren goed opgeleide functionarissen nodig. De daartoe opgerichte (staats)scholen werden aanvankelijk vooral bezocht door soennitische Arabieren. Dat hing zowel samen met hun door de bank genomen bevoorrechte positie, als met het feit dat de onderwijsinstellingen in de meeste gevallen in de grote steden werden gesticht, waar de soennitische Arabieren aanvankelijk de meerderheid van de bevolking uitmaakten. Als gevolg daarvan bleven de hogere functies in het bestuursapparaat en vooral die in het leger aan hen toevallen.

In het kader van de politiek van natievorming werd het door de Iraakse leiders essentieel geacht een sterk leger op te bouwen. De invoering van de algemene dienstplicht werd als een belangrijk middel gezien om de traditionele scheidslijnen tussen de diverse bevolkingsgroepen en die tussen stad en platteland te doorbreken. Belangrijker was natuurlijk dat Faisal en zijn regering met een sterk leger een machtsmiddel in handen kregen om het centraal gezag af te dwingen en het overheidsbeleid door te voeren. Het is in dit verband veelzeggend dat koning Faisal van mening was dat het nationale leger een zodanige omvang diende te hebben, dat het in staat moest zijn twee opstanden gelijktijdig neer te slaan. In de periode voor de Tweede Wereldoorlog heeft de jonge Iraakse staat ettelijke keren militaire middelen ingezet tegen opstanden van de Koerden, de Assyriërs, de Yazidis en –met name na de onafhankelijkheid- tegen sjjiitische stammen die zich niet aan het centrale gezag wensten te onderwerpen. Hanna Batatu beschrijft hoe de Britse Royal Air Force tussen 1921 en 1932 130 keer in actie is gekomen.

In 1932 kwam aan het Britse mandaat een einde en werd het koninkrijk Irak geproclameerd. Achter de schermen bleef de macht evenwel in de handen van de Britten. De formele onafhankelijkheid droeg weinig bij tot een stabilisering van de politieke verhoudingen. Hadden er tussen 1921 en 1932 al 37 regeringswisselingen plaatsgevonden, tussen 1932 en het einde van de monarchie in 1958 waren dat er nog eens 54. Tussen 1936 en 1941 beleefde Irak bovendien zeven militaire staatsgrepen.

Faisal werd na zijn plotse dood in 1933 opgevolgd door zijn zoon Ghazi die na een kort en onstuimig leven omkwam bij een auto-ongeluk in 1939. Faisal II, zijn minderjarige zoon, volgde hem op, tot 1953 onder voogdijschap van Abdul Ilah, de broer van zijn moeder. De staatsgreep van 1941 bracht pro-Duitse militairen aan de macht, hetgeen leidde tot een Britse inval. Basra en Bagdad werden bezet en de Iraakse regering afgezet.

De sociale en economische processen die gepaard gingen met de opbouw van de moderne staat Irak leidden tot verschuivingen in de politieke machtsverhoudingen. De Land Settlement Act die van de tribale sjeiks grootgrondbezitters had gemaakt, had deze groep

vastgeklonken aan de monarchie en het centrale gezag. Maar de massale stroom migranten naar de stad die het gevolg was van deze wet, veroorzaakte nieuwe problemen. Zo kon de groei van de werkgelegenheid in de steden de groei van de bevolking onmogelijk bijhouden. Hetzelfde gold voor de huizenbouw en de stedelijke infrastructuur.

Een ander probleem was dat door de toenemende participatie aan het onderwijs een groeiend aantal mensen een middenklassenstatus had verworven, zonder dat daar een navenant inkomen tegenover stond. Deze sterk gegroeide stedelijke middenklasse raakte in toenemende mate gefrustreerd over de geringe mogelijkheden die zij onder het zittende bewind kreeg. Het beleid diende immers in eerste instantie de belangen van de grootgrondbezitters en de Britse beschermheren. Om het militaire vlak werd die militaire ondergeschiktheid aan Groot-Brittannië in 1955 nog eens onderstreept met de toetreding van Irak tot het anticommunistische en anti-Arabisch-nationalistische Bagdad-pact, een alliantie tussen Groot-Brittannië, Irak, Iran, Turkije en Pakistan. Door deze buitenlandse politiek in combinatie met voortdurend gewelddadig optreden tegen de binnenlandse oppositie verloren de machthebbers, inclusief de monarchie, in de loop van de jaren vijftig hun legitimiteit bij brede lagen van de bevolking.

2.2.3 De eerste jaren van de republiek (1958)

In een context van toenemende repressie enerzijds en groeiende samenwerking tussen de verschillende delen van de oppositie anderzijds, voerde op 14 juli 1958 een groep 'Vrije Officieren', onder leiding van brigadier Abdel Karim Qassem, een staatsgreep uit. De monarchie werd ten val gebracht en maakte plaats voor de republiek Irak. De koninklijke familie werd afgeslacht. Het militair ingrijpen kon op brede steun van de bevolking rekenen en was de eerste stap in een revolutionair proces.

De staatsgreep van 1958 vormt een keerpunt in de geschiedenis van Irak. Het land stapte uit het Bagdad-pact, waarmee een einde kwam aan de grote invloed van Groot-Brittannië op de binnen- en buitenlandse politiek. De monarchie werd vervangen door een republiek en men stapte af van het systeem van een grootgrondbezittende politieke elite, naar een meer staat-georiënteerde burgerlijk en militaire bureaucratie. Van nu af aan zou het land een veel kritischer houding aannemen ten aanzien van het Westen. Met de Sovjet-Unie werden diplomatieke betrekkingen aangeknoopt en de banden de daaropvolgende jaren aangehaald. Binnenslands was voorlopig de belangrijkste maatregel dat door middel van landhervormingen de macht van de grootgrondbezitters werd gebroken. De politieke macht kwam in handen van vertegenwoordigers van de stedelijke middenklasse, die behalve in de landbouw ook in de andere sectoren van de economie hervormingen gingen doorvoeren.

Maar eensgezindheid over de te volgen koers was er bepaald niet. De revolutie van 1958 leidde dan ook niet tot politieke stabiliteit. Tussen de diverse stromingen, liberalen, Arabische nationalistes en de zeer invloedrijke Iraakse Communistische Partij (CPI), bleken onoverbrugbare tegenstellingen te bestaan. De politieke verdeeldheid maakte een duurzaam economisch beleid onmogelijk en dat zou op den duur de context vormen voor nog meer politiek geweld.

Een van de belangrijkste bronnen van verdeeldheid was de opstelling ten opzichte van het in die jaren sterk opkomende Arabisch nationalisme onder leiding van de Egyptische president Nasser. Onder diens leiding ontstond in 1958 de Verenigde Arabische Republiek van Egypte en Syrië (VAR). In Irak waren Nassers geestverwanten onder meer georganiseerd in de Arabische Socialistische Ba'th-partij (Ba'th = herrijzenis). Tussen de Vrije Officieren ontbrandde een heftige discussie over de wenselijkheid van toetreding tot de VAR. Abdel Salem Aref, na Qassem de belangrijkste man, was de grote voorstander van de aansluiting van Irak bij de VAR. Hij was geen lid van de Ba'th-partij maar had er wel nauwe banden mee. Aref werd echter al in het najaar van 1958 door Qassem buitenspel gezet.

In Irak voerden voor- en tegenstanders van de Arabische eenheid geen zuiver ideologische strijd. Dwars daar doorheen liepen bijvoorbeeld overwegingen van de sjiïten en Koerden die zich niet konden vinden in de bestaande structuur van de Iraakse staat, laat staan dat zij er voorstanders van waren Irak te laten opgaan in één grote Arabische natie. Die zou immers op grond van hun aantal per definitie door soennitische Arabieren worden gedomineerd. Mede daarom steunden vele sjiïten en Koerden de CPI die zich tegen het Arabisch nationalisme keerde vanwege het anticommunistische karakter ervan.

Pleitbezorgers van grotere Arabische eenheid waren dan ook vooral onder soennitische Arabieren te vinden. In maart 1959 kwam het in Mosul zelfs tot een door de Ba'th-partij georganiseerde opstand, die door het leger, met steun van communistische militieleden, bloedig werd neergeslagen. Een paar maanden later ontbond Qassem echter de communistische milities omdat hij bang was voor een te grote invloed van het CPI.

Qassem's grootste uitdaging werd echter de massale Koerdische opstand van 1961. In de loop van dat jaar veroverden de Koerden onder leiding van de in 1958 uit ballingschap teuggekeerde charismatische mullah Mustafa Barzani vrijwel het hele Koerdische gebied van Zako tot Sulaimaniya. Pas in februari 1964 kwamen Barzani en de machthebbers in Bagdad een staakt-het-vuren overeen. Toen was Qassem echter al een jaar van het politieke toneel verdwenen.

Op 8 februari 1963 waren de zaken door de Ba'th-partij beter voorbereid dan vier jaar eerder. Een groep ba'thistische en andere Arabisch-nationalistisch georiënteerde officieren slaagde er alsnog in om door middel van een staatsgreep het bewind van president Qassem omver

te werpen. Qassem werd standrechtelijk geëxecuteerd en Aref werd president. De Ba'th-partij greep de verwarring rond de staatsgreep aan om een rekening met de CPI te vereffenen. Haar militie richtte in de eerste weken na de coup een groot bloedbad aan onder de communisten.

Slechts korte tijd maakte de Ba'th-partij deel uit van de nieuw gevormde regering.

Spanningen tussen rivaliserende fracties binnen de partij werden door Aref aangegrepen om zich eind 1963 van de Ba'th-partij te ontdoen. Net als eerder de CPI belandde zij vervolgens in de clandestiniteit.

In de daaropvolgende periode reorganiseerde de partij zich grondig rondom generaal Ahmad Hassan al-Bakr, die na de staatsgreep van 1963 korte tijd premier was geweest. Veel van Bakrs naaste medewerkers behoorden net als hij tot een tak van de soennitisch-Arabische Albu-Nasir-stam, oorspronkelijk gevestigd nabij de provinciestad al-Tikrit. Het was deze Tikriti-clan die zich in juli 1968 door middel van een staatsgreep definitief meester wist te maken van de macht. Daarbij werd de corrupte en inefficiënte regering van Abdel Rahman Aref, de broer van de in 1966 tijdens een helikopterongeluk omgekomen Salem Aref, opzij gezet.

Eigenlijk ging het om een dubbele staatsgreep: nadat enkele legerleiders in samenwerking met de Ba'th-partij op 17 juli de zittende machthebbers zonder bloedvergieten omver hadden geworpen, werden zij op hun beurt twee weken later op 30 juli door ba'thisten aan de kant geschoven.

2.2.4 Het Ba'th-regime (1968)

De machtsovername door de Ba'th-partij betekende opnieuw een keerpunt, zowel wat betreft de binnenlandse verhoudingen als de positie van Irak in het Midden Oosten. De politiek van de nieuwe machtshebbers was er allereerst op gericht om het staatsapparaat (met name het leger) en de samenleving volledig onder controle te krijgen. Welbeschouwd ging het daarbij om de meest extreme vorm van centralisatie van de politieke macht –een politiek waarmee al in de jaren twintig een begin was gemaakt.

In tweede instantie deden de machthebbers pogingen de regionale grootmacht Irak te bevrijden van de beperkingen die de kunstmatige grenzen van de jaren twintig haar hadden opgelegd.

Aanvankelijk was de positie van het Ba'th-regime zwak. De machtsovername door een groep politiek onbekende personen –op Ahmad Hassan al-Bakr die president werd na- zal in brede kringen met de nodige scepsis ontvangen zijn. Opnieuw kreeg het Iraakse volk te

horen dat een nieuw tijdperk was aangebroken en dat de dagen van corruptie en incompetentie definitief tot het verleden behoorden.

In de tweede plaats had het Ba'th-regime in 1968 met twee goed georganiseerde tegenstanders te maken. Zo was de CPI nog altijd een politieke factor van betekenis, ondanks de zware klap die zij in 1963 had moeten incasseren en ondanks interne meningsverschillen over de opstelling tegenover Moskou, die uiteindelijk resulteerden in afsplitsingen.

De andere politieke opponent was de Democratische Partij van Koerdistan (KDP), de belangrijkste spreekbuis van het Koerdische bevolkingsdeel. Zij werd geleid door Barzani, die na de wapenstilstand van 1964 de strijd al weer spoedig had hervat, totdat er in 1966 een akkoord was gesloten over Koerdische autonomie op het gebied van onderwijs en lokaal bestuur. Bovendien zouden de Koerden voortaan proportioneel vertegenwoordigd zijn in parlement, regering en overheidsapparaat.

Beide partijen hadden redenen om zich uiterst waakzaam ten opzichte van het Ba'th-regime op te stellen. Voor de CPI zijn de achtergronden reeds uiteengezet. Maar ook de Koerden keken met bittere gevoelens terug op de eerdere korte regeerperiode van de Ba'th-partij. Kort na de staatsgreep van 1963 was onder verantwoordelijkheid van Ba'th-premier al-Bakr een groot militair offensief tegen de Koerden gestart, dat uiteindelijk leidde tot de wapenstilstand van februari 1964. Tegelijkertijd was Bagdad toen in Irakees-Koerdistan in versneld tempo begonnen met een arabiseringspolitiek, vooral in de olierijke streek rond Kirkuk. In het kader hiervan werden Koerden gedeporteerd naar 'modelsteden' elders in het land.

Dat het Ba'th-regime er ondanks dit alles na 1968 in slaagde zijn positie te consolideren en in de loop van de jaren zeventig te versterken, is grotendeels terug te voeren op twee factoren: ten eerste de wijze waarop de na 1973 sterk toegenomen olie-inkomsten zijn besteed en ten tweede de fysieke uitschakeling van politieke opposanten.

De nationalisatie van de Iraq Petroleum Company in 1972-73 en de enorme stijging van de inkomsten uit de verkoop van ruwe olie na de oliecrisis van 1973 hadden een aanzienlijke verruiming van de financiële armslag van het Ba'th-regime tot gevolg. Daarbij verdwenen de sterk toegenomen inkomsten niet in de zakken van een kleine bovenlaag –zoals in Iran ten tijde van de sjah- maar werden zij in belangrijke mate aangewend voor de financiering van een breed scala van hervormingen en investeringen.

Dit leidde tot een verbetering van de levensstandaard van brede lagen van de bevolking. Daarbij ging het om verbeteringen in de sfeer van lonen, huisvesting, onderwijs en gezondheidszorg. Overigens verbeterde ook onder het Ba'th-regime de situatie in de steden

aanzienlijk meer en sneller dan op het platteland, waardoor de trek naar de steden nog sterker werd.

Op het gebied van buitenlandse politiek verhardde Irak zijn houding tegenover het Westen. De nationalisatie van de West-Europese en Amerikaanse oliebelangen had natuurlijk tot grote spanningen geleid, maar daarin stond het land niet alleen. Begin jaren zeventig gingen veel OPEC-landen over tot nationalisatie of het verwerven van meerderheidsbelangen in hun olie-industrie. Irak vervulde samen met Algerije wel een voortrekkersrol. Maar in tegenstelling tot bijvoorbeeld de sjah van Iran, die een trouw westers bondgenoot bleef, volgde het Ba'th-regime tegelijkertijd een radicale Arabisch-nationalistische koers.

In de westerse politiek om het bewind van Bagdad te destabiliseren speelde de sjah van Iran een belangrijke rol door de steun die hij verleende aan de oppositiegroepen. Het Ba'th-regime dekte zich tegen dergelijke pogingen in door een tactische alliantie aan te gaan met de voormalige Sovjet-Unie. De anticommunistische staat van dienst van de Ba'th-partij en later het Ba'th-regime bleek daarbij voor Moskou geen obstakel.

Zo kon het mes van de nationalisatie van de olie-industrie aan twee kanten snijden: het Ba'th-regime verwierf niet alleen financiële middelen, maar kon bovendien na de succesvolle confrontatie met het Westen op meer politiek krediet bij de bevolking rekenen.

De fysieke uitschakeling van zijn belangrijkste opposenten, de CPI en de KDP, droeg eveneens bij tot de consolidatie van het Ba'th-regime. Dit was het resultaat van een uitgebalanceerde politiek van repressie en toenadering. In dit verband heeft het Progressief Nationaal Front dat tussen 1973 en 1978 bestond, een cruciale rol gespeeld. Het Front was een politiek platform onder leiding van de Ba'th-partij. De oprichting ervan moet mede gezien worden tegen de achtergrond van pogingen van het Ba'th-regime om binnenslands de toestand te stabiliseren met het oog op de plannen tot nationalisatie van de olie-industrie. De CPI en enkele Arabisch-nationalistische en Koerdische splinterorganisaties zijn tot het Front toegetreden. Met de KDP zijn de onderhandelingen over toetreding nooit afgerond. De Democratische Partij van Koerdistan van Barzani was in principe bereid met het Ba'th-regime samen te werken, nadat in maart 1970 verregaande toezeggingen over regionale autonomie waren gedaan. Tegen de communisten was de repressie na 1968 hervat, maar tegelijkertijd vond er overleg plaats met de leiding van de CPI. De toenadering tussen Irak en Sovjet-Unie in de jaren voorafgaande aan de nationalisatie van de olie-industrie speelde daarbij een belangrijke rol. Pas na moeizame onderhandelingen stemde de CPI uiteindelijk in 1973 in met de vorming van het Progressief Nationaal Front. In communistische kring zou deze compromispolitiek evenwel omstreden blijven en een verder verzwakking van de CPI tot gevolg hebben.

De Koerden hebben als eersten moeten ervaren dat het Ba'th-regime niet op werkelijke toenadering uit was. De toezeggingen over autonomie voor uiterlijk 1974 werden niet nagekomen. Om die reden hervatten Barzani en zijn peshmergas (guerillastrijders), militair gesteund door Iran, in 1974 hun gewapend verzet. Anders dan in de jaren zestig moesten zij het daarbij stellen zonder de steun van de CPI en de Sovjet-Unie, die nu immers met het Ba'th-regime samenwerkten. Tussen Koerden en communisten kwam het zelfs tot gewapende confrontaties.

Ondanks het feit dat het Ba'th-regime zo een wig tussen zijn twee belangrijkste opponenten had weten te drijven, slaagden de Iraakse strijdkrachten er niet in om de Koerden militair te verslaan. Pas nadat Bagdad, in de persoon van vice-president Saddam Hoessein, in 1975 met de sjah een akkoord had gesloten, kon de KDP als belangrijke factor in de Iraakse politiek (voorlopig) worden uitgeschakeld. De sjah staakte zijn steun aan de Koerden in ruil voor Iraakse concessies inzake het beheer over de strategisch belangrijke grensrivier Shatt al-Arab.

Dit verdrag van Algiers, waarbij de grens in de Shatt al-Arab werd verschoven van de Iraanse oever naar het midden van de vaarweg, stelde Bagdad voor het eerst in jaren in staat Iraakes-Koerdistan effectief te controleren. Om de basis voor eventuele toekomstige Koerdische politieke aspiraties te verzwakken, werd in de daaropvolgende jaren overgegaan tot deportatie van honderdduizenden Koerden naar andere delen van Irak en tot verwoesting van duizenden dorpen. Enkele tienduizenden Koerden hebben dit met de dood moeten bekopen.

Alleen de CPI bleef nu nog als belangrijke politieke tegenstander over. In de nieuwe situatie zouden de communisten voor Bagdad evenwel geen serieus obstakel meer blijken te vormen. Argumenten om zich van hen te ontdoen waren snel gevonden. Eind 1978, begin 1979 stond de CPI opnieuw bloot aan een ware vernietigingscampagne. Tot in het buitenland werden leden achtervolgd.

Tegen het verzet van kleinere nationalistische minderheden als Assyriërs en Turkmene zijn soortgelijke repressieve methoden gehanteerd. Ook bij hen werd deportatie toegepast en ook hun dorpen zijn systematisch verwoest. Het gevolg is geweest dat velen naar het buitenland zijn uitgeweken.

Niet in de laatste plaats kwam er voorts verzet vanuit de sjiitisch-Arabische bevolkingsgroep. Al aan het eind van de jaren vijftig waren sjiitische ulema (religieuze geleerden) in actie gekomen in een poging seculariseringstendenzen in het algemeen en de groeiende invloed van de CPI in het bijzonder te keren. Het spreekt voor zich dat het Ba'th-regime op zijn weg naar de alleenheerschappij eveneens zou stuiten op de van oudsher autonome sjiitische geestelijkheid die groot persoonlijk gezag genoot bij de overwegend vrome Iraakse sjiiten.

Met een reeks maatregelen probeerde het Ba'th-regime het draagvlak onder de sjiitische ulema weg te slaan. Zo werd bijvoorbeeld het aantal studenten aan de madrassa's (theologische opleidingscentra) teruggedrongen en de bezittingen van de geestelijkheid in beslag genomen. Protesten tegen deze maatregelen leidden tot arrestaties, in het geval van buitenlandse studenten tot uitzetting. Tegen de achtergrond van politieke spanningen met Iran werden vanaf 1969 Iraki's met een Perzische achtergrond, waaronder Fa'ili-Koerden, over de grens met het buurland gezet. Veelal ging het daarbij om personen, waarvan de familie al enkele generaties in het gebied woonde dat thans de staat Irak beslaat. Onder invloed van de gebeurtenissen in Iran, waar aan het eind van de jaren zeventig de beweging rond groot-ayatollah Ruhollah Musavi Khomeini erin slaagde het regime van de sjah ten val te brengen, bereikte de confrontatie tussen het Ba'th-regime en de sjiitische bevolkingsgroep, waaruit inmiddels een Islamitische Beweging was voortgekomen, een climax. In een grote campagne werd in april 1980 de charismatische leider van de Beweging, groot-ayatollah Mohammed Baqr al-Sadr, geëxecuteerd en de jacht geopend op werkelijke en vermeende sympathisanten. Velen van hen werden gearresteerd, gemarteld of geëxecuteerd. Anderen wisten tijdig naar het buitenland uit te wijken, vooral naar de Islamitische Republiek Iran.

Daarmee had de Ba'th-partij zich van zijn laatste georganiseerde opposenten ontdaan. Hoewel er na de staatsgreep van 1968 ook binnen de eigen gelederen de nodige koppen van tegenstanders en rivalen waren gerold, zat het regime anno 1980 stevig in het zadel. De nieuwe fase die daarmee aanbrak, gaf tevens een wisseling aan de top te zien. Het jaar daarvoor had president Hassan al-Bakr 'om gezondheidsredenen' plaatsgemaakt voor zijn neef, de 'tweede man' en architect van de politiestaat Irak, Saddam Hoessein. Saddam zorgde ervoor dat alle sleutelposities op het hoogste niveau in handen kwamen van zijn naaste verwanten, met name leden van de Tikriti-clan. Door bij de toewijzing van sleutelposities in vooral het repressieve apparaat (leger, veiligheidsdiensten) op familie- en clan-loyauteiten terug te vallen, hoopten Saddam en de zijnen stabiliteit binnen het machtscentrum te bewerkstelligen. Vanuit een andere invalshoek gezien betekende deze gang van zaken tevens, dat de sleutelposities in handen kwamen van één etnisch-religieuze groep, de soennitische Arabieren. Het Ba'th-regime bestendigde daarmee hun van oudsher dominante rol.

Behalve de naaste verwanten van Saddam Hoessein spelen ook zijn beproefde partijvrienden een prominente rol in het landsbestuur. Hun etnisch-religieuze achtergrond is gevarieerder. Daaruit valt op te maken, dat een andere dan de soennitisch-Arabische achtergrond kennelijk geen belemmering vormt om in het machtscentrum van het Ba'th-regime te worden opgenomen: loyaliteit jegens de leider is de allesbepalende factor.

De niet-Tikriti's maken overigens geen deel uit van het machtscentrum als representanten van de diverse bevolkingsgroepen. De Koerden en de sjjiitische Arabieren (samen ruim driekwart van de bevolking) hebben evenals vele soennitische Arabieren zich dan ook nimmer in het regime kunnen herkennen. Zich bewust van de gevaren daarvan, heeft het Ba'th-regime zich vanaf de tweede helft van de jaren zeventig ingespannen om het aantal sjjiitisch-Arabische leden van de Ba'th partij te vergroten. Op het lagere en middenniveau heeft dat inmiddels resultaten afgeworpen.

2.2.5 Oorlog met Iran (1980-1988)

Nu de binnenlandse tegenstanders waren uitgeschakeld en de economie met het jaar in kracht toenam, leken voor het Ba'th-regime de voorwaarden aanwezig voor een doorbraak van Irak als regionale grootmacht.

De mogelijkheden daartoe werden beperkt door een erfenis uit de dagen van het Britse mandaatgebied. Toen kwamen immers de grenzen van het land tot stand. Dat had erin geresulteerd dat Irak – op een negentien kilometer lange kustlijn met de Perzische Golf na – niet aan zee grensde. Het land was nagenoeg landlocked, geheel door land omgeven. In de praktijk betekende dit dat Irak zeer afhankelijk was van zijn buurlanden wat betreft de aan- en afvoer van grondstoffen en goederen.

Irak beschikte weliswaar over een redelijk omvangrijke haven, Basra, maar het probleem was, dat deze zo een honderd kilometer landinwaarts lag en uitsluitend te bereiken was - voor niet al te grote schepen – via de Shatt al-Arab. Een akkoord tussen het Osmaanse rijk en Perzië uit 1847 had Irak de volledige zeggenschap over de rivier gegeven, maar Iran bleef aandringen op verlegging van de grens naar het diepste punt in de vaargeul. In 1937 was dat al gebeurd voor de haven van Abadan, maar pas in 1975 kreeg de sjah echt zijn zin. Daardoor was de toegang tot de haven van Basra voor Irak niet langer een binnenlandse kwestie.

Als gevolg van de economische boom van de jaren zeventig was bovendien de geringe capaciteit van de enige grote haven van Irak pijnlijk duidelijk geworden. Basra kon de grote aanvoer van goederen niet aan en de haven was bij zeelieden berucht vanwege de lange wachttijden. De kleine havens van Fao en Umm Qasr konden dit probleem niet opvangen.

Vervoer over de weg leek het enige alternatief. Grote bedragen werden geïnvesteerd in de aanleg van snelwegen naar Jordanië, Syrië en Koeweit. De havens van Koeweit-Stad en

Aqaba (Jordanië), evenals de Turkse havens aan de Middellandse Zee gingen een belangrijke rol spelen in de doorvoerhandel naar Irak.

Ook wat zijn olie-export betreft was Irak afhankelijk van zijn buurlanden. De capaciteit van de twee olie-overslag-terminals (Mina al-Bakr en Khor al-Amaya) in de Golf bleek met de snelle toename van de olie-export al spoedig te klein. De oplossing lag in het aanleggen van pijpleidingen naar de Middellandse Zee en de Rode Zee, via het grondgebied van Turkije en Saudi-Arabië. Een pijpleiding via Syrië was al vanaf het begin van de jaren vijftig in gebruik. Het zal duidelijk zijn dat, gegeven het belang van de olie-inkomsten, Irak zich in tijden van politieke spanningen en conflicten in een zeer kwetsbare positie bevond.

Wilde Irak werkelijk een leidende politieke rol in de regio spelen, dan moest er in de ogen van de Iraakse machthebbers iets gedaan worden aan de afhankelijkheid van de buurlanden.

Een kans om de positie van Irak in het Midden-Oosten sterk te verbeteren leek zich na 1979 voor te doen. In dat jaar werd het regime van de Iraanse sjah door de beweging rond groot-ayatollah Khomeini ten val gebracht. De Islamitische Republiek Iran werd een feit. Tot deze machtswisseling was het Iran van de sjah, mede dankzij grootschalige militaire steun van de Verenigde Staten, de leidende macht in het Golfgebied geweest.

Het Ba'th-regime dacht, dat er in de verwarring en chaos na de machtsovername een kans lag om het ontstane machtsvacuüm ten gunste van Irak op te vullen. Bovendien vreesde de Iraakse leiding het uitstralingseffect dat van het nieuwe (sjiitisch) islamitisch-fundamentalistische bestel in Iran uit zou kunnen gaan naar het eigen sjiitische bevolkingsdeel, waartegen juist een bloedige campagne van onderdrukking aan de gang was. Vanwege de gedeelde vrees voor het uitstralingseffect van de revolutie in Iran, wist Irak zich in een eventuele confrontatie verzekerd van de steun van de meeste Arabische regeringen en hun westerse bondgenoten.

In de loop van 1980 liepen de spanningen tussen beide landen snel op. Weken van grensincidenten en verbale retoriek gingen vooraf aan de aankondiging van Saddam Hoessein medio september, dat Irak het afgedwongen Verdrag van Algiers over het gemeenschappelijk beheer van de Shatt al-Arab opzegde en weer de volledige zeggenschap over de rivier opeiste. Enkele dagen later –op 22 september- vielen de Iraakse strijdkrachten de Islamitische Republiek Iran binnen.

De aanval concentreerde zich op het zuiden van Iran, de provincie Khuzestan. Verklaarbaar, zo lijkt het, aangezien alleen daar het grensgebied uit laagland bestaat, terwijl de rest wordt gevormd door (hoge) bergruggen. Maar er speelden nog andere overwegingen een rol. Niet allen is Khuzestan de belangrijkste olieprovincie van Iran en zijn er belangrijke landbouwgronden, bovendien bestaat de bevolking grotendeels uit soennitische Arabieren.

Arabische nationalisten hebben van oudsher een claim gelegd op deze provincie van Iran, die zij aanduiden met 'Arabistan'. In de Iraakse oorlogspropaganda werd dan ook benadrukt, dat de militaire campagne gericht was op de 'bevrijding van Arabistan van het Perzische juk'. De belangrijkste reden voor de concentratie van de aanval in het zuiden was evenwel dat Khuzestan een lange kustlijn met de Perzische/Arabische Golf heeft. Met de bezetting een mogelijke annexatie van Khuzestan –woorden van die strekking zijn destijds onder meer door de Iraakse minister van Buitenlandse Zaken geuit- zou Irak zijn landlocked-positie doorbroken hebben. Het is allemaal anders gelopen.

Van de overrompeling van Iran is een ander schokeffect uitgegaan dan de Iraakse machthebbers voor ogen stond. In plaats van een ineenstorting van het nog nauwelijks gestabiliseerde bewind van Khomeini heeft de Iraakse aanval juist tot consolidatie van diens macht bijgedragen. Want nadat de eerste klappen waren geïncasseerd, wist het Iraanse leger zich te hergroeperen en de Iraakse strijdkrachten tot staan te brengen.

Nergens hebben Iraakse grondtroepen verder dan 75 tot 100 kilometer op Iranees grondgebied weten door te dringen. Daarna sloeg de strijd om in het voordeel van Iran en met een reeks offensieven werd de Iraakse strijdmacht medio 1982 over de eigen grens teruggedreven. Tegelijkertijd brachten Iraanse luchtaanvallen de oorlog tot in de Iraakse steden, waar zij vooral in het zuiden van Irak grote verwoestingen aanrichtten.

Alsof deze tegenslag voor het Ba'th-regime nog niet ernstig genoeg was, ging het buurland Syrië –in de oorlog een bondgenoot van Iran- ongeveer tezelfdertijd ertoe over de oliepijpleiding te sluiten, die over zijn grondgebied naar de Middellandse Zee loopt. De olietransport van Irak, zijn enige bron van harde valuta, daalde als gevolg daarvan dramatisch.

Overigens kwam de sluiting niet onverwachts. De relatie tussen Syrië en Irak is van oudsher problematisch. Afgezien van ideologische meningsverschillen tussen de in beide landen regerende Ba'th-regimes, vreesde het veel kleinere en economisch zwakkere Syrië de opkomst van de regionale grootmacht Irak.

Men kan zich indenken dat het Ba'th-regime vanaf dat moment zo snel mogelijk van de oorlog af wilde. De Iraanse leiding dacht daar evenwel anders over. Zij streefde openlijk naar de val van Saddam Hoessein en de zijnen en de vestiging van een Islamitische Republiek Irak. Met een serie grootscheepse offensieven werd dit streven in de daaropvolgende jaren kracht bijgezet. Een doorbraak bleef evenwel uit en de strijd kreeg het karakter van een loopgraven oorlog met nauwelijks terreinwinst maar wel veel doden.

Een groot Iranees offensief op het schiereiland Fao in februari 1986 leek de oorlog een nieuwe wending te geven. De druk die in de maanden daarna door de Iraanse strijdkrachten

werd opgebouwd, bracht het Westen er begin 1987 toe zich openlijk ten gunste van Irak in de oorlog te mengen. Westerse oorlogsbodems – waaronder Belgische– stoomden op naar de Golf.

Onder het voorwendsel de internationale scheepvaart te beschermen werden in de praktijk slechts Iraanse luchtaanvallen belemmerd. Deze waren gericht tegen schepen die ten behoeve van Irak via de haven van Koeweit-Stad goederen aanvoerden. Tegelijkertijd kon Irak ongestraft Iraanse tankers en oliefaciliteiten op het eiland Kharg platbombarderen en zo de Iraanse oorlogsinspanning verder bemoeilijken.

De omvangrijke financiële steun die Saddam Hoessein en de zijnen van onder meer Koeweit en Saoedi-Arabië bleven ontvangen, de economische, militaire en diplomatieke steun van de kant van het Westen en het voormalige Oostblok en de Iraakse militaire acties deden uiteindelijk in de loop van 1988 de balans weer in het nadeel van Iran doorslaan. Khomeini en zijn raadgevers kozen vervolgens voor de toekomst van hun islamitisch-fundamentalistische bewind en gingen op 18 juli 1988 alsnog akkoord met Resolutie 598 van de VN – Veiligheidsraad. Deze vormde de grondslag voor een staakt-het-vuren dat op 20 augustus 1988 inging.

Vanzelfsprekend heeft Irak in deze acht jaar durende oorlog een hoge tol betaald. Het aantal doden aan Iraakse zijde wordt geschat op rond honderdduizend (Iran drie maal zoveel), terwijl het aantal gewonden doorgaans het twee- tot drievoudige daarvan bedraagt. In de loop van de oorlog werden vele duizenden burgers die in de nabijheid van het strijdtoneel woonden, gedwongen naar elders te vluchten.

Een weinig bekend aspect uit de beginjaren van de oorlog is, dat er toen opnieuw tot deportatie van Iraki's met een Perzische achtergrond is overgegaan. Onder hen bevonden zich ook nu weer veel Fa'ili-Koerden. Op beschuldiging een 'vijfde colonne' voor Iran te vormen werden zeker honderdvijftigduizend personen zonder pardon over de grens gezet en hun bezittingen in beslag genomen. Vaak werd een volwassen zoon als gijzelaar achtergehouden in een poging te voorkomen dat uitgezette mannelijke familieleden zich in Iran bij de Islamitische Beweging van Irak zouden aansluiten.

2.2.6 De Koeweit-crisis

In de wereldgeschiedenis komt het nog al eens voor, dat regimes tijdens of na een onfortuinlijk verlopen oorlog gedwongen worden het veld te ruimen. Niet in het geval van het Ba'th-regime. Dit kan vooral worden toegeschreven aan de dubieuze effectiviteit van de diverse Iraakse inlichtingendiensten, de demoralisatie van de bevolking na acht jaar oorlog

en de nog veel langere periode van repressie, en voorts aan de verdeeldheid binnen de oppositie.

In ieder geval slaagden Saddam Hoessein en de zijnen er met geweld in, kort na het ingaan van het staakt-het-vuren, de controle over alle delen van het land te herstellen. Aangezien gedurende de oorlog met Iran de Iraakse strijdkrachten zoveel mogelijk in het zuiden waren geconcentreerd, had dit de diverse Koerdische verzetsbewegingen in staat gesteld grote delen van het platteland van Irakees-Koerdistan onder controle te krijgen. In een grote vernietigingscampagne werd alle bevochten ruimte teruggenomen.

Had het Ba'th-regime daarmee de politieke situatie opnieuw onder controle, anders lag dat op economische vlak. Irak was berooid uit de oorlog gekomen. Een enorme schuldenlast stond een snelle wederopbouw in de weg. Na het voorlopig afwenden van een vermeende dreiging vanuit de Islamitische Republiek Iran bleken geldschieters als Koeweit en Saoedi-Arabië aanzienlijk minder toeschietelijk om Irak ook in de fase van wederopbouw te helpen. Per slot van rekening vormde voor hen een eventuele regionale grootmacht Irak evenzeer een bedreiging. Zeker nadat vanaf begin 1990 de Iraakse machthebbers openlijk hun aspiraties naar regionale hegemonie kenbaar maakten, ditmaal kracht bijgezet met een gigantisch wapenarsenaal overgebleven uit de oorlog met Iran.

Met het weinig aantrekkelijke perspectief van armlastigheid voor ogen deed het Ba'th-regime na verbale schermutselingen met de machthebbers in Koeweit en naar verluidt onduidelijke signalen vanuit Washington, datgene wat in zijn logica voor de hand lag: met geweld nemen wat niet langs een andere weg verkregen kan worden. Op augustus 1990 vielen de Irakese strijdkrachten voor de tweede maal in tien jaar een buurland binnen.

3. Directe aanleidingen en aanloop

3.1 Inleiding

In het voorgaande stuk werd uitvoerig ingegaan op de ontstaansgeschiedenis van zowel Irak en Koeweit, alsook op de bestaande conflictpunten tussen beide landen. De lange termijnfactoren die tot de crisis leidden werden hier dus al beschreven.

Er zal hier echter nog wat dieper ingegaan worden op die lange termijn factoren die van onmiddellijk belang waren voor het ontstaan van het conflict. Als tweede punt komen de directe aanleidingen aan bod.

3.2 Lange termijn factoren

De crisis was gedeeltelijk het resultaat van decennia van 'mismanagement' door het Iraakse bestuur, en gedeeltelijk het resultaat van de enorme kosten en buitenlandse leningen tijdens de Irak –Iran oorlog .

De Ba'th -regering heeft zich lang tegoed gedaan aan een uitgebreid centraal beheer en oefende zware controle uit op de landbouw, buitenlandse handel en industriële productie, waarbij enkel kleine industrieën, winkeltjes en een deel van de dienstverlening overgelaten werden aan de privé-sector. De acht jaar durende oorlog met Iran zorgde ervoor dat de regering de liquiditeit die het tijdens de olieboom in de jaren zeventig had opgebouwd verloor en van Irak een grote schuldenaar maakte. Vervolgens nam Irak te grote financiële risico's tussen 1988 en 1990, in een simultane poging fondsen te bezorgen aan 'wartime recovery', economische expansie, enorme publieke werken en een grote militaire opbouw. Zoals te zien in de tabel had het Ba'th regime de Irakese economie kreupel gemaakt voor de Golfoorlog begon en werd er verschrikkelijk gesneden in de Iraakse levensstandaard. Het gemiddelde inkomen per hoofd daalde van een piek van 8,161\$ in 1979 naar 2,109\$ in 1989, een vermindering van 70 procent.

3.3 Korte termijn factoren

17 juli 1990

Saddam Hoessein zei dat Koeweit en de VAE "een giftige dolk in Iraks rug steken". Zij werden beschuldigd de olieprijs naar beneden te drijven door zich niet aan de OPEC quota te houden en zo de wereldmarkt te overspoelen met goedkope olie. Dit kostte Irak 14 miljard dollar aan verminderde olie inkomsten stelde hij.

Tezelfdertijd verweet Saddam Hoessein de Arabische staten in de Golf dat ze met de VS en Israël plannen beraamden om de Iraakse economie te verzwakken en zijn militaire opbouw te ondermijnen.

Irak claimde ook het olierijke grensgebied met Koeweit en de twee onbewoonde Koeweitse eilandjes bij de Sjatt el-Arab, de rivier die voor Irak de enige toegang vormt tot de Perzische Golf.

18 juli 1990

De rel escaleerde toen de Iraakse minister van Buitenlandse Zaken Aziz Koeweit ervan betichtte olie uit Iraakse olievelden te hebben gestolen en militaire bases op Iraaks grondgebied op te richten.

De VAE beloofden zich aan de productiebegrenzingsafspraken te houden.

Het parlement in Koeweit veroordeelde de Iraakse tirade, en Koeweit beschuldigde op haar beurt Irak ervan op zijn grondgebied naar olie te boren.

De Arabische leiders probeerden de crisis te bezweren.

De olieprijs schoten omhoog.

20 juli 1990

De Koeweitse regering kreeg een plotse krijgszuchtige uitbarsting van Saddam Hoessein te verduren, die bedoeld was om zijn schuldeisers ertoe te brengen miljarden dollars schulden (gemaakt tijdens de Iran-Irak oorlog) af te schrijven.

21 juli 1991

De Saoedische minister van Buitenlandse Zaken vloog naar Bagdad en vandaar naar Koeweit.

23 juli 1991

Irak bestempelde de Koeweitse minister van Buitenlandse Zaken als agent van de VS. Koeweit ontkende dat het vreemde mogendheden bij de rel wou betrekken en zei een regeling door de Arabische Liga te wensen.

24 juli 1990

Irak trok duizenden troepen, tanks en rakettenwerpers samen aan de grens met Koeweit. Westerse waarnemers zagen dit als een zet om de komende top van OPEC in Genève te beïnvloeden.

De VS brachten hun oorlogsvloot in de Golf in verhoogde staat van paraatheid en het Amerikaans ministerie van Defensie maakte bekend dat schepen en vliegtuigen van de marine, alsook van de VAE een bliksemoefening hielden in de Perzische Golf, op een kleine 1000 kilometer van de Iraaks-Koeweitse grens.

Koeweit voerde opnieuw de alarmtoestand in (ze had dit al gedaan op 16 juli, maar na drie dagen weer afgeblazen).

De Egyptische president Moebarak pendelde tussen Irak, Koeweit en SA.

Irak zei de richtprijs van 25 dollar te eisen op de OPEC top, wat neer zou komen op een forse verlaging van de OPEC productie.

25 juli 1990

Irak herhaalde zijn eisen en zei zich in dit oliedispuut met Koeweit dat het zich niet zou laten intimideren door Amerikaanse druk.

Saddam Hoessein ontbood de Amerikaanse ambassadrice.

President Moebarak belegde een directe ontmoeting tussen Irak en Koeweit in Djeddah.

Arabische diplomaten zeiden van Irak de verzekering te hebben verkregen dat het Koeweit niet zou binnenvallen.

26 juli 1990

De 13 ministers van de OPEC landen kwamen in Genève overeen een einde te maken aan de overproductie van olie, wat de richtprijs voor ruwe olie tot 21 dollar per vat zou verhogen. Koeweit en de VAE beloofden zich hieraan te houden.

Irak waarschuwde Koeweit dat het tijdens het overleg in Djeddah niet zou afstappen van zijn 'recht van eisen'.

31 juli 1990

Delegaties van Irak en Koeweit ontmoeten elkaar in Djeddah. De besprekingen duurden twee uur.

Diplomatieke bronnen meldden dat Irak 100.000 soldaten samentrok aan de grens met Koeweit.

1 augustus 1990

De besprekingen in Djeddah sprongen af zonder dat er nieuwe afspraken werden gemaakt. Volgens Irak mislukten de onderhandelingen omdat Koeweit niet ernstig op de Iraakse eisen wenste te reageren. Koeweit zei niet over het afstaan van grondgebied te willen spreken.

Hoofdstuk 6: Decodering van de berichtgeving

1. Gehanteerde analysemethode

1.1 Kwantitatieve analyse

Voor mijn inhoudsanalyse heb ik drie categorieën weerhouden, namelijk auteur, lengte en inhoud van een artikel. Op basis van deze categorieën heb ik alle artikels vanaf 24 juli 1990, de dag waarop Irak meldt 30.000 soldaten aan de grens met Koeweit te hebben opgesteld, tot en met 11 april 1991, de dag waarop het staakt het vuren formeel in acht genomen en uitgevoerd werd, per dag en per krant ingedeeld.

1.1.1 Auteur

a. Persagentschappen

Voor De Morgen zijn dit ap, AFP, ANP, Reuters, DPA en APS,. Ook wordt deze auteur aangeduid met “van onze persagentschappen”.

Voor De Standaard zijn dit ap, AFP, ANP, Reuters, DPA, upi, Belga, nyt, rtr, ips en cip.

Het Laatste Nieuws heeft geen enkele bronvermelding die naar een persagentschap verwijst.

Wel wordt er soms in de artikels naar persagentschappen verwezen. Zo bijvoorbeeld op 11 januari ‘er blijven nu nog 290 Sovjetrussen van wie 52 specialisten in Irak “op een veilige plaats, ver van de militaire en industriële doelen” aldus Tass’, of ‘... Dit blijkt uit een enquête van Associated Press’.

b. Redactie

Hieronder vallen alle journalisten die van de redactie van de krant afhangen. Zo dus ook correspondenten (redactieleden op verplaatsing). Artikels afkomstig van de redactie kenmerken zich door de initialen van de journalist die onderaan het artikel vermeld worden of door een “(eigen berichtgeving)” bovenaan het artikel. Als het om correspondenten gaat wordt de volledige naam vermeld en de plaats waar de journalist zich bevindt.

c. Sine nomine

Alle artikels waar geen herkomstverwijzing bij staat vallen onder deze categorie. Dit zijn bijvoorbeeld de artikeltjes ‘in vogelvlucht’, de zeer korte artikels. Het Laatste Nieuws en De

Morgen hebben een zeer groot percentage aan artikels zonder bronvermelding. Hierbij kan gesteld worden dat De Morgen in dit geval nog onnauwkeuriger is qua bronvermelding dan Het Laatste Nieuws, omdat deze laatste wel een geografische bepaling biedt, de plaats van herkomst van de berichtgeving, wat in De Morgen niet terug te vinden is.

d. Combinatie van eigen berichtgeving en persagentschappen

e. Lezers

Onder de categorie lezers vallen zowel de ingezonden stukken van de lezers, als stukken van andere, meer 'gezaghebbende' personen (bijvoorbeeld een artikel van de hand van E. Vermeersch) die niet onder de voorgaande categorieën vallen. In beide gevallen gaat het hier voornamelijk om opiniërende stukken.

f. Journalisten van 'The Independent'

Deze categorie is enkel van toepassing op De Morgen. In een artikel van 10 augustus 1990 schreef deze krant het volgende; "De Morgen heeft een overeenkomst met de Engelse krant The Independent om gedurende de Golfcrisis in exclusiviteit voor Vlaanderen over de berichtgeving van deze krant te beschikken. The Independent geniet een wereldwijde reputatie voor zijn buitenlandse nieuwsverstrekking. Behalve een uitgebreide 'staff' en correspondenten in verschillende Arabische landen heeft The Independent nog twee bijkomende reporters naar de Golf gestuurd. De Morgen kan gelijktijdig met The Independent over hun verslaggeving beschikken."

1.1.2 Lengte

Alle artikels zijn ingedeeld volgens de grootte die ze op papier innemen. Een klein artikel (K) is $\frac{1}{4}$ van een blad of minder, een groot artikel (G) is $\frac{3}{4}$ van een blad of meer en een middellang artikel (M) is alles hiertussen. Deze indeling houdt in dat een krant van klein formaat meer lange artikels zal hebben dan een krant van een veel groter formaat. Dit is een bewuste keuze daar ik de beeldvorming wil onderzoeken, en de impact van een artikel bij het bijvoorbeeld openslaan van de krant evenredig is aan de grootte die het op de bladspiegel inneemt.

1.1.3 Inhoud

Alle artikels met betrekking op de Golfoorlog heb ik onderverdeeld in zes onderwerpen, dewelke zijn; economie, internationale politiek, Midden Oosten politiek, opinie, situatie en oorlog.

a. Economie

Hieronder vallen alle artikels i.v.m. economie, waarbij het expliciet gaat over Koeweit, Irak en OPEC of waarbij expliciet verwijzingen naar de Golfoorlog gemaakt worden. Dus geen puur economische artikels die ergens wel te linken zijn aan het conflict, maar hier niet op terug slaan.

b. Internationale politiek

Hieronder vallen alle artikels die betrekking hebben op internationale besluitvorming. Artikels met als onderwerp besluiten en houdingen van de EU, EU-landen, België en de Verenigde Staten. Ook dus artikels waarvan het voornaamste deel betrekking heeft op internationale besluitvorming m.b.t. het Midden Oosten.

c. Midden Oosten politiek

Hieronder vallen de artikels die over het Midden Oosten, Koeweit of Irak gaan, alsook deze waarvan het grootste gedeelte van het artikel betrekking heeft op besluitvorming van deze landen m.b.t. de internationale politiek en situatie.

d. Situatie

Onder deze noemer vallen heel verscheidene zaken, zo o.a.; geschiedenis schetsen, profielen (van bijvoorbeeld Saddam Hoessein of Bush sr.), achtergronden (bijvoorbeeld duiding i.v.m. religie), verhalende artikels (bijvoorbeeld een relaas over de toestand op een vliegdekschip), analyses, overzichten, perscensuur, faits-divers zoals stukken over gasmaskers die niet passen door baarden, Amerikaanse vrouwelijke soldaten in Saoedi-Arabië, de Paus die bidt om vrede,...

e. Opinie

Drie verschillende zaken vallen onder deze categorie. Ten eerste zijn er de opiniestukken van een lid van de redactie of van de hoofdredacteur. Ten tweede zijn er de reacties van lezers en ten laatste behelst deze categorie stukken van 'opiniemakers', auteurs, filosofen, politici, ..., zoals bijvoorbeeld E. Vermeersch, M. Ruys, N. Chomsky, R. Doom, L. Tobback,...

f. Oorlog

Deze categorie omvat alle onderwerpen die als enig onderwerp de oorlog hebben. Artikels waarbij het uitsluitend over het gebeuren op het terrein gaat, die het dus heel concreet over de harde realiteit hebben. Het aandeel van deze categorie is bevreemdend klein.

1.2 Kwalitatieve analyse

Als eerste stap in de analyse worden per onderzochte dag alle betekenisvolle gegevens uit de drie kranten geplukt en met elkaar vergeleken. Dit kan uitgaande van de titels gebeuren, dewelke belangrijke relevantiestructuren in zich houden, alsook uitgaande van de inhoud. Het onderzoek wordt steeds gevoerd aan de hand van gegevens waarrond de verschillende kranten op die dag schrijven, maar waar de berichtgeving van elkaar afwijkt. Het resultaat is een kijk op de verschillende omgang van elke krant met de in feite gelijke gegevens. Die omgang met gegevens wordt geschetst, vergeleken en waar mogelijk wordt een verklaring of nuancering geboden. Waar ook steeds rekening mee gehouden werd, zijn de koppen. Van Dijk stelt immers dat deze cruciaal zijn voor het beeld dat de lezer zal onthouden.

Er dient rekening mee gehouden te worden dat dit werk retrospectief geschreven werd, dus met kennis van het geheel. Dit houdt in dat bij de analyse van de eerste dag de krant in feite al geanalyseerd kon worden vanuit dit retrospectief perspectief.

Hieruit komt de houding van de kranten ten opzichte van het conflict duidelijk naar voor wat betreft allerlei specifieke onderwerpen en manieren van aanpak, dit aan de hand van het onderzoek naar welke visies impliciet gepropageerd worden, welke actoren het vaakst voorkomen in de berichtgeving, de manier waarop de feiten gepresenteerd worden, de verbanden die de krant legt,...

Niet alleen de benaderingswijzen van onderwerpen komen aan bod, ook de manieren hoe de krant of journalisten van de krant het proces van nieuwsverstrekking aanpakken komen aan het licht. Of ze in hun redactionele artikels opiniërend te werk gaan, of niet. Of of ze zichzelf in artikels vragen stellen bij bepaalde gegevens. En als ze dit doen, wordt onderzocht of dit uiterst subjectief gebeurt, of eerder als aanvulling van gegevens. Ook de lezersbrieven worden vergeleken en in een geheel geboetseerd.

Een apart geheel vormen de editoria. Deze opiniërende artikels, meestal door de hoofdredacteur, soms door een journalist geschreven bieden een heel andere kijk op de 'kleur' van de krant, daar de redacteur hier de eigen visie op het conflict verwoord. De objectieve toon van de redactionele artikels is in deze editoria vervangen door een

subjectieve interpretatie van het gebeuren. Het is niet oninteressant te weten wat de visie van de hoofdredacteur is, daar deze de laatste filter vormt van de nieuwsgaring (zie hoofdstuk 3) en het van zijn visie dus ook afhangt welke artikels de redactie gebruikt en welke niet.

Door de gevoerde inhoudsanalyse kunnen de kwantitatieve gegevens van de onderzochte data tevens getoetst worden aan de nieuwsverstrekking van de gehele periode, wat eveneens een interessant licht werpt op de nieuwsverstrekking van de verschillende kranten. Namelijk kan zo achterhaald worden of een krant al dan niet consistent, stelselmatig gedurende de hele periode over een onderwerp schrijft of of ze slechts in crisisperiodes bijvoorbeeld meer over dat onderwerp zal schrijven.

In de analyse schrijf ik vaak dat de ene krant een bepaald iets niet vermeld, in tegenstelling tot een andere krant. Het is natuurlijk zo dat die andere krant net de dag ervoor over dat gebeuren bericht zou kunnen hebben. Wat een compleet ander licht op het onderzoek zou werpen. Uiteindelijk werden echter die zaken weerhouden, die steeds terugkerende factoren waren, om zo het discours van elke krant te kunnen destilleren.

De kranten werden geanalyseerd volgens volgende categorieën:

- a. Verwoordingsstrategieën (lexicale en grammaticale keuzes) = overdrijvingen, minimalisaties, (incorrect) woordgebruik, positief/negatief woordgebruik, wie is aan het woord?, cynisme
- b. Implicaties of presupposities
- c. Toon (welke indruk de lezer krijgt bij het globaal lezen van het artikel)
- d. Het afwezige of/en aanwezige
- e. Technieken (herhaling, stereotypen en clichés, generalisaties, het ontbreken van duiding of nuancering, achtergrond, simplificering, dramatisering, suggestiviteit, sensatie, cijferdans, leestekens)
- f. Dichotomieën
- g. Het gebruik van concepten, retoriek, discours
- h. Relevantiestructuren (kop; vertekent de kop de globale inhoud van het bericht?)
- i. Hoe worden de feiten gepresenteerd? Waar, waarschijnlijk of onwaarschijnlijk? Welke relativiserende partikels gebruikt het bericht? (vb. zou, wellicht, waarschijnlijk, beweren,...)

Veel voorkomende woorden werden afgekort en deze zijn HLN (Het Laatste Nieuws), DS (De Standaard), DM (De Morgen), VS (Verenigde Staten), SU (Sovjetunie), SH (Saddam Hoessein), SA (Saoedi-Arabië),

2. Relevantie van de weerhouden en onderzochte data, verloop van de Golfcrisis

Wat hier voor ogen dient gehouden te worden is dat de besproken data, rekening houdend met het karakter van de nieuwsverstrekking, steeds een dag later dan de gebeurde, belangrijke feiten liggen. Als er met andere woorden op bijvoorbeeld 16 september een conferentie gehouden werd die belangrijk is geweest voor het verder verloop van de oorlog, dan is het de krant van 17 september die onderzocht werd.

Aan de hand van deze data zal tevens het verloop van het conflict kort geschetst worden. Uiteindelijk blijft de keuze voor de bepaalde data arbitrair daar elk gebeuren in dit maanden aanslepende conflict van betekenis is geweest voor het verloop ervan.

Zie bijlage voor complete inhoud van de VN resoluties.

Het verloop van het conflict is hoofdzakelijk gebaseerd op 'Chronology of the Gulf crisis' in 'The annual register' van 1990 en 1991, aangevuld door 'Chronologie van de Golfoorlog' in de verhandeling van M. Mertens⁶⁴, tenzij anders vermeld.

Na elke besproken datum volgt steeds een opsomming van de belangrijkste gebeurtenissen die plaats hadden tussen de besproken datum en de erop volgende besproken datum.

A. Vrijdag 3 augustus 1990

Deze datum werd weerhouden omdat ze het prille begin van het conflict markeert, en net na de verkondiging van de eerste VN resolutie in verband met dit gebeuren valt. Ook vroeg Koeweit op 2 augustus aan de VS en Arabische landen de Irakese invasiemacht uit het emiraat te verdrijven en werden door de VS, Groot-Brittannië en Frankrijk alle tegoeden en bezittingen van Irak en Koeweit bevroren.

⁶⁴ MERTENS (M.), 'De internationale media in de Golfoorlog', 1992, Gent, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, pp. 34-39

Sinds 24 juli was er een aanwezigheid van 30.000 Irakese soldaten aan de grens met Koeweit, die tegen 31 juli opgelopen was tot een 100.000 soldaten. Er werden ondertussen bemiddelingspogingen tussen beide landen op gang gebracht, maar die werden op 1 augustus in Jeddah opgeschort daar de emir van Koeweit, sjeik Jabar al-Ahmed al-Sabah het op het laatste moment liet afweten. Dit werd door Hoessein als een belediging ervaren, waarop hij eveneens besloot thuis te blijven. In de nacht van woensdag 1 augustus op donderdag 2 augustus viel het Irakese leger het emiraat Koeweit binnen. Onmiddellijk na de invasie kwam de VN Veiligheidsraad bijeen en werd resolutie 660 gestemd. Deze hield een veroordeling in van de invasie en eiste de onmiddellijk terugtrekking van de Irakese troepen. Men drong ook aan op onderhandelingen tussen beide landen. Jemen onthield zich van de stemming. Tezelfdertijd werden door de VS en Frankrijk economische maatregelen tegen Irak aangekondigd. Nog op 2 augustus kwam ook de Arabische Liga bijeen. Deze eiste eveneens dat Irak zich onmiddellijk en onvoorwaardelijk uit Koeweit zou terugtrekken. Jemen, de PLO, Jordanië, Mauretanië en Sudan stemden tegen deze resolutie, Irak, Koeweit en Libië onthielden zich⁶⁵.

B. Donderdag 9 augustus 1990

Deze datum werd weerhouden omdat ze volgt op een economisch- en handelsembargo, geautoriseerd door VN resolutie 661 op 6 augustus. Ook landden op 8 augustus de eerste Amerikaanse troepen in Saoedi-Arabië. Een laatste factor van betekenis is dat Saddam Hoessein op 8 augustus de annexatie van Koeweit aankondigde.

Op 3 augustus had Saddam Hoessein een tweede gesprek met koning Hoessein van Jordanië, waarin hij verklaarde zijn troepen terug te trekken op 5 augustus maar dat er geen sprake kon zijn van een terugkeer van de emir. Koning Hoessein stelde hierop voor een spoedvergadering van de Arabische Liga bijeen te roepen, waarbij hij de Arabische naties vroeg geen vijandig communiqué uit te geven voor de bijeenkomst van de Liga. De Egyptische minister van Buitenlandse Zaken zou er toch één uitvaardigen waarin de invasie sterk veroordeeld werd.

In tegenstelling tot wat Saddam koning Hoessein had gezegd, versterkten de Irakezen vanaf 4 augustus hun troepen en begonnen ze deze samen te trekken aan de grens met Saoedi-Arabië. Dit speelde in het voordeel van de VS die Saoedi-Arabië wenste te overhalen om aan de Amerikanen de toestemming te verlenen troepen op Saoedi's grondgebied te stationeren, waarbij ze hen wezen op een mogelijke invasie van Irak in hun land. De Saoedi's waren er aanvankelijk van overtuigd dat die vrees ongegrond was, maar besloten

⁶⁵ LEENAERT (A.), 'De evolutie van de interne politieke situatie tijdens en na de Golfoorlog', 1992, Gent, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, pp. 33-34

niettemin hun pijpleidingen te sluiten (wat Turkije ook deed op 7 augustus), en antwoordden uiteindelijk toch positief op het verzoek van de VS. Op 7 augustus besloten de VS troepen te sturen naar Saoedi-Arabië en de volgende dag, 8 augustus landden de eerste op Saoedische bodem.

Eveneens op 8 augustus was er in Djeddah een gesprek tussen de vooraanstaande leiders van de PLO en koning Fahd van Saoedi-Arabië, waarbij Fahd verklaarde dat de Koeweiti's ook voor een deel verantwoordelijk waren voor de crisis. Hij stelde een plan voor en zei bereid te zijn tot onderhandelen met Hoessein indien deze dit plan zou aanvaarden. Dit bewijst dat de Saoedi's meer heil zagen in een Arabische oplossing en niet laaiend enthousiast waren wat betreft de aanwezigheid van Amerikaanse troepen op hun grondgebied.

Nog op 8 augustus stelde Bush tijdens een televisietoespraak dat de Amerikaanse 'missie' naar de Golf louter defensief van aard was en dat ze vier doelstellingen beoogde. Ten eerste de onvoorwaardelijke terugtrekking uit Koeweit, ten tweede het herstel van de wettelijke regering, ten derde de veiligheid in de regio garanderen en tenslotte de beveiliging van de oliebevoorrading. Onmiddellijk na deze toespraak werd er in Bagdad een communiqué uitgegeven waarin de annexatie van Koeweit aangekondigd werd.

-Op 10 augustus kondigde Irak aan dat het zijn grenzen en deze van Koeweit zou sluiten. Enkel diplomaten konden Irak nog verlaten. Dit vormde het begin van de 'gijzelingskwestie' (Bush stelde op 20 augustus dat Amerikanen die in Irak vastgehouden worden gijzelaars zijn), die een instroom van allerlei buitenlandse delegaties met als doel het vrij krijgen van inwoners van hun land met zich meebracht.

Eveneens op 10 augustus had er een Arabische top plaats in Caïro, waarbij 12 landen ervoor stemden pan Arabische hulp naar Saoedi-Arabië te sturen (drie landen stemden tegen; Irak, Palestina en Libië, twee onthielden zich en Mauretanië, Sudan en Jordanië opperden bezwaren)

-Op 12 augustus lanceert Saddam Hoessein een vredesvoorstel voor de hele regio. Hij stelt dat hij zijn troepen uit Koeweit zal terugtrekken op voorwaarde dat de Amerikanen de regio verlaten en Israël de bezette gebieden opgeeft. De VS en Israël verwerpen dit plan.

-15 augustus: Saddam Hoessein sluit vrede met Iran.

-20 augustus: de VAE verklaren dat ze bereid zijn buitenlandse troepen op hun grondgebied toe te laten.

-21 augustus: verscheidene WEU landen bevestigen het zenden van troepen naar de Golf.

-22 augustus: Bush roept 40.000 reservisten op.

-25 augustus: resolutie 665 autoriseerde 'measures commensurate' om de sancties tegen Irak na te doen leven.

- 28 augustus: Irak declareerde Koeweit als Negentiende Provincie.
- 6 september: Thatcher kondigde het zenden van grondtroepen naar de Golf aan.
- 9 september: Bush en Gorbatsjov praten in Helsinki. Enkele uren voor deze top had de Irakese televisie een boodschap van Saddam voorgelezen waarin hij de voormalige Sovjetunie vroeg een grootmacht te blijven en de VS niet te volgen. Op de top legden zowel de VS als Rusland echter een verklaring af waarin ze Irak vroegen zich onvoorwaardelijk terug te trekken uit Koeweit, de Westerse gijzelaars vrij te laten, alsook de resoluties na te leven. Beide staten streefden naar een vreedzame oplossing van de conflicten in de regio.
- 25 september: VN resolutie 670 breidde het embargo uit tot de lucht (luchtblokkade).
- 8 oktober: minstens 17 Palestijnen lieten het leven toen Israëlische soldaten hen beschoten tijdens een demonstratie bij de Tempelberg. Saddam Hoessein reageerde hier op 9 oktober op door te dreigen met een vergeldingsactie.
- De periode oktober-november stond voornamelijk in het teken van het stapsgewijze vrijlaten van de gijzelaars door diplomatiek overleg met de afgevaardigde personen van de betrokken landen. Verder vergaderden de EU alsook de Arabische landen op geregelde tijdstippen over een mogelijke oplossing voor het probleem.

C. Zaterdag 1 en zondag 2 december 1990

Deze datum werd weerhouden omdat hij net na het uitvaardigen van de veelbesproken resolutie 678 ligt. Tevens klonken er op 30 november hoopvolle stemmen, nadat Bush bekend maakte tot onderhandelingen met Irak bereid te zijn.

Resolutie 678 werd op 29 november gestemd. Twaalf landen waren voor, Cuba en Jemen stemden tegen en China onthield zich. Met deze resolutie bekrachtigden de Verenigde Naties het effectief gebruik van geweld tegen Irak als deze op 15 januari 1991 nog niet ingegaan was op de eerder gestemde resoluties, met name de onvoorwaardelijke terugtrekking uit Koeweit. A. Leenaert stelt in haar verhandeling dat de VS hard 'gelobbyd' hadden om een resolutie waarin het gebruik van geweld om Irak uit Koeweit te verdrijven goedgekeurd te krijgen. De VS wou deze resolutie immers gestemd hebben voor 1 december, de dag waarop Jemen als enig Arabische land in de Veiligheidsraad en bondgenoot van Irak het voorzitterschap van de VN Veiligheidsraad zou waarnemen⁶⁶. Op 30 november kondigde de Amerikaanse president Bush aan dat hij zijn minister van Buitenlandse Zaken naar Bagdad zou zenden tussen 15 december en 15 januari, om een gesprek met de Irakese president te hebben. De Irakese minister van Buitenlandse Zaken

⁶⁶ LEENAERT (A.), 'De evolutie van de interne politieke situatie tijdens en na de Golfoorlog', 1992, Gent, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, p. 39

Tareq Aziz werd tegelijkertijd uitgenodigd naar Washington te komen voor een gesprek met Bush. Bagdad verklaarde akkoord te gaan met het voorstel.

De geplande gesprekken kwamen er echter niet. Er was in de eerste plaats onenigheid over de datum en ook over het onderwerp van de gesprekken raakte men het niet eens. Zo wilde Irak het vooral hebben over de oplossing van het Palestijnse probleem, terwijl de VS enkel wilden praten over de Irakese terugtrekking uit Koeweit.

-6 december: Saddam Hoessein kondigde aan dat alle Westerse gijzelaars in Irak en Koeweit die landen vrij konden verlaten. Met kerstmis was iedereen thuis.

-16 december: De Britse ambassade sloot als laatste zijn deuren in Koeweit.

-24 december: Saddam kondigde aan dat Israël zijn eerste doelwit zou zijn in het geval het tot een oorlog zou komen.

-28 december: Het Britse ministerie van Defensie kondigde de grootste 'call-up' van reservisten aan sinds de Suez crisis in 1956.

-De begindagen van januari stonden in het teken van diplomatieke pogingen langs beide zijden, in een poging de militaire dreiging af te wenden. De Jordaanse koning Hoessein bracht een bezoek aan Londen op 3 januari, op 4 januari vergaderden de ministers van Buitenlandse Zaken van alle EU landen in Luxemburg, waar Frankrijk zijn zeven-punten plan ter vermijding van geweld voorstelde. Op 6 januari begon de Britse premier aan een driedagen trip in de Golf en crisisgesprekken werden op 8 januari gevoerd in Parijs tussen president Mitterrand en Amerikaans minister van Buitenlandse Zaken Baker.

D. Vrijdag 11 januari 1991

Deze datum werd uitgekozen om in de kranten de houding te kunnen analyseren net voor het mogelijk uitbreken van de oorlog. Tevens is ze interessant daar de resultaten van de gesprekken die in Genève op 9 januari gevoerd werden tussen Aziz en Baker duidelijk geworden waren. Ook interessant in het licht van de verwachtingen op het aangekondigd vertrek van Perez de Cuellar naar Bagdad (de 'gesprekken van de laatste kans')

Na de mislukte poging van Bush op 30 november om beide partijen met elkaar te laten spreken, was alle hoop gericht op wat 'de gesprekken van de laatste kans' genoemd werd. De gesprekken in Genève tussen VS minister van Buitenlandse Zaken Baker en de Irakese minister van Buitenlandse Zaken Aziz. Ze zouden echter niets opleveren.

Aziz zou Baker er tijdens deze gesprekken op gewezen hebben dat de Palestijnse kwestie voor de Irakezen en voor de hele regio een zaak is van nationale veiligheid en dat de koppeling van het probleem aan de Golfcrisis niet zomaar uit de mouw geschud was. Aziz

stelde ook dat de Amerikaanse dreiging al aanwezig was voor de invasie van Koeweit en beschuldigde de Amerikanen ervan twee maten en gewichten te hanteren i.v.m. de politiek van Israël⁶⁷. Aziz weigerde een brief aan te nemen van Bush gericht aan Saddam, waarin hij Saddam liet verstaan dat de gevolgen catastrofaal zouden zijn als Irak zich niet aan het ultimatum hield. De minister van Buitenlandse Zaken vond de gebruikte taal in de brief onbeleefd en niet in overeenstemming met de regels die staatshoofden in acht dienen te nemen willen ze met elkaar communiceren.

-12 januari: Het Amerikaans Congres stemde voor een militaire actie in de Golf. Het was de eerste keer dat ze dit toestonden sinds WOII.

-13 januari: VN Secretaris-Generaal Perez de Cuellar vertrok naar Bagdad voor gesprekken met Saddam. Later zou hij in Parijs gesprekken hebben met president Mitterand die een ultimatum vredesinitiatief gelanceerd had.

-14 januari: Premier Major was in Parijs voor 'crisis talks' met president Mitterand. Frankrijk verklaarde dat minister van Buitenlandse Zaken Dumas naar Bagdad zou vertrekken in een laatste poging de vrede te handhaven.

E. Vrijdag 18 januari 1991

Op 15 januari kwam resolutie 678 die geweld toeliet in de Golf in effect, Irak was immers niet ingegaan op de opgelegde deadline om zich uit Koeweit terug te trekken.

Tevens was sinds donderdagmorgen 7 uur in heel België de derde fase van het nationale anti terreur plan van toepassing.

In de nacht van 16 op 17 januari begonnen de geallieerden met massale bombardementen op militaire doelwitten in Koeweit en Irak. Dit markeerde het begin van 'Operation Desert Storm'. Cable News Network zond dit rechtstreeks uit vanuit Bagdad. Het doel van de bombardementen, zo liet Bush via een toespraak de op televisie weten, was de vernietiging van het Iraakse militair potentieel. Men had het voornamelijk gemunt op bunkers waar de Iraakse legerleiding verbleef, op communicatiezenders en op west Irak daar hier de bases zich zouden bevinden van waaruit Israël kon bestookt worden. Radio Bagdad meldde 'in de nacht van 16 op 17 januari hebben de lafaards ons verraderlijk aangevallen; de satan Bush heeft zijn misdaad begaan, hij en het misdadige zionisme en de grote confrontatie, de moeder van alle veldslagen, is begonnen (...) Fahd, de verrader van de heilige plaatsen, de verrader van de Arabische natie en de islamitische natie zal zowel hier op aarde als op de Dag des Oordeels de verliezer zijn (...) Het geliefde Palestina en zijn strijdende en geduldige

⁶⁷ LEENAERT (A.), 'De evolutie van de interne politieke situatie tijdens en na de Golfcrisis', 1992, Gent, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, p. 40

zonen zullen worden bevrijd, de Arabieren zullen vrij zijn in hun land en de volkeren zullen vrij zijn, overal waar zij in onderdrukking hebben geleefd.⁶⁸

F. Zaterdag 19 en zondag 20 januari 1991

Op 18 januari lanceerde Irak Scud raketten tegen Israël, 15 personen raakten lichtgewond in Haifa en Tel Aviv. In reactie hierop maanden de wereldleiders Israël aan, in het spoor van een tweede aanval op Israël, deze niet te vergelden in het belang van een behoud van de anti- Irak coalitie.

Vanaf 18 januari werd tevens een volledige nieuwsstop afgekondigd.

Er wordt gesteld dat Bagdad hoopte dat de Israëli's wel zouden terugslaan in de hoop dat de Arabische bondgenoten van de VS zich van deze laatste zouden afkeren. Indien Israël zou terug slaan kon Irak de Arabieren oproepen om met hen mee te strijden aangezien het ontoelaatbaar was dat een Arabisch land aangevallen werd door Israël.

In de loop van de oorlog werd Israël geraakt door 39 Scud raketten, waarbij direct of indirect 13 mensen gedood werden en een 200 tal gewond.

Voor de tweede opeenvolgende dag werden door Amerikaanse, Britse, Koeweitse, Italiaanse en Saoedische vliegtuigen aanvalsgolven op militaire doelwitten uitgevoerd.

-21 januari: De VS installeerden in Israël een Patriot luchtafweersysteem om de Irakese Scud raketten af te slaan.

-23 januari: Het Israëlisch kabinet ging akkoord met een politiek van terughoudendheid en geen wraakacties.

-24 januari: De geallieerden veroverden Qurah, het eerste stuk van Koeweit werd hierdoor bevrijd.

-25 januari: De VS beschuldigden Irak ervan opzettelijk ruwe olie te storten in de Perzische Golf, opgepompt door Irak in het Mina al-Ahmadi station in Koeweit. Dit vormde een olievlek van 30 mijl lang en 8 mijl breed. Wetenschappers voorspelden de dood van 1 à 2 miljoen vogels in een bron van 's werelds ergste verspilling.

-26 januari: Tienduizenden mensen over de gehele wereld stapten op in een betoging tegen de oorlog. De betoging in Washington DC was de grootste.

-28 januari: Meer dan 100 Irakese vliegtuigen zochten bescherming in Iran, waar de Iranese regering ze evenwel vasthield tot het einde van de oorlog, dit om hun neutraliteit te benadrukken.

-29 januari: De Franse minister van Defensie Chèvenement nam ontslag wegens zijn oppositie tegen de Franse betrokkenheid in de oorlog en werd opgevolgd door Joxe.

⁶⁸ HOFF (R.), 'Het Midden Oosten: een politieke geschiedenis', 1991, Spectrum, Utrecht, p. 300

- 30 januari: In de nacht van 29 op 30 januari vielen de Irakezen het stadje Khafji op de Saoedi-Koeweitse grens aan in een poging, zo stelt A. Leenaert, de grondoorlog vroeger te laten uitbreken⁶⁹. Twaalf US marines kwamen om het leven tijdens deze eerste landoorlog, het aantal getroffen Irakezen wordt geschat op een honderdtal. Uiteindelijk had het Irakese leger het stadje 36 uur in handen, op 1 februari zou Irak reeds zijn terugtrekking toegeven.
- 31 januari: Groot-Brittannië stemt toe B52 bommenwerpers te stationeren om van hieruit bombardementen op strategische sites in Irak uit te voeren.
- 4 februari: De Iranese president Rafsanjani verklaarde te willen bemiddelen in het conflict door zowel Bush als Saddam te ontmoeten. Dit voorstel werd door zowel Perez de Cuellar als Rusland positief onthaald maar de VS reageerde koel en het voorstel werd ook door Irak afgewezen.
- 10 februari: Russisch gezant Primakov vertrok op een nieuwe vredesmissie naar Bagdad.

G. Donderdag 14 februari 1991

Verscheidene honderden Irakese burgers stierven bij een bombardement op een bunker in Bagdad, op 13 februari. De geallieerden beweerden dat het gebouw gebruikt werd als militair communicatiecentrum. In Irak werd dit gebeuren als nationale ramp afgekondigd. Nog op 13 februari vond voor de eerste keer sinds het begin van het geallieerd offensief (17/01) een formeel debat over de Golfoorlog plaats.

Op 14 februari zijn de luchtbombardementen tevens exact één maand aan de gang, en werden de 48 voorafgaande uren gekenmerkt door de zwaarste bombardementen sinds het uitbreken van de oorlog.

- 15 februari: Irak kondigt aan de terugtrekking uit Koeweit te overwegen maar de hieraan verbonden voorwaarden werden onmiddellijk door president Bush afgewezen.
- 18 februari: De Irakese minister van Buitenlandse Zaken Aziz was in Moskou in verband met het Russisch vredesplan. Ook op 21 februari zouden gesprekken plaatsvinden.
- 22 februari: President Bush stelde een nieuw ultimatum; Irak moest voor 23 februari, 5pm GMT beginnen aan een grootscheepse terugtrekking uit Koeweit, zoniet zouden de geallieerden een grondoorlog starten. Op dezelfde dag meldde de Russische president Gorbatsjov dat Aziz hun vredesplan had aanvaard, maar de hiermee verbonden voorwaarden werden door de coalitie niet aanvaard.

H. Maandag 25 februari 1991

⁶⁹ LEENAERT (A.), 'De evolutie van de interne politieke situatie tijdens en na de Golfcrisis', 1992, Gent, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, p. 41

Op 24 februari werd bij zonsopgang (1 am GMT) de grondoorlog ter bevrijding van Koeweit begonnen. Het offensief kwam er nadat Bagdad weigerde in te gaan op een Amerikaans ultimatum. Washington had geëist dat Irak tegen zaterdag 18 uur onze tijd, een begin zou maken aan de effectieve terugtrekking van zijn troepen uit Koeweit.

Het door Moskou ontwikkelde en door Saddam Hoessein aanvaarde vredesplan dat op 22 februari aan de VS werd voorgelegd, had aldus Primakov vooral de bedoeling een nakende grondoorlog te vermijden. De geallieerden waren immers volop bezig deze voor te bereiden. Het Sovjet vredesplan omvatte twee fases, waarvan de eerste de onvoorwaardelijke en gehele terugtrekking van de Irakese troepen eiste. Bagdad moest de aanvaarding van het plan aankondigen en onmiddellijk met de terugtrekking beginnen. Op het zelfde ogenblik zou ook een staakt-het-vuren in werking treden en bovendien garandeerde Moskou dat de Irakese troepen niet aangevallen zouden worden. In een tweede fase was er sprake van herstelbetalingen, de vernietiging van de annexatie en het herstellen van vrede en veiligheid in de regio. Verder moest de territoriale integriteit van Irak gewaarborgd worden, moest de uitlevering van krijgsgevangenen geregeld worden en zou de internationale gemeenschap zich moeten buigen over het Israëliisch-Arabisch⁷⁰ conflict. In de nacht van 21 op 22 februari had Irak dit plan aanvaard.

De VS hadden dit plan verworpen en een nieuw ultimatum gesteld aan Irak, dat op 24 februari moest gestart zijn met de terugtrekking van zijn troepen. Hiernaast hield het ultimatum in dat de terugtrekking in een week voltooid moest zijn, dat in de eerste 48 uur Irak al zijn strijdkrachten uit Koeweit Stad moest terug trekken, en de terugkeer van de Koeweitse autoriteiten moest toestaan. In één week moesten alle Irakese militairen zich op de positie bevinden die ze voor 2/8 innamen. Verder moesten alle krijgsgevangenen en gevangenen onmiddellijk vrij gelaten worden, en de lijken van de geallieerde soldaten binnen de 48 uur overgedragen. Voorts dienden alle mijnen verwijderd te worden, en de locaties aangegeven, en moesten alle militaire vluchten boven Irak en Koeweit worden gestaakt, en het ongehinderd over deze gebieden kunnen vliegen van de geallieerden gewaarborgd worden. De Irakezen gaven geen gehoor aan het ultimatum en de geallieerden begonnen in de nacht die volgde op het verstrijken van het ultimatum met een grondoorlog⁷¹.

I. Woensdag 27 februari 1991

⁷⁰ Mijns inziens kan het 'Israëliisch-Arabisch' conflict als iets anders dan het 'Israëliisch-Palestijns' conflict qua inhoud hebben indien dit het onderwerp van gesprekken zou worden. Het eerste behelst immers een oplossing voor het feit van Joodse, door Amerika gesteunde aanwezigheid in Islamitisch gebied, wat niet een oplossing is voor het prangende Palestijns-Israëliisch probleem op het terrein. Hoe het oorspronkelijk in het vredesplan werd gesteld heb ik niet in literatuur teruggevonden, enkel versies over het plan circuleren. Eén hiervan is mijn bron.

⁷¹ LEENAERT (A.), 'De evolutie van de interne politieke situatie tijdens en na de Golfcrisis', 1992, Gent, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, p. 43

Op maandagavond 26 februari kondigde president Saddam Hoessein op de Irakese radio aan dat hij zijn troepen in Koeweit in één dag zou terugtrekken. Dinsdagmiddag schoof president George Bush het voorstel tot een staakt-het-vuren van tafel want deze ontruiming van Koeweit was onvoldoende en hij stelde dat Irak ook de andere resoluties moest aanvaarden. Bush zei dat Irak geen spijt of verantwoordelijkheid voor de verwoesting van Koeweit betuigde en dat SH ook niet wou toegeven dat Koeweit geen deel van Irak uitmaakte. 'SH probeert de overwinning op te eisen temidden van een aftocht. Hij geeft Koeweit niet vrijwillig op'. Amerikaanse vliegtuigen bombardeerden terugtrekkende Irakese soldaten, van wie zich duizenden overgaven aan de geallieerden.

J. Vrijdag 1 maart 1991

Op 28 februari kondigde president George Bush een oorlogsbestand, 'suspension of hostilities', aan in de Golf vanaf 5 am GMT. Woensdag en donderdag leverden de Amerikaanse marines nog de grootste tankslag in hun geschiedenis, geallieerde woordvoerders hadden het over de grootste tankslag sinds WOII.

Irak liet de VN weten dat ze instemde te voldoen aan resolutie 660 en aan alle andere Veiligheidsraad resoluties.

De geallieerden hadden 175.000 Irakezen krijgsgevangen genomen en waarschijnlijk 106 geallieerden verloren.

-2 maart: De VN Veiligheidsraad stemde resolutie 686 met elf tegen één en 3 onthoudingen. De resolutie hield in dat alle krijgsgevangenen vrijgelaten moesten zijn vooraleer een definitief staakt-het-vuren kon worden ondertekend.

-3 maart: Geallieerd opperbevelhebber N. Schwarzkopf en andere generaals ontmoetten verslagen Irakeese bevelhebbers in een tent in de woestijn om de voorwaarden voor een staakt-het-vuren te bespreken. Er kwam een akkoord over de vrijlating van krijgsgevangenen en de Irakezen gaven details in verband met de mijnevelden in Irak en Koeweit.

-4 maart: De Koeweitse kroonprins en de Eerste Minister keren terug naar Koeweit. De uitwisseling van krijgsgevangenen werd begonnen.

-7 maart: VS minister van Buitenlandse Zaken Baker begon een 10 dagen trip doorheen de Golf. Hij besprak er met Arabische en Israëliëse leiders een 'nieuwe wereldorde'.

-14 maart: De Emir van Koeweit keerde naar zijn land terug na een verbanning van 7 maanden.

-15 maart: In Irak herbezetten Amerikaanse troepen posities in de Eufraat vallei om Saddams troepen af te schrikken de binnenlandse opposanten de kop in te drukken.

-20 maart: Het ministerie van Koeweit diende zijn ontslag in. Het werd hun verweten gefaald te zijn in het herstel van sociale diensten na de bevrijding.

-22 maart: Het 'UN sanctions committee' stemde ermee in het verbod op voedsel en andere noodzakelijkheden op te heffen voor Irak wegens de stijgende vrees voor honger en epidemies in de regio.

-25 maart: Irakese krachten bombardeerden ten noorden van Kirkuk, in handen van Koerdische opstandelingen. Tevens maakten loyalistische troepen bekend een einde gemaakt te hebben aan een drie weken durende opstand in zuid Irak.

-3 april: De VN Veiligheidsraad keurt resolutie 687, die een volledig staakt-het-vuren in de Golf afkondigt, goed.

-9 april: De VN Veiligheidsraad stemde in met resolutie 689, die het vestigen van een gedemilitariseerde zone tussen Koeweit en Irak inhoudt.

K. Vrijdag 12 april 1991

Op 11 april 'Gulf War ceasefire formally came into effect'.

Om 16 uur onze tijd ging de door de VN opgestelde bestandsregeling met Irak in.

3. Analyse

A. Vrijdag 3 augustus 1990⁷²

1. Kwalitatieve analyse redactionele artikels

1.1 Economie

HLN titelt op de voorpagina in zeer grote letters 'olie jaagt olieprijs op', en iets verder in de bijtitel dat 'de inval van tienduizenden Iraakse soldaten in Koeweit voor onmiddellijke paniek op de internationale petroleummarkt zorgt'.

Op pagina 4, die als bladtitel Oorlog/Olie draagt, wordt in grote letters getiteld dat de 'Olieprijs zeker omhoog' zal gaan. In de bijtitel vernemen we 'geen paniek zegt Economische Zaken, maar de markt reageert bijzonder explosief'. Wat kleiner wordt er getiteld 'Felle goudkoorts op beurs', met als bijtitel 'kostenstijging kan bedrijven fnuiken'.

a. Relevantiestructuur

Een lezer van HLN, wordt in verband met het nieuws van de Iraakse inval in Koeweit in eerste instantie geconfronteerd met de economische gevolgen hiervan. Het feit dat het hoofdartikel op de voorpagina in reuzeletters 'olie jaagt olieprijs op' titelt, is een duidelijke indicatie in die zin.

Deze gevolgen worden uiterst nadelig ingeschat. Ook dit blijkt onmiddellijk uit de titels; er is onmiddellijke paniek op de internationale petroleummarkt, de olieprijs zal zeker omhoog gaan, dit kan nadelig zijn voor bedrijven die hieraan ten onder kunnen gaan, en ook al meldt het Ministerie dat er geen reden is tot paniek, toch deelt HLN nog expliciet mee dat de markt ondanks de geruststellende woorden van het Ministerie, toch 'bijzonder explosief reageert'. De inhoud van de artikels is een voortzetting van de inhoud die door de titels gesuggereerd wordt, en bijgevolg is de relevantiestructuur gewaarborgd.

⁷² Het Laatste Nieuws, Centrale Bibliotheek, Gent, J350, 1990, 5
 De Standaard, Centrale Bibliotheek, Gent, J156, 1990, 5
 De Morgen, Centrale Bibliotheek, Gent, Vooruit, J451, 1990, 8

a. Toon

De toon is zeer pessimistisch. De inval wordt onmiddellijk gelinkt aan de nadelige gevolgen die dit voor onze economie zal hebben. Als lezer krijg je onvermijdelijk het gevoel dat je het ergste te wachten staat, nu Irak Koeweit binnen gevallen is. HLN wijst immers expliciet op bijvoorbeeld dat 'een derde prijzen crisis van de olie in eigen land snel tot vertraging van de economie kan leiden met alle gevolgen vandien; stijgende werkloosheid, een groter overheidstekort, krimpende investeringen...'

c. Hoe worden de feiten gepresenteerd?

'Olieprijzen zeker omhoog. Geen paniek zegt Economische Zaken, maar de markt reageert bijzonder explosief'. Ook al meldt het ministerie van Economische Zaken dat er geen reden tot paniek is, toch zet HLN aan tot angst voor de mogelijke economische gevolgen.

d. Het aanwezige

HLN is de enige krant die bij het vernemen van de inval het merendeel van haar artikels aan de gebeurlijke gevolgen voor de economie wijdt. Tevens is ze de enige die alles zo negatief voorstelt.

DS heeft één artikel dat expliciet over de economische gevolgen handelt, 'Olieprijzen op hoogste niveau sinds vier jaar'.

Hier worden louter feiten vermeld.

DM daarentegen titelt op haar voorpagina in een van de bijtitels 'de olieprijs stijgen', maar vermeld in focus dat er 'Geen drastische verhoging aan de pomp verwacht' worden.

1.2 Belgen in de Golf

HLN kopt op haar voorpagina 'Belgen verschransen zich in de Golf' en wijdt er vervolgens een volledig artikel aan.

DS laat deze problematiek eventjes de revue passeren in het artikel 'Ook België 'bevriest' Koeweitse bezittingen'. Ze vermeld hier dat een aantal Belgische gezinnen in Koeweit verblijven en dat ze alle bereikt worden zijn.

Bij DM zijn hier geen gegevens over te vinden.

1.3 Saddam Hoessein

HLN titelt 'SH, meedogenloos politicus'

a. Toon

In HLN baadt het hele artikel in negativiteit ten opzicht van de Iraakse dictator. Er wordt een geschiedenis gegeven van de door hem gevoerde politiek, en zijn wandaden worden extra in de verf gezet.

Frappant is tevens in verband met SH dat HLN in het artikel 'De totale internationale veroordeling isolationeert Irak' tien woorden of woordblokken in het vet staan. Deze zijn achtereenvolgens Veiligheidsraad, België, Amerikaanse, SU, Iraanse, Iraakse, Syrische, Israël en als laatste SH hedendaagse Adolf Hitler. Wat betreft beeldvorming geeft dit toch een duidelijk connotatie.

DS titelt 'SH: hoe een revolverheld een krijgsheer werd'

DS begint met de vermelding dat de inval te verwachten was, en dit niet alleen wegens de stortvloed van dreigementen aan Koeweit de voorbije twee weken, maar ook doordat SH de reputatie heeft dreigementen hard te maken. Het artikel heeft het verder over de evolutie van SH's leven, hoe hij van revolverheld krijgsheer werd dus.

a. Techniek, suggestiviteit

Opvallend is dat hier voor de enige keer in een redactioneel artikel een opmerking van de journalist terug te vinden is. In DS worden opmerkingen van de redactie in een artikel gewoontegetrouw in het schuin gezet en komt er anders geen persoonlijke noot in voor. De vermelding dat SH met een pistool naar school ging, werd gevolgd door de opmerking 'van een voorteken gesproken'.

DM heeft het over 'Saddam Hoessein, Al Rais al-Kaed'.

a. Verwoordingstrategie, toon

DM laat zijn verhaal van de Iraakse leider in een andere sfeer baden. Ze beginnen het artikel met te stellen dat SH één van die toppolitici is die een hele reeks niet al te vleiende bijnamen toebedeeld krijgen. 'Maar dat kan zijn volgelingen niet deren, zij vinden dan wel

weer overtreffende titels voor de “grote chef uit Tikrit”. Gisteren was het weer zover. Voor Israël is hij de “Adolf Hitler” van deze tijd, maar in eigen land werd hij als een held gevierd.’ De toon is dus niet van in het begin van het artikel duidelijk negatief ingesteld ten opzichte van SH.

DM maakt de veralgemening van SH als Hitler niet, maar legt deze bewoording bij de Israëli’s, die inderdaad de eersten waren om SH zo te benoemen.

De manier waarop DM over SH bericht, en met name het gebruik van de aanhalingstekens, wijst toch ook op een zekere vorm van spot ten aanzien van de Iraakse president.

b. Het aanwezige

Alle kranten vermelden dat SH zeven moordaanslagen overleefd heeft. Ook DM doet dit de eerste keer zonder meer, maar op het einde van het artikel vermeldt ze ‘Volgens een boek van zijn broer, die tevens hoofd is van de veiligheidsdienst, heeft Saddam in 15 jaar zeven moordaanslagen overleefd.’

Het feit dat de bron van dit gegeven geweten is, zorgt ervoor dat het publiek op een zelfstandige en objectieve basis kan uitmaken wat voor waar aan te nemen en wat niet.

Er kan dus geconstateerd worden dat DM de lezer meer details vermeldt, die in de andere kranten niet aanbod komen, maar wel belangrijk kunnen zijn.

1.4 Eerste paragraaf van het eerste artikel

Om te illustreren hoe eventueel verschillend dezelfde feiten door de verscheidene kranten gebracht worden is het interessant de eerste paragraaf van het eerste artikel, met andere woorden de eerste vorm van berichtgeving van elke krant over het ontstaan van vijandelijkheden in de Golf mee te geven. Het is heel illustratief als eerste geschreven woorden van de kranten over het uitbreken van het conflict. Het biedt een goed beeld van de verschillende klemtonen die gelegd worden.

HLN: “Iraakse troepen hebben met een militaire bliksemactie het buurland Koeweit overvallen en het kleine, olierijke emiraat bezet. De invasie, die zowat 200 mensenlevens eiste, dreef de prijzen op de oliemarkt omhoog en lokte een snelle veroordeling van de Veiligheidsraad uit. Een derde prijzen crisis van de olie kan in eigen land snel tot vertraging van de economie leiden met alle gevolgen van dien; stijgende werkloosheid, groter overheidstekort, krimpende investeringen.” (onder de titel “Oorlog jaagt olieprijs op. Inval van tienduizenden Irakese soldaten in Koeweit zorgt voor onmiddellijke paniek op internationale petroleummarkt. VS vloot stoomt op naar Golf”)

a. Toon

Onmiddellijk na het vermelden van de feitelijke gebeurtenissen, gaat alle aandacht naar de repercussies voor eigen land (België). In de Belgische context focust HLN vooral op de economische gevolgen en wijst op alle negatieve gevolgen die dit voor ons land kan hebben. Deze worden uiterst pessimistisch voorgesteld.

b. Techniek, sensatie

Een opvallend feit is dat hier vermeld wordt hoeveel mensenlevens die inval geëist had, namelijk 200.

c. Techniek, dramatisering

De reactie bij het vernemen van de inval van Irak in Koeweit, wordt wat voorbarig onmiddellijk gerelateerd aan zeer nadelige gevolgen voor de Belgische economie; er is sprake van stijgende werkloosheid, groter overheidstekort en krimpende investeringen.

DS: “Enkele uren nadat ze de grens waren overgestoken, rolden 350 Iraakse tanks en duizenden manschappen van elitetroepen donderdag bij zonsopgang de stad Koeweit binnen. Tegen de avond bleek Irak meester te zijn van alle strategische punten en van de rijke olievelden. De Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken James Baker besliste vanuit Mongolië naar Moskou te vliegen om daar vandaag een gezamenlijk Sovjetrussisch-Amerikaanse verklaring uit te geven waarin de invasie wordt veroordeeld en de onmiddellijke terugtrekking van de Iraakse troepen wordt geëist. De Sovjetunie besliste inmiddels alvast haar wapenleveranties aan Irak stop te zetten.” (onder de titel “Koeweit onder Irakese overmacht verpletterd. Amerikaans minister naar Moskou om samen met Sovjet-collega vuist te maken tegen SH / emir in SA”)

a. Toon

DS wijst na haar inleiding op het ‘internationaal’ aspect. De reacties en besluiten van de ‘Grote Twee’ op de invasie worden hier als belangrijkste gevolgen van het gebeuren aan de lezer meegedeeld.

DM: “Gisteren, voor dag en dauw, viel Irak het dwergstaatje Koeweit binnen. De Iraakse leider Saddam Hoessein beweerde ‘Koeweitse revolutionairen’ te hulp te komen. De emir werd afgezet. In de hele wereld is met verbijstering, maar toch met terughoudendheid gereageerd. De Sovjetunie staakt haar wapenleveranties aan Irak en de VS roepen op tot een economische boycot. In Teheran bleef het opmerkelijk stil. De prijzen van de ruwe olie

bereikten op de wereldmarkt hun hoogste koers sinds 1986. Toch zal, volgens woordvoerders van de Belgische Petroleumfederatie, de prijs aan de pomp op korte termijn slechts met enkele tientallen centiemmen stijgen.” (onder de titel “Irak valt Koeweit binnen /Golffoorlog II / Opnieuw wapengekletter in de Perzische Golf / Na de invasie houdt de wereld zijn hart vast / De olieprijsen stijgen / De ayatollahs in Teheran zwijgen”)

a. Toon

In tegenstelling tot de andere twee kranten, vermeld DM na haar inleiding de beweegredenen die Saddam Hoessein aangeeft voor zijn inval. En verder worden kort alle andere met het conflict verweven zaken vermeld, zijnde de reacties van ‘de wereld’, de SU, de VS alsook de economische gevolgen, die tevens onmiddellijk genuanceerd worden. DM en DS vermelden tevens beide dat de wapenleveranties aan Irak door de SU opgeschort zijn.

b. Hoe worden de feiten gepresenteerd?

Over de motivatie van SH wordt geschreven dat hij beweerde ‘Koeweitse revolutionairen’ te hulp te komen. Er wordt dus niet onmiddellijk geloof gehecht aan zijn motivatie.

1.5 Historische schets

HLN ‘Grensoconflict Irak –Koeweit sleept al lang aan’, DS ‘Van oude, sluimerende ruzie naar oorlog in twee weken’ en DM ‘De nieuwste Golf’. Alle drie bieden deze artikels een dag tot dag beschrijving van de gebeurtenissen die aan de inval vooraf worden gegaan.

Hier wordt 17 juli besproken.

HLN ‘17/07; Irak beschuldigt Koeweit en de VAE van het opzettelijk verkopen van grote hoeveelheden olie waardoor de prijs op de wereldmarkt daalt en Irak 14 miljard dollar aan olie-inkomsten heeft mislopen. Tevens beschuldigde Irak de Golfstaten ervan met Israël en de VS samen te spannen om Irak te verzwakken en het militair programma van het land te dwarsbomen.’

DS ‘Op 17 juli beschuldigde SH Koeweit en de VAE ervan dat ze de oliemarkten met olie overspoelden en zo de prijs van het zwarte goud hielpen kelderen; volgens SH kostte dat Irak 14 miljard dollar aan verminderde olie-inkomsten. Tegelijkertijd verweet hij de Arabische staten in de Perzische Golf dat ze met de VS en Israël plannen beraamden om de Iraakse economie te verzwakken en zijn militaire opbouw te ondermijnen.’

DM '17/07; SH zegt dat Koeweit en de VAE "een giftige dolk in Iraks rug steken". Zij worden beschuldigd de olieprijs naar beneden te drijven door zich niet aan de OPEC quota te houden en de wereldmarkt te overspoelen. Irak claimt ook het olierijke grensgebied met Koeweit en twee Koeweitse eilanden bij de Sjatt-el-Arab, de enige toegang van Irak tot de Perzische Golf. De grenskwestie werd sinds het ontstaan van Koeweit, zo een 30 jaar geleden, nooit definitief geregeld, maar zolang Koeweit en de Arabische Golfstaten Irak tijdens de oorlog tegen Iran met miljarden steunden kwam ze niet ter sprake.'

a. Het aanwezige / afwezige

De informatie verschaft door HLN en DS is dezelfde. Beiden vermelden ze de Iraakse beschuldiging aan het adres van Koeweit in verband met de olieprijsen, en de verwijten aan het adres van de Golfstaten in verband met het samen heulen met de VS en Israël.

De informatie komt merkkelijk van dezelfde bron, die beiden aangepast hebben.

DM daarentegen, vermeldt ook de beschuldiging, maar citeert hierbij SH. DM vermeldt met andere woorden de door SH uitgesproken woorden, waarvan de andere kranten 'beschuldigen' maakten. Verder wordt de informatie met betrekking tot de VS en Israël niet gegeven, maar wordt melding gemaakt van wat en waarom de Iraakse president nog bezig houdt.

Bij de analyse van 18 juli valt ook een bemerking te maken in verband met aanwezigheid.

De kranten vermelden het volgende:

HLN 'Irak beschuldigt Koeweit ervan olie ter waarde van 2,4 miljard dollar uit het olieveld Roemilah opgepompt te hebben waarvan SH beweert dat het Irakees grondgebied is.'

DS 'SH beschuldigt Koeweit ervan dat het uit bronnen aan de omstreden grens tussen beide buurlanden olie onvreemde ter waarde van 2,4 miljard dollar en zei dat Koeweit de Iraakse economie wou ontwrichten door olieprijsen via overproductie van olie naar beneden te halen.'

DM 'De rel escaleert als de Iraakse minister van Buitenlandse Zaken Aziz Koeweit ervan beticht voor 100 miljoen frank olie uit Iraakse olievelden te hebben gestolen en militaire bases op Irakees grondgebied op te richten. De VAE beloven zich aan de productiebeperking te houden. Het parlement in Koeweit veroordeelt de Irakese tirade. Koeweit beschuldigt op haar beurt Irak ervan op zijn grondgebied naar olie te boren. De Arabische leiders proberen de crisis te bezweren. De olieprijsen schieten omhoog.'

Alle kranten wijden een artikel aan het chronologisch verloop van de oorzaken voor het escaleren van het conflict. Dit met de bedoeling de lezer van een zo ruim mogelijke achtergrondkennis te voorzien, opdat het voor hem mogelijk zou zijn een in de mate van het mogelijke correct beeld te vormen. Alle drie ondernemen ze het initiatief tot een overzicht, om per dag alle gebeurtenissen te plaatsten, maar de manier waarop het gebeurt is nogal

verschillend. HLN brengt ze in één zin, DS in een langere, en DM wijdt er een hele paragraaf aan. Er wordt hier weer door DS en HLN hetzelfde nieuws gebracht, en wordt er in feite hetzelfde vermeld al op 17 juli. DM echter geeft veel meer verschillende en nieuwe informatie over wat er die bewuste 18 juli gebeurd is.

b. Techniek, cijferdans

HLN; 'Irak beschuldigt Koeweit ervan olie ter waarde van 2,4 miljard dollar uit het olieveld Roemilah opgepompt (...)'

DS; 'SH beschuldigt Koeweit ervan dat het uit bronnen aan de omstreden grens tussen beide buurlanden olie ontvreemde ter waarde van 2,4 miljard dollar (...)'

DM; De rel escaleert als de Irakese minister van Buitenlandse Zaken Aziz Koeweit ervan beticht voor 100 miljoen frank olie uit Irakese olievelden te hebben gestolen (...)'

HLN en DS brengen dezelfde cijfers, DM een heel ander cijfer. Het is niet zo dat het cijfer in DM sowieso verkeerd is, daar ze in de minderheid is, daar al meermaals aangetoond is dat DS en HLN hun nieuws uit dezelfde bron lijken te halen.

c. Hoe worden de feiten gepresenteerd?

HLN schrijft 'Irak beschuldigt Koeweit en de VAE (...) waardoor de prijs op de wereldmarkt daalt en Irak 14 miljard dollar aan olie-inkomsten heeft mislopen.'

DS daarentegen 'Op 17 juli beschuldigde SH Koeweit en de VAE ervan dat ze de oliemarkten met olie overspoelden (...); volgens SH kostte dat Irak 14 miljard dollar aan verminderde olie-inkomsten.'

Vooraf in tegenstelling met de berichtgeving in HLN wordt het duidelijk dat DS de 14 miljard dollar niet zomaar als een gegeven aanneemt. De bron is immers SH. HLN kan niet verweten worden de bron niet mee te delen, ze doet dit in het begin van de zin. DS ook, maar vermeldt toch expliciet nogmaals dat het volgens SH is.

d. Techniek, gebrek aan duiding

DS geeft in dit artikel nog een inleidend gedeelte; 'Tot het in 1963 met tegenzin de onafhankelijkheid van Koeweit erkende voerde Irak aan dat het met Koeweit een enkel land vormt, dat door Groot-Brittannië kunstmatig werd verdeeld toen Londen in 1961 de onafhankelijkheid van Koeweit bewerkte. De huidige gebeurtenissen vormen de jongste episode in een conflict dat sinds de Iraakse erkenning een sluimerend bestaan leidde en dat nu opnieuw ontvlamt tegen de achtergrond van onenigheid over hogere olieprijsen.'

Zodoende bieden DS als DM duiding rond de problematiek, tonen ze aan dat het conflict niet nieuw is. HLN laat dit achterwege.

e. Toon

De toon waarop DS en DM duiding verschaffen is echter verschillend. DS wijst de kunstmatige verdeling van het Arabisch schiereiland door Groot-Brittannië aan als oorzaak, DM laat dit achterwege en vermeld het feit dat Irak, naast Koeweit, ook nog 2 eilandjes claimt, die het kan gebruiken daar ze een toegang vormen tot de Perzische Golf. Het feit dat de toestand die ertoe leidde dat Irak zo afgesloten raakte van de Perzische Golf te maken heeft met de door Groot-Brittannië georchestreerde verdeling wordt hier achterwege gelaten. Meer nog, DM schrijft 'De grenskwestie werd sinds het ontstaan van Koeweit, zo een 30 jaar geleden, nooit definitief geregeld, maar zolang Koeweit en de Arabische Golfstaten Irak tijdens de oorlog tegen Iran met miljarden steunden kwam ze niet ter sprake'. Er volgt met andere woorden een verwijzing naar de grenskwestie, maar er wordt geen verantwoordelijkheid gelegd bij Groot-Brittannië. De toon in die laatste paragraaf wijst echt op negatieve beeldvorming ten aanzien van Irak.

1.6 De Golf

DM biedt als enige krant die dag een volledig overzicht van de structuur van het emiraat Koeweit onder de titel 'Waar gastarbeiders in de meerderheid zijn, Petrodollars werken als magneet op niet-Koeweiti's'.

a. Het aanwezige

Niet alleen de politieke geschiedenis, maar ook de er levende bevolkingsgroepen, de religieuze groepen, de gevoerde buitenlandse politiek,... komen aan bod. Zoals bijvoorbeeld het feit dat slechts 2% van de Koeweiti's werkzaam zijn in de privé-sector, en praktisch alle belangrijke posten door westerlingen ingenomen worden wordt in de andere kranten niet vermeld. Of in verband met het feit dat Koeweit een onafhankelijk politieke koers vaart, terwijl ze tot 1985 de enige Golfstaat was die zowel met de SU en het Oosten als met het Westen diplomatieke relaties onderhield en dat ze sinds de Arabische wereld verdeeld werd door het 'Camp David' akkoord gekozen heeft voor de zijde van de gematigde Arabische landen (bijvoorbeeld SA). Allemaal factoren die van belang zijn, wil je het conflict in zijn geheel kunnen begrijpen en wil je een genuanceerd beeld opbouwen van een belangrijke partij in het conflict, onafhankelijk van wat de grote spelers (bijvoorbeeld de retoriek van president Bush om een eventuele buitenlandse interventie te rechtvaardigen of deze van Hoessein die stelt dat Koeweit van hem is en hij tussenbeide kwam op vraag van de Koeweitse Revolutionairen) in het conflict over Koeweit zullen zeggen.

Ook DS heeft artikels over Koeweit, maar veel korter en zonder de diepere duiding aan bod te laten komen. Expliciet over Koeweit wordt er getiteld 'Koeweit haalt meer inkomsten uit investeringen dan uit olieexport', 'De kleine oliereus' en 'Koeweitse David geen partij voor Irakese Goliath'. Beide eerste artikels behandelen de economische toestanden in Koeweit, het laatste artikel biedt een overzicht van het militair potentieel van beide landen en de hen omringende Golflanden.

HLN biedt zijn lezers vandaag geen duiding omtrent de situatie in Koeweit.

DM heeft nog een artikel in verband met de toestand, of historisch gegroeide toestanden in de Golf, namelijk 'Vriend en vijand in de Golf'.

a. Het aanwezige

Er wordt in dit artikel verteld hoe Syrië in 1981 de pijpleidingen afsloot die de Iraakse olievelden in Kirkoek via Syrië met de Middellandse Zee verbond. Dit was een doodsklap voor Irak, waarvan de economie zich maar langzaam herstelde.

Wat Israël betreft had SH een aantal 'joodse spionnen' laten opknopen, waarop Israël een in aanbouw zijnde kernreactor bombardeerde. De slechte verstandhouding van beide landen met Irak leidden tot een monsterverbond tussen Syrië en Israël om Iran te steunen in de oorlog tegen Irak en de 'gematigde Arabische' landen (Jordanië, SA, Oman, VAE en Koeweit kozen de kant van Irak). Ook hierop gaat DM nogmaals in door te stellen dat de bondgenootschappen die in de oorlog gelegd werden in feite 'tegennatuurlijk' waren daar de landen die partij kozen voor Irak allemaal 'godvrezende' koninkrijken waren, terwijl Irak een lekenstaat was.

DS en HLN verwijzen soms wel naar bijvoorbeeld de slechte relaties tussen Syrië en Irak, of Israël en Irak, maar het blijft bij de vermelding. Het hoe en waarom, met andere woorden enige duiding wordt aan de lezer niet verschaft.

In dit artikel heeft DM het net over deze problematiek, die toch belangrijk is wil je de verstandhoudingen, diplomatieke relaties en verhoudingen in het Midden Oosten, die van belang zullen zijn in dit conflict, begrijpen.

De relatie van Irak met Israël is in deze fase van het conflict eigenlijk nog niet relevant. Toch biedt DM al duiding hieromtrent.

1.7 Dodental

DM schrijft 'Een ziekenhuis in Koeweit meldde dat er drie doden waren en dat er zeker 25 Koeweiti's en 95 Iraki's gewond raakten. Maar de Koeweitse ambassadeur in Brussel, Ahmad al-Ebrahim, verklaarde dat de invasie het leven heeft gekost aan 100 à 200 mensen.'

DS 'In Brussel verklaarde de Koeweitse ambassadeur Ahmed al-Ebrahim dat er tussen 100 en 200 gewonden en doden waren gevallen.'

HLN 'De invasie, die zowat 200 mensenlevens eiste (...)'

DM verbindt de informatie met betrekking tot het dodental aan twee verschillende bronnen. DS geeft één bron mee, terwijl HLN louter vermeld, en dit zonder enige bronvermelding dat er 200 doden gevallen zijn.

Een bronvermelding maakt een gegeven altijd waardevoller. Het feit dat DM er twee vermeldt, laat de lezer het best toe om zelf een beeld op te bouwen over wat er ginds gebeurd. Hij kan kiezen welke informatie hij voor waar aanneemt, en zelf beslissen aan welke bron hij geloofwaardigheid hecht. DS biedt de lezer één bronvermelding. Sowieso is het feit dat een bronvermelding gegeven wordt lovenswaardig. De lezer kan zo beslissen of hij geloofwaardigheid hecht aan het geponeerde gegeven, daar hij kennis heeft van de bron. HLN daarentegen vermeldt zonder meer dat de invasie 200 mensenlevens geëist heeft.

Geen bron en ook geen nuancering. De andere twee kranten hebben het immers niet enkel over doden maar ook over gewonden.

Ook het feit dat de drie kranten elkaar in de gegeven informatie tegenspreken doet het belang van de verschillende bronvermeldingen stijgen.

Er kan dus op basis en vergelijking van deze gegevens geconcludeerd worden dat DM haar lezers het best de mogelijkheid geeft om een onafhankelijk beeld van het conflict te creëren.

1.8 Details

Ook op vlak van details neemt DM het voortouw. Bij het vermelden dat de VS een economische embargo uitvaardigen tegen Irak is DM de enige die schrijft wat dit concreet

inhoudt. Bijvoorbeeld dat het voor de VS vooral een handelsverbod op olie import uit Irak inhoudt en een verbod op de uitvoer van landbouwproducten naar Irak.

DM neemt ook een houding aan die vooral rekening houdt met de gevolgen van dat alles voor de Iraakse bevolking en die ook steeds bijvoorbeeld zal wijzen op het grootschalig karakter van de bombardementen,... Zij is de enige krant die i.v.m. de oproep van de VS aan de NAVO om de Iraakse tegoeden te bevriezen en een handelsembargo in te roepen het volgende vermeld; 'De 16 lidstaten van de NAVO namen nog geen beslissing. De gevolgen van dergelijke boycot zullen de komende dagen worden onderzocht maar zouden – naargelang van de bron- "tamelijk ernstig" tot "vernietigend" kunnen zijn.'

1.9 Houding

De algemene toon is verschillend van krant tot krant.

Nemen we het woordgebruik in de grote titels onder de loep, dan lezen we bij HLN 'Irak walst over Koeweit', 'Hard Nato-standpunt', 'Inval van tienduizenden Koeweitse soldaten in Koeweit zorgt voor onmiddellijke paniek op de internationale petroleummarkt.'

Ook DS titelt in deze zin; 'Koeweit onder Irakese overmacht verpletterd', 'Amerikaans minister naar Moskou om samen met Sovjetcollega vuist te maken tegen SH', waar DM titelt; 'Irak valt Koeweit binnen, Golfoorlog II, opnieuw wapengekletter in de Golf'.

De eerste groep, de titels uit HLN en DS, geven door de verwoording al een impliciete veroordeling van de inval en tevens van de motieven van SH mee, en stellen de inval immens groots voor. DM biedt de lezer de feiten, zonder er evenwel impliciete connotaties aan toe te voegen. DM gaat nu dus niets veroordelen, maar louter het nieuws brengen. Normaal is zij echter wel de krant die voor de meeste duiding zorgt en in vergelijking met de andere twee kranten wel een visie, of bepaalde vragen meegeeft aan de lezer.

Iets wat moet onthouden worden is de vermelding bij DS van de 'Iraakse pletwals', en de 'niets ontziende Iraakse bombardementen'. Het is een vraag of dit over de bombardementen van de geallieerden op Irak en Koeweit vanaf 17 januari ook zal gezegd worden.

Conclusie

Bij het voor de eerste keer vernemen van het uitbreken van vijandelijkheden in de Golf, met name van het feit dat Irak zijn buurland Koeweit binnengevallen is, is het eerste wat opvalt de grote aandacht die hier aan gewijd wordt: HLN 10 artikels en 1 editoriaal, DS 11 en 1 editoriaal en DM ook 10 artikels en 1 editoriaal.

Niet alle landen komen zo in het westers nieuws als er iemand bij hen binnenvalt. Het belang van deze regio voor het Westen, wordt zo indirect duidelijk.

HLN houdt zich, bij dit uitbrekend conflict in een olierijke regio, sterk aan de gevolgen voor het Belgisch publiek en focust op de economische gevolgen voor België. Deze gevolgen worden als uiterst nadelig omschreven, en er kan gesteld worden dat er sprake is van enige voorbarige dramatisering (wijzen op stijgende werkloosheid, een groter overheidstekort,...) en sensatiezucht (onmiddellijk vermelden van het vermoedelijk aantal gesneuvelden bij de inval). HLN stelt hier expliciet haar eigen visie boven de door het ministerie meegedeelde informatie, wat een zeer benauwende en uiterst negatieve kijk op het gebeuren, zeker betreffende economie, aan de lezers oplevert.

Enige nuancering is toch op zijn plaats. In feite kan HLN niet verweten worden niet over de internationale of lokale (Midden Oosten) reacties te berichten daar op dat moment (3 augustus 1990) het conflict nog geen internationale dimensies aangenomen had. Tevens is HLN een krant die traditioneel een sterkere binnenlandse berichtgeving vertegenwoordigt. Er wordt weliswaar veel aandacht geschonken aan de economische repercussies van de Iraakse inval, en dit wordt gedramatiseerd, maar uiteindelijk zijn op 3 augustus, net na het bekend worden van de inval van een oliereus in een ander olierijk land, de economische gevolgen de enige die al direct duidelijk zijn. Blijft nog het sensationele karakter.

Voor nuancering is er bij HLN vandaag niet veel plaats. Zo laat ze bijvoorbeeld het verhaal van SH aanvagen en eindigen met diens gruwelijke daden, daar waar DS en DM eerst een nuancerende inleiding schetsen. Ook wordt de connectie tussen Saddam Hoessein en Adolf Hitler gelegd.

Ook wat het aspect duiding betreft scoort HLN laag. De krant doet een poging het ontstaan van het conflict tussen beide buurlanden historisch te kaderen, maar doet dit uiterst summier. Hierdoor gaat veel waardevolle informatie verloren, en is de aangeboden informatie ontoereikend voor de lezer die een contextueel beeld over de ontstaansgronden van het conflict wil.

De algemene toon is er een van afkeuring van de Iraakse actie. Dit wordt geuit door middel van expliciet woordgebruik en harde titels.

DS wijst onmiddellijk op de reactie van de grote internationale machten op het gebeuren. De focus van de krant zal er voor zorgen dat de lezer zich bijgevolg richt op wat door deze machten beslist wordt. Bij DS is degene waar in eerste instantie naar verwezen wordt steeds een machtige internationale speler, zoals de VS, de SU of een westerse mogendheid. DS gaat het gebeurde ook verwoorden vanuit het Amerikaans oogpunt, door onmiddellijk in de kop en in de aanhef van redactionele artikels aandacht te schenken aan de beslissingen van Bush.

Ook hier is de toon in verband met de acties van Hoessein er duidelijk een van afkeuring. DS laat zich vandaag negatief uit tegenover de persoon van SH, dit door een persoonlijke tussenkomst van de journalist in een redactioneel artikel. Dit is veelbetekenend daar DS nooit tussen komt in de redactionele tekst, en als ze dit doet wordt dit in cursief gezet. Opvallend is ook dat de informatie van DS en HLN uit dezelfde bron komt. In verband met de economische situatie verwijst DS wel naar de stijging van de olieprijs, maar stelt, in tegenstelling tot HLN, haar lezers wel gerust door te verwijzen naar hogere instanties. Aan de zich in de Golf bevindende Belgen wijdt DS geen speciaal artikel, deze gegevens worden terloops in een ander artikel vermeld.

DM geeft in tegenstelling tot DS in eerste instantie de Iraakse motivatie voor de inval weer, gevolgd door de reactie van wereld. Dit houdt een totaal andere benaderingswijze in. De lezer van DM zal immers, hiermee geconfronteerd, ongeacht wat besloten wordt op internationaal niveau en in tegenstelling tot de lezer van DS ook steeds rekening houden met wat de betrokken partij zelf als motivatie aanbrengt.

Het is duidelijk dat DM bij het geven van een chronologisch overzicht dieper ingaat op en meer verschillende factoren aan bod laat komen dan DS en HLN. Het nieuws gebracht door DS en HLN boet niet aan nieuwswaarde in, maar het is duidelijk dat DM meer duiding geeft en meer verschillende factoren (en dan vooral niet-westerse) aan bod laat komen. Het is echter niet a priori zo dat de informatie gegeven door DM de meest relevante is. Het kwam immers ook voor dat DS een veel interessanter stuk informatie neerschreef in de ruimte die ze aan duiding besteedde dan hetgeen DM erover berichtte.

Het is tevens incorrect om te besluiten dat DM, omdat ze globaal gezien heel veel ruimte vrijmaakt om het conflict te duiden en er bijgevolg heel veel informatie terug te vinden is over de betrokken landen in de Golf, positief vooringenomen zou zijn ten opzichte van Irak. DM laat zich immers ook meermaals zeer laatdunkend over de Iraakse motieven uit.

Verder biedt DM veel interessante details die in de andere kranten niet te vinden zijn. Ze laat omtrent een zelfde gebeuren meermaals verschillende bronnen aan het woord. Dit is zeer

relevant, aangezien op die manier aan de lezer duidelijk gemaakt wordt dat er verschillende versies over circuleren. Anders dan de andere kranten die er één uit kiezen, geeft DM dan de verschillende weer. Hierop kan door de lezer een onafhankelijke visie gebouwd worden. Hij kan kiezen welke informatie hij voor waar aanneemt, en zelf beslissen aan welke bron hij geloofwaardigheid hecht.

Ook komt het vandaag voor dat DM bij een gegeven de bron vermeldt, waar de andere twee kranten geen bronvermelding aan de lezer meegaven. Het gestelde feit krijgt echter door de bronvermelding veel meer waarde.

Verder zal DM tevens eerder de bron citeren dan een omschrijving van hetgeen de bron gezegd heeft, zoals HLN en DS doen.

DM schenkt het grootste gedeelte van haar redactionele ruimte die ze aan de Golfcrisis wijdt dus aan duiding-informatie in verband met de relaties die gangbaar zijn in het Midden Oosten, de historische ontstaansgronden hiervoor etc. Dit maakt dat DM wat betreft het meedelen van achtergrondinformatie, die het mogelijk maakt voor de lezer om het gebeuren in zijn globale context te situeren, duidelijk het voortouw neemt. Het aanbieden van deze informatie is belangrijk. Door kennis van de regio kunnen stellingen die door in het conflict belang hebbende personen geuit worden, genuanceerd worden. Er worden steevast meer verschillende feiten dan in de andere twee kranten vermeld.

Zaken in verband met de Belgen in de Golf bijvoorbeeld, worden links gelaten, en er wordt gefocust op informatie die relevanter is voor het gebeuren zelf.

In verband met de economische situatie stelt DM, conform aan de boodschap uitgedragen door het ministerie van Economische Zaken, haar lezers gerust.

Wat ook opvalt na de analyse is dat DM vaak andere gegevens verstrekt dan HLN en DS alsook zaken achterwege laat die de twee andere kranten wel vermelden.

Wat de toon betreft, houdt DM het bij een vermelding van de feiten, en laat ze geen afkeuring blijken zoals de andere kranten. Louter hetgeen gebeurd is wordt verteld, zonder er insinuerende woorden bij te betrekken.

Wat eveneens opvalt (maar slechts retrospectief kan worden waargenomen) is dat DM, in vergelijking met de twee andere kranten vaak zaken brengt, die later nog van betekenis zullen zijn. DS en HLN brengen deze feiten dan wanneer er iets gebeurd is waarop je het kan toepassen, maar dan weer zonder duiding.

2. Kwalitatieve analyse opiniërende artikels

HLN “Onaanvaardbare agressie”

‘In ’80 viel SH Iran onverhoeds binnen, zagezegd om de Sjat el-Arab (...) terug onder Iraakse controle te brengen.’ (...) ‘In een poging zich financieel en economisch wat manoeuvreerruimte te scheppen heeft SH de OPEC min of meer verplicht de olieprijs op te trekken en heeft hij getracht Koeweit te chanteren. Hij eiste de terugbetaling van de olie, die Koeweit zagezegd zou hebben gestolen (...) Omdat Koeweit weigerde voor die chantage te zwichten, is SH zijn buurland binnen gevallen. De agressie van de onberekenbare Iraakse president wordt wereldwijd afgekeurd, zelfs door zijn Arabische broederlanden.’

Over SH wordt met zeer negatieve bewoordingen bericht, alle motieven die de Iraakse leider aanbrengt worden als onwaar voorgesteld en meermaals wordt hem chantage verweten.

De kop, ‘onaanvaardbare agressie’, zorgt ervoor dat de lezer het gebeurde onmiddellijk ook als onaanvaardbaar zal bekijken, en, samen met het voorgaande, ook geen rekening zal houden met wat de reden voor de agressie is volgens SH.

Door deze houding kan verondersteld worden dat HLN hoe dan ook geen geloof zal hechten aan wat de Iraakse president zegt.

DS “Weerloos en begeerlijk”

‘Hetgeen velen vreesden maar waarvan ze hoopten dat het niet zou gebeuren had dan toch plaats.’ (...) ‘In het beste geval maakt Irak van de bezetting gebruik om eisen op financieel vlak, inzake olieproductie en op territoriaal gebied door te drukken. In het slechtste houdt Koeweit op te bestaan als onafhankelijke staat, kan Irak van de Koeweitse rijkdommen gebruik maken om zijn regionale ambities kracht bij te zetten en komt het hele inter-Arabische systeem op de helling te staan.’ (...)

Nu rijst de vraag hoe Irak kan worden afgehouden. Directe militaire interventie, die massaal zou moeten zijn, lijkt uitgesloten. Dan resten er nog politieke en economische maatregelen. Om de meedogenloze SH te doen terugkrabbelen, zullen die echter hard moeten zijn en Irak echt pijn doen.

De zin waarmee het editoriaal aangevat wordt, maakt duidelijk dat DS in eerste instantie een vredelievende oplossing voorstond. Omtrent de inval maakt de krant gewag van niet alleen een mogelijk ‘slechtste geval’, maar ook een ‘beste geval’. Dit maakt de verstrekte

berichtgeving niet louter negatief voor SH. Hij wordt echter ook opnieuw negatief voorgesteld. DS zoekt verder onmiddellijk naar een mogelijke oplossing om SH af te houden, waarbij een interventie nog wordt uitgesloten. De oplossing die DS biedt, is er een die inderdaad zal toegepast worden, met name een economisch embargo. DS stelt wel dat om SH te doen terugtrekken maatregelen noodzakelijk zijn die hard en pijnlijk moeten zijn. De kop van het editoriaal is gericht op Koeweit, dat voorgesteld wordt als weerloos en begeerlijk.

DM “De kleine Satan roert zijn staart”

‘Ayatollah Khomeiny heeft het niet meer mogen meemaken. De oude imam, die gezworen had zijn laatste adem niet uit te blazen voor ‘de kleine Satan’ SH met een molensteen om zijn hals op de bodem van de Eufraat lag, zou ongetwijfeld de haren uit zijn baard hebben getrokken bij de gedachte dat zijn ervijand tot de Perzische Golf was doorgestoten.

De Blitzkrieg van Saddam tegen het naburige dwergstaatje toont een verrassende gelijkenis met de acht jaar durende stellingenoorlog tussen Iran en Irak. (...)

Nu verweet hij de Koeweiti's stiekem de Iraakse olievelden leeg te pompen. De echte oorzaak voor de Iraakse expansiedrift moet elders gezocht worden. SH heeft zoveel binnenlandse vijanden dat alleen een buitenlandse vijand hem daarvan kan verlossen. Zijn tactiek is die van de vlucht voorwaarts. Want al kun je op iedere straathoek van Bagdad de krijgshaftige snor van Saddam bewonderen, bij zijn eigen volk is de Leider niet echt geliefd. In het horrorkabinet van de Moderne Tijden heeft hij cum laude zijn plaats verdiend naast Pol Pot, Nicolae Ceausescu en Idi Amin. De sjitische meerderheid wordt al twintig jaar onder de duim gehouden, ook al probeert Saddam ze te paaien door het bladgoud op de koepel van de moskee in Najaf te vernieuwen. De Iraakse Koerden worden met gifgas bestookt. (...)

Er wordt hier in DM zeer negatief over SH bericht, wat soms gepaard gaat met enig cynisme. DM bericht niet, zoals HLN en DS, enkel over de huidige inval en wat dit teweegbrengt, maar zoekt naar overeenkomsten met de vorige oorlog die Irak had uitgelokt, en biedt verder een portret van de Iraakse machthebber in de context van zijn land. Er wordt reeds duidelijk gemaakt dat zijn volk absoluut niet achter hem staat.

3. Op de voorpagina gepubliceerde foto's

HLN plaatste op haar voorpagina in kleur en scherp een alles dominerende foto van 14,5 op 24 cm. Op de foto zijn mannen, soldaten, met witte helmen en groene hemden te zien die lachend hun wapens in de lucht steken. De ondertitel luidt 'Iraakse soldaten, verheugd om hun makkelijke overwinning, steken triomfantelijk hun Russische wapens in de lucht.' Er wordt dus aan de lezer een beeld overgebracht dat de indruk wekt dat de Iraakse soldaten zeer blij zijn met de inval in hun buurland. Eveneens wordt duidelijk aan de lezer meegegeven dat het om Russische wapens gaat.

DS heeft twee foto's op haar voorpagina, beide in zwart wit.

De eerste, 24 op 11,5 cm, is een onduidelijke foto, je ziet drie tanks op een weg, en een paar mensen die er achter lopen.

Gelukkig biedt de ondertitel soelaas; 'Eén van de zeldzame foto's van de invasie die gisteravond uit Koeweit de redactie bereikten: Iraakse tanks beschieten van op het strand in het Salmya-district van Koeweit de voor de kust liggende schepen van de Koeweitse vloot'

De tweede foto, 14 op 13,5 cm, toont een ietsje woest uitzijnde Koeweiti's, demonstrerend met heel grote portretten van de emir. De ondertitel luidt 'In Londen verblijvende Koeweiti's betoogde gisteren voor de ambassade van Irak aldaar om lucht te geven aan hun woede over de agressie. Zij droegen portretten van hun emir mee.'

DM heeft een foto van 11,5 centimeter breed en een hele pagina (24 centimeter) lang in het zwart wit. De ondertiteling maakt het tweede deel uit van de bladspiegel en luidt "Irak valt Koeweit binnen" GOLFOORLOG II 'Opnieuw wapengekletter in de Perzische Golf. Na de Iraakse invasie in Koeweit houdt de wereld zijn hart vast. De olieprijs stijgen. De ayatollahs in Teheran zwijgen.'

De foto is dezelfde als deze van DS, waarop de drie tanks te zien zijn. Er wordt hier dus geen informatie verstrekt over wat op de foto te zien is, of wat ermee samengaat.

B. Donderdag 9 augustus 1990⁷³

1. Kwalitatieve analyse redactionele artikels

1.1 Economie

DM en DS wijden elk een artikel aan de repercussies van de gebeurtenissen in de Golf voor de Belgische economie, zijnde voor DM 'Deworme: 'niet te vergelijken met de oliecrisis van 1973'. België heeft olievoorraad tot midden oktober' en voor DS 'Maximumprijzen blijven, maar kortingen aan pomp verdwijnen'

Iets dat DM in tegenstelling tot de andere kranten behandelt is het feit dat het embargo 'Polen 300 miljoen dollar (kan doen) verliezen'. DM wijst dus op de nadelige gevolgen die het embargo kan hebben, maar niet alleen voor Irak, ook voor andere landen die traditioneel veel uit- of invoeren respectievelijk naar of van Irak, en door de situatie verlies lijden. Dit kan geïnterpreteerd worden als een poging het publiek te doen beseffen wat de gevolgen van zo een embargo kunnen zijn, dit door de situatie dichterbij huis te brengen en te wijzen op de economische gevolgen voor Polen. Ook is er het artikel 'Irak kan zichzelf alleen voorzien van dadels en pruimen'. Dit handelt over de economische gevolgen van het embargo voor Irak (zie verder).

Het artikel in DS is positief ten overstaan van de overheid, en handelt over een overeenkomst die in België gesloten is tussen de oliemaatschappijen en het ministerie van Economische Zaken, waardoor een prijzenchaos kan vermeden worden. Ook DM is hier positief tegenover de regering op economisch vlak. Beiden wijzen erop dat er geen reden is tot paniek, en een prijzenchaos zal uitblijven

a. Het afwezige

Opvallend is dat HLN op 9 augustus geen berichtgeving verstrekt over de economische gevolgen, een problematiek waar ze de eerste dag in vergelijking met de andere kranten het meeste aandacht aan schonk.

⁷³ Het Laatste Nieuws, Centrale Bibliotheek, Gent, J350, 1990, 5
De Standaard, Centrale Bibliotheek, Gent, J156, 1990, 5
De Morgen, Centrale Bibliotheek, Gent, Vooruit, J451, 1990, 8

1.2 Belgen/buitenlanders in de Golf

Het enige artikel op de voorpagina van HLN luidt 'Brussel roept Belgen terug, spanning om Irak is te snijden'. Verder in de krant wordt nog een artikel geheel aan deze materie gewijd, waarbij 'Onze reporter Joris Van Roy teruggekeerde Belgen ontmoet'.

a. Het afwezige

De artikels hebben het over de ontwikkelingen in Irak met betrekking tot de buitenlanders die er nog verblijven, maar focussen enkel op de Belgen en hun beslommeringen. In de laatste paragraaf is er kort sprake van de eerste Amerikaanse troepen die in SA landen en van de door SH aangekondigde annexatie.

Informatie omtrent anderen die in de crisiszone verblijven wordt niet gebracht, de Belgen en hun situatie is hetgeen waar alle aandacht naar gaat.

b. Toon

Er wordt een negatieve toon geuit ten aanzien van Irak. Zo laten de teruggekeerde Belgen zich in HLN negatief uit over Iraki Airways; 'de stewards en stewardessen waren "ontzettend nors, onbeschoft zelfs"'.

DS uit deze problematiek totaal anders. Eén van de vijf artikels op de voorpagina in verband met de toestand in de Golf heeft als titel 'Steeds meer buitenlanders raken weg uit Irak'.

a. Het aanwezige

In tegenstelling tot HLN waar dit het enige voorpagina artikel is en ze enkel over de Belgen gaat, biedt DS een heel gedetailleerd verslag over álle buitenlanders en hun specifieke toestand (over Duitsers, Syriërs, Spanjaarden, Canadezen, Italianen, ...). Ook wordt er gewezen op de onzekerheid van het lot van honderden buitenlanders die nog in Bagdad aanwezig zijn.

DS geeft dus een uitgebreid verslag over de situatie in de Golf voor buitenlanders, en niet expliciet voor Belgen.

DM titelt, niet op de voorpagina, 'Bange uren in een hotel in Bagdad, eerste getuigenissen van geëvacueerde Europeanen'.

b. Het aanwezige

Het artikel focust evenmin op de Belgen, maar verslaat getuigenissen vanuit de Golfregio geëvacueerde Europeanen. Zo handelt het artikel over wat de mensen ter plaatste meegemaakt hebben, bijvoorbeeld iemand die vast zat in een hotel in Bagdad die vertelt hoe er op de Iraakse tv constant beelden te zien waren van juichende Koewei'ts.

c. Toon

Op zich een subjectieve titel, daar er een gevoel in gelegd wordt, namelijk angst. De relazen die DM brengt in het artikel zorgen eveneens voor het verstrekken van negatieve gevoelens. Zo is er het verhaal van Fransen die eerst in Koeweit vastzaten en verhalen hoe ze er in opslagplaatsen moesten slapen en voortdurend geïntimideerd werden.

1.2 Gifgas

HLN kopt boven een zeer klein artikel en in kleine letters 'Vliegtuigen met gifgas'. HLN verwijst hierin naar een vermelding in The Washington Post, die stelt dat Irak dinsdag waarschijnlijk gevechtsvliegtuigen voorzien heeft met gifgas. Verder schrijft ze dat een anonieme bron bij de NATO in Brussel bevestigde dat Washington dit had bevestigd.

DS vermeldt dit eventuele gevaar in geen enkele kop, maar laat deze problematiek wel zeer kort aan de orde komen onder de kop 'Wij zijn niet in oorlog zegt president Bush'. 'Bush zei ook dat Irak chemische wapens zou hebben overgebracht naar het grensgebied van Koeweit met SA'.

DS hecht duidelijk niet veel belang aan deze problematiek.

DM heeft drie artikels waarin uit de titel blijkt dat ze over mogelijke gifgasaanvallen door Irak gaan.

a. Techniek, herhaling

Het feit dat de woorden 'chemische wapens' en 'chemische aanval' vier maal naar voren komen in verschillende koppen wijst tevens op de nadruk die op deze problematiek gelegd wordt, en zorgt voor angst inboezeming.

Op de voorpagina van DM staat er geen artikel, enkel de in grote letters geschreven tekst 'Koeweit van de kaart, Irak heeft gisteren officieel Koeweit geannexeerd, Door de CIA werd gemeld dat SH zijn chemische wapens in staat van paraatheid heeft laten brengen'.

b. Het aanwezige

Er wordt bij de vermelding van de chemische wapens dus een bronvermelding gegeven, wat de lezer toelaat zelf zijn conclusies te trekken, maar het gevaar wordt wel vermeld, in tegenstelling tot de andere kranten. Onder deze kop, werd een foto geplaatst met als onderschrift, 'Deze betoger voor het ministerie van Buitenlandse Zaken in Moskou, het gelaat bedekt met een krant, houdt als protest tegen chemische wapens een foto van de Irakees-Iranese oorlog omhoog'. Dit zorgt ervoor dat als het ware de hele voorpagina door de 'mogelijkheid' van het gebruik van zulke wapens gedomineerd wordt.

Het volgende artikel heeft als titel; 'Vrees voor chemische aanval, Moebarak: 'Grootscheepse vergelding is op komst', Irak pikt Koeweit volledig in'

c. Relevantiestructuur

Dit artikel gaat niet uitvoerig in op de chemische wapens, maar is door de titel wel onrustbarend. Het feit dat de titel de lading van het artikel niet dekt, zorgt ervoor dat de relevantiestructuur niet gewaarborgd is. Met andere woorden wijst dit, juist door het wel vermelden in de titel, maar er dan niet uitvoerig op in te gaan in het artikel, op een aanzet tot onrust aanwakkeren bij de lezers.

Het laatste artikel dat wijst op het gevaar kopt 'Dreigende aanval met chemische wapens, Irak kampioen in gebruik van gifgas'.

d. Verwoordingsstrategie, negatief woordgebruik

'Dreigende aanval (...), Irak kampioen in gebruik van gifgas'

Een gevoel van dreiging uitgaand van Irak is hier duidelijk voelbaar. Het feit dat het zo in de kop vermeld staat versterkt dit gegeven nog.

e. Relevantiestructuur

De inhoud van het bericht doet veel minder bedreigend aan dan de titel laat vermoeden. Onder andere wordt hier het volgende vermeld; 'Irak is zijn voorraad chemische wapens aan het verplaatsen naar de grens met SA. Dat nieuws hebben de VS doorgegeven aan de Nato- geallieerden'. De bron wordt vermeld, en verder is dit enkel een nieuwsfeit.

'Gifgas wordt trouwens 'het wapen van de armen' genoemd: het is goedkoop en vrij gemakkelijk te produceren.' Dit gegeven zou angstaanjagend kunnen zijn, maar kan eveneens louter als nieuwsfeit bestempeld worden.

'In 1925 ondertekenden de grootmachten het protocol van Genève, dat het gebruik van chemische en biologische gassen verbod. 106 Landen zetten hun handtekening onder het akkoord en op een conferentie in Parijs in 1989 werd het door nog een aantal landen

ondertekend. Maar de meeste staten van het Midden Oosten waren pas bereid af te zien van gifgassen als de grootmachten hun nucleaire wapens zouden vernietigen.’

Deze informatie kan beschouwd worden als nuttige duiding. Het biedt tevens een dissidente kijk op de internationale betrekkingen in verband met ontwapening. Maar anderzijds kan het ook aangevoeld worden als extra beangstiging, daar eveneens expliciet vermeld wordt dat ‘de meeste staten in het Midden Oosten hun handtekening nog niet gezet hadden’, en ze dus niet aan een conventie gebonden zijn, die ze zou kunnen doen afzien van het gebruik van chemische wapens.

Daarenboven wijdt DM nog een lang artikel die als kop ‘SIPRI Defensie Irak: 2500 miljard in 10 jaar’ draagt. Er dient dus eveneens gesteld te worden dat ze de enige krant is die duiding rond de problematiek verschaft.

1.4 Verenigde Staten – Irak

HLN; ‘Bagdad annexeert Koeweit. Amerikaanse troepen in SA aangekomen’

DS; ‘Amerikaanse troepen versterken Saoedische verdedigingslinie. Bagdad annexeert Koeweit’, ‘Wij zijn niet in oorlog zegt president Bush’, ‘VS trekken rond Irak “grootste strijdmacht sinds Vietnam” samen. Afschrikking tegen eventuele Irakese aanval op SA’, ‘VS polsen NAVO over militaire deelname in Golf’, ‘Amerikaanse deskundigen voor betere betrekkingen met Iran’, ‘Koeweit deel van Irak, blijft Bagdad beweren’, ‘SH verdedigt invasie als heilige oorlog’

a. Verwoordingsstrategie

‘president Bush zegt niet in oorlog te zijn, maar Bagdad blijft beweren dat Koeweit een deel is van Irak’.

Het feit dat dit in de koppen zo gesteld wordt is betekenisvol. Beide feiten kunnen immers in vraag gesteld worden; kan uit de Amerikaanse troepenopbouw in SA besloten worden dat Bush in oorlog is? En kan het als correct beschouwd worden dat Koeweit deel uitmaakt van Irak? DS kiest door haar verwoording duidelijk kant. Bush zegt, maar SH blijft beweren. Wat de Amerikaanse president zegt is aan te nemen, wat Saddam zegt is iets wat hij blijft beweren, er wordt met andere woorden impliciet aangeraden wat hij zegt niet als erg geloofwaardig te beschouwen.

Tevens heeft men het in de koppen over president Bush en maar over Saddam Hoessein zonder meer. Ook dit wijst impliciet op een grotere appreciatie voor Bush dan voor Saddam.

b. Hoe worden de feiten gepresenteerd?

Artikel 'SH verdedigt invasie als heilige oorlog'; Saddam Hoessein ging 70 jaar terug. Hij beschuldigde de Westerse mogendheden ervan de Arabische natie in vele staten te hebben versplinterd om ze zwak te houden. Bronnen van rijkdom werden weloverwogen gescheiden van de historische bevolkingscentra, zo zei hij, om toe te laten dat een minderheid "zonder culturele diepte" rijk, corrupt en geïsoleerd van de Arabische hoofdstroom kon worden.' Hetgeen Saddam Hoessein hier beweert, wordt door DS duidelijk als nonsens afgeschilderd. Door er expliciet bij te vermelden, 'zo zei hij', zorgt dit er echt voor dat de lezer duidelijk gemaakt wordt dat dit geen gegeven feiten zijn, maar iets dat Saddam Hoessein zegt, dit om zich te rechtvaardigen. Het zijn nochtans gegeven feiten!

c. Techniek, het ontbreken van duiding

In het artikel 'Amerikaanse deskundigen voor betere betrekkingen met Iran'; Minister van Defensie Schlesinger; 'Wij krikten SH op zolang hij onder druk van Iran stond. Thans is Saddam zelf de dreiging voor de olievelden. Ik denk dat we betere relaties met Iran moeten zoeken.' Dit feit wordt zonder enige duiding gebracht. DS geeft hier, door de woorden van Schlesinger te vermelden, een blik achter de schermen van de Amerikaanse politiek. De minister zegt letterlijk dat het in feite rond hun interesse voor olievelden draait, en dat ze van kamp moeten kunnen veranderen als hen dat gunstiger uitkomt. Door tevens de bron te vermelden (de minister van defensie Schlesinger) laat DS hier de lezer toe een onafhankelijk en zelfstandig beeld op te bouwen van de eventuele motieven van de VS voor een interventie in de Golf, van de zaken die de VS sturen. Dit is heel positief, ware het niet dat bij het lezen van het hele artikel eruit blijkt dat dit niet echt de bedoeling is. Het verdedigen van de eigen belangen, waarbij je steeds van partner kunt wisselen naargelang het je goed uitkomt, wordt eerder voorgesteld als een normaal en rechtvaardig iets. Gezien de titel is het tevens logisch dat de lezer zich verlaat op de argumenten van de 'Amerikaanse deskundigen' die streven naar 'betere betrekkingen met Iran'. Het feit dat Schlesinger, die als minister van Defensie natuurlijk zeer deskundig moet zijn op bepaalde gebieden, hier aangehaald wordt als een deskundige tout court wijst in de richting dat sowieso geloof kan gehecht worden aan zijn uitspraken, die, sinds ze door een deskundige uitgesproken zijn, ook wel correct en weloverwogen zullen zijn.

d. Het aanwezige

Het is opvallend hoeveel keer de Verenigde Staten als handelende actor in de koppen naar voor komen. Vooral in de vergelijking met hoeveel keer dit Irak ten beurt valt is dit frappant.

Vijf keer expliciet en een keer impliciet wordt in de kop informatie geboden omtrent Amerikaanse besluitvorming of actie. Iraakse besluitvorming of actie komt slechts in drie koppen naar voor. Bovendien wordt dit negatief geconnoteerd (zie hierboven). De focus van de lezer wordt zo duidelijk afgestemd op de besluitvorming van de VS, eerder dan op gegevens omtrent Irak.

e. Relevantiestructuur

De koppen vertekenen geenszins de inhoud van de berichten.

f. Het gebruik van concepten, retorieken, discours

Alle artikels samen genomen kan een toch wel Amerikaans discours worden waargenomen. In grote delen van de verschillende artikels wordt de motivatie van Bush voor de Amerikaanse aanwezigheid in de regio besproken (zijnde de bescherming van SA). Saddam Hoessein wordt meestal negatief afgeschilderd. Er komen echter ook andere stemmen aan bod, zoals in het artikel 'VS polsen NAVO over militaire deelname in Golf'. De nadruk wordt in dit artikel en bij monde van VS functionarissen steeds op het defensieve karakter van de opdracht gelegd; er is geen sprake van dat ze het door Irak bezette Koeweit zouden binnentrekken. Hierop worden de reacties van de NAVO vermeld; dat het beter zou zijn eerst de resultaten van de VN sancties af te wachten. Ook wordt er vermeld dat het plaatsen van Amerikaanse troepen op het grondgebied van SA de politieke en psychologische sfeer rond de bezetting kan veranderen; SH zou zich overtuigender kunnen opwerpen als verdediger van de 'Arabische natie', tegen 'het imperialisme en de vrienden van het zionisme'. Het is om dit risico te vermijden dat de VS een multinationale strijdmacht willen opbouwen. In verband met het militaire optreden van de VS in SA vallen aarzelingen te bespeuren bij de Europese bondgenoten, maar alle bronnen komen wel overeen in hun pessimisme dat de internationale druk Saddam Hoessein snel tot terugtrekking uit Koeweit kan bewegen.

Er kan dus niet gesteld worden dat louter Amerikaanse bronnen gebruikt worden. Ook naar functionarissen van de NAVO wordt verwezen. Hieruit blijkt een andere kijk op mogelijke oplossingen voor het conflict. Niettemin wordt ook deze passage afgesloten met pessimisme ten aanzien van een andere dan een militaire oplossing.

DM; 'Irak heeft gisteren officieel Koeweit geannexeerd. Door de CIA werd gemeld dat SH zijn chemische wapens in staat van paraatheid heeft laten brengen', 'Net rond Irak wordt aangehaald', 'Irak pikt Koeweit volledig in', 'Irak kan zichzelf alleen voorzien van dadels en pruimen', 'Irak kampioen in gebruik van gifgas', 'SIPRI: Defensie Irak: 2500 miljard in 10 jaar'

a. Verwoordingsstrategie

'Irak heeft gisteren officieel Koeweit geannexeerd' is een heel neutrale titel.

De titel waarin gesteld wordt dat Irak zichzelf alleen kan voorzien van dadels en pruimen levert evenmin negatieve beeldvorming op, maar wijst impliciet op wat de gevolgen zullen zijn van de handelsboycot.

De andere drie titels geven de lezer echter duidelijk mee wat een geweldenaar SH niet moet zijn; Irak pikt Koeweit volledig in, is kampioen in het gebruik van gifgas en spendeerde 2500 miljard aan defensie in tien jaar.

Er kan dus niet besloten worden dat DM, ondanks de vele aandacht die ze, en dan voornamelijk in de vergelijking met DS, hecht aan informatie omtrent Irak, positief vooringenomen is ten voordele van deze.

b. Hoe worden de feiten gepresenteerd?

SH heeft gisteren in een tv toespraak officieel verklaard dat Koeweit nu deel uitmaakt van Irak. "De Arabische wereld is in de loop van de geschiedenis opgedeeld als gevolg van buitenlandse bezetting en is hierdoor in een zwakke positie gebracht." Over de verdreven emir en zijn familie staat in de verklaring dat ze alleen maar rekening hielden met buitenlandse belangen en daardoor bijdroeg tot de zwakte van de Arabische wereld.

Ook hier wordt, zoals in DS, meegedeeld wat SH zijn beweegredenen waren voor de annexatie. Dit gebeurt echter op een andere manier. Hetgeen hij hier zegt wordt niet in twijfel getrokken. Er wordt door middel van aanhalingstekens ook duidelijk gemaakt dat hij dit letterlijk gezegd heeft, maar de manier waarop men er hier mee omspringt is er niet één van ongelovigheid. Bovendien verwijst DM hier naar wat in de verklaring staat.

c. Relevantiestructuur

De relevantiestructuur is gewaarborgd.

d. Het aanwezige

DM gebruikt in tegenstelling tot DS voornamelijk Irak als actor. Zes maal komt zij in de titels naar voor, en slechts eenmaal wordt er melding gemaakt van een Amerikaanse factor, wat bovendien onmiddellijk gevolgd wordt door informatie met betrekking tot Irak.

Het is duidelijk dat de lezer van DM in verband met het conflict veel informatie krijgt met betrekking tot Irak.

Hetgeen onmiddellijk opvalt is dat in DM bericht wordt over niet- westerse standpunten, standpunten die in geen van de twee andere kranten voorkomen.

Zo wordt bijvoorbeeld het volgende vermeld onder de kop 'Irak pikt Koeweit volledig in';

'SH heeft gisteren in een tv toespraak officieel verklaard dat Koeweit nu deel uitmaakt van Irak. "De Arabische wereld is in de loop van de geschiedenis opgedeeld als gevolg van buitenlandse bezetting en is hierdoor in een zwakke positie gebracht." Over de verdreven emir en zijn familie staat in de verklaring dat ze alleen maar rekening hielden met buitenlandse belangen en daardoor bijdroeg tot de zwakte van de Arabische wereld. Na Hoeseins toespraak volgde nog een verklaring van de vorige week door Irak geïnstalleerde Koeweitse regering. Deze Revolutionaire Raad verklaarde "de terugkeer naar het moederland Irak en SH als leider en beschermheer" te willen. Volgens Bagdad zal de vereniging van Koeweit met Irak gebeuren op basis van één enkele staatsvorm en op gelijkwaardigheid, en zullen beide landen zich met alle middelen tegen een inmenging van buitenaf verdedigen.'

Deze informatie is ontzettend interessant. Het biedt een kijk op wat er ginds, politiek, allemaal gebeurt. Geen van de twee andere kranten laat zijn lezers het bestaan weten van de geïnstalleerde Koeweitse regering. Noch vermelden DS of HLN wat de door dezen uitgesproken wensen zijn.

Deze informatie wordt dan gevolgd door de toespraak van Bush, namelijk dat de troepen in SA er louter defensief aanwezig zijn,...

Ook aanwezig bij DM, en niet bij DS noch HLN is informatie omtrent de economische situatie van Irak, meer bepaald omtrent de gevolgen van het embargo voor Irak. Er wordt vermeld dat Irak 95% van zijn dollars verdiende door olie export, dat Irak zich slechts voor 20% in zijn eigen voedselbehoeften kan voorzien, dat de Irakese voedselimport eenderde van de totale import bedroeg, ... Er wordt ook vermeld dat volgens westerse bronnen uit de oliewereld er gisteren geen Irakese olie meer stroomde door de Turkse en Saoedische pijpleidingen.

e. het gebruik van concepten, retorieken, discours

Het gevolgde discours kan moeilijk Irakees genoemd worden, maar wat duidelijk opvalt is dat toch steeds eerst naar de motieven van SH zal gekeken worden, dat eerst zijn toespraken weergegeven zullen worden, alvorens de reactie van Bush hierop zal vermeld worden.

1.5 Amerikaanse troepen in SA

HLN vermeldt in verband met deze problematiek enkel het volgende; 'De Saoedische bereidheid VS -troepen op zijn grondgebied toe te laten zou afhankelijk zijn gemaakt van de aanwezigheid van andere nationaliteiten dan alleen Amerikaanse, en volgens VS functionarissen hebben ook Marokko en Egypte ermee ingestemd soldaten te sturen.'

a. Hoe worden de feiten gepresenteerd?

HLN waagt het niet deze zaken als zeker te poneren; 'het zou afhankelijk gemaakt zijn van...'. Eveneens is het 'volgens VS functionarissen dat...'. Het baadt allemaal wat in een onzekere sfeer.

In verband met de aanwezigheid van Amerikaanse troepen in SA laat DS verschillende versies circuleren.

a. Hoe worden de feiten gepresenteerd?

Er wordt in hoofdzaak op gewezen dat de Saoedische autoriteiten verzocht hadden Amerikaanse troepen te sturen, maar dit wordt niet eenduidig gesteld. Er wordt op twee manieren over deze problematiek bericht.

Eenzijds wordt er gesteld dat 'Bush zegt dat de troepen op vraag van Riaad naar SA gestuurd waren', dit in het artikel 'Wij zijn niet in oorlog zegt president Bush'.

Door het vermelden van de bron, is het voor de lezer reeds mogelijk zelf uit te maken of hij er waarde aan hecht of niet. Verder handelt het artikel over het feit dat de troepen in SA louter defensief zijn en over het feit dat Bush hoopte op de economische sancties om Irak niet te hoeven verdrijven.

Dit gegeven wordt ook meegedeeld in een ander artikel, waarin DS volledig de VS lijn volgt, 'VS polsen NAVO over militaire deelname in Golf.' Hierin valt te lezen dat SA verzocht had om het sturen van troepen.

Ook in het voorpagina artikel werd de nadruk gelegd op het feit dat SA hulp vroeg aan de VS.

In een ander artikel, 'VS trekken rond Irak "grootste strijdmacht sinds Vietnam" samen, afschrikking tegen eventuele Irakese aanval op SA', wordt het volgende gesteld: 'Volgens Amerikaanse bronnen gaven de Saoedische autoriteiten minister Cheney schoorvoetend toestemming voor het stationeren van Amerikaanse troepen op Saoedische bodem.' Ook hier wordt min of meer een bron vermeld, maar de inhoud van het gezegde is helemaal verschillend van het voorgaande. Anders dan wat Bush zei, gaven de Saoedi's maar schoorvoetend toestemming. Dit artikel is volledig gewijd aan de defensie van SA, hoe dit in zijn werk zou gaan en met welke middelen.

a. Toon

DS deelt zijn lezers dus twee tegenstrijdige zaken in verband met hetzelfde feit mee. Het vermelden van de defensieve opdracht en de aanvraag van Riaad haalt echter ruimschoots de bovenhand. De toon die dit oplevert zorgt ervoor dat de aandacht van de lezer vooral naar dit feit gaat.

b. Techniek, herhaling

Het gegeven dat de Amerikaanse aanwezigheid louter defensief is en dat SA om hulp gevraagd had, met andere woorden de Amerikaanse interpretatie en motivatie van het gebeuren, wordt zeer vaak herhaald.

c. Techniek, het ontbreken van duiding

De vraag waarom het zo noodzakelijk is om SA te beschermen wordt nergens beantwoord, ze wordt zelfs niet gesteld. Enkel in het tweede luik van de titel is een vorm van een antwoord te vinden, namelijk de afschrikking van Irak om niet ook SA aan te vallen⁷⁴. De gronden waarop deze vrees gebouwd is, worden aan de lezer niet meegedeeld.

d. Relevantiestructuur

De relevantiestructuur is gewaarborgd, in die zin dat alle artikels gaan over wat de kop doet vermoeden. Het is immers in het artikel 'Wij zijn niet in oorlog zegt president Bush' voornamelijk ook Bush die aan het woord is, en in het artikel wijst op de defensieve opdracht. Ook de andere artikels in verband met dit thema, voldoen aan de relevantiestructuur.

DM geeft in het artikel 'Vrees voor chemische aanval, Moebarak: "grootscheepse militaire vergelding is op komst". Irak pikt Koeweit volledig in' eerst de volledige motivatie van de Iraakse bevelhebber weer, aan de hand van een tv toespraak, daarna wordt melding gemaakt van de toespraak van Bush, die de nadruk legde op het louter defensieve karakter van de troepen in SA.

a. Toon

De toon die hieruit naar voor komt is bijgevolg heel verschillend van deze bij DS. Er wordt eerst melding gemaakt van de Iraakse situatie, van een toespraak van SH, en pas hierna volgt informatie over de toespraak van Bush, waarin vermeld wordt dat de opdracht louter defensief is.

b. Relevantiestructuur

De relevantiestructuur is gewaarborgd in die zin dat de kop aanwijst dat het artikel over verschillende zaken gaat; het feit dat in het artikel ook een stuk van de toespraak van Bush is opgenomen, staat echter niet in de titel.

⁷⁴ Dit was ook de reden, namelijk een eventuele doorstoot van de Irakese troepen naar SA te verhinderen. Het is echter opvallend dat DS hier niet over uitweidt. Deze vier artikels gaan voornamelijk over de defensieve opdracht die de VS al dan niet zichzelf toebedelen in SA, maar waarom het zo belangrijk is SA te verdedigen komt niet naar voor.

1.6 Differentiërende artikels

HLN kopt in haar katern 'Internationaal' 'Saoedi's namen rol van Iran over'.

a. Toon

Het artikel is een lofzang over de rechtvaardigheid van de Amerikaanse beslissing, waarin ook meermaals gesteld wordt dat de meerderheid van de Amerikaanse bevolking achter het sturen van troepen en gevechtsvliegtuigen naar de Golf staat.

b. Techniek, ontbreken van duiding

Het grootste deel van het artikel biedt echter een relaas over de lange geschiedenis van intensieve militaire samenwerking tussen SA en de VS.

"Als de Amerikaanse regering bepaalde voorstellen in verband met buitenlandse hulp niet door het Congres kreeg, sprongen de Saoedi's bij met tientallen, zo niet honderden miljoenen oliedollars."

Er kunnen hier vragen gesteld worden bij de correctheid. Er is geen bronvermelding te bespeuren, er wordt in het artikel zelf ook geen melding gemaakt van wie wat gezegd heeft, dus het is slechts door zelfstudie te achterhalen. Verder wijst de overgenomen zin op een zeer ongenueanceerde kijk op het gebeuren. In feite wordt een corrupt gebeuren geschetst. Als de regering voorstellen niet door het Congres kreeg, werd er royaal met geld gezwaaid, opdat ze toch door kon gaan. Een ander opvallend feit is dat HLN de lezer meegeeft dat het om voorstellen in verband met 'buitenlandse hulp' gaat. Het onderwerp van discussie, en waarvoor de Saoedi's met veel geld tussenkomen is iets heel positiefs, namelijk hulp. Indirect wordt het Congres hier dus als de boosdoener afgeschilderd.

DS wijdt als enige nog een artikel aan de Russische kant in het gebeuren. In het artikel 'Moskou beducht voor gevolgen Golfcrisis' wordt erop gewezen dat de SU en de VS oproepen tot steun aan de VN en de veroordeling van Irak. 'Maar nu er militair vertoon is houdt Rusland zich op de vlakte. Rusland wil een dialoog, en vindt dat de VN op dit vlak initiatief moet nemen.' Het Iraakse optreden wordt door Rusland op de korrel genomen, stelt DS.

DS heeft tevens nog een artikel 'Koning Hoessein tracht neutraal te blijven'.

Hier wordt gewezen op het evenwicht dat de Jordaanse koning moet zoeken tussen zijn oude vriendschap met de VS en het recent enthousiasme voor Irak met zijn sterke man Hoessein, waarbij meer de nadruk gelegd wordt op de pro Irakese kant van Jordanië.

Conclusie

In deze fase van het conflict wordt door de VS de nadruk op het defensieve karakter van hun missie gelegd. De legitimering van de tussenkomst is het feit dat zo beoogd wordt een Iraakse aanval op SA af te schrikken. De meningen over het hoe en waarom van het plaatsen van Amerikaanse troepen in SA zijn nogal verdeeld. De ene keer lees je dat SA expliciet, maar onder bepaalde voorwaarden, vroeg om troepen te sturen; een andere keer lees je dat de Saoediërs helemaal niet te spreken zijn over de aanwezigheid van buitenlandse troepen op hun grondgebied.

HLN haalt de motivatie van de VS voor het stationeren van troepen in SA één keer aan, en dit gebeurt heel gereserveerd. De feiten worden immers niet geponeerd, maar er wordt gemeld dat de stationering 'zou afhankelijk gemaakt zijn', en dat het 'volgens VS functionarissen...'. Dit zou erop kunnen wijzen dat HLN in plaats van de twee tegenstrijdige versies te vermelden, het gegeven vermeld, maar als onzeker.

Verder bericht HLN, dit in tegenstelling tot de verstrekte berichtgeving op de eerste dag van de Iraakse inval in Koeweit, geen enkele keer over economie, of repercussies voor de Belgische economie. Dit roept vragen op over de consistentie die HLN in haar berichtgeving hanteert. HLN neemt wel opnieuw duidelijk het voortouw omtrent berichtgeving over Belgen in de Golf, en focust daarbij enkel op de Belgen en niet op de er nog aanwezig zijnde buitenlanders.

Wat betreft de aandacht die in de koppen aan de grote partijen in het conflict, de Verenigde Staten en Irak, geschonken wordt, lijkt HLN evenwichtig te berichten. De krant heeft echter meer aandacht voor de internationale reacties op het gebeuren dan voor hetgeen er in de conflictregio zelf gebeurt.

De berichtgeving in HLN wordt gekenmerkt door weinig duiding, afwezige bronvermelding, en een sfeer die zeer positief is ten aanzien van het sturen van Amerikaanse gevechtstroepen naar de Golf. SH wordt steevast als de boeman voorgesteld.

In DS valt op dat het meest over de motivatie voor de aanwezigheid van de Amerikaanse troepen bericht wordt, en dat de krant voornamelijk Amerikaanse bronnen aanhaalt. Aan deze problematiek worden volledige artikels gewijd. Eenmaal wordt door DS ook een dissidente interpretatie van het gegeven vermeld. In tegenstelling tot HLN laat DS dus beide voorstellingen van de feiten aan bod komen, waarbij echter de motivatie, positief voor de VS, meermaals herhaald wordt. De Washington-lijn wordt dus gevolgd, maar als er andere feiten geweten zijn, komen ook deze, weliswaar veel korter, aan bod. Het feit dat DS echter meermaals van dit gebeuren gewag maakt, en veel ruimte geeft aan de motivatie van president Bush wijst als het ware bijna op een 'promoten' van de doelstellingen van Bush. Het is tevens tekenend dat meermaals geschreven wordt over 'Saddam Hoessein' en over 'president Bush'.

Opvallend is ook dat DS aan deze problematiek duidelijk meeste aandacht schenkt, maar duiding rond het hoe en waarom van de noodzakelijkheid van het stationeren van buitenlandse troepen in SA geen enkele aandacht krijgt. DS wijdt ook veel meer aandacht aan de VS als handelend voorwerp, dan aan Irak. Dit is nogmaals een duidelijke indicatie dat DS veel belang zal hechten aan de standpunten van de VS, die als uitgangspunt genomen worden om het conflict te beschrijven.

DS hanteert tevens meerdere keren een expliciet negatief gekleurd woordgebruik als ze het over SH heeft.

Aan de economische problematiek wijdt DS één artikel, waarin positief bericht wordt ten aanzien van de Belgische staat en haar aanpak van het probleem.

Omtrent buitenlanders in de Golf, biedt DS een neutraal overzicht van hoe ginds de vork in de steel zit om buitenlanders uit Koeweit en Irak weg te krijgen, en wie, wat en hoe de betrokkenheid van de wereldbevolking is. Hier geeft DS haar lezers dus een duidelijke en genuanceerde kijk op het gebeuren.

Er kan echter niet gesteld worden dat DS uitsluitend oog heeft voor de machtige internationale spelers. Ook artikels in verband met Arabische situaties werden opgenomen. Toch kan concluderend gesteld worden dat DS, een week na het uitbreken van vijandelijkheden tussen Irak en Koeweit de lezer duidelijk de standpunten wil meegeven die de grote internationale spelers over het conflict innemen, en dat DS zeer veel ruimte en bijgevolg waarde hecht aan de Amerikaanse besluitvorming. Tevens staat ze hier positief tegenover. De Amerikaanse acties worden gerechtvaardigd door te verwijzen naar de steun die ze zo aan SA leveren.

DM schenkt in haar berichtgeving een overduidelijk overwicht aan Irak als handelende factor. Dit is een duidelijke indicatie van het feit dat DM de Amerikaanse standpunten niet als uitgangspunt zal aannemen, zoals het geval is bij DS en in mindere mate bij HLN, maar

eerder zal focussen op de rol die Irak in het hele gebeuren inneemt. De krant vermeldt eerst wat de 'spelers' in de Golf te zeggen hebben, dan wat de gevolgen ervan zijn, en daarna pas de internationale reacties. Het gevolgde discours kan moeilijk Iraaks genoemd worden, daar de krant zich niet vereenzelvigd met de Iraakse standpunten, maar het valt toch op dat steeds weer eerst naar de motieven van SH gekeken wordt, en dan de reactie van Bush aan de beurt komt.

In alle drie de kranten wordt SH als de boosdoener afgeschilderd. Alles lijkt erop te wijzen dat DS en HLN SH vereenzelvigen met het hele land. Dit door geen aandacht te schenken aan wat ginds gebeurt, noch aan de politieke besluitvorming, noch aan de economische gevolgen. DM doet dit wel.

DM bericht ook niet steeds neutraal. De krant zal impliciet wel wijzen op het feit dat SH bijvoorbeeld een geweldenaar is, maar zal niet die woorden gebruiken die hem expliciet negatief omschrijven, of zijn woorden expliciet in twijfel trekken, zoals bij DS. Concluderend kan hieromtrent gesteld worden dat DM haar lezers het meest informatie biedt over Irak, maar daarom niet vooringenomen is ten voordele van Irak. Ze laat zich immers in haar titels eveneens impliciet negatief uit over Saddam Hoessein en Irak. Dit gebeurt wel veel minder uitgesproken dan bij DS en HLN

DM is vandaag koploper wat het brengen van informatie met betrekking tot economie betreft. Hierbij gaat de aandacht naar verscheidene zaken omtrent de globale gevolgen van de gebeurtenissen in de Golf. Wat betreft buitenlanders in de Golf laat DM, zoals HLN getuigen verhalen over meegemaakte gebeurtenissen, wat resulteert in negatieve beeldvorming omtrent Irak.

DM is vandaag de enige krant die bij haar lezers expliciet de vrees aanwakkert voor een mogelijk gebruik door Irak van chemische wapens, dit door het meermaals vermelden in de koppen, in groot formaat. De relevantiestructuur is echter niet steeds gewaarborgd: soms doet een titel zeer verontrustende informatie vermoeden, maar is hetgeen daadwerkelijk meegedeeld wordt veel relativerender. Aangezien hier ook onmiskenbaar de techniek van herhaling aan de orde is, leidt dit evenwel tot de versterking van een mogelijke angst bij het lezerspubliek voor een mogelijk chemische aanval.

Toch dient eveneens gesteld te worden dat ze de enige krant is die duiding rond de problematiek verschaft. Ze laat haar publiek weten wie de bronnen van het verstrekte nieuws zijn, biedt een inzicht op de bruikbaarheden van het wapen en delen de lezer mee waarom het een wapen van de armen wordt genoemd, enz...

In elk geval is het duidelijk dat DM zeer veel belang hecht aan dit mogelijk gevaar. Het valt tevens te rijmen met de vastgestelde conclusie op 3 augustus, namelijk dat DM veel duiding verschaft, en al op voorhand over zaken uitleg geeft, nog voor ze directe nieuwswaarde hebben.

HLN en DS maken slechts uiterst kort melding van deze problematiek

DM biedt voorts vooral informatie over wat er ginds, ter plaatse, in de conflictregio gebeurt.

2. Kwalitatieve analyse opiniërende artikels

HLN heeft vandaag geen editoriaal

DS "Grote gok"

Het artikel begint met 'Het eerste anderhalve jaar van George Bush' ambtstermijn verliep zo soepel dat het bijna te mooi was om waar te zijn.'

Het stuk onderzoekt de houding en positie, het hoe en waarom van de Verenigde Staten.

Met de 'grote gok' wordt de beslissing van Bush om Amerikaanse troepen in te zetten bedoeld. Het is een gok omdat, als de Irakezen toeslaan, veel van de weinig er aanwezige Amerikanen het leven zouden kunnen laten. Er wordt vermeld dat de beslissing voor het sturen van troepen te maken heeft met de geëiste Iraakse terugtrekking alsook de noodzaak SA te beschermen, daar de VS zich zorgen maken over de mogelijkheid dat SH zou doorstoten tot SA, een onmisbare olieproducent. Er wordt ook op gewezen dat het sturen van militairen op gemengde gevoelens zal onthaald worden in het buitenland: Moskou staat niet alleen met zijn wil tot het afwachten van de op papier dodelijke sancties. 'Door toch soldaten te sturen nam Bush in zijn eerste grote krachtproef risico's die van zo een voorzichtig politicus niet verwacht werden. Zeker is wel dat de nog onvoorspelbare afloop van de Golfcrisis in hoge mate bepalend zal zijn voor de positie van de president en het prestige van zijn land.'

'In eerste instantie reageerde de Amerikaanse president op de Golfcrisis zoals verwacht mocht worden. Hij maakte druk gebruik van zijn persoonlijke (telefonische) contacten met andere leiders, waar hij steeds sterk in geloofd heeft. En dat speelde ongetwijfeld een rol bij de goedkeuring door de Veiligheidsraad van de sanctie resoluties tegen Irak. Ook de groeiende militaire samenwerking, vooral in de vorm van een multinationale vlootmacht die moet zorgen dat de sancties nageleefd worden, kan worden gezien als een succes voor de aanvangsfase van de Amerikaanse aanpak.'

Ook hier gaat de aandacht, conform aan de conclusies genomen uit de redactionele artikels volledig naar Amerika. Het stuk behelst echter niet een herkauwen van Amerikaanse

motivaties, zoals in de redactionele stukken op te merken viel. Hier wordt een afweging gemaakt van het recente Amerikaanse besluit om troepen naar de Golf te zenden. Dit gebeurt echter eveneens op een manier die de focus van de lezer onmiddellijk richt op wat Amerika besluit, op wat ze te verliezen en wat te winnen heeft. Over een conflict dat zich initieel in de Golf afspeelt, en begonnen was door intern Arabische ruzies, wordt door DS toch steeds de klemtoon gelegd op wat de VS van plan is hiermee aan te vangen. DS bericht dus zeer positief ten overstaan van de door Bush gevoerde politiek, en is ook zeer lovend over de persoon van Bush zelf. De opiniërende artikels liggen dus in de lijn van de redactionele, waarbij steeds eerst de VS standpunten naar voor geschoven worden en DS hier positief tegenover staat.

DM “Zeven dagen Bush-diplomatie”

Dit artikel begint helemaal anders dan het editoriaal in DS; ‘Toen George Bush twintig maanden geleden president van de VS werd, bestond er nogal wat twijfel over zijn vermogen om zich door crisissituaties heen te slaan. In de voorbije dagen kon de wereld vaststellen of die twijfel gerechtvaardigd was. Het moet gezegd, de Amerikaanse president heeft –als je de zaken vanuit Washington bekijkt- voortreffelijk werk geleverd.

Bush’ strategie was er de voorbije week op gericht de Golfcrisis te internationaliseren. Het door de Veiligheidsraad afgekondigde handelsembargo was voor de president een eerste succes. Bush, die ten tijde van Richard Nixon zelf VN ambassadeur was, is er –dankzij heel wat lobbywerk – in geslaagd de internationale instelling om te vormen tot een instrument dat zijn eigen belangen kon dienen. (...) De VN beslissing maakte meteen de weg vrij voor een door de VS geleid militair optreden. Sinds de Vietnamoorlog voelde de Amerikaanse bevolking nog weinig voor militaire avonturen maar nu “de hele wereld” zijn verontwaardiging over de invasie in Koeweit heeft laten blijken, leek de tijd rijp om de resterende weerstand te breken.’

‘Sinds de crisis vorige week uitbrak, heeft hij met tientallen staatsleiders telefonische gesprekken gevoerd. Persoonlijke banden, vaak ontstaan bij zijn vice-presidentschap, hebben hem –zo blijkt – geen windeieren gelegd. De VS bleven er ook naar streven hun militair optreden een internationaal karakter te geven. Vandaar dat ook geprobeerd werd om andere westerse maar ook Arabische landen te betrekken bij deze militaire actie.’

‘Maar als de Bush-diplomatie lukt, kan Amerika’s president er prat op gaan een staatsman van wereldniveau te zijn. Dan slaagt hij er misschien ook wel in om kritiek op zijn aanpak van binnenlandse aangelegenheden de mond te snoeren.’

Ook bij DM staat het editoriaal vandaag helemaal in het teken van de Amerikaanse politiek en president. De gegevens van de internationale politiek worden echter helemaal anders

voorgesteld. Waar DS focuste op de bekwaamheid van de president, duidt DM aan dat hier nogal wat twijfel over bestaat maar dat dit zijn moment is om zich te bewijzen. DM steekt niet onder stoelen of banken met een goede aanpak van de crisis de president wel degelijk kan bewijzen een staatshoofd van wereldniveau te zijn. Evenwel gebeurt dit alles op een ietwat cynische toon. Ook het hiervoor gestelde, namelijk dat als zijn diplomatie lukt hij er prat op kan gaan een staatsman van wereldniveau te zijn, impliceert reeds dat hij dit nu nog niet is.

DM vermeld ook expliciet dat de president als je de zaken vanuit Washington bekijkt voortreffelijk werk heeft geleverd. Dit wijst erop dat, bekeken vanuit het Midden Oosten, dit niet als zo voortreffelijk zal beschouwd worden. DM heeft dus ook aandacht voor een ander dan een westers, hier voornamelijk Amerikaans discours. Ook omtrent de coalitie is er een andere omgang met de feiten te bespeuren dan deze gehanteerd in DS. Waar daar gewezen wordt op het Amerikaans succes dat onder meer afgeleid kan worden uit de groeiende militaire samenwerking, bijvoorbeeld de multinationale vloot, legt DM de nadruk net op het feit dat Bush alles in het werk stelt om hun militair streven een internationaal karakter te geven.

3. Op de voorpagina gepubliceerde foto's

HLN heeft een kleine foto in kleur van 13 op 8,5 cm op haar voorpagina.

Er zijn een man en vrouw op te zien die zich in de luchthaven bevinden, en achter hun bagagekarretje staan. De ondertitel luidt 'Jan Maris en Viviane De Wilde uit Temse terug in Europa, na een bewogen vakantie'.

Zoals reeds geconcludeerd geeft HLN veel ruimte aan informatie met betrekking tot de Belgen in de Golf. Dit wordt nog versterkt door de aanwezigheid op de voorpagina van de foto van een Belgisch koppel in de luchthaven, iets wat absoluut geen visuele meerwaarde biedt om de beeldvorming op het conflict te vormen.

DS heeft een zwart-wit foto van 24 op 16,5. Op de foto zie je soldaten en journalisten op een kade staan kijken naar een vliegdekschip. Het onderschrift luidt 'Twee Egyptische soldaten en een paar journalisten kijken toe terwijl het Amerikaanse vliegdekschip Dwight D. Eisenhower, vergezeld van vijf andere schepen, door het Suez kanaal vaart richting Rode Zee. In de Perzische Golf bevonden zich gisteren al verscheidene Amerikaanse, Britse, Franse en Sovjetrussische oorlogsbodems.'

DS publiceert een artistieke foto, die toch wel meerwaarde biedt: toeschouwers die een vliegdekschip in het Suez kanaal gade slaan. Op basis van deze foto kan het conflict voor de lezer een beetje gevisualiseerd worden.

Ook DM heeft een zwart-wit foto, die met tekst erbij bijna de hele voorpagina in beslag neemt (28 op 19,5 cm). Op de foto is een man te zien met een zonnebril op en een krant gevouwen rond zijn hele gezicht. Hij houdt een foto waarop een vrouw en een oude man te zien zijn die neerkijken naar een dode man die tussen hen ligt en waar een klein kindje zich aan vastklampt.

De bijhorende commentaar luidt 'Deze betoger voor het ministerie van BZ in Moskou, het gelaat bedekt met een krant, houdt als protest tegen chemische wapens een foto van de Iraans-Iraakse oorlog omhoog'.

De rest van de bladspiegel, boven de foto, wordt ingenomen door volgende tekst; 'KOEWEIT VAN DE KAART, Irak heeft gisteren officieel Koeweit geannexeerd. Door de CIA werd gemeld dat Hoessein zijn chemische wapens in staat van paraatheid heeft laten brengen'.

DM laat hier een sensationele foto zien, die een oproep tot het niet gebruiken van chemische wapens inhoudt. Door deze foto bijna paginagroot op de voorpagina te publiceren wekt de krant een voorbarig gevoel van onveiligheid bij de lezers.

C. Zaterdag 1 december 1990⁷⁵

1. Kwalitatieve analyse redactionele artikels

1.1 Belgen in de Golf

Vijf van de zeven artikels in HLN gaan over Belgen en de Belgische gijzelaars in de Golf, die binnenkort naar huis zullen vertrekken. Dit onder de titels 'Gijzelaars zondag in Zaventem', "En morgen naar huis!", 'Alleen Italiaan B. Callerani zou niet met de parlementaire delegatie mee mogen', 'Terug voor verjaardag van zijn zoontje Peter', 'Zij zijn klaar om nu te vertrekken', en 'Baggeraars pakten hun koffers' worden de relazen uit de doeken gedaan van de Belgische gijzelaars.

a. Het aanwezige

Door het feit dat HLN aan deze problematiek zoveel meer aandacht wijdt dan de andere kranten, stelt de vraag zich dan ook of in deze artikels informatie verschaft wordt die in de andere kranten niet terug te vinden is. Dit is zo, onder andere in verband met de Italiaan waarvan de toekomst onzeker is. HLN weet hierover te vertellen dat deze man een Italiaan is, maar in België woont, en tevens voor een Belgisch bedrijf werkt in Irak. De andere kranten vermelden kort dat er zich nog wat problemen voordoen met die Italiaan, maar wijzen er niet op wat zijn relatie met België is.

b. Toon

HLN focust vooral op wat de gijzelaars in kwestie er doorgemaakt hadden, hoe bang hun familie in België wel niet was, enz..., en daarnaast bieden ze in deze artikels ook nog wat informatie over wat er op het politieke toneel gebeurt.

c. Relevantiestructuur

Echter ook de artikels die volgens de kop enkel over de Belgen lijken te gaan, bericht HLN over de internationale of nationale toestand. Zo bijvoorbeeld in het voorpagina artikel, 'Gijzelaars zondag in Zaventem'. Hierin wordt gesteld dat er een doorbraak in het

⁷⁵ Het Laatste Nieuws, Centrale Bibliotheek, Gent, J350, 1990, 8
De Standaard, Centrale Bibliotheek, Gent, J156, 1990, 8
De Morgen, Centrale Bibliotheek, Gent, Vooruit, J451, 1990, 12

Golfconflict te bespeuren valt, door de ‘Amerikaanse olijftak’, terwijl ‘de oorlog vrijdagochtend nochtans zeer dichtbij leek door het goedkeuren van resolutie 678’.

Wat betreft de nationale informatie, wordt in het artikel ‘ “En morgen naar huis!” Alleen Italiaan B. Callerani zou niet met de parlementaire delegatie mee mogen’ gewezen op het feit dat Martens de Iraakse president beloofd had dat België geen steun meer zou verlenen aan het transport van Amerikaanse troepen via Antwerpen.

DS houdt er twee artikels op na, namelijk ‘Sobelair -toestel naar Bagdad voor repatriëring van gijzelaars’ en ‘Laatste gijzelaars vrij als geschenk aan de koning’.

a. Verwoordingsstrategie, negatief woordgebruik

Het woordgebruik zowel in het eerste als in het tweede artikel, getuigt van subjectiviteit en opiniëring in de berichtgeving, en deze in de vorm van het creëren van een negatieve beeldvorming over Irak.

Zo valt er te lezen dat de gijzelaars naar huis gevlogen worden, ‘na een *marteling* die vier volle maanden zal geduurd hebben. Of nog, ‘met een *perfiditeit* die hij (SH) niet voor de eerste keer bewees’.

b. Het aanwezige

Hier wordt informatie geboden rond de gijzelaarproblematiek, die veel verder gaat dan deze in HLN, ook al werden hier verscheidene en veel meer artikels aan gewijd. DS biedt zijn lezers een lang artikel, ‘Laatste gijzelaars vrij als geschenk aan de koning’ aan, waarin het hele proces van de vrijlating beschreven wordt. Over de reacties in het Iraakse ‘nepparlement’, over het feit dat de Irakezen zo meegaand waren omdat ze België zeiden te beschouwen als ‘een pacifistisch land dat zich verzet tegen het Amerikaans imperialisme’, over de kwestie van de 16 gijzelaars, waarvan de helft verkoos in Irak te blijven,...

c. Relevantiestructuur

Het stuk waarin de koning in het artikel ‘Laatste gijzelaars vrij als geschenk aan de koning’ ter sprake komt neemt in het hele artikel een vrij geringe ruimte in.

Er wordt heel veel algemene informatie rond de gijzelaarskwestie geboden. In die zin dekt de titel de inhoud van het bericht niet volledig.

Het feit dat ze dit artikel niettemin de titel ‘Laatste gijzelaars vrij als geschenk aan de koning’ meegeven, geeft blijk van een pro -monarchistisch standpunt. Immers, aan de moeite die de parlementariërs zich getroost hebben om de Belgen vrij te krijgen wordt voorbijgegaan in de kop. Ook al blijkt uit het artikel dat deze zeker niet gering, zelfs doorslaggevend was.

DM behandelt eveneens de terugkomst van de Belgen uit Irak in het artikel 'Belgische gijzelaars zondagavond thuis. Vlaamse meerderheidspartijen staan achter nieuwe VN resolutie'.

a. Relevantiestructuur

DM beantwoordt hier het beste aan de relevantiestructuur. Zoals op te merken valt, wordt reeds in de kop vermeld dat het artikel niet alleen de gijzelaarskwestie zal behandelen.

b. Aanwezigheid

DM is de enige die de standpunten van de regering en de Vlaamse meerderheidspartijen aan het woord laat over de nieuw gestemde resolutie.

1.2 'De gesprekken van de laatste kans'

Het artikel 'gijzelaars zondag in Zaventem' in HLN behandelt ook kort de internationale situatie.

a. Toon

Hier wordt door HLN een toon gezet die de lezer duidelijk wijst op de vredeswil van de Amerikaanse president Bush. Er wordt gesteld dat er een doorbraak in het Golfconflict te bespeuren valt, door de 'Amerikaanse olijftak', terwijl 'de oorlog vrijdagochtend nochtans zeer dichtbij leek door het goedkeuren van resolutie 678'. Bush wordt voorgesteld als de vredesbrenger.

Vervolgens wijst het tweede luik van de zin op een gevoel van onvermijdelijkheid wat de oorlog betreft. Ook dit heeft een invloed op de lezer.

HLN sluit dit artikel af met 'SH verklaarde de geweldresolutie van de VN Veiligheidsraad "nietig en ongeldig" omdat zij door de VS opgelegd is.' De lezer krijgt hier dus ook nog kort een zicht op wat de Iraakse president van het hele gebeuren vindt, evenwel zonder enige duiding. De toon die dit oproept is negatief ten opzicht van de Iraakse president.

Slechts één artikel in HLN heeft een kop die het nieuwe initiatief van Bush/oorlog-vrede tot onderwerp heeft, namelijk 'Bush reikt Iraki's de hand. VS president nodigt onverwacht Tarek Aziz uit voor vredesbesprekingen over Golf'

a. Toon

Hierin wordt er duidelijk op gewezen dat het doel "een extra inspanning voor de vrede" is. Voor de lezer impliceert dit, tenminste als aangenomen wordt dat de krant die hij leest zijn enige bron van informatie over het conflict is, dat hij onbewust president Bush als diegene zal gaan zien die koste wat koste vrede wil. Een visie die niet correct is.

b. Verwoordingsstrategie, grammaticale keuze

Het artikel vermeldt tevens nog dat 'De Amerikaanse president onderstreepte bereid te zijn "over alle aspecten" van de Golfcrisis te praten maar stelde geen besprekingen voor, die niet worden besloten met de terugtrekking van de Iraakse troepen uit Koeweit, het herstel van de wettige regering van Koeweit en de vrijlating van de gijzelaars'. Er kan gesteld worden dat hier kritischer omgesprongen wordt met de bedoelingen van de Amerikaanse president. Het feit echter dat 'Bush onderstreepte dat hij bereid was over alle facetten te praten' grammaticaal op de eerste plaats komt, voor de verdere beperkingen die Bush oplegt, zorgt ervoor dat vooral dit de aandacht van de lezer zal vasthouden, waarbij de lezer het tweede deel, om het zo te stellen, eerder als bijlage en minder interessant zal beschouwen. Deze zelfde gegevens komen ook bij DM terug, maar dan in een heel ander jasje (zie verder).

c. Verwoordingsstrategie, grammaticale keuze

In het artikel "Alle noodzakelijke middelen" goed om Irak te verdrijven. Golfcrisis. Bush nodigt Tareq Aziz uit en wil Baker naar Saddam sturen', valt te lezen dat 'Bush verklaarde dat het niet de bedoeling is om tijdens de voorgestelde besprekingen met Irak te onderhandelen. *Hij wil duidelijk maken dat er voor Irak niets te bespreken is, voordat het Koeweit heeft verlaten. Tegelijk zei Bush bereid te zijn over alle aspecten van de Golf te praten.*'

De woorden van Bush worden hier anders dan in HLN voorgesteld, waardoor ook de bedoeling van de president anders naar voor komt. In tegenstelling tot HLN, die in zijn aanhef vermeldt dat 'de Amerikaanse president bereid is over alle facetten te praten', maar hier nadien op terugkomt door de beperkingen die Bush de besprekingen oplegt, geeft DM zijn lezer in eerste instantie al weer dat 'Bush verklaarde dat het niet de bedoeling is om met Irak te onderhandelen.' Hier wordt impliciet de tegenstrijdigheid van de woorden van Bush aan de kaak gesteld, daar eerst duidelijk gemaakt wordt aan de lezer dat Irak niets te zeggen of te willen heeft zolang hij zich niet heeft teruggetrokken, maar Bush toch zegt bereid te zijn over alle facetten te praten. Aan de kritiek die HLN ten beurt viel, is DM dus ontsnapt, door de lezer in eerste instantie de kern van de zaak te behandelen.

d. Duiding

Uit hetzelfde artikel valt tevens op te maken dat, bij het eerst doornemen van de twee andere kranten, de twee andere kranten precies wel stukjes uit de ingezonden berichten weglaten, die toch wel een verschil maken. Zo geeft DM hier duiding bij resolutie 677, die een halve dag eerder gestemd was in de Veiligheidsraad en 'de pogingen veroordeelt van Irak om de samenstelling van de bevolking van Koeweit te veranderen en de gegevens van het

bevolkingsregister te vernietigen.’ ‘De Veiligheidsraad wil met name ingaan tegen de Iraakse plannen om het bezette oliestaatje geleidelijk met Irakezen te bevolken.’

Deze gegevens worden niet vermeld om sympathie met de Irakezen op te wekken, maar bieden de lezer wel een kijk op hoe het er daar en toe gaat, waarop ze eventueel zelf meer waarde kunnen gaan hechten aan de conclusies die de grote spelers op internationaal niveau nemen.

Wat betreft DS lijkt ook deze, zoals HLN vooral te wijzen op de vredesinspanningen van de VS.

a. Verwoordingsstrategie

Het woordgebruik in het artikel ‘Bush bereid tot gesprek met Bagdad “om extra mijl voor vrede te gaan”’ wijst in eerste instantie op de bereidwilligheid van Bush, om nóg meer inspanningen voor de vrede te leveren. De *extra* wijst er immers impliciet op dat deze inspanning bovenop de zovele andere komt.

b. Toon

Het hele artikel is gewijd aan de tv toespraak van Bush. De krant wijst erop dat ‘Bagdad verrast leek door Bush’ aanbod en de Revolutionaire Commandoraad kwam meteen bijeen.’ ‘Eerder op de dag had SH de nieuwe VN resolutie verworpen als van “nul en generlei waarde” en “een schandvlek voor de naties die eraan meewerkten”’. De rest van het artikel handelt over het feit dat de resolutie anders wel gunstig onthaald werd door een aantal Arabische landen, en dat de vrede in het Nabije Oosten nu in handen is van Irak, en de bevrijding van Koeweit door de resolutie dichterbij komt.

De manier waarop DS hier bericht over de gebeurde feiten is niet neutraal. Er wordt door de krant, door het woordgebruik en de personen die ze op welke manier aan het woord laten duidelijk partij gekozen voor de door de VN, onder druk van de VS uitgevaardigde resolutie. Meer nog, of Irak hier nu mee instemt of niet, hij heeft niets te zeggen. De westerse machinerie van de Veiligheidsraad heeft hem iets opgelegd, en hij heeft nu de mogelijkheid tot vrede in handen.

De negatieve toon blijkt ook uit kleine toegevoegde ‘weetjes’, zoals de door Baker gemaakte vergelijking met de verovering van Ethiopië door het fascistische Italië zijn persoonlijk pleiten voor geweld. Of door Koeweiti’s die aan het woord komen en verhalen over het martelen door de Irakezen. Zaken die de negatieve beeldvorming rond Irak versterken.

Ook in het artikel ‘China onthoudt zich over geweldresolutie van VN. Veiligheidsraad akkoord met gebruik “alle noodzakelijke middelen” zijn het functionarissen die zich bijna alle tegen SH uitspreken die aan het woord komen. Zo bijvoorbeeld Baker die stelt dat ‘ “als Irak

zijn koers niet vreedzaam verlegt moeten andere noodzakelijke maatregelen, inclusief het gebruik van geweld, worden toegestaan". Hij onderstreepte ook dat de VS na de goedkeuring van de geweldresolutie toch de voorkeur aan een vreedzame oplossing zouden geven.'

De nadruk die op het voorgaande gelegd wordt, evenals het feit echter dat China in de titel vermeld wordt en dat het artikel ook aanvangt met het Chinees standpunt, namelijk het streven naar een vreedzame oplossing, wijst op de vredeswil die DS haar lezers impliciet wil meegeven.

1.3 Economie

Als laatste facet komt hier nog de economische zijde van het conflict aan bod.

Dit echter enkel in DS. Het feit dat HLN wederom geen economische artikels heeft, maakt de vraag naar de grote hoeveelheid artikels in de beginfase natuurlijk nog prangender.

Enkel DS wijdt hier ruimte aan, in een artikeltje op de voorpagina, 'Prijzen ruwe olie omhoog' en een klein artikel in het economisch en financieel katern, 'Diesel en stookolie duurder'

CONCLUSIE

Het feit dat het de Amerikaanse regering is die constant aandrong op een verhoging van de militaire druk rond Irak, waar de internationale gemeenschap liever de diplomatie en het embargo voorrang gaf, lijkt hier helemaal vergeten te zijn.

HLN wijdt het meest redactionele ruimte aan de gijzelaarskwestie en de Belgen in de Golf.

Dit betekent niet dat ze hieromtrent dan ook het meest informatie biedt, of met andere woorden informatie verstrekt die in andere kranten niet terug te vinden is. Alle artikels handelen immers expliciet over Belgen, en in deze categorie biedt HLN wel

wetenswaardigheden die niet in de andere kranten terug te vinden zijn, maar over de

algemene toestand voor gijzelaars in de Golf hinkt HLN zienderogen achterop. Tevens

wordt het nieuws over de Belgen op een emotionele wijze gebracht. De relevantiestructuur

is niet volledig gewaarborgd bij HLN: artikels die koppen over Belgische gijzelaars worden

ook opgevuld met internationaal nieuws.

In de berichtgeving omtrent de internationale situatie wordt Bush in HLN uitgeroepen tot dé vredesbrenger, de enige die iets onderneemt om de vrede te bewaren. Dit komt naar voor door het gehanteerde woordgebruik, alsook door grammaticale keuzes.

Wederom wordt in HLN niet over economie bericht.

DS biedt niet alleen informatie met betrekking tot de Belgen, maar ook rond de besluitvorming in het Iraakse parlement, de situaties die ginds gecreëerd worden, enz... Verder laat DS zich woordelijk negatief uit tegenover Irak en SH en is ook hier de relevantiestructuur niet gewaarborgd. Het lijkt erop dat een bepaalde gebeurtenis uit pro monarchistische overwegingen tot kop van het artikel verheft werd, waar een andere titel veel relevanter zou geweest zijn.

De berichtgeving over het Golfconflict wordt op een paradoxale wijze aan de lezer gepresenteerd. Het discours van DS is er immers één dat een vreedzame oplossing van het conflict voorstaat. Maar er worden voortdurend internationale gezagsdragers, en dan vooral van de VS, aan het woord gelaten. In hoofdzaak wordt bericht over de door het Westen opgelegde besluitvorming met betrekking tot Irak. Door steeds de VS aan het woord te laten en over hen te berichten, komt de militaire zijde van het conflict duidelijk naar voor. Tevens wordt over Saddam steevast negatief bericht. Ook hier wordt Bush expliciet voorgesteld als dé peacekeeper. Enkel DS bericht vandaag over aan economie gerelateerde feiten.

DM pakt deze problematiek anders aan dan DS en HLN. Door gebruik te maken van andere grammaticaconstructies, en een verschillende lexicale keuze wordt de nadruk veel minder op de vredelievende aanpak van Bush gelegd. Ze is wat betreft informatiedoorstroming naar de lezers toe veel kritischer omtrent de doelstellingen van Bush. DM biedt ook interessante duiding en informatie omtrent de motieven van de VN die leiden tot het stemmen van deze resolutie, alsook omtrent gebeurtenissen in de betreffende gebieden. Deze gegevens worden door de andere kranten niet vermeld. DM is de enige die Vlaamse partijen aan het woord laat en waar de relevantiestructuur vandaag wel gewaarborgd is.

2. Kwalitatieve analyse opiniërende artikels

HLN "Laatste signaal"

'In theorie blijven er nog zes weken over om een rampzalige oorlog te voorkomen. Daar lijken alle partijen het over eens te zijn.'

'Er kan nu enkel gehoopt worden dat de nieuwe diplomatieke initiatieven, in combinatie met de handelsdruk en het dreigen met geweld, uiteindelijk toch ontnuchterend gaan werken op SH en zijn omgeving.'

Het is duidelijk dat er vandaag hoop is voor een vredelievende oplossing, en ook HLN beschrijft de potentiële oorlog als 'rampzalig'. Over de zeer ruim interpreteerbare, net gestemde resolutie valt echter geen commentaar te lezen. Opvallend is hier ook dat, waar meestal kortweg bericht wordt over 'Irak' of 'Bagdad', en dus de hele bevolking met de aspiraties van hun leider SH gelijkgeschakeld wordt, hier bericht wordt over 'SH en zijn omgeving', wat een genuanceerder beeld schept dan deze die over het algemeen in de redactionele artikels gehanteerd wordt. Toch wordt de keuze voor oorlog zo impliciet weer bij SH gelegd, en niet bij diegenen die de 'oorlogsresolutie' zo graag gestemd wilden zien. Impliciet wordt in dit editoriaal dus weer negatief bericht over SH.

DS "Stilte voor de storm?"

Het stuk begint met de stelling dat de oorlog op het eerste gezicht onvermijdelijk dichterbij komt. De vraag wordt gesteld of de komende zes weken niet kunnen beschouwd worden als een adempauze, een stilte voor de storm. 'Niet echt, want in de vijfde resolutie (25/8) stond al dat de naleving van de economische sancties afgedwongen mocht worden met "maatregelen aangepast aan de specifieke omstandigheden." Door vele bewindslieden werd dit geïnterpreteerd als een vrijbrief voor geweld, maar tot geweld kwam het niet.'

'Ook onderstreepte Baker dat in de periode voorafgaand aan het beëindigen van het ultimatum energiek naar een diplomatieke oplossing zou gezocht worden.' Het initiatief voor de ontmoetingen wordt bemoedigend genoemd, en ook twee stafchefs hebben zich al tegen de oorlog uitgesproken. 'Oorlog is zeker niet de enige oplossing; er moet kracht bijgezet worden aan het onderhandelingsproces, en de economische sancties moeten hun werk kunnen doen.'

De titel op zich is sterk insinuerend in die zin dat hier in zekere mate voorondersteld wordt dat dit initiatief slechts een stilte voor de storm is. Het artikel is echter een antwoord op die vraag, en het antwoord erop door DS gegeven luidt 'niet echt'. Er worden redenen opgesomd om de vraag positief te ontcrachten. De meeste positieve geluiden komen echter uit de Amerikaanse richting. Zo worden Baker alsook twee stafchefs aan het woord gelaten. Niettemin staat dit opiniestuk een vredelievende oplossing voor. In de zeer ruim interpreteerbare resolutie worden ook door DS geen graten gezien. In feite wordt de stelling dat de resolutie niet onmiddellijk een oorlog inhoudt, in DS beargumenteerd door Amerikaanse gezagsdragers.

DM “Is er dan geen tegenmacht die oorlogslogica kan breken?”

‘... Tot dusver was de Golfcrisis vooral gesprekstof voor politici, militairen en journalisten. Kortom, een selecte maar uiterst kleine kring van lieden die betaald worden om te schrijven, te praten of de onvermijdelijkheid van de wapens te vermijden. Voor het overige bleef de discussie beperkt. De modale burger ergerde zich wel aan de olie die plots veel duurder werd, maar daar bleef het doorgaans bij. (...) Ook internationaal haalden de oppervlakkige beelden het voortdurend op de analyses en ideeën. Zo behielden de presidenten, de eerste ministers en de stafchef haast het monopolie over de vraagstelling, dus ook over de antwoorden die zouden geformuleerd worden. Tegenover de vuurkracht ontwikkelde zich geen ethische en intellectuele macht die de generaals, de admiraals en de presidenten aan het denken zette en vraagtekens plaatste achter de uitgangspunten, de middelen en de risico’s van de oorlogslogica. En zo bleef de publieke opinie verdoofd achter de buis. Tenslotte was de golfcrisis met alles wat dat aan ongewone beelden en ambiance meebracht, best het bekijken waard. (...) Het zou wenselijk zijn dat er zich nu eindelijk een internationale publieke opinie manifesteert die *de absolute noodzaak van een diplomatieke oplossing bepleit*. Op de vraag of een oorlog in het Golfconflict te rechtvaardigen is, antwoordde de Hongaarse auteur György Konrad in de Zweedse krant Expressin: ‘Militaire pressie, diverse sancties, een economische embargo, dat alles is te billijken. Een oorlog niet. Het zijn niet geweld en kostbaar wapentuig geweest die de dictaturen in Oost-Europa omver hebben geworpen. Carter, die de mensenrechten in de politiek introduceerde, heeft meer voor onze vrijheid gedaan dan Reagan, die de militaire druk op de Sovjetunie tot een hoogtepunt voerde.’ (...)’

DM pakt dit gebeuren in haar editoriaal weer op een heel andere manier aan.

De krant kaart hier expliciet aan dat zo een gebeurtenis reden dient te zijn tot analyse en publieke discussie. Dit is ook wat in de berichtgeving nagestreefd wordt. Hierbij wordt ook het informatiemonopolie van de hoge gezagsdragers aangeklaagd.

Tevens uit ze expliciet dat het een noodzaak is om tot een diplomatieke oplossing te komen en vermeldt ze expliciet dat een oorlog ‘not done’ is. Om dit argument naar de lezer te brengen wordt een hele gedachtegang ontwikkeld, die veel verder reikt dan hetgeen HLN en DS als argumenten bovenhalen om de noodzaak van een diplomatieke oplossing te bepleiten.

3. Op de voorpagina gepubliceerde foto’s

Geen enkele krant publiceert een foto in verband met de gebeurtenissen in de Golf op hun voorpagina. Het feit dat vandaag de kranten haalde, was dan ook een politieke gebeurtenis, wat minder catchy is dan de start van bijvoorbeeld een oorlog of invasie.

D. Analyse 11 januari 1991⁷⁶

1. Kwalitatieve analyse redactionele artikels

1.1 Terreurdreiging

HLN; 'Terroristen opgepast. Politiediensten hebben reeks maatregelen uitgewerkt om bevolking tegen aanslagen te beschermen' en 'Europa vreest terreuraanslagen'.

a. Toon

De toon in beide artikels is heel verschillend. Het voorpagina artikel wakkert het onveiligheid gevoel aan, en creëert een vijandsbeeld rond Saddam Hoessein. Het tweede artikel daarentegen verhaalt voornamelijk over de gebeurtenissen in Bonn, waar de terreurbestrijding die de pensions doorzoekt negatief afgeschilderd wordt.

b. Techniek, suggestiviteit

De reden die in HLN expliciet gesteld wordt voor het verhogen van de veiligheidsmaatregelen is ' (Saddam Hoessein) heeft immers Arabische terreurorganisaties al meermaals opgeroepen om in geval van oorlog het Westen met aanslagen te bestoken.'

c. Techniek, sensatie

Het grootste gedeelte van het artikel in verband met Europa handelt over Duitsland, meer bepaald over Bonn. Hier werden namelijk veelvuldige huiszoekingen verricht in pensions door de terreurbestrijding. Het artikel is sensationeel omdat het ondanks de titel focust op de gebeurtenissen in Bonn, en het artikel zo geschreven is dat men echt medelijden krijgt met de vreemdelingen in de pensions.

d. Het gebruik van concepten, retorieken, discours

Enerzijds wordt in het voorpagina artikel de vrees aangewakkerd voor terreurdreiging, anderzijds wordt in het tweede artikel medelijden gewekt met de door de Duitse terreurbestrijding opgejaagde vreemdelingen.

⁷⁶ Het Laatste Nieuws, Centrale Bibliotheek, Gent, J350, 1991, 1
De Standaard, Centrale Bibliotheek, Gent, J156, 1991, 1
De Morgen, Centrale Bibliotheek, Gent, Vooruit, J451, 1991, 1

DS; 'Politie is voorbereid op terreuraanslagen'

a. Verwoordingsstrategieën, positief woordgebruik

'... Omdat België de VS belangen in Irak behartigt ...'

b. Het aanwezige

DS geeft dezelfde informatie over de getroffen maatregelen als HLN, maar schuin gedrukt wordt nog iets meegedeeld dat in de andere kranten niet terug te vinden is, namelijk, '... In dit verband kan aangestipt worden dat de Libische veiligheidsdiensten het recente bezoek van de VV-delegatie hebben benut om België te waarschuwen voor Irakese terreur. Omdat België de VS belangen in Irak behartigt, werd deze waarschuwing ook aan de Amerikanen doorgespeeld.'

DM kopt niets in verband met een mogelijke terreurdreiging. In het artikel 'Anti-Amerikanisme gist in islamitische wereld' luidt de laatste paragraaf evenwel 'Intussen heeft het anti-Amerikanisme ook islamitische migranten in het Westen aangestoken. In Duitsland werden gisteren extra veiligheidsmaatregelen getroffen ter bescherming van de VS-troepen daar, nadat her en der pamfletten waren gevonden waarin opgeroepen werd tot een 'jihad', een heilige oorlog. Volgens politiekringen zijn er aanwijzingen dat Bagdad een of meerdere 'zelfmoordcommando's' heeft uitgestuurd naar Duitsland.'

1.2 Uittocht Golf

HLN kopt 'Bagdad: de uittocht van het diplomatieke korps begint. Ook twee Belgische diplomaten gaan weg' en 'Het Westen evacueert zijn burgers uit het onveilige Midden Oosten'

DS kopt 'Ontgoocheling over afloop van gesprek Baker en Aziz. Diplomaten in Bagdad pakken koffers' en 'Touroperators doen klanten terugkeren uit Nabije Oosten'

a. Relevantiestructuur

In het eerste artikel staat het stuk over de uittocht in de bijtitel. Deze bijdrage is dus minder interessant dan de informatie die slaat op het eerste deel van de titel, namelijk informatie over het gesprek tussen Baker en Aziz. In verband met de diplomaten worden louter feiten gegeven.

DM kopt 'Reisagent evacueert klanten uit Egypte' en 'Sauve-qui-peut. Diplomaten en westerlingen verlaten ijlings Golf'

a. Het aanwezige

DM geeft heel wat meer duiding rond de hele problematiek, naast de feiten die ook DS en HLN vermelden. Wat in die twee kranten niet voorkomt;

'In Brussel debatteert zaterdag de kamercommissie voor Buitenlandse Zaken over de hele kwestie. Ze zorgt daarbij voor een primeur: de commissiebespreking wordt rechtstreeks via tv uitgezonden'

'Woensdag (...) kondigde Washington aan dat het zijn diplomaten op 12 januari uit Bagdad terugtrekt. Meteen kwam ook een uittocht van Europese diplomaten op dreef.'

DM gaat ook in op de Jordaanse situatie. Ze is zo de enige krant die in de artikels over de uittocht van de westerlingen bericht over de situatie voor Golflanden.

'Jordanië, die door de Golfcrisis economisch zo mogelijk nog erger getroffen wordt dan Irak, heeft tot dusver bitter weinig Westerse hulp ontvangen omdat het poogt een neutrale houding te bewaren tegenover Bagdad'

Er wordt hier impliciet duidelijk stelling genomen ten voordele van Jordanië, waarbij het Westen als boosdoener afgeschilderd wordt, ze verleent immers bitter weinig hulp, daar Jordanië een neutrale houding wil bewaren ten aanzien van Bagdad. Dit laatste feit wordt zo impliciet door DM aan de kaak gesteld.

b. Hoe worden de feiten gepresenteerd?

'... Vervolgens lieten ook Duitsland en Nederland weten dat ze hun diplomatiek personeel 'voor overleg' terugtrokken. Den Haag voegde er wel eerlijkheidshalve aan toe dat de operatie vooral was ingegeven "omdat de situatie in de Golf van dag tot dag verslechtert"'.
'Alle betrokken landen beweren dat ze hun ambassades niet sluiten: de diplomatieke betrekkingen worden niet verbroken, maar de ambassades zullen niet functioneren in de periode dat het 'overleg thuis' duurt'.

Het is duidelijk dat DM hier opiniërend tewerk gaat. Er worden door de krant impliciet duidelijk vragen gesteld bij het waarheidsgehalte van de ingenomen stellingen.

'Jordanië, die door de Golfcrisis economisch zo mogelijk nog erger getroffen wordt dan Irak ...'

Hier wordt impliciet stelling genomen omtrent het feit dat Irak economisch heel zwaar getroffen wordt.

1.3 Internationale politiek

HLN; Vredesmacht in Koeweit?' en Golf: nog lichtstraaltje'.

a. Verwoordingsstrategie

'...de door Amerika geleide multinationale troepenmacht.'

b. Toon

De globale toon, vooral bij het tweede artikel is licht optimistisch, er valt nog 'een lichtstraaltje' in de situatie te bespeuren.

DS bericht eveneens twee keer over deze problematiek. Een eerste artikel op de voorpagina luidt 'Perez de Cuellar naar Bagdad met plan voor blauwhelmen in Koeweit. Secretaris-generaal van VN geeft vrede toch nog kansje. Vandaag overleg met EG in Genève', het tweede 'ontgoocheling over afloop van gesprek Baker en Aziz. Diplomaten in Bagdad pakken koffers.'

a. Toon

De overheersende toon is optimistisch en vredelievend en staat een internationale conferentie voor in verband met de problemen in het Midden Oosten.

'In EG-kringen werd donderdag nog niet helemaal uitgesloten dat de EG minister van Buitenlandse Zaken vóór 15 januari een ontmoeting met Tarek Aziz zouden hebben. Deze laatste verklaarde dat de ministers maar naar Bagdad moeten gaan als ze hem willen spreken, maar volgens De Michelis zit er nog een kans op een gesprek in Algiers in. Tarek Aziz zou daarvoor wachten op groen licht uit Bagdad aldus de Italiaanse minister van Buitenlandse Zaken.'

'De Franse minister van Defensie zei donderdag dat de VS een vredesgebaar zouden moeten stellen door in te stemmen met een internationale conferentie over de problemen in de regio.'

'Westerse regeringen reageerden donderdag teleurgesteld op de vergeefse ontmoeting tussen de Amerikaanse president van Buitenlandse Zaken James Baker en zijn Iraakse ambtsgenoot Tarek Aziz, maar opperden de hoop dat nog niet alle kansen verkeken zijn voor een vreedzame oplossing van het Golfconflict.'

DM titelt op haar voorpagina 'Ultiem vredesplan. Perez de Cuellar naar Bagdad'

a. Verwoordingsstrategiën

‘Hoewel ook Algiers inmiddels heeft ontkend dat er nog sprake kan zijn van een Frans-Arabisch initiatief weet Parijs van geen wijken’

Negatieve connotatie in verband met de doelstellingen van Parijs, die blijft gaan voor vrede.

b. Toon

‘... Even later op woensdagavond torpedeerde Tarek Aziz de EG hoop dat hij bereid zou zijn tot een ultiem gesprek op ‘neutrale bodem’, m.n. in Algiers.’

De toon is hier pessimistisch in verband met een diplomatieke oplossing. Er wordt gesteld dat én Tarek Aziz én Algiers niet bereid zijn het Franse initiatief te aanvaarden.

‘De Franse Defensie minister J.P. Chèvenement lichtte gisteren het Franse voorstel toe: in ruil voor een ‘klein’ Amerikaans gebaar zou Irak bereid zijn tot een ‘veel grotere’ geste.’

1.4 Belgische politiek

DS wijdt aan de Belgische en partijstandpunten twee artikels, ‘Binnen regering dreigt confrontatie om Golf-standpunt’, en ‘België verplicht tot actieve politiek in VN- Veiligheidsraad.’

DM wijdt hier een artikel aan in Focus, ‘Openbaar Kamerdebat over Golf.’

HLN wijdt geen enkel artikel aan de Belgische politieke besluitvorming in verband met de Golfcrisis. Nochtans is ze steeds haantje de voorste wat informatie met betrekking tot België betreft. Politiek vindt ze blijkbaar minder interessant. DS geeft het meeste aandacht aan de polemieken in de Belgische regering, maar ook DM brengt dit nieuws. Er zijn geen grote verschillen in de berichtgeving hieromtrent te bespeuren tussen DS en DM.

1.5 Acties tegen de oorlog

DS titelt ‘SP en VU steunen nationale betoging tegen Golfoorlog. Binnen vredesbeweging heerst verdeeldheid’

a. Relevantiestructuur

De titel dekt de lading van het bericht. Er wordt in het artikel ingegaan op wie voor een voortzetting van het embargo is, en wie tegen, welk embargo (geen voedsel), wie voor een Arabische oplossing is,... (zie discours Belgische regering)

DM titelt 'VAKA vraagt spectaculair gebaar van regering' en heeft ook een artikel in een apart kadertje op pagina 4, afkomstig van 'Socialisme zonder grenzen', met als titel 'Deze oorlog is de onze niet!'

b. Relevantiestructuur

De kop 'VAKA vraagt spectaculair gebaar van regering' doet andere verwachtingen over het artikel ontstaan dan ze meegeeft. Het spectaculair gebaar houdt in dat ze verwacht dat de regering uiting geeft aan een actieve, zelfstandige vredespolitiek die beloofd werd in het regeerakkoord. Hier wordt kort over uitgeweid, maar hierna gaat het artikel verder over Ongena, die informatie verstrekt over de betoging (waar, wat, wanneer,...)

c. Het gebruik van concepten

'Deze oorlog is de onze niet' is een soort pamflet, waarin aan alle volkeren van Europa opgeroepen wordt tot 'een daadwerkelijk ijveren voor een vredespolitiek, hier en in het Midden-Oosten, waarbij het zelfbeschikkingsrecht der volkeren, de democratische vrijheden en de sociale rechtvaardigheid gerespecteerd wordt.'

'Achter de moraal schuilt de schijnheiligheid, en achter het recht de onrechtvaardigheid. Wij stonden gisteren niet op de bres voor het zelfbeschikkingsrecht der volkeren opdat vandaag de Verenigde Staten als gendarm in het Midden Oosten zouden kunnen optreden en daar de wet van de sterkste spelen zoals ze dat al deden in Grenada en Panama. Hun politiek van de kanonneerboot dient enkel om hun wereldheerschappij veilig te stellen en om Europa mee te slepen in de verdediging van achterlijke monarchieën.' (...) 'Wij verwerpen de logica van de oorlog, de oorlogshysterie, de onverantwoordelijke oorlogsstokers, zoals we ook opriepen voor de vrijlating van de buitenlanders die tegen hun wil in Irak werden vastgehouden. Wij vragen de terugtrekking van alle vreemde troepen uit de Golf.'

Dit wordt gevolgd door een lijst namen, van wie deze 'internationale oproep' uitgaat, een uitnodiging tot tekenen van een petitie en een oproep vanwege Socialisme zonder grenzen tot een betoging.

1.6 Verenigde Staten

HLN heeft twee zeer korte artikeltjes, 'VS: 1 miljoen reservisten opgeroepen?' en 'Meer Amerikanen tegen strijd'

In het eerste artikel wordt vermeld dat de nationale noodtoestand er uitgeroepen is, in het tweede worden gegevens uit een enquête van Associated Press bekend gemaakt, waaruit blijkt dat 90% wel één of meerdere redenen ziet voor een oorlog, maar slechts 44% vindt dat de aanval na het ultimatum moet beginnen.

DS titelt in verband met de Verenigde Staten 'Brief Bush bedreigde Irak met totale vernietiging.' (brief; zie bijlage)

'De Amerikaanse president waarschuwde de Iraakse leider voor een volledige vernietiging van Irak in het geval het Golfconflict uitmondt in een oorlog, zo berichtte het Amerikaanse tv-station NBC.'

'Volgens regeringsambtenaren in Washington is de brief de onverbloemde weergave van de onwrikbare houding van Washington over de Iraakse bezetting van Koeweit.'

DM heeft drie verschillende artikels in verband met de Verenigde Staten. 'Bush vraagt Congres groen licht voor oorlog', 'Anti-Amerikanisme gist in islamwereld' en 'FBI ondervraagt Arabische Amerikanen.'

a. Relevantiestructuur

De kop is steeds een goede weergave van het artikel. Het gaat in het eerste artikel over de bevoegdheden van de Amerikaanse organen om oorlog te verklaren. Zo duiden de 'War Powers Act' (wet over oorlogsbevoegdheden) en de Amerikaanse Grondwet de president aan als opperbevelhebber maar laten ze aan het Congres het privilege om de oorlog te verklaren.'

b. Verwoordingsstrategieën

'Bush was er woensdagavond als de kippen bij om de mislukking van Genève uit te spelen in het Congres- debat: gezien de Iraakse onverzettelikheden was het belangrijker dan ooit tevoren om 'een sterk signaal' uit te sturen, zo hield hij een aantal invloedrijke Senatoren en Afgevaardigden voor.'

De geloofwaardigheid van president Bush wordt hier duidelijk in vraag gesteld. Hij 'houdt de mensen iets voor', 'was er als de kippen bij om de mislukking uit te spelen' naar zijn wil.

De FBI stelt daartegenover dat de 'gesprekken' (lees: verhoren) mede tot doel hebben de Arabisch-Amerikaanse gemeenschap te beschermen tegen eventuele bedreigingen.'

Hier wordt expliciet negatief woordgebruik gehanteerd, met betrekking tot de door de VS gevoerde binnenlandse politiek. Dit woordgebruik over de VS dient wel gerelateerd te worden aan het onderwerp van het artikel, namelijk de ongehoorde manier van het ondervragen van Arabieren. Door negatief woordgebruik ten opzichte van Amerika, in dit kader, wordt kant gekozen voor de Arabieren.

c. Toon

De toon die overheerst in het artikel 'FBI ondervraagt Arabische Amerikanen' is negatief ten opzichte van het door de VS gevoerde beleid.

‘De Arabisch-Amerikaanse gemeenschap heeft al scherp geprotesteerd tegen dit ‘racistisch’ initiatief.’

‘De democraat D.E. Edwards, die in het Huis van Afgevaardigden voorzitter is van de subcommissie inzake burgerrechten, waarschuwde woensdag voor een stigmatisering van de Arabisch-Amerikaanse gemeenschap...’

‘... Het viseren van een etnische groep, zeker als die politiek zo heterogeen is als de Arabisch-Amerikaanse gemeenschap is duidelijk racistisch, schreef de ‘nationale vereniging van Arabische Amerikanen bij monde van voorzitter Khalil Jahsan aan president Bush’.

d. Het aanwezige

Als enige krant wijdt DM een duidingartikel aan de islamitische situatie. Er wordt een interessante beschouwing gemaakt over islam, nationalisme en het pan-Arabisch nationalisme. Drie begrippen die niet aan elkaar gelijk te stellen zijn en die het begrip over de situatie in de Golf aanzienlijk verbeteren.

Een ander iets dat in het artikel vermeld wordt en nergens anders terug te vinden is; ‘... Weliswaar heeft de Iraakse leider deze week een internationaal congres van zowat 350 islamitische vertegenwoordigers georganiseerd met de bedoeling ruggesteun te verwerven voor zijn islamitische kruistocht tegen de aanwezigheid van de ‘ongelovige’ westerse troepen in de Golf. Eveneens deze week veroordeelde de gezaghebbende ICO (‘Islamic Conference Organisation’ waarbij 46 landen zijn aangesloten) tijdens een tegencongres in Mekka echter de Iraakse invasie in Koeweit. Saddam werd het recht ontzegd zich te beroepen op de islam. De ICO-schriftgeleerden rechtvaardigden het beroep dat Saoedi-Arabië heeft gedaan op niet-islamitische strijdkrachten met een verwijzing naar de bondgenootschappen die de profeet Mohammed destijds afsloot met christenen en joden.’

e. Het gebruik van concepten

‘De zeer invloedrijke Saoedische theoloog sjeik Abdel Aziz Ben Baz riep woensdag tijdens het ICO-congres in Mekka de Iraakse militairen op tot muiterij: “Het is niet de plicht van het Iraakse leger om de orders van een onrechtvaardige leider uit te voeren, maar om zich te verzetten en in opstand te komen tegen zijn leiding...’

‘Zelfs president Bush moest na het afspringen van de Geneefse gesprekken toegeven dat Tarek Aziz op zeer overtuigende wijze had betoogd dat de internationale rechtsorde niet selectief kan gediend worden: als de VS zich anno ’90-’91 bedienen van VN-resoluties ten bate van Koeweit, waarom hebben ze dan niets gedaan om de uitvoering van de VN-resoluties af te dwingen die dateren uit ’67 en die de Palestijnse rechten in de door Israël bezette gebieden behartigen? ...’

‘Als zelfs Bush onder de indruk komt van dat argument (...) dan is het begrijpelijk dat de overgrote meerderheid van de Arabische volksmensen (...) in die fameuze koppeling de vanzelfsprekende oplossing zien voor de Golfcrisis.’

Het valt op dat alle mogelijke bronnen in verband met de problematiek aan het woord komen. Zowel ‘anti- Saddam Hoessein’ moslims, als Bush en Aziz passeren de revue, waarbij hun standpunten aan bod komen. Het concept of discours dat DM hier zelf hanteert als doelstelling is de koppeling aan de Palestijnse kwestie (zie implicaties).

f. Implicaties

Als zelfs Bush onder de indruk komt van dat argument (in verband met de naleving van VN-resoluties in verband met Palestina)-dat hij trouwens verwerpt omdat een koppeling met de Palestijnen een ‘beloning’ zou inhouden voor Saddam Hoessein – dan is het begrijpelijk dat de overgrote meerderheid van de Arabische volksmensen (...) in die fameuze koppeling de vanzelfsprekende oplossing zien voor de Golfcrisis.’

‘Als zelfs Bush onder de indruk komt’, wijst erop dat dit argument voor de journalist al verschrikkelijk betekenisvol is. Tevens kan het ietwat cynisch opgevat worden.

Impliciet wordt ook de houding van Bush verworpen door het gehanteerde woordgebruik (‘... dat hij trouwens verwerpt ...’)

1.7 Journalistiek

HLN titelt ‘Wereldprimeur of de dood. Oorlogscorrespondenten leren ook uitrusting tegen chemische oorlogsvoering dragen.’

a. Toon

‘De journalistieke eenheden zullen wel regelmatig herschikt worden om andere correspondenten de kans te geven de reportage van hun leven te maken’.

b. Relevantiestructuur

De titel dekt het artikel volledig. Het gaat immers enerzijds over het geluk dat de desbetreffende correspondenten hebben zoiets mee te kunnen maken, anderzijds over de oefeningen met de speciale uitrustingen.

c. Het afwezige

Over censuur wordt niets bericht, noch over het pool systeem.

DS kopt ‘Protest tegen mediaregels Golf-oorlog’.

d. Toon

De toon is hier veeleer negatief getint ten opzichte van de vooropgestelde censuur. Het is de president van 4 Amerikaanse netwerken (CBS, ABC, NBC en CNN) die protesteerde tegen de door de Amerikaanse, Britse en Franse regering uitgevaardigde besluiten die alle freelance berichtgeving verboden alsook het pool systeem instelden.

‘... de onafhankelijkheid zal verstoord worden, de maatregelen gaan verder dan wat noodzakelijk is om de veiligheid van de troepen en van de missie te garanderen.’

1.8 Belgische schepen

HLN titelt ‘Mirages steeds niet ter plekke’.

a. Toon

‘Ons blad heeft beslist een inspanning te doen om de Belgische militairen in Turkije dagelijks van nieuws uit hun vaderland te voorzien’.

Patriottische toon, een inzet voor de Belgische militairen aan het front.

DS daarentegen kopt ‘Belgische fregatten net op tijd ver weg’.

Daar waar het over Belgische schepen gaat, bericht HLN over de mirages die nog niet op hun eindbestemming aangekomen zijn. DS daarentegen bericht over de Belgische fregatten, die net voor het mogelijke uitbarsten van het oorlogsgeweld hun posten buiten de gevarenzone hebben ingenomen. DS plaatst zich daarmee meer op de vredelievende as, terwijl HLN de situatie als vanzelfsprekend beschouwt.

Het is opvallend hoe DM sommige zaken helemaal niet in de krant laat verschijnen.

1.9 Niet te vergelijken

HLN vermeld nog twee zeer korte artikeltjes, een ‘Deserties’ en een ‘Vier Jordaanse airbussen naar vliegveld Beek’. Verder twee infografieken over de strijdmachten. Een voorlaatste artikel luidt ‘De prijs van de oorlog zal hoog zijn, te hoog’, en een laatste artikel, ‘Oorlog test nieuwe “atoombom der armen”’. VS en Irak hebben ontplofbare nevel met vernietigende uitwerking.

Wat hieruit afgeleid kan worden is ten eerste de informatie met betrekking tot de airbussen, dus informatie in verband met België.

Een tweede iets is het artikel ‘De prijs van de oorlog zal hoog zijn, te hoog’. Hieruit blijkt een uitgesproken defaitisme, waarvan de laatste zin duidelijk getuige is; ‘Economische ontworping op wereldschaal is onvermijdelijk’. Verder gaat het artikel over de MVPA

(Medische Vereniging ter Preventie van een Atoomoorlog), die gegevens aanhaalt uit het American Center for Defense Information en het Britse Medical Campaign Organisation of Nuclear Weapons. Ze geven cijfers uit, namelijk de minimum raming gebaseerd op het gunstigste scenario (een conventionele oorlog). Deze luidt; 314.000 miljoen slachtoffers onder wie 63.000 doden, en meer dan 1 miljoen burgerslachtoffers, onder wie zeker 100.000 doden.

Het laatste artikel, 'Oorlog test nieuwe "atoombom der armen". VS en Irak hebben ontplofbare nevel met vernietigende uitwerking', is dan weer minder defaitistisch, er is sprake van 'in het geval van een oorlog'. Er wordt geschreven dat dit wapen het beste is voor Irak om zoveel mogelijk schade toe te brengen aan de olievelden, -bronnen, -raffinaderijen, dat het ook voor de Amerikanen en Britten positieve gevolgen heeft,... Er wordt ook geschreven dat volgens de Washington Post en de Newsweek Amerika geen nucleaire en chemische wapens zal gebruiken (daar de Arabische en Europese leden van de anti-Irak coalitie dit als voorwaarde hebben gesteld).

DS heeft als artikels die niet vergeleken kunnen worden daar de andere kranten niet over deze materie berichten, 'Israël bereidt zich voor op een aanval uit Irak', 'Duitsland "met uiterste tegenzin" in strijdperk', 'Artsen waarschuwen voor gevolgen oorlog', en 'Iran is bereid om slachtoffers te helpen'.

'Israël bereidt zich voor op een aanval uit Irak', een artikel van correspondent Salomon Bouman, bericht over de houding van Israël.

a. Toon

'De Israëliërs zijn bovendien zeer ingenomen over de vastberaden manier waarop de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, James Baker gisteren in Genève de door Irak geëiste koppeling tussen de Golfcrisis en de Palestijnse kwestie van de hand wees. Ook de uitspraken van Groot-Brittannië dat velen in de wereld een Iraakse aanval op Israël als "openlijke agressie" zullen beschouwen, wordt vandaag in Jeruzalem toegejuicht als Amerikaans begrip voor het Israëliërs recht op zelfverdediging en mogelijk voor een preventieve actie tegen Irak. "Genève is geen München geworden" schrijft Yedioth Achronoth en een hoofdartikel.'

Dit stuk wordt zonder meer opgenomen in DS. Het toont aan hoe blij de Israëliërs zijn met de door Washington ingenomen stellingen. Er ademt een uitgesproken positieve toon ten opzichte van de in deze berichtgeving verstrekte informatie uit het artikel. Informatie die openlijk kant kiest voor de VS en Israël, tegen Irak en Palestina.

Het artikel over Duitsland, 'Duitsland "met uiterste tegenzin" in strijdperk', baadt in een anti oorlog sfeer. Het artikel handelt over het feit dat Duitsland geen troepen wou sturen daar de Duitse Grondwet inzet van het leger buiten NAVO gebied belet. Dit gaat echter niet op voor Turkije, waar dus troepen naar toe gezonden moesten worden.

Ook het artikel 'Artsen waarschuwen voor gevolgen oorlog', is anti-oorlogsgezind.

DM heeft nog een laatste artikel, 'Hoe een oliehandelaar kan overleven. Oorlog of niet, olieprijs blijft nog even heftig tekeer gaan'. Hier is een Rotterdamse oliehandelaar aan het woord die niet in een oorlog gelooft. 'Een vreedzame oplossing is nu eenmaal onze manier om problemen uit de weg te gaan. Amerika zit in een te moeilijke positie en Saddam Hoessein heeft het spel te goed gespeeld'.

Dit is weliswaar een persoonlijke opmerking, geuit door de oliehandelaar, maar ook uit het artikel ademt een vredelievende sfeer.

Conclusie

Vanaf 11 januari is er in alle drie de kranten minder optimisme ten overstaan van de door de VS gevoerde politiek te bespeuren dan voordien. Dit valt vooral op in DS en HLN.

HLN brengt in haar redactionele artikels geen expliciet angstbeeld voor de oorlog en de mogelijke gevolgen ervan, zoals terreuraanslagen en dergelijke. Maar als deze krant vergeleken wordt met de twee andere is het wel opvallend dat ze toch meer aandacht schenkt aan artikels die op een zekere dreiging duiden, artikels die de lezer een doembeeld voor ogen houden.

HLN schenkt steeds veel redactionele ruimte aan informatie met betrekking tot België. Zo gaat ze bijvoorbeeld, in tegenstelling tot de andere kranten berichten over de Belgische mirages en over de Belgische soldaten in Turkije. HLN voorziet deze overigens van hun krant.

Ze wijdt echter geen artikels aan de Belgische politieke besluitvorming in verband met de gebeurtenissen in de Golf.

Opvallend is dat HLN ook geen artikel wijdt aan de weerslag van de oorlogsdreiging op het toerisme, iets dat voor België nochtans economisch en sociaal relevant is, en waar de andere kranten elk een artikel aan wijdden.

Wat betreft het gehanteerde discours, valt in HLN enige vorm van defaitisme in verband met de eventueel nakende oorlog waar te nemen. De oorlog lijkt onvermijdelijk. Niettemin komt soms toch ook iets anders aan het licht, zoals 'in het geval van een oorlog ...'. De algemene toon is er wel één van onvermijdelijkheid van de oorlog, het lijkt alsof de oorlog een natuurlijk gegeven is, maar toch kan dit niet zonder enige nuancering gesteld worden.

HLN schenkt geen enkele aandacht aan de betogingen tegen de oorlog.

Globaal kan gesteld worden dat HLN de feiten in de redactionele artikels puur feitelijk weergeeft. Ze zal in de artikels niet opiniërend te werk gaan. De visie en lijn van de krant dient dus afgeleid te worden uit de selectie die ze maakt uit het nieuwsaanbod, en de manier waarop ze hiermee omspringt. Daar ze louter de feiten geeft, en de artikels meestal niet zo lang zijn, is er ook weinig plaats voor duiding. Algemeen kan gesteld worden dat HLN de feiten die ze relevant acht weergeeft, zonder er opiniërend bij te werk te gaan.

Bij de vergelijking springen tevens opvallende zaken in het oog, die bij lezing van één krant niet aan de orde zouden zijn. Zo bijvoorbeeld het artikel in verband met de journalistieke situatie in de Golf. Daar waar de hele wereld verontwaardigd was over het gehanteerde persregime van censuur en pools, vermeldt HLN niets van dit alles, maar wijdt een heel artikel aan het feit dat die journalisten de kans krijgen de reportage van hun leven te maken, en stelt het hele oorlogsgebeuren voor als een avontuur voor de journalist.

DS uit het duidelijkst de hoop op een diplomatieke, vredelievende oplossing.

Een uitzondering hierop is het artikel van de Israëlische correspondent Salomon Bouman.

Deze gaat niet expliciet, maar wel impliciet opiniërend te werk. Uit het artikel blijkt duidelijk dat de auteur de Israëlische en Amerikaanse gevoelens genegen is, gevoelens die bijgevolg ook op het lezerspubliek overgebracht worden.

Maar ook in de redactionele artikels blijkt soms een verbondenheid met de Verenigde Staten. In verband met de acties tegen de oorlog, bevindt DS zich tussen DM en HLN. DS houdt het bij het vermelden van welke partijen de betogingen steunen en om welke redenen.

DS gaat in zijn redactionele artikels niet opiniërend tewerk. Algemeen gesteld wordt feitelijk de stand van zaken vermeldt, zonder veel duiding.

DM maakt vaak gebruik van gekleurde woorden, en dit in de meeste gevallen negatief ten overstaan van de Verenigde Staten. Dit gebeurt zowel expliciet als impliciet, soms is er zelfs cynisme te bespeuren bij het berichten over de Amerikaanse president en diens houding en visie. Ook op het door de VS gevoerde binnenlandse beleid komt er zowel expliciet als impliciet kritiek.

Wat betreft het gehanteerde discours kan echter niet gesteld worden dat DM een eenzijdige, anti-Amerikaanse visie voorstaat. Ze geeft alle bestaande visies, alle voor en tegens, en kadert dit in leerzame duidingartikels.

DM is de krant die het meest duiding en achtergrondinformatie biedt, wat de lezer de kans geeft tot een globaal beeld van de situatie te komen, en ruimte voor vooroordelen wegneemt. Zo wordt veel achtergrondinformatie vermeld in verband met de historisch gegroeide situaties in het Midden Oosten, de huidige conflictfactoren en actoren, enz...

DM geeft wel een eigen opinie mee in haar berichtgeving. Dit uit zich niet alleen in de soms gekleurde woorden in verband met de Verenigde Staten. Ook wordt de visie van de krant, bijvoorbeeld dat de koppeling aan het Palestijns probleem een oplossing zou kunnen zijn voor de crisis, expliciet meegedeeld. DM geeft een duidelijke visie aan zijn lezerspubliek mee.

Ook neemt DM het op voor de Golflanden en hun erbarmelijke toestand, waarbij ze impliciet het ontbreken van hulp en de Westerse houding aanklaagt.

Een opvallend feit is dat DM, in vergelijking met de andere twee kranten de 'dissident' is, in die zin dat DS en HLN zullen schrijven over een gebeurtenis, waar DM het niet over zal hebben, toch niet expliciet. Hier komt de relevantiestructuur naar boven; DM is inderdaad de krant die eerder lange artikels schrijft en verschillende zaken aan elkaar linkt, waardoor de kop niet het gehele artikel dekt, terwijl DS en HLN er een kort, apart artikeltje aan wijden. Voorbeelden waar DM in tegenstelling tot de twee andere kranten niet over berichtte, zijn de journalistieke omstandigheden, de vraag van Londen voor schepen, ...

DM verstrekt heel wat informatie omtrent acties tegen de oorlog. In de redactionele artikels wordt informatie meegegeven over vertrekuren, data en plaatsen van betogingen. Tevens heeft DM een socialistisch pamflet in de krant opgenomen, dat zich ronduit tegen de politiek van de VS keert, en voor onvoorwaardelijke vrede pleit. Indirect, door bepaalde accenten in de redactionele ruimte op te nemen, uit DM dus een duidelijke anti-oorlog houding, en komt het socialisme naar voor.

Het globale discours is er een van vrede, en veel aandacht voor het Midden Oosten. Ook hier dient echter opgemerkt te worden dat DM zich in een artikel zich weinig hoopvol uitlaat over een diplomatieke, vreedzame oplossing.

2. Kwalitatieve analyse opiniërende artikels

HLN "Stille diplomatie"

'Het past dat Bagdad alle mogelijke middelen uitput om een onderhandelende regeling een allerlaatste kans te geven.'

'Poos, minister van Buitenlandse Zaken van Luxemburg en voorzitter van de EU heeft zijn geloof in een Europese onderhandelingsronde met Irak verloren.' Hij stelt tevens dat een bezoek aan Bagdad geen zin meer heeft. 'Landen als China, SU, Frankrijk, Groot-Brittannië en de VS hebben donderdag herhaald dat een oorlog enkel kan afgewend worden indien SH zich bereid verklaart Koeweit te ontruimen.' 'Wie gelooft nog in vrede?'

Hier valt uit op te maken dat de beste oplossing wel in een onderhandelende regeling wordt gezocht, maar de mogelijkheid voor vrede wordt hier toch voornamelijk afhankelijk gemaakt van SH. De hoofdtoon in dit artikel is zeer defaitistisch in verband met het mogelijke verdere verloop van de Golfcrisis, en er wordt zeer ongenueanceerde informatie verstrekt door de editor, want landen als China en de SU waren ten zeerste gekant tegen de 'geweldresolutie'. Frankrijk ruwweg opnemen in rijtje getuigt ook van weinig zin voor nuancering, daar nota bene de minister van Defensie zich ronduit tegen de oorlogszucht gekeerd heeft. Tevens kan hier selectieve berichtgeving opgemerkt worden. De vele landen en partijen die zich sowieso tegen een oorlog kanten worden hier doodgewegen. Opvallend is dus dat er zeer ongenueanceerde en selectieve informatie verstrekt wordt door de schrijver, dit in het voordeel van partijen die geweld genegen zijn.

Dit maakt dat het opiniestuk in de lijn ligt van de redactionele stukken, namelijk defaitisme en ongenueanceerdheid.

Er worden vandaag ook twee lezersbrieven gepubliceerd, beide 'oorlogstaal' getiteld, en alle twee schrijven ze uiterst negatief over SH en uiterst positief over de VS. '... Misschien heeft hij liever dat Rambo Saddam ons levend opvreet...', een ander verwijst naar hoe de VS ons van de nazi's verlost en haalt een verslag van Amnesty International aan waaruit moet blijken dat Koeweiti's gefolterd worden en 300 baby's gestorven zijn toen ze door Irakezen uit hun couveuse geroofd werden, ook wordt vermeld hoe SH op barbaarse wijze zijn eigen bevolking met mosterdgas vermoorde.

DS "Pokerspel om Koeweit"

'Na de verklaring van beide partijen hun standpunten zei Baker gisteren dat er van onderhandelingen geen sprake kon zijn. Er zullen zeker wel "ideeën" zijn geopperd. De vraag is of die nog een kans kunnen krijgen vooraleer de militaire apparatuur in werking komt voor een oorlog met catastrofale gevolgen voor de regio en mogelijk voor de wereldeconomie...'

‘Als het erom gaat een ramp te vermijden mocht over en weer wel enige soepelheid worden verwacht.’

‘Bemoedigend is al vast dat zowel Baker als Aziz donderdag bij hun vertrek uit Genève zegden dat vrede nog steeds mogelijk blijft.’

Er gaat ook aandacht naar Frankrijk, Duitsland en Perez de Cuellar die praatten over de ultieme stappen. ‘Deze kunnen een bijdrage leveren door de geopperde ideeën alsnog aanvaardbaar te maken, maar uiteindelijk gaat de discussie tussen Washington en Bagdad en moeten de verlossende woorden, die een oorlog kunnen voorkomen, uit die hoek komen’

Hier wordt de vrede van zowel Bagdad als Washington afhankelijk gemaakt. Het discours is er een dat vrede voorstaat, en stelt dat omtrent zo een zaak toch wel van beide partijen enige soepelheid mocht verwacht worden.

“Dieper dan de olie zit de religie” M. Ruys

‘Agressie mag niet lonend zijn. De methode van SH om zijn geschil met Koeweit op te lossen, is niet verdedigbaar. Hij moet zijn buit lossen. Daarover heerst er ruime consensus. Over de manier waarop het conflict moet worden genormaliseerd, bestaat betwisting.’

‘De Westerse wereld is verdeeld. De Fransen, Duitsers, Belgen en de mediterrane lidstaten van de EG schuwen een militaire uitbarsting. Amerika, Groot-Brittannië, Nederland en Israël hebben gekozen voor de zogenaamde oorlogslogica.’

‘Indien de crisis ontspoord in een walgelijk oorlogsscenario zal de wereld zwaar beschadigd worden. Materieel en moreel. Het zal het herstel en een nieuwe samenwerking niet vergemakkelijken. Het trauma zal niet alleen van politieke, maar ook van culturele en geestelijke aard zijn. Het conflict draait weliswaar om machtspolitiek, olieprijs en wapenhandel, het uittesten van nieuwe wapens, de positie van Israël als vooruitgeschoven Amerikaans bolwerk. Maar er is een ander grondgegeven. Het houdt verband met het gemoed van de mensen, hun cultuur hun religie, hun heiligste gevoelens.’

De afkeer voor een oorlog wordt duidelijk geuit en er gaat ook aandacht naar andere dan de militaire component, namelijk naar het menselijk wezen, geest en leed.

Lezers

Onder de titel ‘Golf’ wordt cynisch geschreven over de VS en wordt SH veroordeeld. Het stukje laat zich uit tegen de VN die een ‘oorlogsmachine’ geworden is, en stelt dat Bush beter de Koerden zou bewapenen.

De lezersbrief in DS bevat afkeurende elementen zowel tegenover de VS als Irak.

DM “De oorlog en de coalitie”

De vraag die in dit opiniestuk gesteld wordt is of België de VS moet volgen mocht de Amerikaanse president na 15/1 tot een aanvalsoorlog tegen Irak beslissen.

Eyskens stelt, zoals de liberale oppositie, dat België gebonden is aan resolutie 678 en dat zelfs al is ze het er niet mee eens, ze toch solidair moet blijven. Dit wordt door de Vlaamse socialisten betwist. Voor hen betekent die VN resolutie niet dat vanaf 15/1 gevechten mogen beginnen, en ze kanten zich hoe dan ook tegen een oorlog.

‘Men kan zich voorstellen dat minister Eyskens zich tot het uiterste zal weren om dit principieel verzet uit de regeringsverklaring te houden. Omdat het de Amerikanen al te zeer zou verstoren, maar ook de rel binnen de Europese christen democraten zou vertroebelen. De kans is dus groot dat de regering zaterdag het debat ten gronde zal willen ontwijken en op de meest simpele en duidelijke vragen een uiterst warrig en onbegrijpelijk antwoord zal geven.’

Ze voorspelt dat in het debat de komende zaterdag onduidelijke antwoorden van de zijde van de Belgische politici te horen zullen zijn, daar er geen eensgezind standpunt in de regering is over de te volgen koers.

DM wijdt haar editoriaal vandaag niet aan de komende oorlog, maar aan de Belgische politiek, waarin nogal wat onenigheid bestaat over de te volgen koers, eens een oorlog effectief uitbreekt. Tevens doet ze een voorspelling omtrent het nakende debat.

“Wie is bang van het vredesdividend?” P. Goossens

Dit artikel handelt over het feit dat een oorlog haar grond steeds in de economie heeft. Er wordt gesteld dat het momenteel slecht gaat met de economie in de VS (die afhankelijk is van wapens, een industrie die sinds het beëindigen van de Koude Oorlog minder belangrijk is geworden). Hier tegenover wordt bijvoorbeeld Duitsland geplaatst. Duitsland heeft heel veel te doen, net door het beëindigen van de koude oorlog, en staat dan ook weigerachtig tegenover het voeren van een oorlog. Over SH wordt geschreven dat hij de grootmeester van het strategisch denken, Clausewitz, nooit gelezen heeft, anders zou hij beseffen dat terugtrekken één van de moeilijkste operaties is.

Er wordt hier geen kant gekozen, er worden slechts omtrent beide partijen constatering gemaakt, die bedoeld om zijn de motieven van beide te onderzoeken.

Lezers

“Veroordeling gifgasaanval geen element hetze tegen Irak”

Dit stuk is geschreven in reactie op iemand anders. Er wordt gesteld dat het Westen dit niet als argument tegen SH mag gebruiken, omdat ze, toen deze feiten gebeurden, Irak steunden.

De lezersbrief uit zich kritisch over de beschuldiging aan het adres van Irak omtrent de gifgasaanvallen.

3. Op de voorpagina gepubliceerde foto's

HLN heeft vandaag op haar voorpagina geen foto omtrent de golf.

Wel publiceert ze bovenaan de bladzijde een soort prent van 14 op 8 cm in kleur. Hier is een wereldbol op te zien die zo gedraaid is dat voor de lezer Irak centraal ligt.

In de omringende zeeën liggen oorlogsbodemers, in de lucht zie je bommenwerpers en over de omtrek van de wereldbol rijden tanks. Op de voorgrond rechts is een buste van Saddam getekend.

DS publiceert een zwart wit foto van 14 op 20 cm, waarop Perez de Cuellar staat afgebeeld, staande voor een aantal micro's. De ondertitel luidt 'VN-secretaris-generaal Javier Perez de Cuellar tijdens een persconferentie in New York'

Ook DM publiceert vandaag een zwart wit foto van 19 op 10,5 cm.

Op de foto is een soort jeep waar langs beide zijden machinegeweren uitsteken te zien. De jeep rijdt en produceert een stofwolk. Links van hen, waarschijnlijk de grens, is alles afgezet met verschillende rijen prikkeldraad. De ondertitel luidt 'Gewapend met Belgische machinegeweren patrouilleren Israëlische soldaten langs de Israëlich-Jordaanse grens. Sinds de mislukking van Genève is het Israëlich leger in verhoogde staat van paraatheid.'

E. 18 januari 1991⁷⁷

1. Kwalitatieve analyse redactionele artikels

1.1 Voorpagina

HLN titelt; 'Flitsend offensief teistert slagkracht van Saddam. Washington wil geen "vredespauze" en roept Iraakse president op wapens neer te leggen', 'Claes opent jacht op hamsteraars', en 'Maandag sterke daling benzine en gasolieprijs. Tussen zowat 1 en 2 frank per liter'.

a. Verwoordingsstrategie, woordgebruik

Waar voorheen geschreven werd over de 'door de VS geleide multinationale troepenmacht' wordt nu gesproken over 'de internationale strijdmacht' zonder meer.

b. Het gebruik van concepten, discours

De eerste zin van het eerste artikel vangt aan met 'De eerste slag is een daalder waard. Ook in de Golfoorlog is dit nog maar eens gebleken. De slagkracht van SH is aanzienlijk aangetast.'

Er valt een positieve toon waar te nemen, ten aanzien van het oorlogsgebeuren op de eerste dag. Ook het woordgebruik in de titel, 'flitsend offensief', wijst in die richting.

c. Hoe worden de feiten gepresenteerd?

Het oorlogsgebeuren wordt helemaal niet in vraag gesteld. De oorlog wordt zelfs bijna voorgesteld als een show; 'Het Amerikaanse CNN dat de wereld rechtstreeks de luchtaanvallen op Bagdad liet meebeleven,...', of 'Bombardement Bagdad ... alsof je erbij was.'

d. Het aanwezige

De twee andere voorpagina artikels behandelen het hamsterfenomeen dat minister Claes tracht in te perken, en informatie in verband met benzine en gasolieprijzen. Twee maal aandacht voor de gevolgen voor België van het uitbreken van de oorlog in de Golf.

⁷⁷ Het Laatste Nieuws, Centrale bibliotheek, Gent, J 350, 1991,1
De Standaard, Centrale Bibliotheek, Gent, J 156, 1991,1
De Morgen, AMSAB, Gent, MFR 178

DS titelt 'Amerika tevreden over eerste oorlogsdag', 'Ambassadeur in Londen dreigend: 'Irak zal vechten tot laatste kind'', 'Beurzen veren op, olie duikt', 'Franse admiraal coördineert operaties van WEU in Golf: Belgische inzet "soepel"', 'Regering bevestigt militaire en diplomatieke standpunten', 'EG achter Fransen voor Conferentie Nabije Oosten'

a. Relevantiestructuur

'Amerika tevreden over eerste oorlogsdag', is de bladtitel. Ze staat bovenaan de pagina, over de gehele breedte van het blad. Dit is als het ware de overkoepelende paginatitel. Deze titel wijst er duidelijk op dat de oorlog vanuit het standpunt van de VS waargenomen wordt. Immers omtrent het hele internationale oorlogsgebeuren titelt DS als bladtitel dat 'Amerika tevreden is over de eerste oorlogsdag'.

b. Techniek; dramatisering, suggestiviteit, ontbreken van duiding

De kop 'Ambassadeur in Londen dreigend: 'Irak zal vechten tot laatste kind'' zorgt voor uiterst negatieve beeldvorming over Irak. Vooral het feit dat deze kop op de voorpagina werd geplaatst is betekenisvol.

Het feit dat een zogenaamd betekenisvolle bron deze woorden uitspreekt, zorgt voor geloofwaardigheid. Anderzijds is deze bron juist heel onduidelijk; 'Ambassadeur in Londen'; ambassadeur van welk land? Wie? Deze kop zorgt voor uiterst negatieve beeldvorming rond Irak.

c. Het gebruik van concepten, discours

De eerste zinnen luiden; 'Ik geloof dat we kunnen zeggen dat we ingenomen zijn met de manier waarop de zaken tot nu toe lopen (...). En we zijn vastbesloten te voltooien wat we begonnen zijn', zo zei de Amerikaanse president George Bush gisteravond, kort voor zijn ontmoeting met de leiders van het Congres. Maar hij waarschuwde tegen euforie. Bush bedankte de Amerikaanse en andere militairen die donderdag, in de eerste 14 uur na het begin van de "blitz" tegen Irak, 1000 bombardementsvluchten uitvoerden en 100 Tomahawk kruisraketten afvuurden. Officieel gingen daarbij maar drie geallieerde toestellen verloren. Irak sloeg gisteren maar zwak van zich af, maar het gaf zich niet gewonnen. "Desnoods vechten we door tot het laatste kind", zei de Irakese ambassadeur in Londen.'

De eerste die in verband met het hele gebeuren aan het woord komt in DS is Bush, met zijn interpretaties van de feiten. Na het toch wel euforisch stukje over en van de kant van de Amerikanen, wordt kort informatie meegegeven omtrent Irak; zij zullen vechten tot het laatste kind.

DS geeft duidelijk de Amerikaanse kijk op het gebeuren aan zijn lezers mee.

Ondanks de duidelijke negatieve connotaties ten aanzien van Irak, wordt in het artikel toch de nadruk gelegd op het feit dat het nog te vroeg is voor euforie, ondanks het goed verloop.

Dit gegeven wordt twee maal in de mond gelegd van Amerikanen ('volgens de Amerikaanse...'). Ook het onverwachte karakter komt naar voor; 'ondanks alles nog onverwacht'.

a. Relevantiestructuur

De relevantiestructuur is niet gewaarborgd. De kop 'Ambassadeur in Londen dreigend: "Irak zal vechten tot laatste kind"', is eerder een sensatiegerichte kop, met de bedoeling de Irakezen negatief af te schilderen. De kop is in feite een overname van één zin uit het artikel, een artikel dat veel verschillende facetten behandelt.

b. Hoe worden de feiten gepresenteerd?

'Officieel gingen daarbij *maar* drie geallieerde toestellen verloren.' Hier wordt duidelijk aangetoond dat dit de officiële versie is, maar dat hierbij vragen kunnen of dienen gesteld te worden.

c. Implicatie

In dit laatste artikel wordt vermeld dat 'het ook in de bedoeling ligt het Irakese volk bij te springen zodra het huidige regime een militaire *en politieke* nederlaag heeft geleden'. Het is de eerste keer dat er sprake is van meer dan enkel Koeweit bevrijden van de Iraki's.

d. Het aanwezige

Verder wordt op de voorpagina nog melding gemaakt van de economische toestand, de Belgisch politieke toestand, over het feit dat een Fransman de WEU operaties in de Golf coördineert en als laatste over de EG die zoals Frankrijk voorstander van een Conferentie voor het Midden Oosten is.

DM titelt op haar voorpagina, 'VS delen verpletterende klap uit. Grootste bombardement aller tijden', 'Votreffers in Bagdad', "'Stookolieverkoop steeg 70%". 166 Controleurs onderzoeken hamsterwoede' en 'Onrust in gevangenis en 13 bommeldingen'

a. Het gebruik van concepten, discours

DM laat de eerste zin van haar eerste artikel aanvangen met ' "De moeder van alle oorlogen is begonnen". SH toerde gisteren niet eens zwaar aangeslagen door zijn gebombardeerde hoofdstad Bagdad, met de belofte dat "de eindoverwinning ons deel zal zijn, als God het wil". Het Witte Huis heeft de Irakezen opgeroepen de wapens neer te leggen. Maar een pauze in de bombardementen, die inmiddels zijn uitgegroeid tot de hevigste in de geschiedenis, sluit Bush uit. "We gaan hiermee door tot het einde".'

Hier wordt dus in eerste instantie de reactie van de Iraakse president weergegeven.

Waar in DS de Irakezen als boosdoeners worden afgeschilderd, is deze rol hier eerder weggelegd voor Bush. Immers waar DS wijst op het feit dat een Irakees ambassadeur zegt door te vechten tot het laatste kind, stelt DM dat Bush, in deze hevigste bombardementen aller tijden een pauze uitsluit en dat hij met de bombardementen door wil gaan tot het einde. De kop; 'VS delen verpletterende klap uit. Grootste bombardement aller tijden' houdt, in tegenstelling tot de twee andere kranten die euforisch berichten over het goede verloop, een heel andere connotatie van het gebeuren in.

b. Het aanwezige

'... en ze hadden bommen gedropt met een gezamenlijke sterkte die Hiroshima anderhalve keer overtreft.' DM bericht dus al op haar voorpagina over de grootte van de bombardementen.

Verder bericht DM op haar voorpagina nog over de voltreffers op Bagdad, een artikel uit The Independent, alsook over de stookolie en het hamsterfenomeen, twee maal informatie over Belgische zaken. Het laatste redactionele artikel 'Onrust in gevangenis en 13 bommeldingen' zou qua titel een sensationeel artikel doen vermoeden. Er wordt echter verhaald hoe de Noord Afrikaanse gevangenen 'voortdurend geprovoceerd en vernederd worden door sommige gevangenisbewakers. Het heet dat de geallieerden hen en hun soortgenoten eens goed gaan aanpakken in de Golf.' De wantoestanden in gevangnissen, die het gevolg zijn van het uitbreken van de Golfoorlog worden hier dus aan de kaak gesteld.

1.2 Het hamsterfenomeen

HLN titelt hierover; 'Claes opent jacht op hamsteraars', 'Claes leert zuinig rijden' en 'De minister controleert'

DS titelt zeer klein 'Claes plant maatregelen tegen hamsteren'

DM titelt 'De eerste hamsterwoede lijkt bekoeld'

Het woordgebruik in de titel van HLN, die daarenboven op de voorpagina geplaatst werd, is niet zo positief ten opzichte van de minister; hij *opent de jacht op hamsteraars*. HLN wijdt tevens drie artikels aan deze problematiek, waar DS en DM er elk één aan wijden. Alle artikels geven dezelfde informatie. De feiten dat zaken zoals suiker, zout, ... uit de rekken van de supermarkten zijn verdwenen en dat er in sommige warenhuizen 'gerantsoeneerd' wordt. Echter in DM valt nog het volgende te lezen; 'Een garagehouder uit Wilrijk waarschuwt voor ronduit gevaarlijk hamsteren. "Ik kraag een klant over de vloer die mijn lege olievaten wilde hebben om er benzine in op te slaan. Die wilde hij in zijn garage zetten. Wil u de mensen waarschuwen dat zoiets erg gevaarlijk is? Als benzinedampen een gesloten ruimte vullen kan de boel gemakkelijk ontploffen".' Deze tip wordt in de andere

kranten niet meegedeeld. Tevens is ze de enige krant die in de kop stelt dat de hamsterwoede al bekoeld is. Dit is op dit moment ook zo. De eerste rush is over. Het is echter ook zo dat Claes op dit moment maatregelen plant tegen hamsteren. De feiten die de drie kranten meedelen zijn aldus correct, maar DM geeft wel een meer relativiserende kijk op het gebeuren.

1.3 Bombardementen

HLN titelt; 'Flitsend offensief teistert slagkracht van Saddam. Washington wil geen "vredespauze" en roept Iraakse president op wapens neer te leggen', 'Non-stop bombardement. "We gaan door zolang als nodig"', zegt Washington, dat Irak snel wil zien capituleren', 'Oorlog. Bagdad, boem, boem', 'Iraakse hoofdstad als een kerstboom verlicht. Piloten begrijpen niet waarom er geen weerstand kwam van Iraakse luchtmacht', 'Geallieerde luchtvloot verpletterend', 'Duizend raids in 14 uur'.

Wat betreft het eerste artikel; zie onder 'voorpagina'

a. Relevantiestructuur

Deze is niet gewaarborgd. Zo gaat het artikel ' "Oorlog. Bagdad, boem boem" ' onder andere over de toestand in Turkije, waar onlangs beslist werd Amerikaanse toestellen toe te laten, onder de voorwaarde dat ze slechts aanvallen als ze zelf aangevallen worden. Nochtans is de kop in het op één na grootste lettertype afgedrukt. 'Geallieerde luchtvloot verpletterend' is de overkoepelende paginatitel.

b. Woordgebruik, toon

De titel die het artikel ' "Oorlog. Bagdad, boem boem" ' meegekregen heeft, toont aan hoe HLN tegenover een oorlog staat. Een oorlog wordt hier op een zeer kinderachtige, onvolwassen manier voorgesteld.

In het artikel 'Iraakse hoofdstad als een kerstboom verlicht. Piloten begrijpen niet waarom er geen weerstand kwam van Iraakse luchtmacht' wordt een relaas gegeven van de eerste bombardementen, en worden op CNN geïnterviewde piloten aan het woord gelaten.

Uitspraken als "Het was bijna zoals een film", "Het was ongelooflijk. Bagdad was verlicht als een kerstboom", "Er ontploften heel wat bommen, het was een ontzagwekkend schouwspel" worden nonchalant opgevolgd door 'De opluchting na de eerste succesrijke missie staat deze mannen (...) op het gezicht af te lezen.'

Ook hier worden bombardementen gepresenteerd als iets ontzagwekkends, iets filmisch, een gebombardeerde stad als een kerstboom,... Duiding noch nuancering wordt hierbij gegeven. De bombardementen en de oorlog zijn een gegeven, iets wat niet in vraag gesteld

kan worden en nu eenmaal zo is. Het was een ‘succesrijke missie’. De bombardementen worden met andere woorden positief gewaardeerd door HLN.

Ook in het artikel ‘Duizend raids in 14 uur’ ligt de klemtoon op ‘overwinning’. ‘Het meesterschap in de lucht was essentieel voor een overwinning’.

a. Het afwezige

‘Iraakse hoofdstad als een kerstboom verlicht. Piloten begrijpen niet waarom er geen weerstand kwam van Iraakse luchtmacht’. Enkel wat de piloten vertelden op CNN wordt aan de lezer van HLN meegedeeld. En zij begrepen niet waarom er zo weinig weerstand was. DS en DM wijden echter een artikel aan het feit waarom er zo weinig tegenvuur van de Iraakezen kwam (storing van de radioverbindingen en andere magnetische golven, zie verder).

DS heeft ‘Bondgenoten steunen Amerika in luchtoffensief tegen Irak’, ‘Luc de Vos: Iraakezen doof, stom en blind gemaakt’, ‘Bondgenoten zetten groot arsenaal in. Test voor heel wat nieuwe wapens’ ‘“Wij doen daar boven ons werk” ’ en ‘Eerste echte vuurdoop voor Amerikaanse “stiekemerds” ’.

a. Toon

Het artikel “Wij doen daarboven ons werk” is te vergelijken met het artikel uit HLN ‘Iraakse hoofdstad als een kerstboom verlicht’. Het kader waarin het nieuws gepresenteerd wordt is echter totaal verschillend. Het artikel begint met ‘Vliegen is een job. Gevechtssituaties behoren tot de werkovereenkomst. Operatie Desert Storm is dus een “berekend risico” ’. Het artikel wil een verklaring brengen voor de zakelijke toon die piloten hanteren, en stellen dat dit logisch is want moest een oorlog voor soldaten een draaikolk van gevoelens worden kunnen ze beter aan de grond blijven. ‘Woorden die het vertrouwen op de helling kunnen zetten zijn vervangen door eenvoudige, positieve beelden.’

Het artikel eindigt met ‘Als de missie met succes volbracht is, zeggen ze zakelijk dat het snel, gemakkelijk en goed ging. Met een fijne glimlach voegen ze eraan toe dat ze trots zijn. Het “vuurwerk” over Bagdad was sterk vakmanschap.’

De toon hier is er ook één van positieve waardering voor de uitgevoerde bombardementen. Dit gebeurt echter op een heel andere manier dan in HLN. Waar HLN de uitspraken klakkeloos en ongenueanceerd overneemt van de piloten, CNN, wil DS een verklaring geven van hoe het komt dat soldaten in oorlogstijd over de gebeurtenissen zo zakelijk en afstandelijk praten. Ook plaatst DS het “vuurwerk” tussen aanhalingstekens. Ze geeft hiermee aan de term wel te willen gebruiken –de piloten hanteerden ze immers veelvuldig-

maar tevens dat ze het niet adequaat acht vernietigende bombardementen zonder meer als vuurwerk te bestempelen. Wat helemaal het tegenovergestelde is van bij HLN.

De rest van de artikels behandelen voornamelijk de soorten gebruikte wapens, hun capaciteiten, de bereikte effecten, de soorten bommen, vliegtuigen, ...

b. Het aanwezige

'Luc de Vos: Irakezen doof, stom en blind gemaakt', waar HLN meedeelt dat de piloten niet snaptten waarom er geen weerstand werd geboden, laat DS een oorlogsdeskundige aan het woord. Deze legt uit dat de verbindingen van het Iraakse hoofdkwartier met tanks, vliegtuigen of andere eenheden kunnen opgepikt worden door VS toestellen zoals RC-135's of AWACS-en. Na analyse van de verbinding stuurt hetzelfde toestel of een ander op dezelfde frequentie een stoorsignaal uit dat de oorspronkelijke verbinding overstemt; de tankcommandant, bevelvoerder van de rakettenbatterij of de piloten tasten zo in het duister in verband met hun opdrachten. Deze informatie wordt ook in DM geboden, waar tevens een schematische tekening vermeld wordt die het hierboven beschrevene visualiseert.

DM schrijft 'VS delen verpletterende klap uit. Grootste bombardement aller tijden', 'Votreffers in Bagdad', 'Stealth en Tomahawk bijten de spits af. Eerste bombardementen met uiterste precisie uitgevoerd', ' "Bagdad was verlicht als een kerstboom" '.

Voor het eerste en tweede artikel, zie onder 'Voorpagina'

a. Het aanwezige

In het artikel 'Stealth en Tomahawk bijten de spits af. Eerste bombardementen met uiterste precisie uitgevoerd', wordt na een stuk waarin uitleg verschaft wordt over de wapens, informatie geboden omtrent de toestand in Irak, die in de andere kranten niet voor komt. De Republikeinse Garde stond aan de Koeweit-SA grens in de achterhoede opgesteld als reserve-eenheden bij de havenstad Basra. 'Daar hadden ze twee taken: de vijand tegenhouden als de eerste verdedigingslinies zouden bezwijken en, niet in de laatste plaats, voorkomen dat de reguliere Iraakse troepen in de voorhoede al te snel op de vlucht zouden staan. *Volgens de Amerikanen werd deze achterhoede inmiddels zo goed als vernietigd. Een klap met zware psychologische gevolgen voor SH. En een signaal aan andere Iraakse leiders dat een samenzwering tegen de Iraakse president nu meer kansen maakt.*'

Hier wordt belangrijke duiding verschaft. De bron is zoals steeds 'Amerikaans', en er wordt aangegeven dat een samenzwering tegen SH nu wel mogelijk wordt.

b. Toon

In het artikel ‘ “Bagdad was verlicht als een kerstboom” ’, komt dezelfde ongenueanceerde toon als gehanteerd in HLN naar voor, echter toch ietwat genuanceerder, daar toch eenmaal die ‘kerstverlichting’ tussen aanhalingstekens staat. ‘Die ‘kerstverlichting’ werd ook bevestigd door piloten van de Wild Weasels, alias de Phantom 4G’s die met hun lasergeleide HARM-raketten radar en SAM-raketafweer moesten uitschakelen. “Ik zag de meest fantastische demonstratie van vuurwerk”, zei een fysiek vermoeide maar toch haast juichende luitenant-kolonel G. Walton, toen hij uit zijn toestel klom...’

Een bewoonde stad die op één dag gebombardeerd wordt met een kracht van anderhalve keer Hiroshima, wordt in HLN en DM blijkbaar graag vergeleken met een vuurwerk, of met kerstverlichting.

c. Woordgebruik, wie aan het woord?

‘Stealth en Tomahawk bijten de spits af. Eerste bombardementen met uiterste precisie uitgevoerd’: ‘De Amerikanen beroemen er zich op dat hun eerste bombardementen met uiterste precisie werden uitgevoerd. Zo zou er weinig colateral damage (schade aan naburige civiele installaties) aangericht zijn. Dat werd bevestigd door de schaarse Westerse verslaggevers in Bagdad; zo werd het defensie ministerie grotendeels vernietigd, maar niet de woningen er rond.’ De Amerikaanse bron wordt niet a priori voor waar aangenomen, DM zoekt bijkomende bevestiging bij de er nog aanwezige Westerse verslaggevers.

1.4 België en de Golf

HLN titelt; ‘Oorlog gouden tijd voor privé-bewakers. Zelfs bedrijven die geen aanslagen vrezen kloppen aan bij de veiligheidsfirma’s’, ‘Reislust is sterk gekoeld’, ‘Antwerpen in superalarm’, ‘Bommeldingen’, ‘Waar zijn de Belgen in de Golf?’, ‘Telefoontje net voor het geweld. Zinnia-matroos Koen Meseure belde nog naar huis drie uur voor oorlog begon’, ‘Leven met een zoon in de Golf. Raymond en Marie-Louise volgen angstvallig de oorlogsberichten uit het Midden Oosten’

Deze berichten zijn in twee categorieën in te delen. Er wordt geschreven in verband met de terreurdreiging (4), en in verband met personen aanwezig in de Golf (3).

a. Toon

In de artikels in verband met de terreurdreiging ligt de nadruk vooral op ‘veiligheid’.

b. Aanwezigheid

HLN wijdt twee lange artikels aan de perikelen verbonden aan een familie, waarvan de zoon matroos is in de Golf. Verder gaat één artikel over waar in de Golf de Belgen zich precies bevinden.

DS titelt; 'Belgische piloten bleven doorslapen tijdens aanval', 'Vaka beschaamd over uitbreken oorlog', 'Maatregelen in Antwerpen, Doel, Zeebrugge', 'Belgische toeristen terug uit Tunesië', 'Betogers hebben het op Amerika gemunt', 'Zaventem: verscherpte controles van koffers', 'Te laat op school: oorlog is begonnen. Onderwijsinstellingen gaan actief in op actualiteit', 'Bestaat er nog een veilige kinderwereld?', 'Speelplaats'

Er wordt in verband met België dus tweemaal bericht omtrent betogingen, drie keer in verband met de terreurdreiging, drie keer in verband met het door de scholen gevoerde 'beleid' en een maal over de Belgische piloten in de Golf.

a. Techiek, leestekens

In het artikel 'Belgische piloten bleven doorslapen tijdens aanval' wordt door middel van leestekens sceptisch ten aanzien van het Witte Huis geschreven. '*Het begin van wat het Witte Huis "de bevrijding van Koeweit" noemde, viel samen met de Regaip Kandili, een dag van algemeen vasten...*'

b. Toon

In het artikel 'Te laat op school: oorlog is begonnen. Onderwijsinstellingen gaan actief in op actualiteit' wordt positief bericht over de omgang van scholen met het conflict. Ook over de houding die de scholen innemen tegenover migranten wordt positief geschreven; 'Op scholen waar veel kinderen of jonge migranten zitten, houdt men de oorlog liefst op een afstand. Zoals een directeur zei "Het is erg moeilijk om alle problemen rustig en sereen te bespreken. Wij leggen de nadruk op de grote noodzaak van verdraagzaamheid en vrede". Impliciet wordt hier zo ook de noodzaak voor verdraagzaamheid en vrede bepleit.

c. Aanwezigheid

Twee keer wordt melding gemaakt van anti oorlog betogingen. Een keer in naam van Vaka, en een keer onder de titel 'Betogers hebben het op Amerika gemunt'.

DM titelt 'Anti-terreur fase 3 ingevoerd', 'Veiligheidsmaatregelen tegen aanslagen. "Vooral energiesector wordt bewaakt"', 'Na de "betoging van de hoop" volgende zondag de "betoging

van de woede”, ‘Rouwbetoging ‘Day-After’ lokt 300 studenten. Gentse studenten betogen tegen oorlog’, ‘VS ambassade versterkte burcht’, ‘Familie hebben in het Iraakse leger; een nachtmerrie’, ‘UZ voor Golfslachtoffers. Ook Gents brandwondencentrum kan worden ingeschakeld’

Er is dus één artikel dat handelt over de terreurdreiging, vier in verband met betogingen, een artikel in verband met ‘familie in het Iraakse leger’, en een artikel in verband met hulp aan slachtoffers.

a. Aanwezigheid

In DM handelen vier artikels over betogingen tegen de oorlog, immers ook het artikel ‘VS ambassade versterkte burcht’ handelt voornamelijk over acties, betogingen en ordemaatregelen.

1.5 Belgische politiek

HLN ‘België wijst 7 van de 9 Iraakse diplomaten uit’, ‘Oorlogskabinet is paraat. Belgische schepen gaan zeker niet opereren voor de kust van Koeweit’, ‘Toch munitie voor Britten?’ , ‘

a. Toon

In het artikel ‘België wijst 7 van de 9 Iraakse diplomaten uit’ wordt de informatie kort meegedeeld die in DS de voorpagina sierde; het feit dat de Londense ambassadeur zei dat Irak zich tot het laatste kind zal verdedigen. De toon die dit uitdraagt is zo veel gematigder dan DS.

b. Aanwezigheid

HLN is vandaag de enige krant die bericht over de problematiek rond de munitie die de Britten aan België gevraagd hebben. ‘Het is niet uitgesloten dat ons land nu toch munitie zal leveren voor de Britse militairen die in het Golfgebied opereren’. Het feit dat ze de enige krant is die hierover bericht zou ofwel kunnen impliceren dat de andere kranten dit niet meer nieuwswaardig achten, wat weinig waarschijnlijk is, ofwel wijst het opnieuw op de ietwat tegen de regering gekante houding van HLN.

DS ‘Regering bevestigt militaire en diplomatieke standpunten’, ‘Zaterdag debatteert Senaat’, ‘Belgische politici op zoek naar hun rol’, ‘Partijvoorzitters hopen op kort conflict’, ‘Terreurdreiging neemt toe als Irak oorlog verliest. Binnenlandse zaken reageert prompt na uitbreken oorlog’

a. Toon

Het artikel 'Belgische politici op zoek naar hun rol' is ietwat defaitistisch in verband met de rol die de Belgische politici in het conflict innemen. 'Wat had de Belgische regering te besluiten? Marsorders voor België, vliegtuigen en schepen bevestigen, maar wat nog?' Verder hanteert het artikel 'Terreurdreiging neemt toe als Irak oorlog verliest. Binnenlandse zaken reageert prompt na uitbreken oorlog', een eerder geruststellend discours. Minister Tobback wordt aan het woord gelaten; 'We zijn bijna op alles voorbereid maar enige directe aanwijzing van een terreurdreiging in België hebben we niet. Een Belg maakt nog steeds een miljoen keer meer kans slachtoffer te worden van een verkeersongeval dan van een terreuraanslag. Toch zijn we vastbesloten al wat nodig is te blijven bewaken'. Deze woorden zijn weliswaar zeer geruststellend, maar er mag niet uit het oog verloren worden dat het artikel wel begon met de woorden van een anti-terreurdeskundige, die stelde dat als Irak de oorlog verliest het erg waarschijnlijk is dat hij zal proberen nog toe te slaan waar hij nog kan.

DM 'België wijst zeven Iraakse diplomaten uit', 'Vlaamse partijen reageren "ontgoocheld maar berustend"', 'Derde mijnenjager 'wacht op orders' in Zeebrugge'

a. Aanwezigheid

Het artikel 'België wijst zeven Iraakse diplomaten uit', is volledig in naam van de Iraakse ambassadeur Ziad Haider geschreven. 'Hij verklaarde gisteren dat de Iraakse bevolking "vastbesloten blijft zich te verdedigen. De aanval van Irak op Israël komt nog. Die beslissing is genomen. Wanneer is natuurlijk een geheim. De reden waarom het nog niet gebeurd is is puur van strategische aard." Hij 'bevestigde' gisteren het eerdere Iraakse bericht dat 14 vliegtuigen van de multinationale coalitie neergeschoten zouden zijn. "De Amerikanen liegen". Hij beschuldigde de Amerikanen ervan "alle Europese en Arabische vredesinspanningen onmogelijk te hebben gemaakt". Haider zinspeelde daarmee onder meer op het Franse zespunten plan dat Parijs dinsdagavond voor de Veiligheidsraad bracht maar door Washington en Londen verworpen werd. "Dat plan zou een gespreksbasis hebben kunnen vormen". Hij onthield zich wel van de mogelijkheid dat er later onderhandeld zou kunnen worden.'

De laatste paragraaf luidt; 'Zeven van de negen Iraakse diplomaten in België hebben tot vrijdag 16 uur tijd om het land te verlaten. Uit 'veiligheidsoverwegingen' aldus de woordvoerder van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Haider en diens raadgever blijven.'

DM biedt hiermee informatie die de andere kranten niet hebben opgenomen.

Tevens maakt DM haar lezers duidelijk dat niet alles wat deze Haider zegt voor waar aangenomen moet worden. Hij 'bevestigde' het bericht van de 14 neergeschoten geallieerde vliegtuigen.

1.6 Migranten

HLN, 'Tijdens oorlog geen kaartspel', 'Fatima Bali: migranten hebben nu echt angst', ' "Wij zijn net zo ongerust als de Belgen" '

a. Techniek, herhaling

Zeer opvallend is dat het artikel op pagina 3, 'Tijdens oorlog geen kaartspel', krak hetzelfde artikel is als het artikel op pagina 12, "Wij zijn net zo ongerust als de Belgen". Dit laatste artikel is iets langer, maar het is identiek dezelfde tekst die overgenomen werd.

In elk geval zorgen de artikels voor een anti racistische houding. Het is echter de vraag waarom HLN tweemaal hetzelfde artikel afdrukt.

DS, 'Gemengde gevoelens bij Irakezen in België', 'Migranten in Brussel zwijgen en kijken tv'

a. Toon

De Irakezen in België willen allemaal dat Saddam Hoessein verdwijnt. Ze vragen zich echter af of een oorlog nodig was. De bevolking is hier immers het slachtoffer van, en niet het regime of Saddam Hoessein.

In het andere artikel wordt vermeld; 'De Belgen moeten beseffen dat het alleszins niet zo is dat alle moslims als een man achter Saddam staan'.

Ook in DS is dus een antiracistische houding op te merken. Ook geeft DS hier, door de Irakezen in België aan het woord te laten impliciet een ietwat anti oorlogshouding mee, en komt bij monde van deze personen aandacht voor de Iraakse burgers naar voor.

DM, ' "Wij zijn geen vijfde colonne". Arabische wereld stelt zich onopvallend op'

a. Verwoordingsstrategie, wie is er aan het woord?

Anders dan in de twee voorgaande kranten worden in DM geen migranten aan het woord gelaten. Wel wordt er bij monde van Omar Van den Broeck, van het Islamitisch Centrum in Brussel verteld dat men niet erg gediend is met teveel aandacht van de Belgische pers. "Teveel camera's" die in deze tijd op de migranten gericht worden zou het racisme bij de Belgen enkel aanwakkeren.

b. Aanwezigheid

Er worden in dit artikel ook gegevens vermeld die in de andere twee kranten niet naar voor komen. Bijvoorbeeld over het feit dat het risico bestaat dat de blikken ook op migranten zullen gericht worden zodra er terroristische aanslagen gebeuren, maar dat er ook op dat vlak relativerende stemmen opgaan (...), over het feit dat het gevaar voor toenemend racisme niets nieuws onder de zon is. “Wij hebben ons daartegen altijd moeten weren. Eerst was er Khomeini, dan de zaak Rushdie... Maar uiteindelijk merk ik dat de islamieten in België altijd kalm bleven, op één uitzondering na, de betoging tegen de raid op Tripoli enkele jaren geleden. Maar die betoging werd duidelijk gemanipuleerd vanuit bepaalde gevaarlijke ambassades”.

DM zorgt dus ook voor een anti racistische houding, maar pakt dit op een andere manier aan dan HLN en DS, waar migranten met hun persoonlijke visie aan het woord komen. Hier wordt niet een migrant uit de straat aan het woord gelaten, maar iemand die voor een hele gemeenschap spreekt en net pleit om de camera's niet teveel op de migranten te richten.

1. 7 Economie

HLN 'Maandag sterke daling benzine en gasolieprijs. Tussen zowat 1 en 2 frank per liter', 'Olieprijs stort ineen. Prijs daalt tot peil van voor de Irakese inval in Koeweit (2/8/90)', 'Euforie op de beurzen. Goud en dollars wijken voor aandelen'

DS 'Beurzen veren op, olie duikt', 'Bezinning in Brussel na euforie en kooppaniek. Institutionelen pakken naast koopjes en wachten af', 'Markten laten zich niet voorspellen', 'Buitenlandse beurzen uitbundig', '“Stop rush op stookolie” ', Energiebureau spreekt strategische reserves aan, sterkste eendaagse daling olieprijsen', 'Overheid moet deel begrotingswerk overdoen', 'Dollar en goud blijken geen “veilige toevluchtsoorden” ', 'Snelle zege zou economische vooruitzichten veel verbeteren. Goedkopere olie, minder inflatie, lagere rente, meer vertrouwen'

DM '“Stookolieverkoop steeg 70%”. 166 controleurs onderzoeken hamsterwoede', 'Energiebureau gooit olievoorraden op de markt', 'Omgekeerd evenredig'

In verband met economie is DS de grote koploper. Zij wijdt niet minder dan negen artikels aan economische zaken. HLN en DM hebben elk drie artikels waarin ze de economische toestand uit de doeken doen.

1.8 Journalistiek

HLN, 'Bombardement Bagdad... alsof je er echt bij was'

DS, 'Eerste Golf-winnaar: Ted Turner van CNN'

DM 'CNN, oog van de woestijnstorm'

Alle drie de kranten wijden een artikel aan het gegeven van CNN, die het hele gebeuren live uitzond tot 17 uur, Belgische tijd. De manier waarop het gebracht wordt is echter verschillend. Waar HLN de oorlog, in de trant van CNN zal voorstellen als een show, en het geheel zeer ongenueanceerd ziet, bijvoorbeeld "Het Amerikaanse CNN dat de wereld rechtstreeks de luchtaanvallen op Bagdad liet meebeleven...", bericht DM zeer neutraal. Ze geeft het gebeurde weer, maar bericht ook over de eventuele commotie er rond. "Gisteren in de loop van de dag probeerden mediaspecialisten op diverse Europese zenders zich kritisch tegenover de CNN-boom op te stellen. Zij hadden het moeilijk met de 'hoera-stemming' en vroegen zich af of de objectiviteit van de internationale verslaggeving niet verloren ging. Bij CNN zelf wijzen ze dergelijke kritiek af als 'pure jaloezie'."

1.9 Internationale politiek

HLN; 'EG: vredesconferentie Midden Oosten na oorlog'

Dit is een uiterst kort artikel

DS; 'EG achter Fransen voor Conferentie Nabije Oosten', 'Moskou roept Irak op alsnog vertrek uit bezet Koeweit aan te kondigen', 'Lubbers: Golfoorlog investering in de toekomst'

a. Implicatie

In het artikel 'EG achter Fransen voor Conferentie Nabije Oosten', wordt geschreven dat 'het ook in de bedoeling ligt het Irakese volk bij te *springen zodra het huidige regime een militaire en politieke nederlaag geleden heeft.*'

Het is de eerste keer dat geuit wordt dat de bedoelingen verder gaan dan enkel de bevrijding van Koeweit.

b. Aanwezigheid

Het artikel waarin Lubbers aan het woord is, geeft het volgende standpunt mee: 'Het ongelooflijke is gebeurd. De wapens spreken. Er bleek helaas geen andere weg. Maar hoe droevig het ook is dat de wapens moesten spreken, het is ook een investering in de toekomst.'

Het meegeven van deze informatie wijst erop dat DS als krant geen eenduidig standpunt propageert, maar steeds alle visies aan het woord laat. Hoogstens door een onderzoek naar welke standpunten het vaakst naar voor geschoven worden, kan een beeld gecreëerd worden van het door DS gevolgde of gecreëerde discours.

DM; ‘ “Na oorlog fundamentele problemen Midden Oosten aanpakken”. Speciale maatregelen vandaag bekend’

1.10 Oorlogspolitiek vanuit het Westen

HLN; ‘Flitsend offensief teistert slagkracht van Saddam. Washington wil geen “vredespauze” en roept Irakese president op wapens neer te leggen’, ‘Golffoorlog kan VS 86 miljard dollar kosten’, ‘Bush waarschuwt tegen gebruik ABC- wapens’, ‘Langer wachten kon niet. Bush: “Het gaat niet om de verovering van Irak, maar om de bevrijding van Koeweit”’, ‘Landoorlog kan nu in alle hevigheid beginnen’, ‘M-1 Abrams’, ‘Te sterk voor Irak’, ‘Nato stuurt flottieljtje naar Middellandse Zee’

a. Toon

De toon in het artikel ‘Bush waarschuwt tegen gebruik ABC-wapens’, doet sterk de indruk wekken dat Bush goed bezig is. ‘Irak kan nog steeds grote vernietiging vermijden als het zich onmiddellijk en onvoorwaardelijk terugtrekt, aldus de Amerikaanse verklaring, waaraan werd toegevoegd dat “de VS en het anti-Iraakse bondgenootschap bij hun acties ten volle zullen rekening houden met de internationale conventies over gewapende conflicten, pogingen om de risico’s voor de burgerbevolking te beperken inclusief”

b. Techniek, suggestiviteit

Het artikel ‘Landoorlog kan nu in alle hevigheid beginnen’ is suggestief in die zin dat de luchtoorlog nog maar een dag oud is en al gewag gemaakt wordt van het feit dat ‘de grondoorlog nu in alle hevigheid kan beginnen.’ In dit artikel wordt een scenario van Kerr van het IISS geschetst die zeer uitvoerig een mogelijk plan voor de herovering van Koeweit uit de doeken doet.⁷⁸

DS, ‘Amerika tevreden over eerste oorlogsdag’, ‘Franse admiraal coördineert operaties van WEU in Golf: Belgische inzet “soepel” ’, ‘ “Oorlog kan vrij lang duren”. Minister van Defensie

⁷⁸ Dit scenario was een geallieerde list, mede dus door de pers verspreid. De Irakezen hebben immers met deze strategie rekening gehouden toen de grondoorlog uitbrak, wat de oorzaak was van het feit dat de grondoorlog zo verpletterend was voor Irak.

Cheney waarschuwt voor overdreven optimisme', 'In oorlogsgebied staan ter land en ter zee 1,2 miljoen soldaten opgesteld', 'Dick Cheney, de ontwerper van woestijnschild', 'NAVO-schepen naar Middellandse Zee', 'Bagdad kan schade nog beperken, zegt VS-ambassadeur bij NAVO', 'Amerikanen mogen uit Turkse basissen aanvallen', 'Bondgenoten steunen Amerika in luchtoffensief tegen Irak'

a. Toon

Er valt geen eenzijdige, of globale toon op te merken uit de berichtgeving van DS. Soms wordt sceptisch bericht ten aanzien van de door de VS gevoerde politiek, dan wordt weer lovend erover geschreven.

DS vermeld in het artikel 'EG achter Fransen voor Conferentie Nabije Oosten' dat de doelstellingen van de VS verder gaan dan Irak een militaire nederlaag toebrengen en iets verder in het artikel "Oorlog kan vrij lang duren..." wordt er vermeld dat het doel van de oorlog niet het veroveren van Irak is, maar de bevrijding van Koeweit.

Eenzijds valt in een artikel te lezen dat Bush waarschuwt voor het gebruik van ABC wapens, en iets verder in het artikel 'Bondgenoten steunen Amerika in luchtoffensief tegen Irak' valt te lezen dat er ook veel stemmen opgaan die stellen dat Irak niet meer in staat is om een succesvolle aanslag met chemische wapens uit te voeren. Er kan dus niet gesteld worden dat DS een eenduidige koers vaart in haar berichtgeving. Ze laat eerder alle stemmen aan bod komen in een geëncadreerd geheel.

In het artikel over de Franse admiraal valt lof te horen uit de mond van Eyskens voor de precisie van de bombardementen.

b. Techniek, leestekens

In het artikel ' "Oorlog kan vrij lang duren". Minister van Defensie Cheney waarschuwt voor overdreven optimisme', staat alles wat Amerikaanse woordvoerders zeggen steeds tussen aanhalingstekens. 'George Bush zei dat hij "verheugd" was over de eerste resultaten. "Mijn algemene indruk is dat we het heel goed doen" aldus Cheney. President Bush waarschuwde Irak gisteren voor een "betekenisvolle uitbreiding" van de geallieerde oorlogsvoering indien Bagdad gebruik maakt van chemische of biologische wapens. De betekenis van deze omgang met de feiten kan driedelig zijn. De aanhalingstekens kunnen wijzen op een letterlijk citaat, op een aangeven van 'het zogenaamde plan "...", of om erop te wijzen dat iemand anders het zo noemt, waarbij DS vindt dat het om een oneigenlijk gebruik van een term gaat.⁷⁹ Hier gaat het om een combinatie van de drie.

Ook in het artikel 'Dick Cheney, de ontwerper van woestijnschild', wordt deze techniek toegepast. Er wordt geschreven dat "Sinds hij in 1989 hoofd van het Pentagon werd, hij zich ontpopte als een toonbeeld van efficiëntie". Hij is "de grootste verdediger van de harde

⁷⁹ Telefonisch gesprek met taalspecialiste en journaliste Annie Van Landeghem, VUM redactie, 22 juli '03.

houding van Bush". Hij was "een van de eerste om te zeggen dat de sancties Irak Koeweit niet zou doen verlaten."

c. Techniek, generalisaties

Zeer opvallend is dat steeds over 'Irak' of 'Bagdad' bericht wordt, dat de zinnen en besluiten van de Iraakse president Hoessein dus steeds gelijkgeschakeld worden aan het hele Iraakse volk.

Dit is niet het geval inzake Amerika en bijvoorbeeld president Bush.

DM; 'De commandolijn van en naar Bush. De vier uur voor de start van "Woestijnstorm" ', "Irakees leger van binnenuit ondermijnd". Grip-expert Dumoulin; "Grondoorlog kan lang duren" ', 'Belgen onder Franse coördinatie'

a. Aanwezigheid

In het artikel 'De commandolijn van en naar Bush. De vier uur voor de start van "Woestijnstorm" ', wordt uit de doeken gedaan "welke weg het besluit van Bush om Irak aan te vallen moest volgen om uiteindelijk omgezet te worden in een effectieve aanval." Het is D. Pringle, correspondent van The Independent die de lijnen tussen het Witte Huis en de generaals te velde in beeld brengt.

Het artikel "Irakees leger van binnenuit ondermijnd". Grip-expert Dumoulin; "Grondoorlog kan lang duren" ' biedt een alternatieve kijk op het gebeuren, die in de andere kranten niet vermeld werd. "Dumoulin schreef al in september dat het Iraakse leger allerm minst de goed geoliede moordmachine is waarvoor sommigen haar houden. ... De partijcontrole zorgt voor een verlamme nde werking op het leger. De militairen deinzen terug voor eigen initiatief, om zich niet te hoeven verantwoorden als ze falen. ... Ook hebben de Iraakezen veel vertrouwen in geavanceerde technologie terwijl ze niet beschikken over de competentie, organisatie en operationele doctrines om die technologie aan te wenden op het slagveld. Bagdad is bovendien al steeds afhankelijk van buitenlandse technici, en door het embargo waren er al vlug geen wisselstukken of munitie meer. ... Het 'succes' is te wijten aan de Iraakse luchtafweer die verblind en verdoofd werd. Bovendien waren de Iraakse gevechtsvliegtuigen die geacht werden de vijand te onderscheppen afhankelijk van grondradars en communicatielijnen, die allen vernietigd waren."

Wat verder in het artikel wordt de vraag gesteld; "Heeft SH geen militaire vergissing begaan door de westerse gijzelaars te laten gaan die hij als menselijk schild had opgesteld rond strategische plaatsen? Dumoulin; Het klinkt koud, maar ook met gijzelaars ginder zouden dezelfde aanvalsplannen uitgevoerd zijn. Vrijwel iedereen is het daarover eens."

Nog wat verder; “De slagen die Irak nu incasseert bepalen de uitkomst van de grondoorlog. Je kan geen terrein behouden zonder steun vanuit de lucht en hij is zijn luchtmacht aan het verliezen. Anderzijds kan je geen terrein winnen zonder inzet van grondtroepen.”

“De VS willen duidelijk meer dan alleen Koeweit bevrijden. De Europeanen houden zich strikt aan VN resolutie 678 en voelen er niets voor naar Bagdad door te stoten.”

Het artikel wil een relativerend beeld schetsen over de toestand waarin het Iraakse leger zich bevindt. Tevens wordt duidelijk vermeld dat de VS meer willen dan enkel de bevrijding van Koeweit.

b. Techniek, leestekens

Hier laat Dumoulin zich sceptisch uit tegenover het ‘succes’ van de bombardementen, dit door middel van leestekens.

c. Presuppositie

Er wordt voorondersteld dat de VS ook met de aanwezigheid van gijzelaars op strategische plekken, hun aanvalsplannen zouden hebben uitgevoerd. Dit is zeer negatieve berichtgeving over de VS, die bovendien zeer hypothetisch en oncontroleerbaar is.

1.11 Oorlogspolitiek vanuit het Midden Oosten

HLN, ‘Saddam Hoessein neemt zelf schade op in Bagdad’, ‘Saddam zweert harde vergelding. President Bush is “een schijnheilige misdadiger met duivelse bedoelingen” ’, ‘Irak rekent op stevige verdedigingslinie’, ‘Elitekorps moet de vlucht van frontsoldaten beletten’

a. Relevantiestructuur

De relevantiestructuur van het artikel ‘Elitekorps moet de vlucht van frontsoldaten beletten’, is niet gewaarborgd. Deze titel wordt in het artikel in één zin als hypothese gesteld, terwijl het artikel handelt over de Iraakse elitetroepen op zich.

b. Verwoordingsstrategie, positief/negatief woordgebruik

Merk op in de titel; ‘*Saddam zweert harde vergelding. President Bush is ...*’, waar beiden nochtans president zijn.

DS, ‘Ambassadeur in Londen dreigend: “Irak zak vechten tot laatste kind” ’, ‘Saddam Hoesseins oorlogsmachine’, ‘Bagdad overleeft eerste aanvallen’, ‘Koeweits ambassadeur “gelukkig en opgelucht”. Heeft helemaal geen hoge pet op van Saddam Hoesseins leger’, ‘Saddam schrijft brief aan Bush, “collega van de duivel” ’

a. Tactiek, leestekens

Het artikel 'Koeweits ambassadeur "gelukkig en opgelucht". Heeft helemaal geen hoge pet op van Saddam Hoesseins leger' toont aan dat DS precies aanhalingstekens plaatst bij hetgeen ze zelf niet gezegd wil hebben. In het hele artikel, waar de ambassadeur aan het woord is, worden geen aanhalingstekens gebruikt. Maar voor het volgende wel; "Een land dat grondig leeggeplunderd en verwoest is. De Iraakse bezetter moordde en verkrachtte het land."

DM; 'Saddam: "De moeder aller veldslagen is begonnen" ', 'Iran kijkt vanop de zijlijn de kat uit de boom. Tweede front vanuit Turkije'

a. Het aanwezige

In het artikel 'Iran kijkt van op de zijlijn de kat uit de boom. Tweede front vanuit Turkije' wordt ongelooflijk interessante duiding gegeven die nergens anders verschaft wordt, in verband met Iran en Turkije, twee buurlanden van Irak.

Er wordt vermeld dat Iran officieel neutraal is. Verder "Aan de vooravond van het verstrijken van het VN ultimatum richtte president Ali Akbar Hashemi Rafsanjani net zoals zovele anderen een 'laatste oproep' tot de vijandige partijen om 'een catastrofe' te vermijden."

"In de neutraliteitspolitiek van Teheran past ook een scherpe afwijzing van de Amerikaanse aanwezigheid (er staat afwezigheid) in de Golf. Velayati tegen CNN: "De aard van die aanwezigheid kan de stabiliteit van de regio alleen maar aantasten. Ons volk en vele anderen buiten Iran verzetten zich tegen de aanwezigheid van Amerikaanse legers in de Golf, zowel op korte als lange termijn. Rafsanjani gisteren; "We zien op dit moment hoe de onheilspellende aanwezigheid van de Amerikanen leidt tot het verwoesten van moslimrijdommen en het doden van moslims. De verschrikkelijke wending die de gebeurtenissen nemen, moet gestopt worden."

Verder wordt nog informatie gebracht over president Özal, die Iran en Syrië wantrouwt. Hij is bang voor het ontstaan van een Koerdische staat in wat nu Noord-Irak is, mochten Syrië en Iran voor eens en altijd komaf maken met de regionale ambities van Bagdad. Maar komt DM tussenbeide, Özal vergeet dat Syrië en Iran geen baat hebben bij zo een buur en de Iraanse minister van Buitenlandse zaken denkt niet dat Irak uit elkaar zal vallen. "Ik geloof niet in een onvoorspelbaar gedestabiliseerd Irak." Özal zelf wordt er door sommigen van verdacht de oude Ottomaanse aanspraken te willen verzilveren.

Het artikel 'Saddam: "De moeder aller veldslagen is begonnen" ', is een letterlijke overname van de tekst die Hoessein na de eerste aanvallen op radio Bagdad voorlas.

1.12 Reacties

DS; 'Arabische wereld onzeker, veel pro-Irakees protest', 'Gewezen en gejuich in VS', 'Paus Joannes spreekt zijn droefheid uit', 'Aanslagen op Amerikanen'

a. Aanwezigheid

Het artikel 'Arabische wereld onzeker, veel pro-Irakees protest' behandelt in een laatste zin hetgeen waar DM een artikel aan wijdde. Ze schrijft 'De Iraanse president noemde de aanval een "historische catastrofe" en zei dat het Amerikaans leger onschuldige islamieten doodt. De president wees de "door de VS geleide aanval" af en zei dat "de Amerikaanse invloed in de regio niet te groot mag worden".'

Opvallend is hier ook dat er een artikel gewijd wordt aan de paus. Dit artikel eindigt met "De wereldraad van Kerken betreunde Washingtons beslissing om Irak aan te vallen, en riep op om de gevechten onmiddellijk te beëindigen."

b. Techniek, cijferdans

Het artikel 'Gewezen en gejuich in VS' handelt over mensen die voor en mensen die tegen de oorlog zijn. Toch gaat het voornamelijk over een in de VS gevoerde enquête en de resultaten hiervan. 'De protesten waren maar een deel van de Amerikaanse reactie. Uit opiniepeilingen tijdens de uren voordat de luchtaanval tegen Irak begon bleek dat veel Amerikanen een militaire actie steunen en verwachten dat Irak snel verslagen wordt. De opiniepeiling van de Washington Post en ABC wees uit dat "76% de oorlog steunt, en 22% ze afwijst. 82% verwacht een snelle overwinning."

DM; 'Feest en tandengeknars in Egypte', 'Opluchting in VS', 'Koerden: "Er is een oorlog bijgekomen" '

a. Aanwezigheid

Alle drie de artikels behandelen de reacties, elk van een zeer verschillende bevolkingsgroep. De eerste, 'Feest en tandengeknars in Egypte', handelt over Koeweiti's in Egypte die feesten sinds ze vernamen dat de oorlog begonnen is. De laatste paragraaf luidt 'Toch is de spanning verminderd. Het wordt stilaan duidelijk dat Irak er niet in zal slagen Israël bij de oorlog te betrekken. En dat maakt het voor de Egyptenaren ook veel makkelijker om hun rol te blijven spelen in de anti-Irak coalitie.'

In het tweede artikel, 'Opluchting in VS', gaat het erom dat 'sommige mensen weenden, sommigen vloekten maar velen waren opgelucht dat het nerveuze wachten voorbij was.'

‘overall braken spontane betogingen uit. hier en daar was er heen en weer geschreeuw tussen voor en tegenstanders maar er waren geen vechtpartijen en geen noemenswaardige betogingen van oorlogsvoorstanders. Er waren ook geen meldingen van gejuich of uitbarstingen van chauvinisme. Veel mensen waren erg aangedaan en sommigen hadden tranen in de ogen.’

‘*Opvallend* was dat diverse netwerken meldden dat de Iraakse Republikeinse wachten grotendeels vernietigd waren en er in één adem aan toevoegden dat er tot hier toe geen doden of gewonden waren. *De vraag hoeveel doden of gewonden erin Irak waren, werd op geen enkel ogenblik gesteld.*’

Hier wordt dus een relaas geboden van hoe de mensen in Amerika reageren op het uitbarsten van de oorlog. Anders dan in DS, waar aan de hand van een opiniepeiling verteld wordt hoe de mensen er tegenover staan, worden hier de reacties op straat opgetekend. DM brengt in dit artikel tevens een denkwijze naar voor. Ze stelt immers expliciet het gegeven in vraag dat er tot hiertoe geen doden of gewonden waren, en kaart het feit aan dat de vraag naar het doden- en gewondental langs Iraakse zijde geen enkele keer ter sprake komt.

Het artikel ‘Koerden: “Er is een oorlog bijgekomen” ’, geeft ook een kijk op de feiten mee die in de andere kranten niet naar voor geschoven wordt. De woordvoerder van het Koerdistan Front verteld dat sinds Irak tegen Koeweit vecht de Koerdische peshmerga’s verlof konden nemen. ‘De geallieerden bombarderen de militaire basissen in Irak die de Koerden zelf al lang proberen te vernietigen. Is deze aanval voor hen geen geschenk uit de hemel? “Waarom zouden wij de geallieerden dankbaar zijn? Het zijn precies de Sovjetunie, de Amerikanen en Fransen die Irak tot de tanden bewapend hebben. Nu vernietigen ze het monster dat ze zelf creëerden.”’

Deze kijk op de gebeurtenissen van de kant van de Koerden is nieuwswaardig, evenals de Amerikaanse reacties en de Egyptische. Allen zitten immers verweven in de problematiek. Al deze feiten komen in DM genuanceerd naar voor.

1.13 Israël

HLN; ‘Grondraketten tegen Israël eerst vernietigd’

a. Verwoordingsstrategieën, woordgebruik

De nadruk wordt hier heel duidelijk gelegd op ‘de joodse Staat’. Deze woorden komen veelvuldig voor. Dit zorgt voor een impliciete legitimering van Israël, als men weet dat het feit waarom Irak Israël aan wil vallen draait rond de kwesties van de bezette gebieden.

DS; 'Ongerustheid ebt weg bij Israëli's. Danken Amerikanen voor vernietiging raketten en fabrieken', 'Amerikaanse raid verhoogt diplomatieke druk op Israël'

a. Verwoordingsstrategieën, positief woordgebruik, diminutieven, overdrijving
De eerste zin van het artikel 'Ongerustheid ebt weg bij Israëli's. Danken Amerikanen voor vernietiging raketten en fabrieken' luidt; 'Een oud gebogen vrouwtje liet vanmorgen om kwart voor acht aan een lijntje haar hondje uit op de David Ben Goerion boulevard in het hartje van de vannacht doodsbanne en doodstille stad Tel Aviv.'

'Overlevenden van de holocaust konden niet vergeten dat het de Amerikanen waren die in 1945 de concentratiekampen hadden bevrijd. Israël is vandaag opgelucht en blij dat de VS hun belofte hebben gehouden en de dreigende raketten die de burgers van de joodse staat zoveel angst inboezemden hebben vernietigd.'

De eerste zin wil duidelijk medelijden opwekken voor het oude gebogen vrouwtje, dit door het gebruik van verkleinwoorden enerzijds, en door het brengen van een zeer gedetailleerde sfeerschets anderzijds. Verder is het artikel zeer positief ten overstaan van de VS geschreven.

1.14 Schema's/kaarten/cartoons

HLN; kaart: 'het beschikbare luchtersenaal', kaart: 'door de vijandige defensielijn heen', kaart: 'oorlogsvoering in de nacht'

DS; kaart: 'luchtoffensief'

DM; schema: 'woestijnstorm, minuut per minuut', 2 kaarten: 'eerste aanval op Bagdad', schema: 'geallieerde commandostructuur', schema: 'luchtaanval', kaart: 'het storen van radioverbindingen', cartoon: 'wereldkampioenschap sneuvelen; eerste medaille voor Irak'

Wat betreft visualiserende duiding scoort DM het hoogst, met niet minder dan 6 kaarten of schema's, die toestanden verduidelijken, of handige bijkomende informatie bieden. Ze wordt hierin gevolgd door HLN die er drie heeft. DM slechts één.

DM heeft tevens een cartoon, waarin duidelijk gemaakt wordt, dat ook al worden de bombardementen als clean afgeschilderd, er toch veel Irakezen het leven laten.

1.15 Rest

HLN; 'Uitschakelen van Saddam is haast onmogelijk', 'Reacties', 'Internationale reacties; Nog een poging, PLO veroordeelt, Voor en tegen, VN, Israël: opluchting, Zware nederlaag,

Nederland, Cuba: onnodig, Japan: achter Bush, Noord-Zeeland, Canada: spoedzitting, Zuid Korea: steun, Bonn: verslagenheid, Australië, Spanje, China: bezorgd'

a. Toon

De toon in het artikel 'Uitschakelen Saddam is haast onmogelijk' is expliciet negatief voor de Iraakse president. Het bericht gaat over de reputatie die Saddam heeft om zijn tegenstanders, mogelijke rivalen en mensen die om de minste of geringste reden de verdenking van ontrouw op zich laden, meedogenloos uit de weg te ruimen. En over het feit dat het moeilijk is om in zijn buurt te komen.

Saddam Hoessein wordt hier dus, weliswaar waarheidsgetrouw, negatief afgeschilderd.

DS; 'Pizza's verraadden beginnende Golfoorlog', 'Als woestijn brandt wordt het winter'

DM; 'Martelaar of mesjogge?', 'Afgelast: Carnaval, Televisiespot, BBC, Michael Jackson, Witte Huis, Sport', 'Korte Golf; Amman, Kaïro, PLO, Damascus, Tripoli, Rabat, Algiers, Beiroet', 'Oorlogswolken bereiken lage landen niet'

a. Toon

Het artikel 'Martelaar of mesjogge?', bericht op een heel ander manier over de Iraakse president. 'Psychologische oorlogsvoering kan bij moderne oorlogen niet meer worden weggedacht. Min of meer versluisde propaganda schildert de tegenstander af als een 'misdadiger', een 'onmens'. Of, kort en goed, als een 'gevaarlijke gek'. Dat soort aantijgingen is niet altijd louter propaganda, zoals blijkt uit een analyse van de laatste levensmaanden van Hitler en Stalin. En SH? In de VS (maar daar niet alleen) wemelt het dezer dagen van verhalen en analyse die tot de conclusie leiden dat de Iraakse leider precies in de laatste dagen voor het uitbreken van de oorlog "de pedalen kwijtraakte". Maandenlang kreeg VS president Bush van zijn adviseurs niet enkel te horen dat SH een roekeloze en meedogenloze machtswellusteling is die aan grootheidswaanzin lijdt –maar ook dat hij een bijzonder krachtig overlevingsinstinct vertoont. Daarom, zo luidde de redenering, zou hij op het allerlaatste momentwel inzien dat hij in een militaire krachtmeting geen schijn van kans maakte, en op een of andere manier inbinden. Het lijkt er echter op dat de Iraakse leider zich nauwelijks bekommerd heeft om een rationele afweging van winst- of verlieskansen. Hij heeft tijdens de jongste dagen verscheidene gelegenheden laten voorbijgaan om zich zonder noemenswaardig gezichtsverlies uit het Koeweitse wespennest terug te trekken...'

Er wordt in dit artikel ook een verklaring gegeven voor het feit dat Saddam doof bleef voor de diplomatieke inspanningen; ‘... Nog steeds volgens die diplomaten zou Hoessein sterk gebrand geweest zijn op het bezoek van de VS minister van Buitenlandse Zaken Baker aan Bagdad, omdat de VS hem (in zijn eigen ogen) daarmee “hun respect zouden betuigen”. Toen het gesprek omwille van gekibbel over data tenslotte niet doorging, zou Hoessein in razernij zijn ontstoken.’

DM geeft ook duidelijk haar eigen interpretatie van de feiten aan de lezer mee. Hier is dit twee maal gebeurd tussen haakjes. Wat betreft de berichtgeving over Irak, is deze helemaal niet er in eerste instantie op gericht de Iraakse president negatief af te schilderen.

Uiteindelijk wordt wel negatief over hem bericht, maar wordt toch eveneens expliciet de manier waarop met de persoon van SH omgesprongen wordt om hem naar de publieke opinie toe zwart af te schilderen aangekaart. Er wordt over hem bericht, zijn motieven worden uit de doeken gedaan, en er worden zaken vermeld die niet in de andere kranten voorkwamen, maar een heel andere kijk op SH mogelijk maken.

Conclusie

Het Amerikaans discours, zoals op te maken uit de berichtgeving van de drie kranten, stelt duidelijk dat de aanval enkel en alleen op touw gezet is om de bevrijding van Koeweit te bewerkstelligen. Tevens stellen ze dat Irak de vijandigheden nog kan laten stopzetten door zich onvoorwaardelijk en onmiddellijk uit Koeweit terug te trekken. De kranten berichten eerder sceptisch over deze motieven. DS geeft eenmaal impliciet in een bericht omtrent de Europese Gemeenschap te kennen dat de doelstellingen van de VS verder reiken dan een militaire nederlaag, en ze ook een politieke nederlaag beogen. In DM wordt dit expliciet gesteld, HLN laat zich hier niet over uit.

In HLN is er, de eerste dag na het uitbreken van het oorlogsgeweld in de Golf, een positieve toon ten opzichte van deze oorlog waar te nemen, en ook de bombardementen worden positief gewaardeerd door HLN. Dit kan geconcludeerd worden door het woordgebruik en de manier van omschrijven. Zo worden de bombardementen in HLN gepresenteerd als iets ontzagwekkends en filmisch. Uitspraken worden klakkeloos overgenomen, duiding noch nuancering wordt hierbij gegeven.

Ook zijn de bombardementen en de oorlog voor HLN een gegeven, iets wat niet in vraag gesteld wordt gesteld. Tekenend hiervoor is dat ze één dag na het uitbreken van de luchtoorlog al haar lezers laat weten dat ‘de grondoorlog nu in volle hevigheid kan beginnen’.

Er wordt tevens benadrukt dat het een 'succesrijke missie' was. Zo stelt HLN de oorlog, in de trant van CNN, voor als een show, en ziet het geheel zeer ongenueanceerd.

Er is een opvallende afwezigheid van aandacht voor de eventuele burgerslachtoffers, nochtans een logisch gevolg bij zulke hevige bombardementen.

Men neemt het Amerikaans discours over. Wat vroeger omschreven werd als 'door de VS geleide multinationale troepenmacht', wordt nu omschreven als 'de internationale strijdmacht' zonder meer. De extra nadruk die vroeger op de VS gelegd werd, daar die het sterkst een oorlog voorstonden, verdwijnt eens de oorlog begonnen is. HLN geeft in haar artikels die berichten over de oorlog een visie mee die positief is voor Bush. Tevens valt het bij HLN op dat vaak over 'Saddam' en over 'president Bush' geschreven wordt. Beiden zijn nochtans president. HLN geeft steevast negatieve beeldvorming over de Iraakse leider, enerzijds waarheden, anderzijds dramatisering. Een ander opvallend feit is dat, voornamelijk in HLN en DS steevast over Irak of Bagdad bericht wordt. Het hele Iraakse volk wordt zo gelijkgeschakeld met de daden van SH. Dit komt niet voor in verband met Bush. Deze wordt steeds benoemd als 'President Bush', en in veel mindere mate als 'Amerika' of 'Washington'. Omtrent de Israëlische kwestie wordt door plots steeds 'de joodse staat' te vermelden een beeld verstrekt dat er als het ware op gericht is tegenover de lezer de legitimiteit van de Israëlische eisen te bewijzen.

Opvallend bij HLN is ook een afwezigheid van berichtgeving over gegevens waar DM en DS elk reeds onderbouwde artikels aan wijdden. De feiten worden niet alleen niet vermeld, er worden echt vragen gesteld naar zaken, of zaken worden voorgesteld alsof er verder niets over geweten is. De relevantiestructuur is bij HLN niet steeds gewaarborgd.

Waar HLN vier keer bericht omtrent de terreurdreiging die het uitbreken van de oorlog met zich meebrengt, doet DS dit drie keer en DM slechts één keer. HLN zal dus het sterkst op een gevoel van onveiligheid inspelen, op de voet gevolgd door DS, waarbij ze DM ver achter zich laten.

Zoals steeds heeft HLN het grootst aantal artikels over Belgen in de Golf. Twee ervan zijn een familie 'story': emotioneel wordt het verhaal verteld van een Belgische matroos in de Golf, die iets voor het uitbreken van het geweld nog naar huis belde, en er wordt tevens een interview met zijn ouders gebracht.

Opnieuw frappant is de afwezigheid van artikels die berichten over op til zijnde of voorbije manifestaties tegen de oorlog. Het consequent ontbreken van deze informatie is een vorm van bewust selectieve verslaggeving.

Wat betreft de rol die de Belgische politici in het hele conflict innemen is de krant nogal neerbuigend.

HLN wijdt drie artikels aan de 'migrantenproblematiek', waarbij twee artikels nagenoeg identiek hetzelfde zijn. Het brengen van deze feiten én de manier waarop het gebracht wordt, zorgt duidelijk voor een antiracistische houding.

DS neemt de oorlog waar vanuit het standpunt van de VS, en stelt ze zo ook voor aan haar lezers. Ze gebruikt bijvoorbeeld 'Amerika tevreden over eerste oorlogsdag' als overkoepelende paginatitel. De eerste die in verband met het hele gebeuren aan het woord komt in DS is steeds Bush, met zijn motivaties en interpretaties van de feiten.

Ook in DS is de toon er één van positieve waardering voor de uitgevoerde bombardementen. Dit gebeurt echter op een minder expliciete manier dan in HLN. DS neemt ook niet alles klakkeloos over, maar plaatst alles wat in verband met de net uitgebroken oorlog uit de mond van Amerikaanse gezagsdragers komt tussen aanhalingstekens, als om duidelijk te maken dat DS slechts het (tussen)medium is. Echter door de positie van wie aan het woord komt, en door de standpunten die zo verwoord worden, biedt DS zijn lezerspubliek in de eerste plaats een Amerikaanse kijk op het gebeuren, al dan niet tussen aanhalingstekens. Ook wordt vaak gesteund op Amerikaans bronnenmateriaal. Gegevens van in de VS uitgevoerde opiniepeilingen worden zonder duiding aan de lezer gepresenteerd. Dit mag geïnterpreteerd worden als de techniek van de cijferdans, want opiniepeilingen, en zeker in zulke gevallen, kunnen gemakkelijk gemanipuleerd worden.

Toch wordt niet alles zomaar geloofd wat van de VS komt. Men laat zich soms impliciet sceptisch uit over geponeerde feiten komende van het Witte Huis.

DS laat het ook niet na vandaag, en dit voor de eerste keer, te vermelden dat de optiek meer beoogt dan enkel het bevrijden van Koeweit. Dat er een militaire én politieke nederlaag van het Iraaks regime beoogd wordt.

Omtrent Irak wordt op de voorpagina zeer expliciet negatief en ongenueanceerd bericht. De relevantiestructuur wordt hiervoor zelfs duidelijk niet gewaarborgd. Dit wijst zeker op een opzettelijk in een negatief daglicht plaatsen van de tegenstander der geallieerden. Een ander opvallend feit is dat, zoals in HLN, steevast over Irak of Bagdad bericht wordt, wat voor een gelijkschakeling van het volk aan het regime zorgt. Ook in DS valt op te merken dat over 'SH' bericht wordt, en over 'president Bush'. Hier moet echter bij vermeld worden dat ondanks de uiterst negatieve koppen omtrent Irak, er in de stukken zelf niet zo negatief over Irak bericht wordt.

Omtrent Israël wordt in DS uiterst subjectief geschreven. De toon zorgt echt voor een opwekken van medelijden met het joodse volk. Er worden veel diminutieven gebruikt, er wordt een sfeerschets geboden, en er wordt ingespeeld op het angstgevoel dat ginds leeft. Er wordt onder andere verwezen naar het feit dat overlevenden van de holocaust niet konden vergeten dat het de Amerikanen waren die de concentratiekampen hadden bevrijd.

Wat het aspect duiding betreft wijdt ook DS ruimte aan bijvoorbeeld de standpunten van Iran. De visie wordt meegegeven, maar doordat enkel de kerninformatie vermeld wordt, verdwijnt veel duiding die de harde woorden zou kunnen relativiseren.

Ook kenmerkend is dat DS een artikel wijdt aan de standpunten van de paus.

Omtrent België is het opvallend dat er bij DS veel aandacht uitgaat naar de perceptie van en omgang met zulke conflicten door kinderen. De toon die in deze artikels uitgedragen wordt is er een van verdraagzaamheid en vrede. Ook wijdt DS het meeste aandacht aan de Belgische politiek omtrent de Golfoorlog. Aan vredesbetogingen worden twee artikels gewijd en ook aan migranten wordt een forum geboden, waarin men uiting geeft aan een antiracistische houding alsook een vredeswil.

Frappant is wel dat het antwoord van de, in de analyse van 3/8 gestelde hypothese, negatief is. Toen werd vastgesteld dat DS berichtte over de alles vernietigende bombardementen van de Irakezen, en werd de vraag gesteld of DS zo ook de geallieerde bombardementen zou beschrijven.

In DM wordt in eerste instantie de reactie van de Iraakse president weergegeven.

Waar in DS de Irakezen als boosdoeners worden afgeschilderd, is deze rol hier eerder weggelegd voor Bush, dit naar aanleiding van de hevige bombardementen.

Ook in tegenstelling tot de twee andere kranten bericht DM niet euforisch over het goede verloop van de vijandelijkheden, maar omschrijft het gebeuren als 'VS delen verpletterende klap uit'. Verder is het de enige krant die de graad van de bombardementen linkt aan een voor de lezer vatbaar begrip, namelijk een vergelijking van de bombardementen van de eerste dag met Hiroshijima. Echter in één artikel bericht DM over de bombardementen in de trant van HLN. Voor deze beide wordt het bombarderen van een bewoonde stad met een kracht van anderhalve keer Hiroshijima, blijkbaar graag vergeleken met een vuurwerk, of met kerstverlichting. Verschillend is echter dat de oorlog in HLN meermaals op een onvolwassen manier voorgesteld wordt, terwijl deze ongenueanceerde berichtgeving in DM slechts een maal voorkomt. Aan de problematiek omtrent Israël wordt geen apart artikel gewijd.

Tevens biedt DM interessante informatie in verband met de toestand in Irak, belangrijke zaken om een volledig en correct beeld van het conflict op te bouwen. Deze gegevens ontbreken in de andere kranten. Er wordt aan de lezer ook meer informatie verstrekt over de Iraakse motieven, iets wat steeds gereserveerd gebeurt. Net zoals de Amerikaanse bronnen worden de gegevens niet a priori voor waar aangenomen, en zoekt DM bijkomende bevestiging bij de ter plaatse nog aanwezige Westerse verslaggevers. DM is tevens de enige krant die vandaag expliciet de aandacht vestigt op wat de oorlog voor de Iraakse bevolking teweegbrengt. Ze schrijft 'de vraag hoeveel doden of gewonden er in Irak waren werd op geen enkel ogenblik gesteld'. DM bericht hier dus kritisch over de oorlog.

Er wordt ook aan heel andere zaken aandacht geschonken in DM. Waar in de andere kranten westerse militaire woordvoerders aan bod komen, biedt DM hier een kijk op het gebeuren die in de andere kranten niet terug te vinden is. Ze laat een expert, Dumoulin, aan het woord die stelt dat het Iraakse leger helemaal niet de goed geoliede moordmachine is waarvoor sommigen haar houden, maar dat ze integendeel van binnen uit helemaal ondermijnd is. Eveneens stelt deze expert expliciet dat de doelstelling verder gaat dan enkel Koeweit bevrijden. DM is tevens de enige krant die zich, eveneens bij monde van Dumoulin, sceptisch uitlaat over het 'succes' van de bombardementen, dit door middel van aanhalingstekens. Als laatste kan opgemerkt worden, dat ook bij monde van Dumoulin voorondersteld wordt dat de aanvalsplannen ook uitgevoerd zouden geweest zijn indien de gijzelaars nog steeds aanwezig waren, wat toch wel een negatief beeld van de coalitietroepen opwekt. Omtrent SH wordt op een genuanceerde manier naar een waarheidsgetrouwe schets gezocht, waarbij het niet a priori in de bedoeling van het artikel ligt hem negatief af te schilderen. Er wordt eerder naar een verklaring gezocht voor de manier van handelen van de president, en er wordt gekeken of er daadwerkelijk parallellen te trekken zijn tussen hem en personen als Stalin en Hitler. Uiteindelijk wordt wel negatief over hem bericht, maar wordt eveneens expliciet de manier aangekaart waarop met de persoon van SH omgesprongen wordt om hem naar de publieke opinie toe zwart af te schilderen. Er wordt over hem bericht, zijn motieven worden uit de doeken gedaan, en er worden zaken vermeld die niet in de andere kranten voorkwamen, maar een heel andere kijk op SH mogelijk maken.

DM geeft ook steeds duidelijk haar eigen interpretatie van de feiten aan de lezer mee.

DM geeft onder andere ook de Iraanse en Turkse standpunten mee. Dit bevat interessante gegevens, die het hele gebeuren eens vanuit een andere hoek bekijken.

Wat betreft duiding en achtergrondinformatie scoort DM opnieuw het hoogst. Bij het aan het woord laten van bepaalde bronnen, zoals bijvoorbeeld een woordvoerder van het Koerdistan Front wordt soms sceptisch bericht ten opzichte van de geallieerden, en wordt hen een dubbelzinnige houding verweten.

Omtrent een mogelijke terreurdreiging wordt door DM slechts zijdelings bericht.

Over betogingen tegen de oorlog daarentegen handelen wel vier artikels. Het feit dat in DM zoveel aandacht naar tegenbetogingen gaat, vooral in vergelijking met de andere twee kranten, is een duidelijke aanwijzing van de anti oorlogshouding die de krant propageert.

2. Kwalitatieve analyse opiniërende artikels

HLN "Hoop op snel einde"

‘De geallieerde troepen treden met maximale slagkracht op ten einde de duur van de oorlog te beperken. Het Iraaks leger is de eerste 24 uur nagenoeg zonder reactie gebleven. Zulks versterkt de hoop op een snelle afloop, die veel levens zou sparen. Er wordt rekening gehouden dat SH –welke prijs zijn volk daar ook voor zou moeten betalen – tot het uiterste zal gaan teneinde zich het imago aan te meten van de underdog tegenover de imperialisten, om dan uit de as van zijn nederlaag te kunnen verrijzen als een tweede Nasser, leider van de Arabische wereld.’

‘Het verpletterende overwicht van de verenigde strijdkrachten heeft vooralsnog verhinderd dat hij Israël tot deelneming aan de gevechten kon provoceren. Zijn verwachting dat dan het front der Arabische staten aan scherven zou vallen werd niet ingelost. Dit is zijn zoveelste misrekening.’

Er wordt ook hier negatief over de Iraakse leider bericht. Dit in tegenstelling tot de berichtgeving over Bush, waarvan de editor stelt dat ‘hij heeft beklemtoond dat het Iraakse volk na het beëindigen van dit conflict welkom is in de internationale gemeenschap.’

Ook wordt de indruk gewekt dat SH helemaal alleen staat. In de eerste dag na het uitbreken van het conflict wordt het editoriaal dus nog steeds gebruikt om gal te spuwen over SH. Opvallend is ook hier het gebrek aan duiding (wie is Nasser?). Het opiniestuk ligt aldus in de lijn van de redactionele artikels.

Lezers

“Afkeer en opluchting. Vlaams publiek koppelt stille hoop aan angstige spanning rond aanval op Saddam”

In dit artikel wordt de nadruk gelegd op de onvermijdelijkheid, dus noodzaak van de oorlog. Over SH wordt geschreven als “führer”, en iemand die tegen oorlog op zich is besluit niettemin met een beschouwing over kinderen; ‘op de drempel van je leven staan en opgeofferd worden aan het blinde fanatisme van een leider’

“Als het oorlogsgeweld maar vlug gedaan is”

Hier zijn 6 stemmen te horen, twee ervan stellen Bush en SH gelijk; beiden wilden niet wijken.

In de lezersbrieven komen volgende facetten aan bod;

‘Optimist’ handelt over iemand die hoopte dat het verstand het ging halen en een oorlog zo vermeden kon worden. Dat HLN deze hoop betitelt als ‘optimist’ getuigt van haar persoonlijke, defaitistische houding.

'Mensenlevens' stelt dat SH het monster van Irak is, een tweede Hitler, en de lezer begrijpt niet waarom de Amerikanen steeds de slechteriken moeten zijn.

'Schijnheilig' vindt iemand dat Koeweit hulp aangeboden krijgt, maar Litouwen niet.

'Lafheid' heeft het over de SP en de VU. Er wordt hen verweten zelf wel bescherming te willen van de NAVO, maar hier zenden ze mijnenvegers ver van het geweld, oude vliegtuigen, geen munitie,... Melancholie wordt geuit door te verwijzen naar de periode van de 'Belgen van Caesar'

'Vrede' vraagt zich af of VAKA misschien principieel pro-Russisch is, daar ze steeds anti-Amerikaanse acties uitbouwt. Amerika heeft ons immers geholpen en helpt ons nog steeds.

DS "Bevrijding begonnen"

Het editoriaal van DS is eigenlijk een beknopte maar genuanceerde samenvatting en beschouwing van hetgeen tot de oorlog leidde en alle motieven hieromtrent. In feite wordt alles hier nog eens duidelijk op een rijtje gezet. Over Bush wordt geschreven dat hij hoopte dat Irak na instemming met de naleving van de resoluties vreedzaam met de overige landen zal samenwerken en bijdragen tot stabiliteit en veiligheid in de Golf. Ook wordt vermeld dat volgens Bush niet langer kon gewacht worden op een embargo wegens de plunderingen in Koeweit, het Iraaks wapenarsenaal en het massaal aanvoeren van troepen. Omtrent Israël wordt geschreven dat 'Gisteravond was er nog geen aanval op Israël gesignaleerd.

Misschien was de dreigende taal van SH niet meer dan bluf, misschien slaagden de eerste luchtaanvallen erin de gevreesde raketinstallaties aan de Iraaks-Jordaanse grens uit te schakelen. Het is ook mogelijk dat het Iraakse commando tijd nodig heeft om van de nachtelijke aanval te bekomen en alsnog zal proberen Israël in de oorlog te betrekken.'

'Volgens officiële Iraakse bronnen verloren "slechts" 26 Irakezen het leven. Ook één Amerikaanse piloot liet het leven.'

DS biedt vandaag in haar opiniërend stuk een uitgebreide samenvatting van de beweegredenen van alle betrokken partijen, alles wordt voor de lezer netjes op een rij gezet. Informatie omtrent Irak wordt enkel geboden in het stukje in verband met Israël.

"Vredeshouding van regering verdient geen misprijzen" M. Ruys

'Ergerlijk is de tendentieuze beoordeling van de Belgische regeringspolitiek. Hier is een honend misprijzen hoorbaar, waarvan men verbaasd en vruchteloos de motivering naspeurt...'

‘Een regering die ondanks de korzelige pressie van bepaalde bevriende landen, voorrang is blijven verlenen aan de vredesgedachte, omdat zij oog heeft voor de toekomstige relaties met de islamitische wereld treft geen blaam. Haar bezorgdheid verdient eerbied.’

‘De vredeshouding van het machteloze Belgische kabinet kon niet de minste invloed uitoefenen. Het kwam “logischerwijze” tot een oorlog. De schuld ligt in de eerste plaats bij SH. Maar niet alleen bij hem. Welke dwaasheden staan ons nog te wachten als de storm zal zijn uitgeraasd?’

Hier wordt geargumenteed tegen het soort berichtgeving dat door HLN verstrekt wordt, er wordt zeer lovend over de Belgische politieke houding gesproken.

“Les uit mislukte afschrikking in de Golf”

Het uitgangspunt hier is dat SH nooit geloofd heeft dat de coalitie militair in de Golf zou optreden. ‘Als één partij niet gelooft dat er een dreiging bestaat kan de andere haar niet met dreiging overtuigen om toch eieren voor haar geld te kiezen.’

Er wordt gesteld dat tot nu toe de leiding in Bagdad niemand had ontmoet die met gezag kon zeggen dat het menens was. De SU diplomaat die probeerde te bemiddelen zei dat de Iraakse leiding de aanvaarding door de Amerikaanse, Britse en Franse parlementen van het gebruik van geweld ‘louter als psychologische oorlogsvoering’ afdeed. Hierop wordt een beschouwing gegeven die het waarom en hoe van de houding van SH uit de doeken doet.

Er wordt gesteld dat het een dictator typeert totaal vervreemd te zijn van de realiteit.

Wegens de personencultus rond SH, die zich uitgaf als onfeilbaar en algemeen geliefd, gaven zijn medewerkers uit vrees voor Saddams toorn enkel geselecteerde en niet reële informatie door aan SH. Tevens kent SH weinig of niets van de buitenwereld en begrijpt hij niets van de werking van de westerse democratie. Eén keer is hij naar Parijs geweest, en hij spreekt enkel Arabisch. Saddam weet ook dat in de westerse cultuur oorlog niet populair is. Verder; ‘Het Noorden spreekt van de ‘Islam-bom’: deze houding ten opzichte van het Zuiden is arrogant en bijna racistisch want vier van de vijf landen van de officiële kernwapenclub zijn de VS, SU, Frankrijk en GB (de vijfde is China).’

‘Over het vermeende nucleair potentieel van Israël en Zuid-Afrika, vrienden van het Westen maakt men zich niet echt druk. Maar laat het vooruitzicht rijzen dat een islamitische land de bom krijgt, dan ziet men hier onmiddellijk een bende fanatiekelingen die bij de minste provocatie een atombom zullen gooien. Net zoals met de bevrijding van Koeweit de problemen van het Nabije Oosten niet zullen opgelost zijn, is met de door president Bush aangekondigde vernietiging van het Iraakse nucleair potentieel, het probleem van de proliferatie van kernwapens niet van de baan. Zeker, het was geen geruststellend vooruitzicht dat iemand als SH over een kernwapen zou beschikken, maar men moet

begrijpen dat het Israëlisch kernpotentieel de Arabische buurlanden ook niet zoveel vertrouwen inboezemt...'

Hier wordt een zeer diepgaand duidingartikel gebracht dat de situatie zeer genuanceerd naar voor brengt: dit niet vanuit westers oogpunt, maar vanuit een begrijpend niet-westers perspectief.

DM "The American Way of War" P. Goossens

'Wie zich de vorige weken verbaasde over het gebrek aan diplomatiek geduld van de VS, weet onderhand beter. Voor een land dat over zo'n gigantische en superieure vuurkracht beschikt, moet het bijna onmogelijk zijn om de verleiding van een militaire quick-fix te weerstaan. Waarom zou men met onderhandelen tijd verliezen als het allemaal zoveel vlugger kan en men de tegenstander in een paar uur tijd op de knieën kan krijgen?'

'Met de grootste luchtraid uit de geschiedenis hebben de Amerikanen veel meer bewezen dan dat ze over de meest efficiënte destructie-industrie beschikken. Zij hebben opnieuw duidelijkheid gebracht in de ware hiërarchische verhoudingen op wereldvlak.'

'Naar de prijs van de overwinning kan men op dit ogenblik alleen maar gissen. Gisteren was er geen enkele instantie die een cijfer over het aantal slachtoffers wilde of durfde bekend maken.'

'De nieuwste exploten van de US Army zullen de prehistorische tendens om politieke problemen met militaire middelen op te lossen, alleen nog maar versterken. In de VS, waar zoveel meer volk Rambo boven Amadeus verkiest, is deze strekking al meer dan overontwikkeld.'

DM bericht in haar editoriaal uiterst geringschattend over de VS. Hier wordt zelfs niet alleen de uitvoerende macht gevisieerd, ook de bevolking krijgt het even te verduren.

"Als Saddam is uitgeschakeld bestaat gevaar van burgeroorlog" Historicus Patrick Seale over de na-oorlog

Hierin wordt onder andere een waardevolle theorie ontvouwt, van een zelfregulerend systeem in het Midden Oosten. 'Iedereen probeert op zijn beurt de regio te domineren, en eens zo'n kandidaat naar voor komt dringen die andere machten ... hem terug. Nu en dan zijn krachten van buitenaf gewenst, maar die moeten begrijpen dat de spelers in regionale termen denken. Toen Saddam Koeweit binnenviel, dacht hij aan rivalen, je kan hem niet isoleren uit de context daar terplekke. Kijk, Israël viel acht jaar geleden op heel vergelijkbare wijze Libanon binnen en probeerde het land te annexeren. Het lukte uiteindelijk niet, maar

het behield wel een gedeelte van het Zuiden. ... De Amerikanen hadden van in het begin, nog vooraleer Saddam het naar voor bracht, het idee van het samenvoegen van de problemen in de regio moeten aanvaarden. Het handhaven van twee verschillende standaarden voor de regio, daarmee zijn de Amerikanen in de fout gegaan. De Arabieren zijn nu in zware shocktoestand, te vergelijken met '67. Ze kunnen niet geloven dat Irak zo makkelijk het onderspit delft. En het maakt vooral een lachertje van hun eigen onafhankelijkheid.'

Hier wordt een contextualiserend artikel gebracht omtrent de situatie in het Midden Oosten. De handelingen van SH en deze van de VS worden verduidelijkt, waarbij niet een partij als beter of slechter dan de andere voorgesteld wordt.

3. Op de voorpagina gepubliceerde foto's

HLN publiceert vandaag verscheidene foto's op haar voorpagina. Een eerste, 24 op 15,5 cm en in kleur, is onderbroken door een ander fotootje van 9,5 op 7 cm. Op dit kleine fotootje zie je een lachende SH tussen een paar van zijn mannen. Eronder staat een klein artikeltje waaruit op te maken valt dat het om een beeld van CNN gaat dat toont hoe 'SH triomfantelijk door de straten van Bagdad loopt'.

Op de grote foto zie je een piloot in zijn cockpit zitten, naast hem staat een andere piloot op de grond die hartelijk lacht. Ze schudden elkaar de hand. De ondertitel luidt 'De eerste reeks bommenraids op Bagdad en strategische punten in Irak en Koeweit is voorbij. De piloten feliciteren elkaar: het was een succes'.

Ook op de voorpagina wordt een infografiek afgedrukt, 19 op 10 cm, die als titel heeft 'Aanval op Iraakse vliegvelden' en waarop het principe van de splinterbom fotografisch uit de doeken wordt gedaan.

Onderaan de bladzijde staat nog een klein fotootje van 8,5 op 6 cm, waarop je 7 mensen in één krant ziet lezen, met onderschrift 'Extra editie kleurde stadsbeeld'.

DS laat vandaag een zwart wit foto verschijnen van 14,5 op 19,5 cm.

Op de foto zijn een paar rijen zitvlakken van biddende mannen op een verhoog te zien; beneden aan de trappen staan de schoenen. De ondertitel luidt 'Saoedische piloten in gebed alvorens met hun F 15's deel te nemen aan de raids tegen Irak'

DM heeft vandaag eveneens een zwart wit foto, dit 9,5 op 16 cm.

Op de foto zie je een soort radar op de voorgrond en voor de rest is de foto genomen zodat je een stukje schip ziet, maar vooral water, waarboven je een raket de hoogte in ziet vliegen.

De ondertitel luidt 'Vanop de USS Wisconsin, in de Perzische Golf, wordt een Tomahawk kruisraket richting Irak afgevuurd'.

De foto visualiseert een stukje oorlog.

F. 19 januari 1991⁸⁰

1. Kwalitatieve analyse redactionele artikels

1.1 Aanval op Israël

HLN titelt 'Wanhopige dictator pleegt cynische aanslag op Israël. Bush prijst "terughoudendheid" Israëli's, maar minister Arens dreigt met vergelding', 'Loop zeker niet in de val. Iedereen vraagt Israël niet terug te slaan en Arabische geallieerden terughoudend', 'Groot rakettenalarm kwam 's nachts', 'Onprecieze Scud is een terreurwapen', 'Gelukkig geen gas!', 'De grot schok'

a. Verwoordingsstrategie, eerste paragraaf

'Terwijl de VS gisteren grote druk uitoefenden op Israël om zelf geen weerwraak te nemen voor de Iraakse aanval met Scudraketten van gisterochtend, loeiden de alarmsirenes daar gisteravond opnieuw. Loos alarm bleek later, maar het duidt op de spanning die in Israël heerst.'

Hier komt ook HLN tussen in de berichtgeving. Ze wil haar lezers duidelijk maken dat het vals alarm was, maar dat het niettemin duidt op de spanning die in Israël heerst.

b. Verwoordingsstrategie, negatief woordgebruik

Wanhopige dictator pleegt cynische aanval op Israël.

c. Techniek, suggestiviteit, dramatisering

Onder een foto op pagina 11 staat te lezen; 'Puin en leed in Israël. Vrijdagochtend sloeg hier een Iraakse Scudraket in. Er vielen slechts lichtgewonden maar wat zal er nu gebeuren?'

De daad op zich is veelbetekenend, maar het slachtofferaantal, of het leed dat erdoor veroorzaakt werd is zeer miniem, vooral in vergelijking met wat er in Irak aan de hand is.

Toch wordt dit voorgesteld als zeer veel leed berokkenend.

d. Techniek, dramatisering

'De grote schok' is een koptitel van drie foto's. het onderschrift van deze foto's luidt;

⁸⁰ Het Laatste Nieuws, Centrale Bibliotheek, Gent, J350, 1991, 1
De Standaard, Centrale Bibliotheek, Gent, J156, 1991, 1
De Morgen, AMSAB, Vooruit, MFR 178

‘De Iraakse raketaanval heeft de Israëlische bevolking, die nochtans op haar hoede was, zwaar toegetakeld. Kijk even naar de gezichten van al die doodgewone mensen op de foto’s, die vrijdagochtend vroeg geteisterd werden door de raketaanval. Je voelt het zo, de psychologische schok is groot en gaat diep. Het volk zit alweer met het vernietigingstrauma, waarmee het sinds Wereldoorlog II leeft...’

e. Techniek, sensatie

Ook in het artikel ‘Gelukkig geen gas!’, gaat het vooral over de lichtgewonden en de doden. Een bijtiteltje luidt immers, ‘toch vijf doden’. De oorzaken van het sterven van deze personen wordt nauwkeurig uit de doeken gedaan. De ‘toch’ wijst op het willen benadrukken van de vijf doden.

HLN heeft blijkbaar steeds veel aandacht voor doden. Een mogelijke hypothese is dat, had er meer informatie geweest rond de Iraakse burgers, HLN hier misschien ook meer over had geschreven, en zo misschien een andere visie op het oorlogsgebeuren had gehad. Maar dit verklaart dan niet waarom de krant niet persoonlijk tussenkwam bij de vermelding van de schattingen van het American Center for Defense Information en de British Medical Campaign Organisation Nuclear Weapons, die raamden dat in het gunstigste geval 314.000 militaire slachtoffers, waarvan 63.000 doden, en meer dan 1 miljoen burgerslachtoffers, onder wie zeker 100.000 doden⁸¹ zouden vallen bij het uitbreken van een oorlog. Het sterfte en gewondencijfer ligt hier bij de bevolking veel hoger. De krant kwam echter wel tussen om te vermelden dat enkele gegevens duiden op de spanning die er in Israël heerst.

DS titelt ‘Bezorgdheid over Israëlische reactie op Iraakse aanval. Operaties ter zee vannacht begonnen. Bush waarschuwt: Golfoorlog zal “gemakkelijk noch goedkoop” zijn’, ‘Sirenes loeiden, onhandig zette ik gasmasker op... Het verhaal van een dramatische nacht in Tel Aviv’, ‘Euforie maakt plaats voor voorzichtigheid’, ‘Bush belooft Israël wraak voor Iraakse raketaanval. Scuds op Tel Aviv, Haifa en naar Dhahran’, ‘Israëli’s bewaren onder bedreiging van raketten hun zelfbeheersing’, ‘Westen en Sovjetunie vragen Israël zelfbeheersing na Iraakse aanval. Algemene bezorgdheid over uitbreiding conflict’

a. Verwoordingsstrategie, eerste paragraaf

‘Uit zowat de hele wereld kwamen vrijdag oproepen aan Israël om de Iraakse raketaanval van vrijdagochtend niet te vergelden en aldus niet het risico te lopen dat de oorlog om Koeweit zich tot het hele Nabije Oosten uitbreidt. De Israëlische minister van Defensie, Arens, zei vrijdagavond dat Israël de aanval met acht Iraakse Scudraketten “niet zonder vergelding” zou laten. De Amerikaanse bevelhebber in de Golf, generaal Schwarzkopf, zei

⁸¹Het Laatste Nieuws, 11-01-1991, ‘De prijs van de oorlog zal hoog zijn, te hoog’, p. 13

vannacht dat operaties ter zee begonnen waren, en dat daarbij drie Iraakse patrouilleboten tot zinken waren gebracht.’

b. Techniek, overdrijving, dramatisering

Het artikel ‘Sirenes loeiden, onhandig zette ik gasmasker op... Het verhaal van een dramatische nacht in Tel Aviv’, dramatiseert het hele gebeuren. Er wordt sterk gefocust op het aantal slachtoffers, namelijk 12 gewonden, 500 mensen met hartklachten en angstpsychosen, en vier doden door niet goed geventileerde gasmaskers. In het artikel wordt geschreven in de trant van ‘Zullen aanfluitende raketten de Israëliische bevolking weer terroriseren?’

Ook in het artikel ‘Israëli’s bewaren onder bedreiging van raketten hun zelfbeheersing’ wordt de situatie gedramatiseerd. De eerste paragraaf luidt ‘Het eerste raketsalvo van 10 met conventionele koppen uitgeruste raketten maakt in de door Israël nooit te vergeten “raketracht” van donderdag op vrijdag in het zuiden van Tel Aviv twaalf gewonden.’

De wij-zij problematiek, komt hier duidelijk naar voor. Een dag eerder vielen bommen met een gezamenlijke kracht van anderhalve keer Hiroshima op Bagdad, en werd enkel melding gemaakt van de precisie waarmee gebeurde, en van het feit dat er langs geallieerde zijde nog geen gewonden of doden waren. Over de Iraakse zijde van de medaille werd niet bericht, en enkel DM stelde zich de vraag naar de vraag van het doden en gewondental bij de Iraki’s. Echter nu Israël, die nu steeds als ‘de joodse staat’ aangeduid wordt, als om de legitimiteit van dit volk ten opzichte van de Palestijnen te bevestigen, aangevallen wordt, en hierbij 12 slachtoffers vallen, wordt dit direct benoemd als ‘de raketracht die Israël nooit zal vergeten’. Blijkbaar worden de joden in Israël meer als leden van de ‘wij’ groep aanzien dan de Irakezen.

c. Techniek, suggestiviteit

In hetzelfde artikel wordt ook vermeld dat ‘Militaire kringen veronderstellen dat Irak alsnog zal proberen om Israël met raketten of laagaanvliegende SO24 bommenwerpers met gifgassen en chemische wapens te bestoken om de joodse staat in de Golfoorlog te zuigen.’ Hier wordt expliciet vooronderstelt dat Irak ook nog gifgassen en chemische wapens zal gebruiken tegen Israël.

De manier waarop dit gebracht wordt, zorgt voor een gevoel van angst bij de lezer voor de ‘gevaarlijke Saddam Hoessein’.

Dit artikel werd op de voorpagina van DS geplaatst.

Beide voorgaande artikels zijn afkomstig van de correspondent Salomon Bouman.

d. Implicatie

In het artikel 'Westen en Sovjetunie vragen Israël zelfbeheersing na Irakese aanval. Algemene bezorgdheid over uitbreiding conflict', geeft DS impliciet mee dat zij een Iraakse nederlaag niet onvermijdelijk achten; 'De verantwoordelijkheid voor de oorlog ligt bij Irak maar er is vrees over wat er zal gebeuren na een Iraakse nederlaag die zij (India) onvermijdelijk achten.'

e. Toon

De nadruk ligt in alle artikels op de zelfbeheersing die van Israël gevraagd wordt om niet terug te slaan. Dit om de anti-Iraakse coalitie niet in gevaar te brengen. De algemene indruk die je krijgt bij het doornemen van alle geboden informatie is dat de hele wereld reageert met het verzoek aan Israël er niet op in te gaan.

f. Het afwezige

Zowel HLN en DM vermelden dat de Israëli's niettemin met vergelding dreigen. HLN titelt "Wanhopige dictator pleegt cynische aanslag op Israël. Bush prijst "terughoudendheid" Israëli's, maar minister Arens dreigt met vergelding', en DM "Wij beslissen wanneer". Israël over vergelding van Irakese Scudraketten', terwijl DS titelt 'Israëli's bewaren onder bedreiging van raketten hun zelfbeheersing'.

DM titelt 'Wij beslissen wanneer'. Israël over vergelding van Irakese Scudraketten', 'Woestijnstorm, dag II. Irak bestookt Israël, alliantie zet massaal B-52's in', 'Sirenes, gasmaskers en dan weer rock op de radio. Scud niet door VS satellieten gedetecteerd'

a. Verwoordingsstrategie, eerste paragraaf

'Gisteravond loeiden in Israël de sirenes om de bevolking te alarmeren tegen een nieuwe Iraakse raketaanval. Even later werd het alarm afgeblazen. Maar de vrees bleef dat in de afgelopen nacht Irak opnieuw Scudraketten richting Israël zou afvuren. Intussen bleek dat de anti-Iraakse coalitie vanuit Turkije een tweede front aan het openen is.'

Iets verder wordt vermeld; '...een verklaring van de Israëlische minister van Buitenlandse Zaken en Defensie dat ze het recht hebben de agressiviteit te beantwoorden en terug te slaan' nog iets verder wordt dan de eigenlijke oorzaak vermeld; 'Beide ministers legden de verklaring af nadat in de nacht van donderdag op vrijdag zeven Iraakse Scudraketten met gewone springlading de steden Tel Aviv en Haifa troffen.

b. Toon

De toon die hier al onmiddellijk in de titels naar voor komt is duidelijk zeer verschillend van deze in HLN en DS. Hier wordt niet vermeld dat 'Bush de terughoudendheid van Israël

prijst', noch dat de wereld Israël vraagt zijn zelfbeheersing te bewaren, of dat de euforie plaats maakt voor voorzichtigheid. Integendeel maakt DM haar lezers duidelijk dat de Israëli's zelf het heft in handen nemen, en 'beslissen wanneer'. Het feit van de raketten op Israël wordt in DM tevens onmiddellijk gelinkt aan het feit dat de geallieerden als reactie massaal B52's inzetten. Ook wordt al onmiddellijk in de titels een impliciet verwijt aan het adres van de VS gericht; de raketten werden immers niet door de Amerikaanse satellieten gedetecteerd.

De toon ten aanzien van Israël is dus, louter bij het vergelijken van de koppen al heel duidelijk verschillend.

c. Het aanwezige

In het voorpagina artikel, 'Wij beslissen wanneer'. Israël over vergelding van Iraakse Scudraketten' wordt geschreven; 'Bevreemdend blijft inmiddels dat aan Israëli'sche zijde steeds werd beweerd dat men een Iraakse raketaanval steeds zonder veel moeite zou kunnen onderscheppen of afslaan, terwijl dat kennelijk niet gebeurd is. Even bevreemdend is het feit dat de hoog ontwikkelde speurtoegen waarmee de VS alle Iraakse militaire activiteiten in de gaten kunnen houden al evenmin de voorbereiding voor de raketaanval hebben gesignaleerd, terwijl die voorbereiding bovengronds toch zo'n twee uur in beslag neemt.'

Hier wordt duidelijk kritiek gespuid op zowel Israël als de VS. Het komt cynisch over. Iets verder schrijft DM; '*Allicht mede om het VS prestige in Israëli'sche ogen weer wat op te kalefateren* kondigde de VS bevelhebber Schwarzkopf gisteren aan dat de geallieerden 6 mobiele lanceerinstallaties voor Scud raketten had vernietigd.'

Een eigen kijk op de gebeurtenissen wordt in DM niet onder stoelen of banken gestoken. In feite geven alle kranten een visie mee aan hun lezers, maar doet de ene dit al explicieter dan de ander. DM komt duidelijk tussen in de redactionele tekst, waarin ze haar mening op het gebeurde geeft. DS daarentegen geeft haar visie mee door aan bepaalde zaken meer ruimte te geven, of door bepaalde sprekers meer aan het woord te laten dan andere.

Waar in DS de globale toon beheerst wordt door het wereldwijde verzoek aan Israël niet te reageren op de zet van Saddam, wijst DM meermaals duidelijk op de reactie van de geallieerden, namelijk de massale bombardementen op Irak, en uit ze hierbij meermaals kritiek op de VS (zie ook hierboven). 'Vooral in de hoofdstad Tel Aviv was de ravage groot. De anti-Iraakse coalitie reageerde met vernieuwde, massale bombardementen op Irak. Israël zelf werd van alle kanten tot terughoudendheid aangemaand. Intussen is in het Amerikaanse kamp de euforie van na de eerste bombardementssuccessen wat weggeëbd. Zo bleken eerdere berichten dat bij de eerste aanval van de oorlog alle Iraakse scuds

zouden zijn vernietigd *overduidelijk onjuist*. *Vanuit het met bommen bestookt Irak komt intussen een nieuwe stroom vluchtelingen richting Jordanië op gang.*'

DM is de enige krant die aandacht schenkt aan de reactie die dit voor Irak teweegbrengt, namelijk massale bombardementen, alsook aan de humanitaire kant van de zaak voor de Iraakse bevolking.

Een ander gegeven dat niet in de andere kranten aanwezig is, is het volgende;

'01h45; Journalisten melden dat van de Turkse basis Incirlik 28 Amerikaanse gevechtsvliegtuigen opgestegen zijn. Officieel ging het daarbij om oefenvluchten. Later werd door anonieme functionarissen toegegeven dat de vliegtuigen in West-Irak naar Scud installaties hebben gezocht. De geallieerden zouden via de raids vanuit Turkije ook makkelijker de massale aanvallen op Irak kunnen volhouden. Binnen de Nato neemt de vrees toe dat het bondgenootschap op die manier officieel in de oorlog betrokken zal raken.'

1.2 Palestijnen

HLN titelt; 'Palestijnen in bezette gebieden bang, maar ook fier op Bagdad'

DS titelt; 'Raketaanval op Israël brengt Palestijnse kwestie in oorlog'

DM titelt; 'Palestijnen door het dolle heen'

Elke krant wijdt dus één artikel aan de Palestijnse reactie op het gebeuren. Ze doen dit evenwel op een verschillende manier. Bij HLN ligt de klemtoon op het feit dat de Palestijnen niet gewaarschuwd waren door sirenes, noch gasmaskers hadden. DS geeft de inhoud van het artikel een heel andere wending. Ze brengt onder deze titel een zeer moeilijk artikel over Syrië, Libanon, de Palestijnen en Israëli's, en de rol van SH. Het is eigenlijk een verklaring voor de oorzakelijke problemen, dat heel neutraal en objectief bericht wordt, en waarbij ieders standpunt naar voor komt. In verband met Israël wordt er in dit artikel wel steevast op gewezen dat de raketten ook gifgaskoppen kunnen hebben. Er wordt in een beschouwend artikel toch wat op het angstgevoel ingespeeld, door te suggereren dat het ook gifgaskoppen zouden kunnen zijn. DM verhaalt in het artikel over de Jordaniërs en Libanezen, deze laatsten die blij zijn met de aanval op Israël, en de Jordaniërs die woedend reageren op de Amerikaanse aanwezigheid in Irak en die vinden dat SH zich moet bewijzen. Verder gaat het artikel over de Jordaanse koning die tussen beide moet schipperen.

1.3 God

a. Aanwezigheid

DS heeft vandaag twee artikels die naar God refereren, 'Aan welke kant staat God?' en 'Belgische bisschoppen houden gebedswake'.

Het eerste artikel maakt melding van het feit dat beide partijen strijden in naam van God. Er wordt wel melding gemaakt van het feit dat SH's Ba'ath partij eigenlijk een lekenstaat voorstaat. 'Toch is SH er, ook tijdens de oorlog met het sjiiitische Iran steeds in geslaagd de meerderheid van de sjiiten aan zijn kant te houden.' Het is een artikel afkomstig van een persagentschap. De andere kranten vonden dit blijkbaar niet de moeite om over te nemen. Het artikel over de gebedswake van de Belgische bisschoppen geeft informatie mee met betrekking tot de uren en plaatsten waarop deze doorgaan.

Anders dan in de andere kranten wordt hier een religieuze strekking geuit.

1.4 Pers

HLN titelt 'Rechtstreeks van het front. Schotelantenne brengt beelden over Golfoorlog, ook onbewerkt, meteen in huiskamer', 'Amerikaans leger toont opnames bombardementen op Irak', 'CNN weer rechtstreeks, maar nu gecensureerd'

HLN schenkt twee artikels aan het gegeven van CNN en de bestaande commotie hier rond, en één aan de opnames van het Amerikaans leger, waarbij de nadruk vooral gelegd wordt op de precisie van de bombardementen.

a. Het afwezige

HLN wijst erop dat CNN nu gecensureerd is, maar geeft geen informatie over de resterende censuur maatregelen (zie verder).

DS titelt 'Perscensuur in Israël, Irak en de geallieerde gebieden'

b. Aanwezigheid

Hier wordt vermeld hoe de censuur in Israël er kwam na de onduidelijkheid die er heerste omtrent de aard en omvang van de eerste raketten.

Omtrent de regering Bush, wordt, overgenomen uit de New York Times, vermeld dat voor journalisten en publiek weinig bijzonderheden over de eerste dag van bombardementen kenbaar werden gemaakt, en dat één van de geweigerde thema's een gedetailleerde inschatting van de luchtaanvallen was, voornamelijk omtrent de weerslag die ze kunnen gehad hebben op de Iraakse grondtroepen.

Reuters meldt dat correspondenten en fotografen in Irak, SA en elders onderworpen worden aan censuur en dat Irak buitenlandse persberichten uit Bagdad begon te censureren, en tot slot wordt melding gemaakt van de Amerikaanse, Britse en Franse autoriteiten die militaire censuur opleggen aan journalisten die berichten over geallieerden in de Golf.

c. Techniek, herhaling

Wat ook in dit artikel steeds terugkeert is het feit dat 'de joodse staat niet mag deelnemen aan de oorlog tegen Irak, opdat dit de druk op de Arabische bondgenoten in de anti-Iraakse coalitie om deze te verlaten zou vergroten.' Impliciet geeft DS door dit steeds te herhalen, de wil van de westerse coalitie mee, en laat haar lezerpubliek zich hiermee vereenzelvigen.

DM heeft het over 'Amerikaanse videoshow rond Stealth', 'Oorlogsverslaggeving: horen, zien en vooral zwijgen. Wat u ziet en wat zeker niet', 'Ted Turner: CNN al kanaal naar het Witte Huis?'

a. Het aanwezige

Ook DM geeft in het artikel 'Oorlogsverslaggeving: horen, zien en vooral zwijgen. Wat u ziet en wat zeker niet' zoals DS een volledig beeld van hoe het met de censuurregeling zit.

Anders dan DS gaat het volledige artikel hierover, en wordt hier geen ruimte besteed aan de bekommernissen rond de Iraakse aanval op Israël.

Waar DS de informatie meedeelt zoals zij ze gekregen heeft, uit DM impliciet kritiek op de censuur maatregelen. 'Zowel de Iraakse pers als de Amerikaanse dienen rekening te houden met de geschreven en vooral ongeschreven wetten van de censuur in oorlogstijd.

En aan beide zijden van het strijdveld wordt aan de bevriende en vijandige pers slechts getoond wat mag vertoond worden.' (...) 'CNN is al verplicht te stoppen met haar rechtstreekse uitzendingen' (...) 'Gisteren kregen buitenlandse persagentschappen te horen dat ze zich aan strengere persreglementen dienden te houden...'

b. Techniek, generalisatie

Het valt op dat in eerste instantie de tegenstelling gemaakt wordt tussen de Iraakse en de Amerikaanse pers, waar dit absoluut niet enkel de Amerikaanse pers alleen betrof. Verder in het artikel wordt dan melding gemaakt van de 'buitenlandse persagentschappen', terwijl we uit DS weten dat alle correspondenten en fotografen in Irak, SA en elders, en op bevel van de Amerikaanse, Britse en Franse overheden gecensureerd worden. Er wordt hier dus een onterechte tegenstelling gemaakt. Hier wordt dus impliciet in eerste instantie enkel gemeld dat het de Amerikaanse pers is die rekening dient te houden met de censuur, waar het zeker niet enkel de Amerikaanse was.

1. 5 België

HLN titelt, 'Vaka roept weer op tot vredesbetoging', 'Belgen tipten Amerika. Werkleider Nobels Peelman bouwde mee aan de I.P.T.T.- mast en vliegtuigbases', 'Dianthus naar Middellandse Zee. Fregat "Wandelaar" keert terug zoals gepland. Veiligheidsmaatregelen op basis', 'Pro-Saddam slogans en spanningen op school', 'Scholieren willen vrede', 'Joodse gemeenschap is bijzonder terughoudend', 'Suiker op rantsoen', 'België leidt de artsenhulp'

a. Aanwezigheid

Omtrent België bericht HLN voor de eerste keer (in de onderzochte dagen) over de aanwezigheid van een vredesbetoging. Meer nog, ze laat in de kop blijken dat er al eerder betogingen waren. Ze titelt immers 'Vaka roept *weer* op tot vredesbetoging', wat tevens een ietwat negatieve connotatie met zich mee draagt.

Ook gaat een lang artikel naar de omstandigheden van de fregatten, welke terugkeren, welke gaan aflossen. Dit is informatie die stevast terugkeert bij HLN. Het betreft immers nieuws van 'onze jongens'.

b. Implicatie

Verder wordt in het artikel 'Belgen tipten Amerika. Werkleider Nobels Peelman bouwde mee aan de I.P.T.T.- mast en vliegtuigbases' aandacht geschonken aan de met Belgische hulp gebouwde radarmast en vliegtuigbases in Irak, informatie die inmiddels aan de Amerikanen doorgespeeld wordt. Impliciet valt hier op te merken dat de kranten, ondanks het steeds vermelden van de 'coalitie, geallieerden, ...' toch de Amerikanen de voortrekkersrol toebedelen.

c. Verwoordingsstrategie, negatief woordgebruik

Het artikel 'Pro-Saddam slogans en spanningen op school', is in een heel andere trant geschreven dan de artikels in DS en DM van 18-01-1991. Alleen al in de kop valt op te merken dat het er niet goed aan toe gaat in de scholen. Er worden immers pro-Saddam slogans geroepen en er zijn spanningen. Ook in het artikel wordt de indruk gewekt dat door de oorlog de sfeer op de scholen achteruit gaat. 'De sfeer in de scholen met veel leerlingen van islamitische afkomst is er niet hartelijker op geworden. Er zijn veel tuchtproblemen.' De toon in dit artikel is helemaal het tegenovergestelde van de artikels uit DM en DS. Waar hier gisteren de nadruk lag op verdraagzaamheid, vrede en discussie in scholen met veel migranten, ligt hier de nadruk op de problemen die zich voordoen in die scholen.

d. Techniek, leestekens

Echter in het erop volgend artikel, 'Scholieren willen vrede', is dan weer zeer kort een andere toon te horen. Het artikel bericht in niet negatieve termen over de oorlog, maar laat dan tussen aanhalingstekens verschijnen "slogans roepend tegen een bloedige en vernietigende oorlog". HLN geeft dit feit aan de lezer mee, namelijk dat er slogans in die aard geroepen worden, maar plaatst het wel tussen aanhalingstekens.

DS, 'Antwerpse joodse gemeenschap bezorgd om familie in Israël. Louis Davids wel "redelijk gerust" over veiligheid joden in Antwerpen', 'Amerikanen blijven weg uit Brussel', 'Aantal oproepen bij Tele-Onthaal daalt', 'Sabena stopt vluchten op Cyprus en Kaïro', 'Progressieve moslims vrezen fundamentalisme in België', 'Het mysterie van de verdwenen suikerklontjes. Lege rekken geen teken van schaarste, maar bevoorrading kan hamsterwoede niet volgen' en 'Suiker in overvloed'

a. Techniek, leestekens

DS wil er extra de nadruk op vestigen dat Louis Davids slechts "redelijk gerust" is over de veiligheid van de joden in Antwerpen. Dit plaatst een mogelijke angst toch wel in de kijker.

b. Aanwezigheid

DS geeft ruimte aan twee artikels die onrechtstreeks met de economie te maken hebben, namelijk het feit dat de Amerikanen uit Brussel weg blijven, en dat Sabena haar vluchten op Cyprus en Kaïro stopt.

c. Implicatie, techniek, leestekens

In het artikel 'Progressieve moslims vrezen fundamentalisme in België', wordt door DS de vraag gesteld hoe Belgische moslims zouden kiezen als de oorlog de moslims overal ter wereld voor de keuze zou stellen of ze SH als verdediger van de Islam, ten minste in de geest zouden moeten volgen.

In feite is dit al een verkeerde vraag. Daar iedere moslim weet dat Saddam meer leek dan moslim is. En dat hij het islamisme misbruikt.

De zelf titel impliceert dat een progressieve moslim iemand is, die zich niet aangetrokken voelt tot SH. Dit wordt duidelijk bij het lezen van het artikel; "Wij zijn bang van de groei van het fundamentalisme hier" zegt Avci Ismail (39). Met "wij" bedoelt hij de moslimmigranten die er prijs op stellen dat het samenleven met de Belgen harmonisch verloopt. Ismail is een van die woordvoerders van die als "democratisch" betitelde migranten, in de streek van Gent. Zelf voelt hij zich als moslim niet aangetrokken tot SH, die zich als islamitische leider opwerpt. Hij keurt de bezetting van Koeweit niet goed, vindt dat SH de islam voor eigen

doeleinden gebruikt en meent dat conflicten “met goede manieren” moeten worden opgelost, een principe waaraan de VS zich te houden hebben. Maar hij weet ook dat in zijn omgeving fundamentalistische organisaties SH wél bewonderen, zoals dat het geval is in de buurlanden van Irak. Het aantal leden van zulke organisaties nam de jongste tijd toe. Als Israël deelneemt aan de oorlog, zullen ze nog meer succes kennen”.

Het artikel wekt een sceptische indruk door het gebruik van de aanhalingstekens. *Ismail is één van die woordvoerders van die als “democratisch” betitelde migranten.*

Niettemin geeft dit artikel een kijk op de Belgische ‘moslimscène’.

DM, ‘Gevangenis St-Gilles: ‘geïsoleerd incidentje’, ‘Antwerpen: oorlog brengt diamanten’, ‘Vredesinitiatief Gentse scholieren. ‘Racistische reacties vermijden door dialoog’

a. Aanwezigheid

Op de voorpagina titelde DM ‘Antwerpen: oorlog brengt diamanten’. Dit gegeven is niet in andere kranten terug te vinden. Het gaat er in dit artikel om dat de Israëliische handelaars vanaf de eerste bedreiging van Irak aan het adres van Israël een uittocht begonnen zijn naar Antwerpen.

Het artikel ‘Gevangenis St-Gilles: ‘geïsoleerd incidentje’ is een reactie van het Bestuur der Strafinrichtingen op het artikel van 18-01-1991. Het meldt dat er geen noemenswaardige incidenten zijn, maar er wel af en toe een geïsoleerd incident voorkomt. Dit is te wijten aan één bewaker rond wie grote twijfels zijn.

Blijkbaar wou DM voor een scoop zorgen. Ze heeft het echter niet veralgemeend, en vermeldt dat het enkel om de gevangenis van St-Gilles ging.

1.6 Belgische politiek

DS; ‘België stuurt derde mijnenjager op pad’, ‘Nothomb wou perscommuniqué van Martens niet voorlezen’, ‘Eyskens waarschuwt voor Irakese val’, ‘SP: “niet ingaan op provocatie”’, ‘De Croo: “eer vereist militaire inzet”’, ‘Hoofdstad investeert in veiligheid’

a. Toon

DS geeft alle stemmen weer. In het artikel over de SP komt ook Ongena (van Vaka) aan het woord, en de kop “niet ingaan op de provocatie” is uit zijn mond afkomstig. Het artikel eindigt met een oproep voor een betoging. Het erop volgende artikel is dan weer van oppositielid De Croo. Hier is een hele andere toon met betrekking tot het conflict waar te nemen. “Het belang en de eer van België vereisen dat wij ondubbelzinnig en zonder vertoon van

zwakheid, deelnemen aan de inspanningen van de geallieerde staten. Wij moeten meehelpen aan de militaire inzet, in de mate van onze middelen en mogelijkheden en onder VN vlag.” Er wordt ook geschreven dat “een gewapende inval niet de beste oplossing is, maar München toont aan dat een dictatuur zinloos is.”

De Croo is een van de 16 vooraanstaanden die een oproep ondertekenden die stelde dat het een plicht was het recht boven de macht te doen zegevieren.

b. Aanwezigheid

In het artikel ‘SP: “niet ingaan op provocatie”’, komt dus ook informatie met betrekking tot vredesbetogingen aan bod.

c. Implicatie

Het artikel ‘Nothomb wou perscommuniqué van Martens niet voorlezen’, geeft de lezer dan weer een blik van hoe het er op het politieke toneel aan toe gaat. Door het woordgebruik in de titel, is wel op te merken dat DS alleszins de politiek van premier Martens niet genegen is. Het draait er hem om dat Martens niets meer aan het regeringsstandpunt toe te voegen had, omdat er geen veranderingen opgetreden waren sinds zaterdag. De oppositie reageerde hierop door te stellen dat Martens dit doet om de verdeeldheid in de regering te verbergen. Uiteindelijk moest Martens de regeringsverklaring sturen naar de Kamer, en zond ze dezelfde als deze die ze naar de pers gestuurd had. Hij werd in de Kamer afgekeurd. Daar DS in de kop de regeringsverklaring al als ‘perscommuniqué’ benoemt, uit ze zo mede een afkeurende houding voor de zet van Martens.

DM; ‘Volksunie en SP betogen mee’, ‘Oproep Belgische politici voor steun aan militaire inspanningen’, ‘Eyskens; “Wij moeten het Iraakse volk helpen”’

a. Aanwezigheid

DM deelt zijn lezers mee dat er een betoging is, en doet dit door al in de kop te stellen dat er ook politici zich hier voor inschakelen.

Verder wijdt ze een artikel aan de 16 vooraanstaande Belgen en hun oproep tot steun aan de militaire inspanningen.

b. Toon, techniek, aanhalingstekens

Het Citaat; ‘Eyskens; “Wij moeten het Iraakse volk helpen”’. De reden waarom dit tot het Citaat uitgeroepen is, is ietwat cynisch bedoeld. Het is waarschijnlijk de eerste keer dat dit uit zijn mond komt, Eyskens is immers al de hele crisisperiode door voorstander van een harde politiek tegen Irak. Er wordt vermeld dat dit, namelijk het Iraakse volk helpen, een

plicht is. “Onze strijd is niet gericht tegen de man in de straat, maar tegen de autoriteiten, tegen SH. De hele EG staat achter het voornemen de noden van de fel beproefde volkeren in de Golf, inclusief de Irakezen te helpen lenigen eens het Bagdadregime “zowel politiek als militair” in het zand zou hebben gebeten.”

Ook hier komt dus naar voor dat het de bedoeling is SH ook politiek in het zand te laten bijten. Dit is helemaal anders dan het door de VS gepropageerde voornemen om enkel Koeweit te willen bevrijden, zonder verdere doelstellingen. Anders dan DS een paar dagen geleden, die ook dit nieuws bracht, plaats DM dit gegeven tussen aanhalingstekens. Dit wordt hier blijkbaar gedaan zodat de lezer er goed de aandacht op kan vestigen.

1.7 Betogingen

HLN; ‘Vaka roept weer op tot vredesbetoging’

DM; ‘Volksunie en SP betogen mee’, alsook drie advertenties; ‘Protestbetoging’, ‘Wij willen vrede!’ en ‘Bezwaren tegen de oorlog’

Zoals hierboven vermeld wijdt ook DS, tot twee keer toe redactionele ruimte aan de betogingen, dit echter niet in een kop. In één van de twee artikels vermeldt DS echter wel dat de mensen opstapten in gedeeltelijk gewelddadige betogingen. Het artikel zelf handelt over aanslagen die wereldwijd volgden op Amerikaanse belangen sinds de start van de oorlog. Dus de globale toon van het tweede artikel, zorgt eerder voor een negatieve connotatie omtrent de betogingen, dan voor een positieve. HLN bericht wel over de aanwezigheid van een vredesbetoging in een kop, voor de eerste keer (in de onderzochte dagen). Meer nog, ze laat in de kop blijken dat er al eerder betogingen waren. Ze titelt immers ‘Vaka roept weer op tot vredesbetoging’, wat tevens een ietwat negatieve connotatie met zich mee draagt. DM legitimeert, of probeert misschien betogers te ronselen door er al onmiddellijk in de kop naar te verwijzen dat de SP en de VU meestappen in de betoging. Ze schenkt ook ruimte aan drie advertenties die tegen de oorlog gericht zijn. Door dit op te nemen in de krant, en vooral daar de andere kranten dit niet doen, uit DM een sterk vredelievende optiek naar het lezerspubliek toe.

1.7 Economie

HLN; ‘Olieprijs nog lager’, ‘Martens: “Het sociaal akkoord blijft gelden”’, ‘Wat met benzinepech, minister Claes?’, ‘Ruwe olie ter plaatse rust’, ‘Aarzeling op de beurzen’

a. Toon

Het artikel gericht aan minister Claes is negatief geconnoteerd ten aanzien van deze persoon. Dit wordt al in de titel duidelijk. Er wordt hem verweten niet goed met de economische toestanden, gecreëerd door de Golfcrisis om te gaan.

De krant gaat zo in oppositie tegen de regering, net als de partij waar ze bij aansluit (PVV).

DS; 'Economische kosten (en baten) van de oorlog', 'Verdelers van stookolie voelen olieschok dadelijk', 'Regering pleegt overleg met sociale partners', 'Benzine, diesel en stookolie fors goedkoper, gassen duurder', 'Institutionele beleggers mijden speculatie, verkiezen kwaliteit', 'Euforie maakt plaats voor voorzichtigheid'

a. Het gebruik van concepten, retorieken, discours

In het artikel 'Economische kosten (en baten) van de oorlog' is een stuk ingevoegd, afkomstig van de redactie. Het gaat hem er in dit artikel onder andere om dat de kosten van de oorlog moeten gezien worden tegen de omvang van de Amerikaanse economie en tegenover het Amerikaanse defensiebudget...

"Dat alles neemt natuurlijk niet weg dat het zoveel beter zou zijn als de oorlog overbodig was geweest en dat het geld aan nuttiger doeleinden was besteed of was uitgespaard."

De laatste paragraaf luidt "De oorlog tegen SH wordt, tot in de kern herleid, gevoerd vanuit drie overwegingen: dat het inpalmen van een soevereine staat en het schofferen van zijn bevolking in deze tijd niet meer kan worden geduld, dan men hem nu moet stoppen om een latere, niet denkbeeldige apocalyps te voorkomen, en dat hij de hand niet mag leggen op de belangrijkste bron van de wereld oliebevoorrading. Wie zal zeggen hoe hoog de prijs daarvoor mag zijn."

DS geeft hier expliciet blijk van haar kijk op het gebeuren, namelijk dat het zoveel beter zou geweest zijn als de oorlog overbodig was geweest. Verder schotelt ze haar lezerspubliek de kern van de reden tot oorlog voor, en legitimeert ze mede, door hierop de vraag te stellen hoe hoog de prijs hiervoor mag zijn. Eigenlijk brengt ze dit gegeven zeer neutraal. Ze meldt dat één van de redenen het feit is dat niet gewild wordt dat SH de hand legt op de oliebevoorrading, maar gaat dit niet relateren aan eventuele motieven van de VS. Ze brengt het nieuws, zonder er opiniërend bij te werk te gaan. Eerder in het artikel ging ze echter wel opiniërend tewerk, bij het vermelden dat geen oorlog veel beter zou geweest zijn.

b. Toon

De toon in het artikel 'Regering pleegt overleg met sociale partners' is positief ten aanzien van de regering.

DM heeft hieromtrent geen enkel artikel.

1.8 Midden Oosten

HLN titelt 'Rode Kruis zet Syrisch vluchtelingenkamp op', 'Amman: geen stroom Iraki's naar Jordanië na luchtbombardementen. Jordans leger in verhoogde staat van paraatheid na raketaanval op Israël', 'Radio mag wel op Sabbat', 'Fundamentalisten willen gaan vechten met Irak', 'BBC: vrouw en twee kinderen Saddam naar Mauritanië', 'Iraki's deserteren massaal. Koeweitse minister is optimist en meent dat de oorlog snel zal worden afgehandeld', 'Met de bus naar de Iraakse grens. Belgische militairen in Diyarbakin zijn sinds donderdagavond in staat van rood alarm'

Hieromtrent wordt bericht over een actie van het Rode Kruis, over de toestand in Jordanië, waar het leger in verhoogde staat van paraatheid is, een fait divers omtrent Israël, en omtrent Belgische militairen in de Golf

a. Hoe worden de feiten gepresenteerd?

Het gegeven van de schuilplaats van Saddam wordt in HLN in een kort artikeltje vermeld, namelijk 'BBC: vrouw en twee kinderen Saddam naar Mauritanië'.

De krant maakt duidelijk dat dit geen gegeven feit is, door voor de informatie de bron te vermelden, namelijk CNN. Zo kan de lezer zelf uitmaken of hij waarde hecht aan de geboden informatie, hij heeft immers kennis van de bron. Het feit dat HLN expliciet de bron ervoor schrijft, duidt op het feit dat ze het feit wel wil medelen, maar niet zonder enige nuancering.

Er wordt in het artikel geschreven dat 'de vrouw en kinderen van SH, en in vier bijkomende vliegtuigen de familieleden en hooggeplaatste medewerkers van SH naar Mauritanië gevlogen zijn. In Mauritanië wordt het bericht tegen gesproken van officiële zijde en door VS diplomaten. Een Frans diplomaat sloot het niet uit maar zei geen bevestiging te kunnen geven.'

b. Toon, Verwoordingsstrategie, wie is aan het woord?

De toon in het artikel 'Iraki's deserteren massaal. Koeweitse minister is optimist en meent dat de oorlog snel zal worden afgehandeld', is zeer negatief ten aanzien van Saddam. Het is de Koeweitse minister van Regeringsaangelegenheden die aan het woord is en SH constant benoemd als 'opschepper',...

c. Verwoordingsstrategie, negatief woordgebruik

'Fundamentalisten willen gaan vechten met Irak' is ten eerste al een onduidelijke titel. Willen ze met Irak gaan vechten, dus tegen Irak, of willen ze aan de zijde van Irak meevechten. Het artikel brengt aan het licht dat ze aan de zijde van Irak willen gaan vechten. Dit kon echter al geconcludeerd worden uit het woordgebruik in de titel. 'Fundamentalisten', waarmee in het artikel Algerijnen worden bedoeld, is een woord dat voor een negatieve connotatie zorgt. HLN geeft de lezer duidelijk mee dat het fundamentalisten zijn die de zijde van Irak kiezen.

DS titelt 'Rood alarm bij Turkse troepen aan grens met Irak', 'Triomfkreten en angst in Libanon en Jordanië', 'Familie Saddam Hoessein gevlucht?'

a. Hoe worden de feiten gepresenteerd?

Ook DS wijdt een artikel aan de familie van Hoessein, en ook zij maakt duidelijk dat het gegeven in vraag gesteld kan worden, dit door het al in de kop als een vraag te stellen. Hier wordt de informatie echter op een andere compleet andere manier geboden dan in HLN. In HLN wordt immers gesteld dat ze naar Mauritanië gevlucht zijn, maar dat ginds personen dat ontkennen. DS meldt daarentegen dat het gerucht de ronde deed dat ze naar Mauritanië gevlucht waren, maar hooggeplaatsten dit tegenspraken. DS vermeldt het met andere woorden bijna als om een roddel te ontkrachten, waar HLN het nieuws net naar voor brengt. "Een medewerker van president Ould Sid Ahmed van Mauritanië en een Amerikaanse diplomaat in Noukchott spraken vrijdag geruchten tegen dat de vrouw en familieleden van president SH van Irak hun toevlucht hebben gezocht in Mauritanië. Eerder waren er andere geruchten over de Irakese leider en zijn familie. Zo werd bijvoorbeeld gezegd dat er familieleden naar het Zwitserse Genève waren gegaan...'

b. Relevantiestructuur, techniek dramatisering

In het artikel 'Rood alarm bij Turkse troepen aan grens met Irak' is de relevantiestructuur niet gewaarborgd, daar het feit van het rood alarm slechts één zin in het artikel inneemt. Het feit dat toch deze zin als kop gekozen werd, duidt op enige dramatisering, het gaat immers over rood alarm, iets wat als indrukwekkend over komt. Het hele artikel handelt daarentegen over de globale toestand aan de Turks-Iraakse grens, nadat het Turkse parlement gisteren toestemming had gegeven aan Amerikaanse vliegtuigen een Turkse basis te gebruiken.

c. Aanwezigheid

'Triomfkreten en angst in Libanon en Jordanië' is een artikel waar veel stemmen pro SH in vallen te bespeuren. Hij is namelijk de eerste Arabische leider die een raket op Israël

schoot. Verder wil men ook geen nieuw koloniaal beleid over de Arabische wereld. Een Palestijn wordt aan het woord gelaten die stelt 'zo voelen zij eens hoe het is'.

DM titelt "Saddam gaat sterven. Vandaag of morgen'. Jordanië belangrijkste wijkplaats voor vluchtelingen' en 'Jordaanse imams roepen op tot heilige oorlog. Koninkrijk tussen hamer en aambeeld', 'Damascus', 'Teheran'

a. Aanwezigheid

In het artikel dat begint met 'Saddam gaat sterven...', handelt het eerste deel over de vluchtelingenstroom, de tweede over de 'rechtvaardige zaak'. "De Irakezen hoeven geen angst te hebben want hun zaak is rechtvaardig" roept Samirs gesluierte vrouw voordat de auto koers zet naar Amman. "Ik ga mijn zonen voeden met haat voor de Amerikanen alsof het melk is" zegt Ibrahim, een Jordaanse leraar die 8 jaar les heeft gegeven in Koeweit, terwijl hij de deur van zijn mercedes opent. (...) "Saddam gaat sterven..." fluistert Adnan' Er worden dus stemmen van vluchtelingen meegedeeld, die allen zeer anti Amerikaans zijn. Tevens wordt er door DM speciaal bij vermeld, dat ook iemand als een leraar die 8 jaar in Koeweit werkte, iemand met verstand, en kennis van Koeweit met andere woorden, dezelfde haat tegen Amerika koestert.

Het tweede artikel 'Jordaanse imams roepen op...', laat een vertegenwoordiger van de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie in Amman aan het woord. Er wordt hier een argument neergelegd dat nergens anders voorkwam. 'De VS leggen tussen beide problemen een militair verband wanneer ze stellen dat de Iraakse militaire slagkracht moet worden vernietigd om Israël te beschermen. Dan moeten de VS ook maar accepteren dat een politiek verband wordt gelegd tussen beide conflicten, indien men ooit tot vrede wil komen.'

1.9 Westerse politiek

HLN titelt hieromtrent niets

DS titelt 'Westerse overheden verhogen veiligheid en wijzen Irakezen uit', 'Vrees voor samenhang coalitie tegen Bagdad'

a. Aanwezigheid

Het artikel in verband met veiligheid heeft als eerste zin; 'In de eerste 24 uur van de Golfoorlog werden er over heel de wereld 6 aanslagen gepleegd tegen Amerikaanse belangen. Zij veroorzaakten alleen stoffelijke schade.' Het artikel wordt afgesloten met 'In

de VS, Duitsland en andere Europese landen stapten tienduizenden mensen op in gedeeltelijk gewelddadige betogingen tegen de oorlog.’

Het artikel ‘Vrees voor samenhang coalitie tegen Bagdad’ is een interessant duidingartikel, omtrent de verschillende posities die moslimlanden innemen omtrent het gebeurde. Zo valt omtrent de Egyptische visie te lezen ‘Ik en mijn broeder tegen mijn neef. Ik en mijn neef tegen een vreemdeling’, of de Syrische die tegen Irak is, maar waar de leiders onlangs verklaarden dat ze een Israëliische betrokkenheid niet kunnen aanvaarden.

DM titelt ‘Moskou poogt vechtenden nog te scheiden’, ‘Diplomatieke verzanding’, “‘Bezetting Irak niet gedekt door VN resolutie.” Neri Sybesma Knol, hoogleraar internationaal recht’

a. Aanwezigheid

DM is vandaag de enige die een volledig artikel aan Moskou wijdt, die nog ‘met alle macht de vechtende partijen ‘on speaking terms’ poogt te brengen’. er waren de oproepen aan Saddam om zich uit Koeweit terug te trekken, er waren langdurige ontmoetingen tussen hoge SU diplomaten en PLO raadgevers,...

Het is typerend voor DM dat zij hier een apart artikel aan wijden, namelijk aan diegene die nog strijdt voor vrede.

Het artikel waarin Knol aan het woord is, stelt ‘Het gaat alleen over Koeweit, niet over het regime in Irak zelf. Wat tot nog toe gebeurde is volgens mij in overeenstemming met de resolutie. De bombardementen op Irak dienen in principe enkel om de militaire macht te breken in functie van Koeweit.’

1.10 Oorlogspolitiek

HLN titelt ‘Scudraketten onder vuur. Geallieerde luchtmacht bombardeert nu ook onophoudelijk Iraakse elitetroepen’, ‘Satellieten lezen nummerplaten auto’s. Modernste en “intelligente” wapens worden in de Golf uitgetest’, ‘Londen stuurt extra troepen naar Golf’, ‘Op centimeters nauwkeurig’, ‘Tomahawks geselen Irak’

a. Toon

De indruk die je bij het lezen van het artikel krijgt, is zeer positief ten aanzien van de bombardementen. Er wordt probleemloos vermeld “We gaan door ze te treffen tot ze er niet meer zijn” (kolonel G. Stewart, commandant van het Black knights eskader), alsook “er is

een ophoud van de bombardementen op en rond Bagdad”, of “In zijn hotel is geen water en elektriciteit meer” (van BBC verslaggever J. Simpson).

Dit is frappant, vooral vandaag, daar met aanslagen in Tel Aviv zo veel medelijden betuigd werd aan de ‘geteisterde bevolking’ in de redactionele berichtgeving. De Iraakse bevolking, de spanning waarin zij moeten leven,... wordt echter doodgezwegen, en verbanden tussen de grootschalige bombardementen op Bagdad en een eventueel getraumatiseerde bevolking hier worden niet gelegd. De nonchalance toont zich ook in de titel, ‘Scudraketten onder vuur. Geallieerde luchtmacht bombardeert nu ook onophoudelijk Iraakse elitetroepen’, de materiële projectielen die gebombardeerd worden, worden zonder probleem opgevolgd door de menselijke wezens. De manier van dit te brengen, toont ook duidelijk aan dat er kant gekozen wordt in het conflict, alsook welke kant.

De andere artikels zijn tevens lovend over de intelligente wapens die de geallieerden ter beschikking hebben.

DS titelt ‘Geallieerd offensief gaat onverminderd door’, ‘Grondoorlog wordt harder en bloediger dan luchtoffensief. Ondanks technologisch overwicht coalitietroepen’, ‘De vliegende vuilnisbak van Saddam’, ‘Patriot afweerraket schoot bij eerste inzet raak’

a. Het aanwezige

In het artikel ‘Geallieerd offensief gaat onverminderd door’, wordt geschreven dat ‘Bij beschieting van het Saoedische grensstadje Khafji door Iraakse artillerie raakten 3 Amerikaanse soldaten lichtgewond.’ Verder wordt hetzelfde vermeld als in HLN; ‘We gaan door ze te treffen totdat ze er niet meer zijn, aldus een legerwoordvoerder’

Zeer opvallend is dat HLN het bericht van de drie gewonde Amerikaanse soldaten niet vermeldde!

b. Het gebruik van concepten, retorieken, discours

‘De vliegende vuilnisbak van Saddam’, is een artikel waar de onnauwkeurigheid van de Scud vergeleken wordt met de precisie van de Tomahawk kruisraket, waarmee je kan kiezen langs welk raam hij binnen gaat.

Er wordt hier gebruik gemaakt van het Israëliisch discours, in de titel wordt immers de Israëliische benaming van de Scud gebruikt, ook wordt er gewezen op de ontegensprekelijke precisie van de anti-Iraakse partij.

DM titelt ‘Historische bombardementen lijken al routine. “Wij houden ons niet bezig met het tellen van lijken”’, ‘De ups en downs van de patriotraket’

a. Hoe worden de feiten gepresenteerd?

DM geeft zeer correct alle feiten, maar kan het blijkbaar niet nalaten steeds een eigen tint aan de berichtgeving te verstrekken, waardoor ze impliciet haar mening meegeeft. In het artikel 'Historische bombardementen...', worden de doelwitten uit de doeken gedaan. 'Het eerste doelwit waren de scudbatterijen die de aanval op Israël hadden uitgevoerd... Het tweede *geliefkoosd* doelwit zijn de 30.000 à 45.000 manschappen van de Republikeinse Garde. Het derde doelwit is alles wat nog rest van de Iraakse luchtverdediging. Volgens onafhankelijke bronnen is dit nog heel wat, al lijken de Irakezen dat potentieel niet efficiënt te gebruiken. Volgens Defensie in Moskou, *dat kennelijk nog steeds contacten heeft lopen met Bagdad*, beschikt Irak nog over ongeveer de helft van zijn luchtafweer... Toch beweert Bagdad dat het al 72 geallieerde toestellen heeft neergehaald. Onzin zeggen de geallieerden...'

b. Het aanwezige

In het artikel 'De ups en downs van de patriotraket' wordt de vraag gesteld naar wat is misgegaan in Israël, dat de scuds Tel Aviv toch bereikten. 'Bij het Internationaal Instituut voor Strategische Studies in Londen weet men het ook niet. Vermoedelijk iets met de radar oppert men daar. Dat wordt verontwaardigd ontkent door het hoofdkwartier van Raytheon Corp, de fabrikanten. "Technisch ging er niets mis. De echte reden kunnen we niet meedelen." Wel is het zo dat Israël de patriots pas drie weken geleden kreeg. Hoewel de manschappen nog een snelle opleiding kregen in de VS is dat blijkbaar niet voldoende gebleken om de technologie onder de knie te krijgen.'

In de andere kranten werd deze vraag niet gesteld. Een onderzoek naar de reden werd bijgevolg ook niet uitgevoerd. Hieruit kan geconcludeerd worden dat DM steeds net iets verder gaat dan louter het nieuws brengen.

CONCLUSIE

Impliciet valt hier op te merken dat eigenlijk alle kranten, ondanks het steeds vermelden van de 'coalitie, geallieerden, ...' toch de Amerikanen de voortrekkersrol toebedelen.

Anders dan op de voorgaande dag, toen de bombardementen op Irak en Koeweit in volle hevigheid losbarstten, maar geen aandacht ging naar eventuele Iraakse burgerslachtoffers, is er vandaag veel aandacht voor het slachtofferaantal van de Scudraket aanval op Israël. Dit aantal is nochtans miniem, er is geen enkele directe dode gevallen. Door deze actie,

waarmee hij herhaaldelijk dreigde, wordt SH in HLN nu uiterst negatief afgeschilderd. De krant kopt, onder andere op de voorpagina en in zeer grote letters meermaals dramatiserend, suggererend en uiterst nadelig over SH. Dit resulteert in een toon die duidelijk anti Saddam Hoessein is.

Opvallend is ook dat HLN zelf in de redactionele tekst tussen komt, om nog meer te beklemtonen hoe 'gespannen' de toestand ginds is. Tevens wordt bij herhaling verwezen naar WOII, de vernietigingstrauma's worden bovengehaald,...

HLN heeft steeds veel aandacht voor doden. Een mogelijke hypothese is dat, had er meer informatie geweest omtrent de Iraakse burgers, HLN hier misschien ook meer over had geschreven, en zo misschien een andere visie op het oorlogsgebeuren had gehad. Zeer opvallend is tevens dat HLN het bericht van de drie gewonde Amerikaanse soldaten niet vermeldt!

HLN is echter de enige krant die ook een artikel wijdt aan het feit dat de Palestijnen niet gewaarschuwd waren door sirenes, noch gasmaskers hadden. Dit doet vermoeden dat het HLN steeds om de menselijke kant van de zaak te doen is. Het niet vermelden van gegevens omtrent mogelijke Iraakse doden, kan toegeschreven worden aan de censuur, ook de andere kranten berichten hier immers niet over. Dan zou de krant nog kunnen verweten worden dat de vraag niet gesteld wordt, maar sowieso is al duidelijk dat HLN niet zo ver gaat om expliciet haar lezers met de neus op bepaalde feiten te drukken, door zelf op een onbeantwoorde vraag te wijzen.

Omtrent België bericht HLN voor de eerste keer (in de onderzochte dagen) over de aanwezigheid van een vredesbetoging. Meer nog, ze laat in de kop blijken dat er al eerder betogingen waren, maar hecht hier tevens een negatieve connotatie aan.

Verdere informatie die steevast terugkeert bij HLN, is nieuws van 'onze jongens'.

Wat betreft informatie over de Belgische scholen, is het woordgebruik negatief. De toon in HLN is helemaal het tegenovergestelde van deze in DM en DS. Waar gisteren bij deze kranten de nadruk lag op verdraagzaamheid, vrede en discussie in scholen met veel migranten, ligt in HLN de nadruk op de problemen die zich voordoen in die scholen.

Opnieuw is in HLN geen enkel artikel te vinden omtrent de Belgische politiek. Er worden wel economische artikels gebracht, en hierin wordt negatief bericht over de minister van Economische Zaken.

Het is nu al de derde keer dat HLN informatie lijkt te verstrekken die niet up to date, om niet te zeggen niet in orde is. Waar DS een feit vermeldt, bijna als om een roddel te ontcrachten, brengt HLN net dit nieuws naar voor.

De globale toon die vandaag DS beheerst, behelst het wereldwijde verzoek aan Israël om de zet van Saddam niet te vergelden. Dit gegeven wordt in elk artikel wel aangehaald, en door

de veelvuldige herhaling zal het lezerspubliek zich ongetwijfeld met deze wil van de coalitie gaan vereenzelvigen.

Verder wordt ook in DS vandaag zeer veel aandacht geschonken aan de in Israël gevallen slachtoffers, en wordt SH zeer negatief geportretteerd, waarbij ook hier gebruik gemaakt wordt van dramatisering, overdrijving en suggestiviteit. Er wordt door de manier waarop sommige zaken aangepakt worden, tevens een angstgevoel opgewekt bij de lezer voor de gevaarlijke SH, omtrent al wat hij nog met Israël van plan is. Het is frappant dat in bijna elk artikel gerelateerd aan de Golfoorlog, opnieuw gewezen wordt op het gevaar dat Irak voor Israël inhoudt. Tevens komt de wij-zij problematiek hier duidelijk naar voor. Een dag eerder vielen bommen met een gezamenlijke kracht van anderhalve keer Hiroshijima op Bagdad, en werd enkel melding gemaakt van de precisie waarmee dit gebeurde, en van het feit dat er langs geallieerde zijde nog geen gewonden of doden waren. Over de Iraakse zijde van de medaille werd niet bericht, en enkel DM stelde zich de vraag naar het doden en gewondental bij de Iraki's. Echter nu Israël, die nu steeds als 'de joodse staat' aangeduid wordt -als om de legitimiteit van dit volk ten opzichte van de Palestijnen te bevestigen- aangevallen wordt, en hierbij 12 slachtoffers vallen, wordt dit direct betiteld als 'de raketnacht die Israël nooit zal vergeten'. Blijkbaar worden de joden in Israël meer als leden van de 'wij' groep aanzien, kunnen de westerlingen zich meer identificeren met de Israëli's dan met de Irakezen. Dit alleszins toch in DS en HLN. Deze artikels zijn afkomstig van de correspondent van DS in Tel Aviv, Salomon Bouman. DS wijdt ook nog een artikel aan de joden in België, waarin eveneens angst wordt uitgedrukt. Ook vandaag is de relevantiestructuur bij DS niet gewaarborgd, en haalt ze een sensationele, dramatiserende zin uit een artikel, die ze verheft tot kop. Er wordt hier meermaals gebruik gemaakt van het Israëli'sch discours, daar in koppen bijvoorbeeld joodse benamingen van zaken gebruikt worden. Ook wordt stevast gewezen op de ontegensprekelijke precisie van de anti-Iraakse partij.

Kenschetsend voor DS is het feit dat ze vandaag twee artikels met betrekking tot God brengt.

DS is koploper wat nieuws omtrent de Belgische politiek betreft, en vandaag de enige die bericht over de partijen en hun standpunten. Omtrent betogingen wijdt ook DS hier redactionele ruimte aan, dit echter niet in een kop. Omtrent economie, waar verscheidene artikels aan gewijd worden, bericht DS positief ten aanzien van de regering en haar aanpak van de economie.

Een visie wordt in DS meegegeven door aan bepaalde zaken meer ruimte te geven, of door bepaalde sprekers meer aan het woord te laten dan andere, maar DS komt zelf niet tussen in de redactionele tekst.

Zo ook zal ze bijvoorbeeld bij het vermelden van de censuurmaatregelen deze nuchter weergeven, en hier geen beschouwingen aan koppelen omtrent de eventuele gevolgen voor de pers, zoals DM doet.

Eén keer echter, geeft DS expliciet blijk van haar kijk op het gebeuren, namelijk dat het zoveel beter zou geweest zijn als de oorlog overbodig was geweest

De toon die in DM naar voor komt is duidelijk zeer verschillend van deze in HLN en DS. Hier wordt niet vermeld dat Bush de terughoudendheid van Israël prijst, noch dat de wereld Israël vraagt zijn zelfbeheersing te bewaren, of dat de euforie plaats maakt voor voorzichtigheid, zaken die in DS en in mindere mate HLN constant beklemtoond werden. Integendeel maakt DM haar lezers duidelijk dat de Israëli's zelf het heft in handen nemen, en 'beslissen wanneer'. Het feit van de raketten op Israël wordt in DM tevens onmiddellijk gelinkt aan het feit dat de geallieerden als reactie massaal B52's inzetten. Ook wordt al onmiddellijk in de titels een impliciet verwijt aan het adres van de VS gericht; de raketten werden immers niet door de Amerikaanse satellieten gedetecteerd. Er wordt dus onmiddellijk kritisch en doordacht over het gebeuren bericht, en er wordt niet louter bij de gebeurde feiten stil gestaan. De manier waarop hier mee omgegaan wordt wijst ook op impliciete kritiek aan het adres van de VS. Ook komt weer duidelijk naar voor dat DM wel de aandacht wil vestigen op de in Irak en Koeweit aan de gang zijnde bombardementen. DM laat ook mensen aan het woord, waarvan ze de lezer duidelijk maakt dat ze bijvoorbeeld slim en Koeweits zijn, maar zich niettemin negatief over de VS uitlaten.

Tevens wordt een eigen kijk op de gebeurtenissen niet onder stoelen of banken gestoken. In feite geven alle kranten een visie mee aan hun lezers, maar doet de ene dit al explicieter dan de ander. DM komt duidelijk tussen in de redactionele tekst, waarin ze haar mening op het gebeurde geeft.

Waar in DS de globale toon beheerst wordt door het wereldwijde verzoek aan Israël om niet te reageren op de zet van Saddam, wijst DM meermaals duidelijk op de reactie van de geallieerden, namelijk de massale bombardementen op Irak, en uit ze hierbij meermaals expliciet kritiek op de VS. Ook DM bericht omtrent joden in België, maar biedt hier een louter informatief artikel omtrent een bepaald aspect, daar waar in DS duidelijk ingespeeld werd op het gevoel van angst dat de joden parten speelt.

DM zal steeds impliciet kritiek uiten op zaken waar ze het niet mee eens is. Zo bijvoorbeeld gebeurt dit hier op het nieuwe censuursysteem.

DM bericht ook over de betogingen, en schenkt ruimte aan drie advertenties die tegen de oorlog gericht zijn. Door dit op te nemen in de krant, en vooral daar de andere kranten dit niet doen, uit DM een sterk vredelievende optiek naar het lezerspubliek toe.

Ook komt hier naar voor dat het de bedoeling is SH ook politiek in het zand te laten bijten. Dit is helemaal anders dan het door de VS gepropageerde voornemen om enkel Koeweit te bevrijden, zonder verdere doelstellingen. Anders dan DS een paar dagen geleden, die ook dit nieuws bracht, plaats DM dit gegeven tussen aanhalingstekens. Dit wordt hier blijkbaar gedaan zodat de lezer er goed de aandacht op kan vestigen.

DM bericht vandaag niet over economie.

De vredelievende lijn van DM, toont zich ook in het feit dat DM vandaag als enige bericht over Moskou, die blijft proberen tot een diplomatieke oplossing te komen, en oproepen aan Saddam blijft richten om zich terug te trekken. Dat DM echter geen simplistische of dissidente kijk op het gebeuren kan verweten worden, maakt onder andere een artikel duidelijk, waarin een hoogleraar internationaal recht aan het woord is die stelt dat tot nu toe de oorlog conform aan de resolutie verloopt.

DM geeft zeer correct alle feiten, maar kan het blijkbaar niet nalaten steeds een eigen tint aan de berichtgeving te verstrekken, waardoor de krant expliciet een mening meegeeft.

Soms weerklinkt enig cynisme door, dit meestal ten aanzien van Amerikaanse motieven.

Toch is het de enige krant die zich vragen stelt. Hieruit kan geconcludeerd worden dat DM steeds net iets verder gaat dan louter het nieuws brengen.

2. Kwalitatieve analyse opiniërende artikels

HLN "Het recht van Israël"

'Gisteren werd hier nog *met voldoening* gesteld dat Irak vooralsnog verhinderd was geworden "Israël tot deelname aan de gevechten te provoceren". SH heeft het dus toch geprobeerd, met de meest lafhartig denkbare middelen.'

'De nachtelijke beschieting van de burgerbevolking in Tel Aviv (...) werd door H. Kissinger als militaire gebeurtenis van geen betekenis en een belangrijke politieke aanval genoemd.'

'Toch kan men van de regering in Jeruzalem niet verwachten dat zij zonder antwoord blijft. Ten opzichte van de eigen bevolking, die door SH sedert maanden met vernietiging worden bedreigd is dit welhaast onmogelijk, en men moet daar begrip voor hebben. Israël staat immers geheel buiten deze oorlog, die gevoerd wordt door een Arabisch land tegen een ander Arabisch land en die geen enkel rechtstreeks verband houdt met het Palestijns probleem. Gewoon het hoofd buigen voor het cynisme van een dictator is veeleisend. Israël is bovendien goed geplaatst om te weten dat de uitschakeling van SH vele regeringsleiders en niet in het minst in Arabische landen, best zou uitkomen.'

Het gebeurde wordt verhaald en er wordt een duidelijke visie meegegeven.

HLN legt steeds expliciet zaken op aan de lezer, zoals 'en men moet daar begrip voor hebben'. Tevens gaat de krant hier zeer ongenueanceerd te werk. HLN stelt zeer duidelijk en expliciet dat de Palestijnse noch Israëlische kwesties iets met deze oorlog te zien hebben. Er werd echter al meermaals aangetoond dat veel aan deze problematiek gelieerd kan worden, en alleen al het feit dat SH deze verbinding maakte, zorgt al dat het een factor van betekenis is, wil het hele conflict begrepen kunnen worden. Er wordt ook onmiddellijk gesteld dat de uitschakeling van SH de beste oplossing zou zijn en er wordt zeer ongenueanceerd en incorrect aan toegevoegd dat dit ook voor 'Arabische landen' best zou uitkomen. Er is hier een zeer uitgesproken anti-Iraaks discours op te merken, dat zeer ongenueanceerd, en zelfs verkeerd gestaafd wordt. Verduidelijking over het waarom van deze aanval wordt niet meegedeeld.

"Deze regering zegt niet wat ze doet en doet niet wat ze zegt" PVV voorzitter Guy Verhofstadt over de Golf, Martens, foute stijl van de regering en gapende kloof tussen burger en politiek.

Dit stuk werd opgenomen onder 'Gehanteerde analysemethode, discours'

DS "Voorspeld"

'Door raketten af te vuren op Israël, dat bij de gevechten om de Koeweitse bevrijding niet betrokken is, vestigt de Iraakse president SH er opnieuw de aandacht op dat hij niet pleegt te proberen zijn doelstellingen met geduldig overleg te bereiken. De aanval met Scudraketten, die op verre afstand nauwkeurigheid missen, beoogde duidelijk geen militair doelwit maar een politiek resultaat. Israël te verplichten tot een militaire actie.' 'Meer nog dan de inval in Koeweit is de weigering zich eruit terug te trekken een tegenover de eigen bevolking niet te verantwoorden gokspel van de Iraakse regering. Wat als de coalitie standhoudt zelfs als Israël met geweld terugslaat naar Irak?'

Ook hier wordt, natuurlijk ook terecht, de link gelegd tussen SH en wat hij zijn bevolking aandoet. Toch is het tekenend dat die link met de burgerbevolking nooit gelegd wordt in verband met de bombardementen op Irak.

Ook in dit stuk is de perceptie op SH die van de boosdoener die niets met 'geduldig overleg' poogt te bereiken.

"Waarom de oorlog gerechtvaardigd is" D. Hurd, Brits minister Buitenlandse Zaken

Hier worden de standpunten van een partij die uitgesproken voor de oorlog is uit de doeken gedaan.

Lezers

'Arabische agressie', stelt dat de Arabieren eerst vrede moeten sluiten met Israël en dat dan pas een oplossing voor het Palestijns probleem kan volgen.

'Oorlog' verkondigt het standpunt dat de Amerikanen Irak de les niet moeten leren, dat SH meer recht heeft Koeweit te bezetten dan Amerika Panama.

'Turkije'

'Pro-Irak' is een stukje dat stelt dat de Vlamingen veel dommer zijn dan de Walen ('daarom geven ze ook zoveel geld aan de Walen'), omdat in Vlaanderen 60% meer 'pro-Iraakse' betogingen zijn dan in Wallonië.

Het merendeel van de lezersbrieven die weerhouden werden, laten zich negatief uit tegenover Irak.

DM "De oorlogslogica doorbreken" Paul Goossens

'SH, die tijdens de eerste 24 uur van de Golfoorlog lelijk werd toegetakeld, heeft dan maar een nieuw front geopend. Deze keer tegen de meest gevreesde gevechtsmachine uit het Midden Oosten: Israël. (...) Een cynische poging om een niets ontziende brand in de Arabische wereld te ontketenen. (...) Met uitzondering van SA en Koeweit dreigen dan alle Arabische landen het front tegen Irak te verlaten en bovendien kunnen zowat alle gematigde regimes of leiders in de allergrootste moeilijkheden komen.' Er wordt vervolgens geschetst hoe de toestand in de Arabische landen er voor staat omtrent mogelijke sympathie of antipathie tegenover SH.

'De oorlog heeft in die landen een logica die het absurde benadert en ontoegankelijk is voor het Westen.' Vervolgens wordt het verhaal van Nasser geschetst. 'Al geruime tijd is Nasser voor SH het lichtend voorbeeld. Hij begrijpt wat het Westen niet kan begrijpen. Namelijk, dat een Arabische leider bij een militaire nederlaag tegen een "Amerikaans-zionistische samenzwering" politiek enorm kan winnen. Als hij maar overleeft.'

'Deze duivelskring zal pas doorbroken worden als de Vredesbeweging erin slaagt een voldoende tegenmacht te ontwikkelen. Dan pas is er opnieuw hoop.'

Wat onmiddellijk opvalt is dat de eerste zin hier al melding maakt van het feit dat Irak in de eerste 24 uur van de oorlog lelijk toegetakeld werd. Dit wordt bij DM niet uit het oog verloren. Vervolgens wordt Israël niet als een zielig en onschuldig hoopje ellende

voorgesteld zoals in HLN en DS, maar wordt gewezen op het feit dat ze de meest gevreesde vechtmachine uit het Midden Oosten is. De aanval zelf wordt echter ook door DM cynisch genoemd, en DM kiest duidelijk geen partij voor Irak, maar ze biedt wel een uitgebreid relaas over de betekenis van deze gebeurtenis voor de Arabische wereld. Verder maakt ze de lezer ook duidelijk hoe het komt dat SH zich al deze risico's getroost. Als laatste opmerking kan het geloof in de Vredesbeweging door DM aangestipt worden. Er wordt hier dus een duidingartikel geboden, dat de aanval op Irak ook wel als 'cynisch' omschrijft, maar toch alle kanten van de zaak aan de lezer meegeeft, en niet alleen de feiten die de Israëliische en VS propaganda ondersteunen. DM stelt het gebeurde dus zeer summier het gebeurde voor, en kadert dit vervolgens in een duidingartikel, die de gebeurtenissen verklaart in Arabisch daglicht. Er wordt een kijk geboden op hoe die mensen hierop reageren, en wat het gebeurde voor hen inhoudt.

“Verdeel en heers”

'Het voornaamste principe van de VS landvoogden werd al door de Romeinen geformuleerd: Divide et impera. Het is een principe dat in de praktijk wordt omgezet met geheime akkoorden, clandestiene wapenleveringen en subtiele diplomatieke signalen. Die mis begrepen kunnen worden. Er wordt 'een terugblik op Washingtons schimmige intriges in het Midden Oosten' geboden.

In dit artikel, waarin verscheidene rapporten en bronnen worden aangehaald, wordt Washington een zeer grote betrokkenheid in het Midden Oosten verweten, al in de periode voor de inval (de gegevens behandelen feiten vanaf de jaren zeventig).

3. Op de voorpagina gepubliceerde foto's.

HLN heeft een kleurfoto van 19 op 19 cm op haar voorpagina gepubliceerd. Er is in close up een man op te zien die verbeten kijkt, en een huilend jongetje draagt. De ondertitel luidt 'Een man brengt zijn zoontje naar het ziekenhuis. Het kind raakte in shock toen een raket hun huis in Tel Aviv trof.

Verder is nog een foto te zien, van 11,5 op 7 cm, waarop 6 soldaten rond een rode radio zitten, en alle 6 een overwinningsvuist in de lucht steken. De ondertitel luidt 'Britse soldaten luisteren juichend naar radio'

DS heeft een zwart-wit foto van 24 op 15,5 cm op haar voorpagina afgedrukt. Hierop is de skyline van Bagdad te zien, waarboven lichtjes vliegen en felle strepen in de lucht te zien zijn. De ondertitel meldt 'Bagdad bij nacht. Het Iraakse luchtafweergeschut is in volle actie, terwijl Amerikaanse oorlogsvliegtuigen de stad bestoken en hier en daar bommen inslaan.'

Ook DM publiceert vandaag een zwart-wit foto, 21 op 14 cm, waarop een piloot in zijn cockpit te zien is in close up, die zijn duim in de lucht steekt. De ondertitel is 'Op de Iraakse beschieting van Israël volgden nieuwe alliantie-bombardementen op Irak. De Amerikanen zijn daarbij trots op de precisie van hun aanvallen.'

HLN toont dus een foto die zeer meelijwekkend is voor de Israëli's, en visualiseert verder de vreugde van Britse soldaten bij het horen van nieuws op de radio. DS visualiseert 'het vuurwerk', een beeld dat op CNN veelvuldig te zien was. DM wijst in de ondertitel van haar foto onmiddellijk op hoe de alliantie de Iraakse aanval onmiddellijk vergeldde, helemaal in de trant van haar berichtgeving.

G. 14 februari 1991⁸²

1. Kwalitatieve analyse redactionele artikels

1.1 Bom op bunker

HLN schrijft; 'Tragedie in Bagdad. Honderden doden vallen onder Iraakse burgers bij geallieerde aanval op bunker in buitenwijk hoofdstad', 'Raketten op schuilkelder. Vele vrouwen en kinderen onder de 500 doden tijdens zware aanvallen op Bagdad', "Bestookte bunker was legitiem militair doel", 'Douglas Hurd: Saddam is eerste verantwoordelijke'

a. Toon

De toon in het artikel 'Tragedie in Bagdad. Honderden doden vallen onder Iraakse burgers bij geallieerde aanval op bunker in buitenwijk hoofdstad' is ten opzichte van de oorlog plots van een heel andere aard. Er wordt gebroken met het beeld waarin SH met heel Irak gelijkgeschakeld wordt en de bombardementen zo succesvol zijn.

' "Chirurgisch precies" zo werden tot dusver de bombardementen op Irak en Koeweit door de geallieerden omschreven. Maar plots kreeg de Golfoorlog een tragische dimensie. Zowat 500 mensen, ook vrouwen en kinderen verloren donderdag het leven bij een nachtelijk bombardement op en schuilkelder te Bagdad. Een militair doel zegt Washington. Wat kwamen die burgers daar doen?'

Over het feit dat de VS zegt dat dit een nieuwe strategie van Saddam kan zijn schrijft HLN; 'De VS schuiven nu de schuld van deze tragedie in de schoenen van de Irakese leider Saddam Hoessein. Een toch wel cynische wending.'

Door "chirurgisch precies" tussen aanhalingstekens te plaatsen wordt hier aan de lezer meegedeeld dat dit duidelijk niet zo was.

Dit artikel maakt nogmaals duidelijk dat wanneer er doden gevallen zijn HLN dit als zeer nieuwswaardige informatie beschouwt. Meer nog, pas sinds dit gebeuren vindt HLN dat de Golfoorlog een tragische dimensie kreeg! Het gegeven van de oorlog zelf, vond HLN niet tragisch, wat de eerder onderzochte berichtgeving inderdaad niet tegenspreekt.

⁸² Het Laatste Nieuws, Centrale Bibliotheek, Gent, J 350, 1991, 1
De Standaard, Centrale Bibliotheek, Gent, J 156, 1991, 1
De Morgen, AMSAB, Gent, MFR 179

Tevens bericht de krant plots heel positief ten opzichte van Saddam. Waar eerder meermaals de tegenstelling 'president Bush' en 'Saddam' op te merken viel, wordt hier nu bericht over 'de Iraakse leider Saddam Hoessein'. Tevens geven ze de lezer duidelijk mee dat ze geen snars geloven van de beschuldiging van de VS; 'De VS schuiven nu de schuld van deze tragedie in de schoenen van de Irakese leider Saddam Hoessein. Een toch wel cynische wending.'

De wending van HLN is niet minder cynisch te noemen. Het lijkt alsof de krant steeds slachtoffers opzoekt, en ten voordele van deze bericht. Eerst waren dit de Koewei'ti's, dan de Israëli's, nu de Irakezen.

b. Techniek, sensatie

In het artikel 'Raketten op schuilkelder. Vele vrouwen en kinderen onder de 500 doden tijdens zware aanvallen op Bagdad' ligt de nadruk op het persoonlijk beleven van de ramp. De verslaggever verslaat wat hij zag, namelijk het onthoofde lichaam van een vrouw met daarnaast de romp van een meisje. Ook wordt het relaas geschetst van één van de zeven overlevenden van wie de moeder een 'stuk vlees' geworden was. Het artikel handelt puur over de omstandigheden na het gebeure. Beschouwingen worden er niet aan toegevoegd.

c. Het gebruik van concepten, retorieken, discours. Techniek, herhaling. Relevantiestructuur

In het artikel "Bestookte bunker was legitiem militair doel", wordt wel vier keer geschreven dat het om een militair doel ging, en wordt hier vier keer uitleg van Amerikaanse woordvoerders aan gekoppeld. Het is echter ook zo dat ze de titel tussen aanhalingstekens zetten, als het ware om duidelijk te maken dat het om een door de VS aangedragen argument gaat. Het artikel zelf stelt echter niets in vraag, in die zin is de relevantiestructuur niet gewaarborgd.

Het feit dat hier een volledig artikel gewijd wordt aan de Amerikaanse kijk op het gebeuren, wijst erop dat toch veel aandacht gaat naar wat Amerika zegt. In feite blijft HLN wel dit discours volgen, maar sensationeel nieuws komt wel steeds op de eerste plaats.

Dit wordt ook bewezen door het feit dat het eerder vermelde, beschrijvende artikel, geplaatst werd naast het artikel 'Douglas Hurd: Saddam is eerste verantwoordelijke'. Hier wordt, zoals de titel al aantoont weer zeer negatief over Saddam Hoessein bericht. De labour leider noemde ze echter een zeer ernstige vergissing en reden tot rouw.

d. Techniek, cijferdans

HLN poneert hier dat er vijfhonderd doden waren.

DS schrijft; 'Honderden doden bij bomaanval op bunker in Bagdad'

a. Het afwezige

Het is heel vreemd dat DS maar één artikel aan dit gebeuren wijdt. Tevens is het de enige krant waar dit niet, door de plaats op de voorpagina, als het belangrijkste nieuws beschouwd wordt. Het is ook interessant in de vergelijking met de voorgaande dagen, waar bijvoorbeeld aan de aanval op Israël op de voorpagina zeer veel ruimte geschonken werd.

b. Suggestiviteit

Het artikel begint met een afwisseling van Iraakse burgers die aan het woord gelaten worden en die stellen dat er enkel burgers in die bunker waren, en Amerikaanse woordvoerders die stellen dat het een militair doelwit was. Het artikel, onder het subtiteltje "doelbewust" eindigt echter met de stelling dat het hele gebeuren door Saddam Hoessein kan opgezet zijn.

DM schrijft; 'Bommen op schuilkelder: honderden burgers gedood. VS: 'We hebben ons niet vergist: bunker was militair doelwit', 'Twee bommen, waarvan een in de bunker ontplofte', 'Witte Huis: 'In elke oorlog vallen burgerslachtoffers'. 'Saddam Hoessein heeft al meermaals mensenlevens opgeofferd', "Ik weet niet waarom er burgers waren in die bunker".

a. Aanwezigheid

HLN en DS vermelden de polemiek tussen de Irakezen en de geallieerden. DM gaat eigenlijk de zijde van de Irakezen meer onderbouwen, door eerst de eigenaar van de burger aan het woord te laten, en nadien Peter Arnett. 'De eigenaar sprak de generaal tegen, hij verklaarde dat " we geen enkele soldaat in de kelder hadden, hij is enkel bestemd voor burgers. Ook CNN correspondent P. Arnett zei dat hij geen militairen in de buurt had gezien. "Er was enkel een antenne bovenop een appartementsgebouw, waarschijnlijk een tv antenne", aldus Arnett die op CNN ongecensureerd in de clinch ging met Amerikaanse militairen. Het artikel eindigt met 'Volgens de Iraakse minister van Volksgezondheid Abdul-Salam Mohammed bevonden zich in de buurt geen militaire doelwitten. "Deze aanslag is crimineel en gebeurde met voorbedachten rade".'

b. Verwoordingsstrategie, woordgebruik

DM wijst haar lezers erop aandacht te schenken aan bepaalde passages. Ze geeft niet louter alle nieuwswaardigheden mee, ze drukt de lezer ook met de neus op bepaalde zaken. Zo bijvoorbeeld in het artikel "Ik weet niet waarom er burgers waren in die bunker" schrijft ze; '*Opvallend was ook de volgende uitspraak van Neal: "Ik weet niet waarom er om 4 uur 's nachts burgers waren in die bunker."* Bagdad lag gisternacht weliswaar onophoudelijk onder

vuur. Volgens de eigenaar wordt hij al sinds 17 januari gebruikt als schuilkelder voor de burgerbevolking.'

DM gaat niet enkel expliciet, door tussenkomst in de redactionele tekst, wijzen op iets dat ze opvallend vindt, ze gaat de uitspraak van Neal, waarin hij iets niet begrijpt ook onmiddellijk zelf verklaren aan het publiek.

c. hoe worden de feiten gepresenteerd?

'De VS houden vol dat de bunker een geheime commandopost is.'

d. Techniek, leestekens

Er wordt ook een artikel besteedt aan de repliek van het Witte Huis, maar hier wordt, in tegenstelling tot HLN, zowel in de titel als in de tekst met aanhalingstekens gewerkt.

1.2 Internationale politiek, Moskou

HLN titelt 'Diplomatie in het offensief. Vooral de SU flirt met Bagdad om de Golfoorlog te beëindigen', 'Moskou: er zijn geen adviseurs meer in Irak'

a. Verwoordingsstrategie, minimalisatie

Aan het woord flirten hangt een connotatie vast die niet strookt met de betekenis die ze hier toebedeeld krijgt. Men flirt immers niet om mensenlevens te redden. Tevens komt door dit woordgebruik een ietwat negatief en minimaliserend beeld van hetgeen de SU zich getroost naar voor.

b. Hoe worden de feiten gepresenteerd?

In het eerste artikel wordt de vraag gesteld of de Russen de oorlog willen beëindigen, of of ze flirten met Bagdad om na de oorlog hun stem te kunnen laten horen in de regeling omtrent het Midden Oosten. Het is een van de weinige keren dat HLN tussenkomt in haar redactionele tekst. En dit negatief ten overstaan van Moskou.

In het tweede artikel, wordt vermeld dat door de geallieerden bevestigd werd dat ze Russisch hadden horen praten op een Iraakse militaire radiofrequentie. De Russen ontkennen dit. Met betrekking tot Rusland en zijn diplomatieke inzet, wordt in HLN dus zeker niet lovend omgesprongen, integendeel. Een negatief beeld wordt rond Rusland gecreëerd.

DS titelt 'Sovjetunie onderneemt "ultieme bemiddelingspoging" bij Irak. Veiligheidsraad bijeen voor eerste debat sinds geallieerd offensief'

a. Hoe worden de feiten gepresenteerd?

'Opmerkelijk was gisteren de verklaring in Parijs van de Sovjet leider aan de Franse minister van Buitenlandse Zaken R. Dumas dat ze aan hun laatste poging bezig zijn om de Iraakse leider SH ervan te overtuigen zich uit Koeweit terug te trekken. "Volgens Dumas vinden de Sovjets dat ze na deze ultieme bemiddelingspoging geen verdere plicht meer hebben om tussenbeide te komen bij SH" zo zei Dumas' woordvoerder L. Le Persac woensdag.'

Hier wordt dus een ten opzichte van HLN tegenovergesteld gegeven meegedeeld. Immers hier wordt niet geïmpliceerd dat de SU diplomatieke inspanningen doet om achteraf er zelf beter van te zijn zoals in HLN. In DS stellen ze dat dit de ultieme poging is die de SU zich willen getroosten, en dit wordt door DS zelfs aan de kaak gesteld. Wat blijkt geeft van de hoop die DS nog steeds koestert op een diplomatieke oplossing.

DM 'Primakov noemt gesprekken met Saddam 'hoopgevend'. Tarek Aziz zondag naar Moskou'

a. Toon

Er is een positieve toon ten aanzien van de SU, vergelijkbaar met DS die ook stelde dat de SU nu alles gedaan heeft wat ze kon.

'De eerste positieve signalen uit Irak kwamen dinsdag van Radio Bagdad. Die zei dat Irak bereid was om samen met de SU te zoeken naar een vreedzame oplossing voor de Golfoorlog.'

'Dat de besprekingen vruchtbaar waren blijkt ook uit het feit dat de Iraakse minister van Buitenlandse Zaken zondag in Moskou de contracten wil verder zetten.'

DM stelt zich positief op ten aanzien van de door de SU bewerkstelligde feiten. Hetgeen ze echter positief evalueert, zijn de toenaderingspogingen van Irak die eruit resulteren.

1.3 Economie

HLN heeft hier geen artikels

DS titelt, 'Europese Commissie stelt gevoelige verhoging voor van accijnzen op aantal olieproducten', 'Verschil diesel- en benzineprijs kleiner dan ooit'

Dit zijn twee artikels gewijd aan cijfermatige gegevens omtrent accijnzen die verhogen, en omtrent diesel en benzine prijzen.

DM titelt, 'Claes niet tegen Golfbelasting', 'Reiswereld roept om hulp. Kleine reisbureaus kunnen niet overleven', 'Kust profiteert van de Golfoorlog. Voor hoogseizoen al 80% van de vakantiewoningen verhuurd'

a. Verwoordingstrategie, woordgebruik

'Verder liet de vice-premier er weinig twijfel over bestaan dat de regering deze keer wel voor een deel tegemoet zal komen aan de fameuze 'shoppinglist' van de Britten.'

De *fameuze 'shoppinglist'*, dit woordgebruik maakt duidelijk dat DM er niet hoog mee oploopt.

b. Afwezigheid

"Het moet echter wel binnen de financiële mogelijkheden blijven", zei Claes, die eraan toevoegde dat de Britten niet moeten betalen voor hun bestelling. Naar verluidt zouden ze dit bij de Nederlanders wel moeten doen.'

Eenzijds geeft DM weer duiding die de andere kranten niet verschaffen, namelijk in verband met het al dan niet betalen. Echter er wordt niet bij vermeld waarom ze in Nederland niet moeten betalen. Dit is waarschijnlijk zo daar Nederland al militaire inspanning levert.

Het feit dat DM, die er anders als de kippen bij is om zaken te verduidelijken, hier niet op ingaat, duidt op een zekere selectiviteit.

In dit artikel brengt ze opiniërende, aanvullende informatie, maar tevens blijkt eruit dat ze selectief verklaart.

DS schrijft in dit verband 'Nederland geeft Britten munitie', en laat de Belgische gave achterwege.

1.4 DS hoofdartikel

Waar in de andere kranten de hoofdaandacht naar de bomaanslag op de bunker ging, luidde het hoofdartikel van DS 'Jordaanse chauffeurs trotseren bomgevaar voor olie'. Dit is een emotioneel artikel, waar het erom gaat dat er in Jordanië geen olie meer is 'sinds SA uit woede voor het Jordaanse standpunt in de crisis en oorlog om Koeweit de oliekraan dichtdraaide. Tevens worden tegenwoordig tankwagens en vrachtverkeer tussen Jordanië en Irak door geallieerden bestookt.' Het artikel gaat over zo'n chauffeur die risicovol naar Irak gaat om olie. Er kunnen vragen gesteld worden bij het gegeven dat DS dit plots als hoofdartikel laat verschijnen. Het is een artikel, meelijwekkend voor Jordanië. Geeft DS altijd zo veel ruimte aan de toestanden ginds? Waarom gunt ze de bom op de bunker maar één artikel?

Eveneens op de voorpagina, maar wel onder het 'bunkerartikel', is er een artikel 'veertig doden'. Ook dit handelt over Jordaniërs, die zich in een bus bevonden die van Koeweit op weg was naar Bagdad, en beschoten werd.

Een mogelijk hypothese zou zijn dat DS alle ellende gepaard gaand met de oorlog wil vermelden. Dat de oorlog het leven niet alleen in Irak moeilijk maakt, maar ook bijvoorbeeld in Irak. Echter, nog steeds op de voorpagina, wordt een artikeltje geschreven, 'Valentijnkaarten voor helden', en de helden zijn de geallieerden aan het front.

1.5 Rest

HLN geeft verder nog ruimte aan 'Papa zit in de Golf', een man die vader geworden is van een drieling, aan 'Bonn geeft Israël geld voor snellere Patriots'.

Voorts is er nog een artikel 'Ook twee autobussen met vluchtelingen getroffen?'

a. Relevantiestructuur

In de titel wordt de vraag gesteld, namelijk zijn er ook twee bussen met vluchtelingen getroffen. In het artikel is er echter bij het vermelden van dit feit geen vraagteken meer te bespeuren. Er zijn door de geallieerden vluchtelingen getroffen. De relevantiestructuur is niet gewaarborgd, en er valt uit te leren dat de titels in HLN steeds subjectiever en suggestiever zijn dan het artikel zelf. Dit is een belangrijk aspect voor het onderzoek naar de beeldvorming.

In het artikel 'Een nieuwe strategie: nu bommen per vierkante kilometer. Bij Amerikaanse bombardementen boven Koeweit en zuid Irak' is een aparte toon merkbaar

b. Toon

De nieuwe strategie, dus de bommen per vierkante kilometer, is er 'wegens het feit dat het steeds moeilijker wordt precieze doelwitten te vinden.' Dit gegeven wordt zeer neutraal gebracht. Verder wordt er vermeld 'Tezelfdertijd werden de luchtaanvallen op Bagdad opgevoerd, ongeacht het groeiend onbehagen van de Arabische zijde over de toenemende vernielingen en het toenemend aantal burgerslachtoffers.'

Hier wordt indirect wel een visie meegegeven. Eerder werden 'toevoegbare' stukjes als deze niet vermeld. Vandaag echter, na het bombardement op de burgerbunker, deelt HLN ongenoegens omtrent de oorlog aan zijn lezers mee.

Er wordt evenwel niet ingegaan op het feit dat er een toenemend aantal burgerslachtoffers is, waar ze anders steeds emotioneel over zulke gegevens bericht.

DS heeft als resterende artikels enerzijds nog ‘Mariniers bestormen stranden vanuit pantsers op hovercrafts’, ‘Colin Powell: militaire versie van American Dream’, en “Iraakse strijdvaardigheid aan het tanen”.

In het artikel “Iraakse strijdvaardigheid aan het tanen” wordt de informatie geboden die HLN meedeelde in ‘Een nieuwe strategie: nu bommen per vierkante kilometer. Bij Amerikaanse bombardementen boven Koeweit en zuid Irak’. Het is duidelijk dat beide titels zeer verschillend zijn. DS geeft het nieuws van de nieuwe tactiek mee onder een titel die stelt dat de Iraakse strijdvaardigheid aan het tanen is, een titel die niet 100% eerlijk is, hoe kun je immers opboksen tegen die tactiek?

a. Relevantiestructuur

De relevantiestructuur is niet gewaarborgd. Het artikel handelt immers over het volgende; “De Amerikaanse luchtmacht ontwikkelde bij de bombardementen op vijandelijke troepen een nieuwe strategie: bommen per vierkante kilometer gooien. Omdat het na wekenlange luchtaanvallen alsmoer moeilijker wordt precieze doelwitten te vinden wordt het terrein in “killong boxes”, doodszones, ingedeeld. (...) De gebombardeerde zone blijft onder controle. Zodra opnieuw activiteit aan de grond valt te bespeuren, volgt een nieuwe aanval. “Het Iraakse leger wordt afgeslacht. Daarbij kan niemand hen helpen”, aldus een Amerikaans legerwoordvoerder.’ In dit geval is het ietwat hypocriet te vermelden als titel dat de “Iraakse strijdvaardigheid aan het tanen” is.

b. Toon

Dit voorgaande artikel, samen met het artikel over Powell, waar geschreven wordt dat het ‘hij (was) die er enkele uren nadat Irak Koeweit binnenvoel bij president Bush voor pleitte een massale troepenmacht naar het gebied te zenden...’, en de aanwezigheid van een artikel waar in de landing van een marineschip wordt beschreven, zorgen ervoor dat DS haar kijk op het oorlogsgebeuren alleszins niet veranderd heeft door het bunkerbombardement. DS vermeld veel artikels die handelen over Amerika, haar politici, haar nieuwe tactieken, of haar manier van werken in een oorlog. Ze gaat hierbij geen enkele keer opiniërend tewerk. Ze vermeld de gegevens. De toon is zeer negatief tegenover Irak.

c. Het aanwezige

Het is opvallend dat DS al een artikel wijdt aan hoe een landing van een marinierschip in zijn werk gaat. Dit is immers op zich pas relevant in het kader van een grondoorlog. DS is de enige krant die dit bericht vertrekt.

Anderzijds heeft DS nog een artikel ‘Journalistenbond protesteert’ en ‘Vrouwen betogen tegen oorlog’

d. Het aanwezige

Aan het woord is de Internationale Federatie van Journalisten (IFJ) die stelt dat het pool-systeem de vrije nieuwsgaring beperkt en discriminerend werkt ten opzichte van niet Amerikaanse en niet Britse pers. “Als de werkomstandigheden van de journalisten niet onmiddellijk verbeterd wordt, moeten alle journalisten en media hun vrijwillige medewerking aan de bestaande regeling opnieuw overwegen. Militaire censuur mag niet gebruikt worden om het publiek gegevens te onthouden over de kosten van de oorlog, op het vlak van menselijke verliezen of economische en sociale schade.” De IFJ *geeft toe* dat “de geallieerde autoriteiten niet verantwoordelijk kunnen gesteld worden voor het totale gebrek aan persvrijheid en vrije toegang tot bronnen in Irak “maar” verwerpt praktijken die lijken af te dalen tot de censuur die in Bagdad wordt opgelegd.”

Hieruit blijkt dat de IFJ precies *heeft moeten toegeven* dat de geallieerde autoriteiten niet voor de censuur verantwoordelijk zijn. Aan wie heeft ze dit moeten toegeven? Wie is er anders verantwoordelijk voor? Deze laatste zijn lijkt erop te wijzen dat de IFJ dus heeft toegegeven dat de schuld niet bij de geallieerden ligt, “maar”, waarbij de maar tussen aanhalingstekens de indruk wekt van ‘ze hebben het toegegeven, “maar!” hebben er nog iets aan toe te voegen’, namelijk dat ze ‘praktijken verwerpen die lijken af te dalen tot de censuur al is Bagdad’. Waarbij de censuur in Bagdad dus een enorm negatieve connotatie krijgt.

Voorts dus nog een artikel die een oproep inhoudt aan alle vrouwen om te gaan betogen op 8 maart.

DM heeft nog ‘Arafats reizen en de kritiek ontmoeting met Moebarak’, ‘Amnesty: ‘onze rapporten worden misbruikt’, ‘Het wapen, BLU-82 ‘blockbuster’, en ‘Belgonucléaire en SCK Mol moderniseerden reactor. De Belgische deelname aan het Irakese nucleaire programma’

a. Aanwezigheid

Elke dag heeft DM een artikel ‘Woestijnstorm, dag...’, hier dag 28.

Dit is steeds zeer interessant, alle facetten komen aan bod, het bevat ook faits divers.

DM is tevens de enige die het bericht van Amnesty International verspreid. Het gaat er over dat vorig jaar verschillende rapporten over zware mensenrechten schendingen in het Midden Oosten waren ingediend. Dit omtrent Israël en de bezette gebieden, SA, Iran, Irak, Syrië, Jordanië, Koeweit en Egypte. Sinds de invasie van Irak in Koeweit heeft AI al vier keer info gepubliceerd over het wangedrag van de Iraakse bezetter en het zijn juist deze laatste vier die door de VS ‘gebruikt’ worden.

Het artikel over Arafats reizen laat Pierre Salinger (de vroegere perssecretaris van president JFK, nu hoofd buitenlandse verslaggeving ABC News vanuit Londen) aan het woord.

De eerste paragraaf luidt; 'Sinds het begin van de Golfoorlog beschouwt de wereld de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie (PLO) als een bondgenoot van SH. Nu heeft ze er echter een nieuw imago bij: dat van de grote verliezer. Minder bekend, zo schrijft Pierre Salinger, zijn de inspanningen die Arafat zich voor het uitbreken van de oorlog getroostte om een Arabische oplossing te vinden voor het conflict. Salinger geeft een gedetailleerd verslag van Arafats reizen en van het politiek spel dat in de vooroorlogse periode werd gespeeld.'

Hier komt in een zeer lang artikel een man aan het woord met een voor het westen geloofwaardige reputatie, die alle inspanningen die Arafat zich getroost heeft bespreekt. Hier komt dus opnieuw een niet-westers discours bovendien.

Conclusie

Voor HLN maakt dit gebeuren, een geallieerd bombardement op een burgerschuilkelder, komaf met het romantiseren van de oorlog zoals voorheen.

Door deze gebeurtenis, is het mogelijk veel over de krant en de berichtgeving die ze verstrekt te weten te komen.

In eerste instantie wordt plots helemaal anders bericht over SH. Waar eerder meermaals de tegenstelling 'president Bush' en 'Saddam' op te merken viel, wordt hier nu bericht over 'de Iraakse leider Saddam Hoessein'.

Tevens geven ze de lezer duidelijk mee dat ze geen snars geloven van de beschuldiging van de VS; 'De VS schuiven nu de schuld van deze tragedie in de schoenen van de Iraakse leider Saddam Hoessein. Een toch wel cynische wending.'

De wending van HLN is niet minder cynisch te noemen. Zo worden ook voor de eerste keer vragen gesteld bij de chirurgische precisie van de bombardementen.

Deze gebeurtenis maakt nogmaals duidelijk dat wanneer er doden gevallen zijn HLN dit als zeer nieuwswaardige informatie beschouwt. Meer nog, pas sinds dit gebeuren vindt HLN dat de Golfoorlog een tragische dimensie kreeg! Het gegeven van de oorlog zelf, vond HLN niet tragisch, wat de eerder onderzochte berichtgeving inderdaad niet tegenspreekt.

Het lijkt alsof de krant steeds slachtoffers opzoekt, en dan ten voordele van deze bericht.

Eerst waren dit de Koeweiti's, dan de Israëli's, nu de Irakezen. HLN hanteert tevens de techniek van de cijferdans.

De feiten worden verder op een zeer sensationele manier gebracht, details van uiteengereten lichamen worden niet geschuwd. Echter op het sensationele nieuws volgen al gauw meerdere keren de argumenten van de VS en wordt SH al weer even negatief afgeschilderd als voorheen. Ook omtrent de nieuwe strategie, de bommen per vierkante kilometer, wordt zeer neutraal bericht, en worden geen emotionele gevolgtrekkingen gemaakt. Hieruit kan geconcludeerd worden dat HLN wel het Amerikaans discours blijft volgen, maar sensationeel nieuws steeds op de eerste plaats komt. Soms doet de kop kritische berichtgeving ten aanzien van de door de VS gestelde motieven vermoeden, maar is het artikel een aaneenschakeling van deze motieven, uitgesproken door Amerikaanse gezagsdragers, en door HLN klakkeloos overgenomen. In die zin is de relevantiestructuur niet gewaarborgd. De relevantiestructuur is echter meerder keren niet gewaarborgd, en er valt op te merken dat de titels in HLN steeds subjectiever en suggerender zijn dan het artikel zelf. Dit is een belangrijk aspect in een onderzoek naar beeldvorming. Anders dan DS stelt ze zich niet de vraag of het geen, door Saddam opgezet spel was. Omtrent de Sovjetunie komt, door het woordgebruik, en het specifieke nieuws dat aan de lezer doorgegeven wordt, een eerder negatief en minimaliserend beeld van de vredesinspanningen naar voor. Het is tevens één van de weinige keren dat HLN tussenkomt in de redactionele tekst, dit om een vraag te uiten, die negatief voor de SU beantwoord wordt.

Vandaag gaat de aandacht in DS in de plaats naar nieuws omtrent het oorlogsgebeuren, en de internationale politiek. Opvallend is dat het nieuws van de bominslag geen headnews was in DS. De opvallende afwezigheid van artikels omtrent de bomaanval op de bunker in DS, en het suggestief poneren op een cruciale plaats dat het mogelijk door Saddam Hoessein opgezet was, is zeer betekenisvol. Waar in de andere kranten de hoofdaandacht naar de bomaanslag op de bunker ging, behandelde het hoofdartikel van DS een emotioneel artikel dat bericht over de situatie die door de oorlog voor de Jordaniërs gecreëerd wordt. Er kunnen vragen gesteld worden bij het gegeven dat DS dit plots als hoofdartikel laat verschijnen. Geeft DS altijd zo veel ruimte aan de toestanden ginds? Waarom gunt ze de bom op de bunker maar één artikel?

Een ander frappant gegeven is dat op de voorpagina wel een kort artikeltje handelt over meisjes die aan de lopende band valentijnskaartjes schrijven 'voor de helden aan het front'. DS heeft haar kijk op het oorlogsgebeuren alleszins niet veranderd door het bunkerbombardement. Er wordt veel ruimte geschonken aan artikels die handelen over Amerika, haar politici, haar nieuwe tactieken, of haar manier van werken in een oorlog. Ze gaat hierbij geen enkele keer opiniërend tewerk. Ze vermeldt de gegevens. De toon is zeer

negatief tegenover Irak. Omtrent het censuursysteem was iets frappants op te merken bij DS.

Ze stelt immers dat de IFJ *heeft moeten toegeven* dat de geallieerde autoriteiten niet voor de censuur verantwoordelijk zijn. Aan wie heeft ze dit moeten toegeven? Wie is er anders verantwoordelijk voor? Deze laatste zijn lijkt erop te wijzen dat de IFJ dus heeft toegegeven dat de schuld niet bij de geallieerden ligt, “maar”, waarbij de maar tussen aanhalingstekens de indruk wekt van ‘ze hebben het toegegeven, “maar!” hebben er nog iets aan toe te voegen’, namelijk dat ze ‘praktijken verwerpen die lijken af te dalen tot de censuur al is Bagdad’. Waarbij de censuur in Bagdad dus een enorm negatieve connotatie krijgt, dit vooral in de vergelijking met de door de VS opgelegde censuur.

De relevantiestructuur is ook niet steeds gewaarborgd, er wordt soms zelfs een ronduit hypocriete kop gekozen. Zo geeft DS bijvoorbeeld het nieuws van de nieuwe ‘killing boxes’ tactiek mee onder een titel die stelt dat de Iraakse strijdvaardigheid aan het tanen is. Hoe kun je opboksen tegen zo’n tactiek?

Frappant is ook dat DS al een artikel wijdt aan hoe een landing van een mariniersschip in zijn werk gaat. Dit is immers op zich pas relevant in het kader van een grondoorlog. DS is de enige krant die dit bericht verstrekt.

Omtrent de Sovjetunie wordt in DS, in tegenstelling tot HLN die suggereert dat de SU zich deze inspanningen getroost, omdat ze er na de oorlog baat bij zal hebben, aan het lezerspubliek meegedeeld, dat het net jammer is dat de SU het bij deze laatste poging houdt. Het is op die “ultieme bemiddelingspoging” dat de nadruk wordt gelegd.

DM laat alternatieve bronnen aan het woord, waaronder Peter Arnett, die stellen dat de bunker niets met militaire activiteiten te maken had. In tegenstelling tot de laatste zin van DS, die betrokkenheid van SH suggereert, laat DM de Iraakse minister van Volksgezondheid aan het woord, die stelt dat de aanslag met voorbedachten rade gebeurde. Twee totaal tegenovergestelde visies, waarbij de ene overduidelijk aanleunt bij het Amerikaans, de andere overduidelijk bij het Irakees discours.

DM wijst haar lezers erop aandacht te schenken aan bepaalde passages. Ze geeft niet louter alle nieuwswaardigheden mee, ze drukt de lezer ook met de neus op bepaalde zaken, door bijvoorbeeld zelf te stellen dat iets ‘opvallend’ is. DM gaat ook zelf zaken verduidelijken die bijvoorbeeld door personen in het artikel vermeld, maar niet uitgediept worden. Ook DM geeft de standpunten van de VS mee. Ze doet ze echter af als niet erg waarachtig, door bijvoorbeeld te stellen dat de VS ‘blijven volhouden’ dat...

DM biedt verder informatie omtrent zeer veel verschillende facetten, die niet in één of twee woorden samen te vatten zijn; zoals steeds komt hier een ander dan een westers discours naar voor. Omtrent het geven van gediversifieerde info spant DM de kroon.

In DM wordt omtrent de SU dan weer een zeer lovend beeld over de resultaten van de Sovjetrussische inspanningen opgehangen, dit door steeds in eerste instantie te wijzen op in welke zin Irak waarop positief reageerde. DM draagt ook een beeld van hoop uit.

De gekantheid tegen de oorlog uit DM ook door bijvoorbeeld negatief woordgebruik omtrent zaken gerelateerd aan de oorlog.

Vaak brengt DM opiniërende, aanvullende informatie, maar er werd ook opgemerkt dat ze selectief verklaart, waarbij de lezer hier in dit geval in het ongewisse gelaten wordt omtrent het feit waarom de Britten de Nederlanders wel betalen voor munitie, maar de Belgen niet. Ze laat ook in tegenstelling tot de andere kranten personen aan het woord met een voor het westen geloofwaardige reputatie, die gegevens brengt, die geringschattende visies omtrent het Midden Oosten de mond snoeren. Hier komt dus opnieuw een niet-westers discours bovendrijven.

2. Kwalitatieve analyse opiniërende artikels

HLN “Bloed en tranen”

‘Op de 28ste dag van het oorlogsgebeuren hebben de aloude oorlogsgoden blind toegeslagen. (...) Beelden van bloed en tranen hebben wereldwijd een emotionele schokgolf veroorzaakt.’ Brigadier generaal R. Neal, zei dat het geallieerde opperbevel zegt dat ze volstrekte zekerheid had over het feit dat de getroffen bubker een Iraakse militaire commandopost was. Hij kon zo’n grote aanwezigheid van burgers niet verklaren. Een stap verder en SH wordt ervan beschuldigd met opzet vrouwen en kinderen in de schuilplaats te hebben ondergebracht. Vooralsnog is er geen informatie beschikbaar die toelaat deze stap te zetten.’

Ook al werd SH de voorbije periode voortdurend zeer negatief afgeschilderd, hier wordt hem het voordeel van de twijfel gegund, en keert de krant zich merkbaar tegen de VS. Het is de eerste keer dat de krant zich kritisch over een feit uitlaat, en zich kritisch tegenover de VS opstelt. Het opiniestuk ligt hiermee in de lijn van de redactionele artikels.

DS “Onmogelijke diplatie”

‘Vier weken na het begin van de militaire operaties in de Golf, ziet het er naar uit dat noch de wapens, noch de diplomatie de crisis snel kunnen beëindigen. Koortsachtige bemiddelingspogingen toonden aan dat tussen de internationale coalitie en haar koploper de

VS, en Irak geen enkel gemeenschappelijk uitgangspunt bestaat die de hoop op een beëindiging van de vijandelijkheden wettigt.'

Verder wordt de nadruk erop gelegd dat het hele gebeuren door SH begonnen is, onder andere 'Ondanks mogelijke kritiek op het door de VS geleide militaire optreden, mag Saddam geen voorwaarden verbinden aan de ten uitvoer legging van de VN resoluties.' De laatste paragraaf luidt dan echter weer '*Diegenen* die SH bekritisieren voor de niet naleving van de dwingende resoluties tegenover de internationale gemeenschap geloofwaardiger geklonken hebben als zij even dwingende resoluties zonder militaire stok achter de deur, bijvoorbeeld Palestina of Cyprus hadden gerespecteerd of hadden doen naleven door politieke en economische druk. Hun verzuim heeft Saddam allicht aangemoedigd de stap te zetten die ze nu te vuur en te zwaard bestrijden.'

Er wordt hier dus een beeld geschetst, dat aan de lezers meegeeft dat Irak niet corrrect bezig is, en tevens de oorzaak van de oorlog is, maar dat de oorzaak van die oorzaak niet enkel bij Irak ligt. Opvallend is de zeer algemene aanspraak, namelijk 'iegenen', daar waar het duidelijk is dat het vooral de VS is die dit argument hanteren.

"Oorlog omwille van mensenrechten?" G. Hubert, algemeen secretaris Amnesty International

Hier wordt verontwaardigd bericht over de aanpak van Bush, die als argument aanvoerde dat "elke dag dat we wachten is een nieuwe dag vol gruwelijken waarover A I zal berichten."

Hubert stelt dat de verontwaardiging over wat de bezetter in Koeweit aanrichtte niet ingegeven is door een oprechte bekommernis over de bescherming van de rechten van de mens, daar nooit enige reactie is gekomen op de gruwelijke rapporten van A I. "Het selectief gebruik van rapporten van A I is natuurlijk niet nieuw. Maar wellicht is nog nooit zo cynisch een bekommernis om de rechten van demens te beschermen, omgebogen tot een argument om oorlog te voeren."

Hier wordt zeer negatief over de vooropgestelde motivatie van de geallieerde oorlogsvoerders bericht.

Lezers

'Geordend' stelt dta de EG laf is, en is ertgen dat landen als Irak en Jordanië hier nog een ambassade of kantoor hebben.

'Vlaams geld', maakt van het oorlogsgebeuren gebruik om te stellen dat moest Vlaanderen 'alleen' zijn, ze meer geld voor alles zou hebben.

'Blunder' is tegen de oorlog gekant, die een slachtpartij is die het Irakkse volk niet heeft verdiend. Ze roept al wie tegen de oorlog is op om zich te laten horen.

Wat de lezersbrieven betreft, zijn twee op de drie geselecteerde positief ingesteld omtrent het oorlogsgebeuren.

DM "Stabiliteit in bange tijden"

Opnieuw gaat de aandacht van DM in het editoriaal naar de Belgische politiek. Het gaat erom dat Claes stelde dat in deze moeilijke tijden het land nood heeft aan een stabiele regering, wat te koste gaat van een stuk profilering. DM stelt dat dit graag aanhoord zal worden bij de CVPn die in bange tijden een ingebakken drang naar stabiliteit vertoont. Zo wordt geconcludeerd dat deze opstelling van Claes dan ook geïnterpreteerd worden als een uitnodiging om de bestaande coalitie voort te zetten.

"Abicht; 'Ooit zal er moeten gepraat worden...'. PolemieK Kruithof-Malinsky nader bekeken. Hier wordt ingegaan op deze polemieK. Het begintpunt is dat Kruithof 'ervan overtuigd is dat de VS en Groot-Brittannië naar de oorlog gegrepen hebben, zonder afdoende te hebben bewezen dat alle andere middelen waren uitgeput, terwijl Malinsky ervan overtuigd is, dat de oorlog de enige oplossing was die nog overbleef. 'Nu de beslissing gevallen is zullen we waarschijnlijk nooit meer kunnen weten, wie in deze controverse gelijk heeft gehad.'

Opiniemakers

Hier komen stemmen aan bod, van uiterst pro Israëliisch, tot zwaar tegen de oorlog gekant, dit van personen van over de gehele wereld.

3. Op de voorpagina gepubliceerde foto's

HLN heeft een zwart wit foto van 19 op 12 cm, waarboven zich gedeeltelijk over deze foto nog twee kleine fotootjes bevinden van elk 9 op 5.5 cm in kleur.

Op de foto zie je langs de kant van de weg in dekens gewikkelde lijken liggen, waar vrouwen tussen lopen die hier en daar dekens opheffen om te kijken wie er onder ligt. Op de twee kleine kleurfotootjes zoe je de brandweer blussen, een keer van ver en een keer van dichtbij. De ondertitel luidt 'Chaos en wanhoop in Bagdad. Op straat vele met dekens omwikkelde Lijken van vrouwen en kinderen.'

Vervolgens werd nog een kleurfoto gepubliceerd van 9.5 op 8 cm met als ondertitel 'VS-brigade-generaal Neal: "geen vergissing"'. Op de foto is Neal te zien, staand naast de Amerikaanse vlag. Opvallend is dat deze in de directe rede aan het woord komt, waar HLN meestal de indirecte rede gebruikt., en wat aanduidt dat de krant haar lezers wil duidelijk maken dat de 'geen vergissing' van hem komt, niet van de krant.

Een vierde foto, in kleur en 14 op 8 cm heet 'Papa zit in de Golf' en toont een vrouw in het ziekenhuis met drie pasgeboren baby's op haar schoot die lachend in de camera kijkt.

DS heeft naast elkaar twee zwart wit foto's gepubliceerd, 12 op 12 cm en 16 op 12 cm, die een gezamenlijk onderschrift meekregen. 'Bij een geallieerd luchtbombardement werd woensdagochtend een schuilkelder door twee raketten getroffen en verwoest (l.) Daarbij vielen honderden slachtoffers, van wie de stoffelijke overschotten voorlopig in de belendende straten werden gelegd (r.) Volgens Irak waren het allemaal burgers. Volgens Amerikaanse bronnen ging het om een militair doelwit.'

Op de eerste foto is een kapotgeschoten 'hol' te zien, vol kapot en omhoog krullend betonijzer. De tweede foto is dezelfde als de zwart wit foto die in HLN gepubliceerd werd, waarop de slachtoffers op straat te zien zijn.

Ondanks de weinige aandacht die DS aan het bunkerbombardement wijdt in haar redactionele artikel, brengt de krant op de voorpagina toch twee foto's omtrent deze gebeurtenis.

DM heeft een zwart wit foto waarop twee huilende mannen met de handen in he haar te zien zijn. De foto is van redelijk dicht genomen. De ondertitel luidt 'CNN toonde rouwende Iraki's in de buurt van de bunkerschuilplaats; die was niet bestand tegen de geallieerde bombardementen.'

DM kaart, wat in de lijn van de berichtgeving ligt, door de ondertitel impliciet de bombardementen aan.

H. 25 februari 1991⁸³

1. Kwalitatieve analyse redactionele artikels

1.1 Grondoorlog

HLN schrijft 'De finale stormloop. Geallieerde soldaten verhogen hun verrassend snelle opmars door Koeweit', 'Koeweit-Stad bijna bevrijd. Iraki's geven zich massaal over en het aantal krijgsgevangenen scheidt grote problemen', 'Twee tot vier weken strijd'

a. Toon

Er wordt voornamelijk geschreven over het geallieerd opperbevel dat voldaan is over de voorbije dag.

Ook wordt er vermeld dat dit de tweede grootste operatie na WOII is voor de Amerikaanse mariniers. Het artikel eindigt met 'Maar de Amerikanen herhaalden zaterdag dat het aangepaste Sovjetrussische voorstel en de Iraakse instemming daarmee onvoldoende waren om aan de oorlog een einde te maken.'

In feite wordt het hele bericht geschreven vanuit een Amerikaans standpunt.

b. Aanwezigheid

In het tweede artikel wordt vermeld; 'Uit uitspraken van verschillende functionarissen in Washington viel op te maken dat het doel van het geallieerd grondoffensief verder gaat dan het verdrijven van Irak uit Koeweit. Een functionaris liet zich ontvallen dat het de bedoeling is ervoor te zorgen dat Irak in de toekomst geen enkele offensieve militaire actie meer zal kunnen ontplooiën...'

In het artikel 'Twee tot vier weken strijd' wordt bij monde van een Amerikaans oorlogsdeskundige geschat dat 1500 Amerikaanse soldaten gedood zullen worden en 7000 Amerikanen verwond zullen zijn.

⁸³ Het Laatste Nieuws, Centrale Bibliotheek, Gent, J350, 1991, 2
De Standaard, Centrale Bibliotheek, Gent, J 156, 1991, 2
De Morgen, AMSAB Gent, Vooruit, MFR 179

DS schrijft 'VS bevelhebber drijft tempo grondoffensief op. Bagdad roept op tot verzet tot het uiterste. Geallieerden beuken door eerste verdedigingslinie. Britse premier: strijd nog niet gestreden', 'Blijdschap, gelatenheid en woede na start grondoorlog. Westen onderstreept solidariteit, Moskou en Teheran bitter', 'Luchtaanvallen krijgen legers niet klein'

a. Toon

Ook in DS wordt bericht als uit naam van de geallieerden zelf. 'Frankrijk, de VS en GB meldden dat de zaken zo vlot verliepen als ze maar konden wensen.' Er zijn ook waarschuwingen te horen voor wat nog moet komen, en verder handelt het eerste artikel over de Iraki's die zich over geven en over SH die blijft stoere taal spreken.

b. Verwoordingstrategie, lexicale keuze

Er wordt wel melding gemaakt van het 'Amerikaans ultimatum'

DM schrijft 'Geallieerden euforisch over eerste resultaten. "Grondoorlog is vrij redelijke imitatie van de hel"', 'Blitz-krieg tegen Irak. Geallieerden rukken op in brandend Koeweit', 'Landoorlog moet het karwei afmaken. 94.000 Bombardementen bleken onvoldoende'

a. Het aanwezige

Helemaal anders dan de andere kranten begint DM het artikel met 'Net zoals tijdens de eerste dagen van de luchtoorlog, stralen de militaire mededelingen van de geallieerden optimisme uit. Franse, Amerikaanse en Britse bronnen melden dat de eerste resultaten van het grondoffensief alle verwachtingen overtroffen. (...) Hun gegevens worden tegengesproken door Bagdad en zijn niet te controleren, aangezien er een volledige informatiestop is afgekondigd.'

DM is de enige krant die wijst op de invloed die de informatiestop op de verstrekte gegevens heeft of kan hebben. De andere twee kranten, berichten over de oorlog, alsof ze over een plaatselijke voetbalmatch zouden berichten, maar vermelden er niet bij dat de gegevens eigenlijk oncontroleerbaar zijn.

b. Toon

'Een Brits piloot, terug van een verkenningsvlucht over het in oliewolken gehulde strijdtoneel zei dat hij "een zeer behoorlijke imitatie van de hel" had gezien.

Dit zorgt voor het ontstaan van een negatief gevoel omtrent het hele oorlogsgebeuren.

c. Techniek, dramatisatie. Verwoordingstrategie, grammaticale keuze
Volgens de geallieerden ondervinden ze daarbij (het op drie fronten binnenvallen van Koeweit) geen weerstand, schieten ze sneller op dan verwacht en hebben ze al duizenden *moedeloze, gewonde en hongerige* Irakese soldaten krijgsgevangen gemaakt. De manier waarop dit gebracht wordt, namelijk het gebruik maken van bijvoeglijke naamwoorden, wil duidelijk medelijden opwekken met de Iraakse krijgsgevangenen. De andere kranten melden dit of niet, of 'Er zijn al duizenden krijgsgevangenen. Ze zijn moe,...

d. Hoe worden de feiten gepresenteerd?
Volgens de geallieerden ondervinden ze daarbij geen weerstand,...

e. Verwoordingstrategie, cynisme
 'Na één dag vechten zijn de geallieerde strijdkrachten diep doorgedrongen op Irakees en Koeweits grondgebied en is het Irakees leger reeds zwaar aangeslagen. Die optimistische boodschap had het Amerikaans opperbevel gisteravond voor de media.'

Ook in de kop 'Landoorlog moet het karwei afmaken. 94.000 Bombardementen bleken onvoldoende', klinkt cynisme door.

f. Techniek, leestekens, herhaling
 '(...) Maar wat echt gebeurt aan het front is door de 'om veiligheidsredenen' afgekondigde nieuwsstop nog altijd moeilijk te achterhalen.' (...) 'Het Koeweitse persagentschap KUNA wist ... te melden ... dat er in de straten van de stad gefeest werd. Enkele uren later werd dit bericht echter ontkend. Een incident dat overigens tekenend is voor de door de informatiestop gevoede verwarring over de juiste toestand in de Golf.'
 Er wordt door het gebruik van de aanhalingstekens meegedeeld dat men sceptisch tegenover de aangegeven reden voor de informatiestop staat. Tevens is dit het tweede en derde artikel waarin dit wordt vermeld. Dit waar HLN titelt 'KUNA beleeft hoogdagen'
 Ook het feit dat volgens terugkerende VS piloten het landschap beneden eruit zag "als een vrij redelijke imitatie van de hel" wordt nogmaals vermeld. Met dit verschil dat in het vorige artikel dit uit de mond van een Brit kwam.

1.2 Moskou

HLN titelt, 'Moskou betreurt grondoorlog. "President Bush handelde overhaast met het instinct voor een militaire oplossing"', 'Sovjetplan ging niet ver genoeg'

a. techniek, herhaling, gebrek aan duiding

Ook dit eerste artikel eindigt met 'De geallieerden namen geen genoegen met dit Sovjet plan omdat Saddam zijn oorlogsmachine ongeschonden uit Koeweit zou kunnen meenemen en zou kunnen beginnen met de versterking van zijn leger.'

Er worden hier geen beschouwingen aan gekoppeld. Immers, deze reden heeft niets met de oorspronkelijke doelstelling van de geallieerden te maken en is dus niet gedekt door een resolutie, en bovendien houdt ze geen steek daar al de eerste dag van de luchtaanvallen bericht werd dat de helft van het Irakees militair potentieel vernietigd was.

Het is de tweede keer dat HLN bericht over het niet genoeg nemen met het Sovjetplan, wegens ontoereikend naar geallieerde maatstaven. Ook de lezer zal zo denken over de feiten, ware het niet dat in een volgend artikel het plan van de Sovjetunie meegegeven wordt, alsook het Amerikaans ultimatum. Dit laat de lezer toe zelf uit te maken achter welk plan hij het meest staat.

DS titelt, 'Kroniek van een mislukt diplomatiek offensief'

a. Toon

De laatste paragraaf hier eindigt met 'Volgens de meeste waarnemers wou Moskou met zijn initiatief alles beperken tot het officiële oogmerk van de VN resoluties, namelijk de bevrijding van Koeweit, *daar waar het Washington duidelijk om meer te doen was*, namelijk het breken van Iraks militaire macht en het omverwerpen van het regime van SH.

DS maakt duidelijk dat er een verschil is tussen wat door de resolutie gewaarborgd wordt, wat gelijk is aan hetgeen de SU voorstaat, en wat de VS wil bewerkstelligen.

Verder geeft ze ook het verschil tussen het Russische en het Amerikaans voorstel mee, namelijk 'In het Sovjetvoorstel bleef het voor Irak mogelijk ook zijn militaire tuigen uit Koeweit weg te halen, wat Washington niet wil.'

DM titelt, 'SU faalt en reageert bitter. Versterkt mislukking de rechterzijde in politbureau?'

1.3 Belgische politiek

HLN schrijft, 'Bush laat Martens links liggen. "Ik wou de oppositie inlichten, maar zag hiervan af omdat zij ons onbekwaam noemt"', 'Onze politici reageren erg verdeeld', 'Extreem links: "imperialistisch", 'Marc Eyskens: grondaanval was onvermijdelijk', 'Willy De Clercq: tot bittere einde'

a. Toon

De toon die alleen al uit de titels blijkt is er één die negatief ingesteld is tegen de Belgische politici, en positief tegenover de grondoorlog.

In de artikels zelf is ook kritiek op de regering te horen bij monde van de VU en de PVV.

Tot een bepaalde graad wordt dit door HLN overgenomen. Ze titelt immers ook 'Bush laat Martens links liggen', wat direct als negatief voor die politicus aangevoeld wordt.

Verder komen alle stemmen, van uiterst voor tot uiterst tegen de oorlog aan bod.

In het artikel waarin Eyskens aan het woord komt stelt hij dat 'De diplomatie deed wat ze kon tot het laatste ogenblik maar voor een akkoord moet men met twee zijn en Irak weigerde een vergelijk tot de laatste minuut. De Amerikanen hebben genoeg geduld gekoesterd.'

Mijns inziens is het echter eerder zo dat men voor een akkoord dient te overleggen in plaats van met twee te zijn.

Ook Willy De Clercq, fractieleider van de Europese liberalen stelt dat tot het bittere einde dient 'doorgedrukt' worden.

De indruk die HLN uiteindelijk ten aanzien van de pas begonnen grondoorlog is er alleszins een die niet één die niet tegen deze oorlog gekeerd is.

b. Verwoordingstrategie, wie komt aan het woord?

Het is tekenend dat HLN Eyskens en De Clercq aan het woord laat, twee politici die positief staan tegenover het hele gebeuren, en tegenover de aanpak van de VS.

DS schrijft, 'De kwakkels van Martens' en 'Belgen reageren niet eenstemmig'

a. aanwezigheid

Hetgeen DS bestempeld als kwakkel van Martens het feit dat de regering tot twee maal toe geweigerd heeft munitie aan Groot-Brittannië te leveren, maar ze wel geld gegeven hebben, terwijl munitie goedkoper en veel efficiënter zou geweest zijn.

Dit is een artikel 'sine nomine', wat het moeilijk maakt om hier conclusies uit te trekken. In elk geval wordt hier een duidelijke visie meegedeeld, die pro munitieleveringen was, en die duidelijk stelt dat het een 'kwakkel' was dat we niet voor deze 'goedkope' oplossing gekozen hebben.

DM schrijft, 'Het koninkrijk België en de Golf, het einde van een 'speciale relatie', 'Louis Tobback: "Wat niet is kan niet falen". "Ik had het niet gedaan maar spijtig genoeg kennen ze mij in Washington niet"', 'Martens: "Er zijn diepe Europese wonden geslagen"', 'Belgische reacties: niemand tevreden'

a. Toon

De toon hier is zeer verschillend van deze in DS en HLN. Er wordt hier in DM op een andere manier met de feiten omgegaan en het regeringsoptreden wordt hier niet negatief geëvalueerd.

Het artikel 'Het koninkrijk België en de Golf, het einde van een 'speciale relatie', begint met het gebeurde te verhalen, namelijk dat 'Toen president Bush (...) tegelijkertijd het vredesvoorstel van de Sovjetunie kelderde en een nieuw ultimatum afkondigde, had hij vooraf geen overleg met de Belgische regering gepleegd. Premier Martens gaf dat gisteren toe en vond dat ook niet echt een probleem. (...) Voor beide regeringsleden is het immers een logisch gevolg van de Belgische houding. Ons land doet niet mee aan de offensieve acties of, zoals Tobback zegt, aan de oorlog. Bijgevolg is het normaal dat we niet echt bij de beslissingen worden betrokken' het middenstuk gaat erover dat 'In de diplomatieke geschiedenis van het koninkrijk dit geen kleine omwenteling is. Immers gedurende vele naoorlogse decennia volgde België de Verenigde Staten onvoorwaardelijk.' Hier worden voorbeelden van gegeven. Vervolgens gaat het erom dat het vooral de 'inner-circle' van de regering is die de grotere afstandelijkheid van de buitenlandse Belgische politiek tegenover Washington onderstreept. (...)

Uiteindelijk wordt een evaluatie en persoonlijk kijk van het regeringsoptreden gegeven.

'Zowel de eerste minister als de vice-premiers zijn van mening dat de Veiligheidsraad sinds 29 november geen rol van betekenis meer heeft kunnen spelen. Er werd geen evaluatie van het embargo gemaakt en het vredesvoorstel van de Sovjetunie werd evenmin beoordeeld. Daardoor wordt de legitimiteit van de grondoorlog ten zeerste uitgehold en dreigt de reputatie van de Verenigde Naties onherstelbare schade op te lopen. Het kabinet zou veel geloofwaardigheid winnen, mocht het deze bedenkingen, die nu binnenskamers geformuleerd worden, ook tegenover de bevolking formuleren. (...)'

DM is duidelijk pro de standpunten van de eerste minister en de vice-premier, die tegen de oorlog zijn en vinden dat ze door de manier waarop de oorlog gevoerd wordt en werd de legitimiteit van de Verenigde Naties uitgehold wordt. Tevens maakt DM duidelijk dat het een plicht is van de politici haar burgers te informeren, dit omdat 'de publieke opinie zelden over de juiste informatie beschikt om een compromis op zijn eerbaarheid te kunnen beoordelen'. DM geeft wel mee wie haar voorkeur wegdraagt, namelijk de vredelievende Belgische politici, maar laat niettemin haar lezerspubliek toe zich over de volledige situatie te informeren, op basis waarvan de lezer zich ook een andere visie op het gebeuren kan bouwen dan deze die DM zelf uitdraagt.

Het artikel 'Louis Tobback: "Wat niet is kan niet falen". "Ik had het niet gedaan maar spijtig genoeg kennen ze mij in Washington niet"'. Louis Tobback, Belgisch minister Binnenlandse Zaken is tegen de oorlog; hij wou het embargo een kans geven en is blij dat onder andere België heeft kunnen verhinderen dat de NAVO betrokken partij werd en zo verhinderde dat Belgische soldaten zouden sneuvelen zoals wel het geval zou zijn geweest had het een liberale regering geweest. De laatste paragraaf uit zijn telefonische gesprek met DM luidt; "Natuurlijk vind ik napalm een smerig wapen. Men beweert –en het tegendeel is nog niet aangetoond- dat het gebruikt wordt tegen die smerige oliegrachten. *Ik zei het toch al, dit is een smerige oorlog en daarom doen we er niet aan mee.* Verlangt men van de Belgische politici dat ze elkaar de loef afsteken en om het luidst de vuilheid van napalm formuleren. Inderdaad, voor één keer deel ik volledig uw mening: de Golfcrisis is geen simpel probleem. Als ik sommigen bezig hoor, onder meer de Vredesbeweging, lijkt het allemaal heel eenvoudig. *Volgens de laatste Dimarso-enquête is het die kerel toch maar gelukt ervoor te zorgen dat 85% van de bevolking voor de oorlog is. Had SH de gruweldaden niet gepleegd die we kennen, dan was er nu geen vuile oorlog. Dat mag toch ook eens gezegd en geschreven worden. Of niet?"*

Er wordt hier zeer uitgesproken, en bij monde van de minister van Binnenlandse Zaken, zeer negatief over de oorlog bericht. Ze wordt meermaals omschreven als een smerige oorlog, en Bush wordt betiteld met 'die kerel'.

In verband met Europa zegt Tobback; "Al dat gejammer over het Europees failliet komt mij stilaan de strot uit. Er bestaat geen politiek Europa en wat niet is kan niet falen. Er bestaat wel een Europese praatchub en daar moeten we het voorlopig mee stellen."

b. Verwoordingstrategie, wie komt aan het woord?

Het is opvallend dat de politici die in DM aan het woord zijn diegenen zijn die het meest uitgesproken tegen de oorlog zijn. Tobback stelt dit woordelijk, Martens daarentegen moet als premier een voorzichtige koers varen, waarbij hij alle negatieve gevoelens die heersen omtrent de passiviteit van België genuanceerd probeert te weerleggen. Verder is er nog een artikel, waarin de reacties van alle partijen alsook van VAKA voorzitter Ongena aan bod komen.

c. Aanwezigheid

Als laatste artikel omtrent de Belgische politiek wordt een hele verklaring van premier Martens opgenomen. Dit uitgebreid relaas is niet aanwezig in de andere kranten. Er wordt een standpunt verkondigd dat tegenstanders van de Belgische houding (de niet inmenging) eventueel van inzicht zou kunnen doen veranderen.

‘De eerste minister verklaarde zich tijdens het tv programma De Zevende Dag “solidair met de geallieerden”. “Ons land hoopte evenwel dat in het kader van de VN Veiligheidsraad een oplossing had kunnen gevonden worden zonder dat een grondoffensief nodig was. Het in elkaar passen van het voorstel van Sovjetunie president Gorbatsjov (waarop Bagdad positief reageerde) en de voorwaarden van de Amerikaanse president Bush was mogelijk geweest. Maar de politieke wil van de kant van Irak ontbrak om duidelijk te zeggen dat zij Koeweit wilden verlaten. Toch gaf de eerste minister toe “enige moeite te hebben met het optreden van de VN Veiligheidsraad.’

In verband met de wapenleveringen: ‘De eerste minister herhaalde dat ons land het in het conflict bij ondersteunende acties houdt. “We zijn niet in de oorlog” luidde het. Martens benadrukte nogmaals de inspanningen die België in het kader van de Golfoorlog heeft geleverd. Hij verwees daarbij naar het feit dat de Belgische schepen in de Golf % van de controles hebben verricht. “De Nederlandse schepen slechts 5 à 6%.”

‘De Belgische regering zal begin volgende week vastleggen welke financiële steun het aan Frankrijk en Groot-Brittannië zal geven als tegemoetkoming voor de kosten van de Golfoperatie (...) Tijdens de begrotingsbesprekingen werd wel een enveloppe voor de globale Golfkosten voorzien. Die zou zo’n 6 miljard frank bevatten. Daarin zit, naast financiële hulp aan de bondgenoten ook een bedrag voor hulpverlening na de oorlog. De premier liet uitschijnen dat het niet de bedoeling was dat de Britten met het geld in België munitie zouden aanschaffen. De uitlating van Eyskens dat er eventueel in de toekomst munitie zou worden geleverd, werd gelogenstraft.’

“Europa bestaat niet als er een acuut probleem is. Groot-Brittannië en Frankrijk hebben hun eigen klassieke rol gespeeld.”

d. Relevantiestructuur

In feite geeft de titel ‘Belgische reacties: niemand tevreden’ niet de juiste informatie mee. Immers omtrent het uitbreken van de grondoorlog zijn bijvoorbeeld de reacties van de PVV en de CVP hier positief tegenover.

1.4 Irak

HLN ‘Irak roept Arabieren op VS belangen te treffen’, ‘Saddam spreekt troepen moed in’

a. Relevantiestructuur

Het gegeven van het artikel ‘Irak roept Arabieren op VS belangen te treffen’ is frappant, daar het artikeltje zelf twee zinnen lang is. Niettemin wordt het niet bij de zeer korte artikels geplaatst. De kop is echter duidelijk aanwezig, en deze is angstwekkend en negatief voor Irak en voor de ‘Arabieren’.

b. Aanwezigheid

In het artikel over Saddam wordt de lezer een blik op de toespraak van SH op Radio Bagdad gegund. 'De Amerikaanse president George Bush en diens bondgenoten hebben verraad gepleegd door het offensief te beginnen voordat de VN Veiligheidsraad actie kon ondernemen op een Sovjet vredesplan, dat door Irak was aanvaard maar door de VS en de geallieerden was afgewezen.'

DS "Irakees leger bezondigde zich aan terreurcampagne in Koeweit", 'Tegenover Schwarzkopf staat Iraks sluwste generaal'

a. Verwoordingstrategie, wie komt aan het woord?

De gegevens in het artikel waarin Irak beschuldigd wordt van terreur, zijn afkomstig van Amerikaanse militaire woordvoerders en van de Koeweitse regering-in-ballingschap. De gegevens van de Amerikanen worden door de DS gestaafd door de gegevens van de Koeweitse regering.

In feite zijn dit bronnen die er alleen maar baat bij hebben Irak slecht af te schilderen.

'Volgens Amerikaanse militaire woordvoerders gingen de Irakezen zich in de laatste uren voor het verstrijken van het ultimatum in Koeweit te buiten aan systematische gruwel jegens de Koeweitse bevolking...' 'De Koeweitse regering- in- ballingschap had vrijdag al beweerd dat de Iraakse bezetter die dag mannen, vrouwen en kinderen oppakte in de straten van Koeweit Stad, na het vrijdaggebed, om ze over te brengen naar Irak waar ze gebruikt zullen worden als "levend schild".'

'Irak riep de VN op een commissie te sturen naar Koeweit om die beschuldigingen na te trekken.'

Dit is pure oorlogspropaganda.

1.5 Economie

HLN 'Invloed op de olieprijs?'

DS 'Begrotingscontrole maakt benzine met lood duurder', 'Weerslag grondoorlog op Amerikaanse economie allicht gering'

DM 'Regering vindt 28 miljard tijdens begrotingsconclaf. 70 Cent meer accijns op benzine'

Zowel DM als DS verwijzen naar de gevolgen van de begrotingsbesprekingen. HLN doet dit niet, en stelt zich een vraag. Typerend is hier dat DS een artikel wijdt aan de weerslag van het hele gebeuren voor de Amerikaanse economie.

1.6 Betogingen

HLN titelt bij een kort artikel, gepaard gaand met een foto 'Toeteren aub', dit ter ondersteuning van het grondoffensief.

DS heeft een zeer kort artikel 'Betoging in Brussel uiteengeslagen'

DM titelt 'Brussel verbiedt "belediging van bevriend staatshoofd"'

DM is hier duidelijk tegen het gebeurde; 'Zichtbaar tevreden sloeg de Brusselse politiecommissaris Vandenhouten ... zijn agenten gade. "Het was een verboden betoging en wij hebben ze in zekere mate getolereerd." Die 'zekere mate' sloeg op enkele spandoeken en kartonnen borden die door de politie met geweld uit de betoging werd gehaald...

Een keer geven DM en DS informatie die diametraal tegenover elkaar staat. DS meldt dat er geen studenten in Cairo aanwezig zijn, wat goed is daar zo rellen uitblijven, waar DM schrijft 'En zelfs in de Egyptische hoofdstad Cairo braken relletjes los tussen oproerpolitie en studenten die de Egyptische president verweten een marionet van de VS te zijn. Binnen het Westers kamp kwam het enkel in Spanje tot massademonstraties met 70.000 deelnemers.'

Conclusie

Het valt op dat vanaf vandaag een kentering in het Amerikaanse discours valt waar te nemen. Verscheidene Amerikaanse woordvoerders lieten zich namelijk uitspraken ontvallen waaruit op te maken viel dat hun beoogde doel verder gaat dan het bevrijden van Koeweit.

HLN is positief ten aanzien van de grondoorlog. Enthousiaste geallieerde bevelvoerders worden aan het woord gelaten. Echter ook HLN vermeldt dat het doel van het geallieerd grondoffensief verder gaat dan het verdrijven van Irak uit Koeweit, wat viel op te maken uit uitspraken van verschillende functionarissen in Washington. Omtrent het Russische vredesinitiatief wordt meermaals zonder meer geschreven dat het afgekeurd werd.

HLN laat de problematiek van de informatiestop zeer kort de revue passeren, maar bericht hieromtrent ondoordacht. Waar DM met reden kritisch omspringt met gegevens van KUNA, titelt HLN dat KUNA hoogdagen beleeft.

De toon die in HLN alleen al uit de titels blijkt is er één die negatief ingesteld is tegenover de Belgische politici, en positief tegenover de grondoorlog.

Tot een bepaalde graad wordt de kritiek op de regering van de VU en de PVV door HLN overgenomen. Het is eveneens tekenend dat HLN enkel politici aan het woord laat die positief staan tegenover het hele gebeuren, en tegenover de houding van de VS.

Met betrekking tot Irak is de relevantiestructuur in HLN éénmaal niet gewaarborgd, en wel op een veelbetekenende manier: er wordt een artikel gebracht van twee zinnen, waar de kop zeer duidelijk vrees opwekt bij de lezer ten aanzien van Arabieren en Irak. Ook bericht ze zeer ongenueanceerd omtrent de Arabische bevolking.

Anderzijds biedt HLN haar lezers de mogelijkheid ook een blik te werpen op het niet westers discours, door met name een stuk uit de toespraak van Saddam te publiceren, een stuk waarin SH stelt dat Bush actie ondernomen heeft zonder toestemming van de VN,...

HLN vermeldt geen tegenbetogingen, maar wijdt wel ruimte en een foto aan een betoging voor de oorlog in de VS.

Ook DS bericht positief ten overstaan van het uitbreken van de oorlog, dit doordat vooral vanuit Amerikaans perspectief geschreven wordt. Het komt zelfs voor dat DS argumenten aangebracht door Amerikaanse woordvoerders staft met uitspraken van de Koeweitse regering-in-ballingschap. In die zin is het ook typerend dat DS aandacht wijdt aan de weerslag van het hele gebeuren voor de Amerikaanse economie.

Ze vermeldt ook een artikel waarin de Irakezen zeer slecht afgeschilderd worden. Het is echter pure oorlogspropaganda, want na de oorlog konden deze feiten niet bewezen worden. Verder uit ze expliciet kritiek op de Belgische premier, wegens het niet steunen van bondgenoten in hun oorlogsinspanningen.

Over een in Brussel uiteengeslagen tegenbetoging wordt nuchter bericht.

Anders dan HLN en DS, valt in DM geen enkele keer een positieve toon ten aanzien van de grondoorlog te bespeuren. Waar beide kranten de enthousiaste geallieerde bevelvoerders aan het woord laten, laat DM piloten aan het woord die stellen dat de grondoorlog vanuit de lucht gezien een vrij redelijk imitatie van de hel is.

DM presenteert de feiten steeds als 'volgens de Amerikanen', en er is meermaals cynisme te bespeuren ten aanzien van de oorlog. Het valt duidelijk op dat DM de oorlog niet genegen is, dit door het cynisme, door het gebruik van leestekens, door herhalingen en door grammaticale en lexicale keuzes. Ook de keuze voor de politici die aan het woord gelaten worden wijst in deze richting. Het is opvallend dat het diegenen zijn die het meest uitgesproken tegen de oorlog zijn. Er wordt zeer uitgesproken, en bij monde van de minister van Binnenlandse Zaken, zeer negatief over de oorlog bericht. Ze wordt meermaals omschreven als een smerige oorlog, en Bush wordt betiteld met 'die kerel'.

DM is de enige krant die zijn lezers, meermaals, wijst op de volledige informatiestop en de daarmee gepaard gaande onzekerheden omtrent het geboden nieuws. Het is de taak van de krant, de bevolking te informeren, en dit gegeven maakt deel uit van cruciale informatie omtrent het gebeuren. Wil de lezer een zo precies mogelijk beeld van de oorlog krijgen dan is het goed dat er op gewezen wordt dat er flink gecensureerd wordt, met andere woorden dat er ook even stil mag gestaan worden bij welke gegevens verstrekt worden.

Het regeringsoptreden wordt bij DM niet negatief geëvalueerd.

DM is duidelijk pro de standpunten van de eerste minister en de vice-premier, die tegen de oorlog zijn en vinden dat, door de manier waarop de oorlog gevoerd wordt en werd, de legitimiteit van de Verenigde Naties uitgehold wordt. Tevens maakt DM duidelijk dat het een plicht is van de politici haar burgers te informeren, dit omdat 'de publieke opinie zelden over de juiste informatie beschikt om een compromis op zijn eerbaarheid te kunnen beoordelen'. DM geeft wel mee wie haar voorkeur wegdraagt, namelijk de vredelievende Belgische politici, maar laat niettemin haar lezerspubliek toe zich over de volledige situatie te informeren, op basis waarvan de lezer zich ook een andere visie op het gebeuren kan bouwen dan deze die DM zelf uitdraagt. DM laat immers haar kijk op het gebeuren duidelijk in de tekst naar voor komen.

Als laatste artikel omtrent de Belgische politiek wordt een hele verklaring van premier Martens opgenomen. Dit uitgebreid relaas is niet aanwezig in de andere kranten. Er wordt een standpunt verkondigd dat tegenstanders van de Belgische houding (de niet inmenging) eventueel van inzicht zou kunnen doen veranderen.

De relevantiestructuur is echter niet steeds gewaarborgd. Zo doet DM in een kop uitschijnen dat niemand (van de Belgische partijen) tevreden is, maar in feite is dit incorrect. Sommige partijen steunen de grondoorlog immers.

Wat betreft tegenbetogingen wijdt DM een heel artikel aan de 'schandalige' manier waarop deze in Brussel uiteengeslagen werd.

2. Kwalitatieve analyse opiniërende artikels

HLN "Geen andere weg"

'Laten we van de onderstelling uitgaan dat de geallieerden het bemiddelingsvoorstel van Gorbatsjov zouden aanvaard hebben en dat SH een betrouwbaar man is die het strikt zou nageleefd hebben. Wat zou dan de toestand geweest zijn?

1. Irak zou een groot deel van zijn militair potentieel in veiligheid hebben kunnen brengen. 2. Irak zou Koeweit niet erkend hebben als een zelfstandige natie waarvan de wettelijke regering moet hersteld worden, maar als de verloren 19de provincie van Irak. 3. Koeweit, dat systematisch is vernield geworden zou hebben moeten afzien van schadevergoeding. 4. De economische sancties tegen Irak zouden zijn opgeheven., evenals het embargo, zodat meteen met het herstel van een economisch-militair apparaat en de herbewapening zou kunnen begonnen worden. 5. Irak zou blijven beschikken over raketten, chemische en bacteriologische wapens (...)

Zulk verloop van zaken zou van SH de triomfator van dit door hem uitgelokte conflict gemaakt hebben. De landen die op het terrein werkelijke verantwoordelijkheid opgenomen hebben –en daar behoort België niet bij, evenmin de als EG als zodanig – hebben dit rampzalige scenario onmogelijk gemaakt. Boven de belangenstrijd, die ongetwijfeld deel heeft aan het conflict, staat de plicht een nieuw politiek milieu te scheppen dat de spanningen in het explosieve Midden Oosten onder controle kan brengen. Een overwinning van SH zou een fatale klap zijn die hetzij tot verbrokkeling, hetzij nieuwe blokvorming zou leiden waarvan de gevolgen niet te overzien zijn. De grondoorlog die zaterdagochtend begon, is een noodzakelijk kwaad gebleken.'

Dit stuk getuigt van een volledig gebrek aan historische kennis, geeft blijk van een flagrant misvertrouwen in SH, en resulteert in uiterst negatieve beeldvorming omtrent deze persoon alsook in een zeer positief beeld over de gevoerde oorlog.

Dit opiniërend artikel ligt, door het goedkeuren van de oorlog, alsook de afkeurende houding ten aanzien van de Belgische regering volledig in de lijn van de redactionele artikels. Het is interessant de grond waarop HLN steunt bij haar berichtgeving over het conflict, te weet te komen. Dit stuk maakt ook duidelijk waarom ze omtrent Rusland de lezer enkel goed liet begrijpen dat het plan afgekeurd was. In HLN wordt echt een visie opgedrongen.

DS "Zijn laatste vergissing?"

'Voor de tweede keer in vijf weken liet SH van Irak een ultimatum verstrijken om zijn troepen uit Koeweit terug te trekken en de soevereiniteit van dat land te herstellen.'

'Niemand kan zich daar behaaglijk bij voelen. Zeker niet de Irakezen, die op 15 februari, toen de Revolutionaire Commando Raad voor het eerst het woord "terugtrekking" liet vallen ... voor het oog van de tv camera's lieten zien hoe zij vurig verlangen naar het einde van de oorlog. En al evenmin voor de Iraakse soldaten, die opgezweept worden te vechten voor 18000 vierkante kilometer die tot voor kort "voor eeuwig en altijd" Iraks 19de provincie was maar die hun leider ... bereid was onder bepaalde voorwaarden op te geven.'

Verder wordt geschreven over de, tot het allerlaatste moment lovenswaardige pogingen van de SU, maar waarvan de voorwaarden waartoe Irak bereid was zich te schikken door de VS niet 'geslikt' werden.

Ook worden zes puntjes meegegeven waarin SH zich vergist heeft. Het artikel eindigt met 'Men kan alleen hopen dat de strijd kort, en het aantal slachtoffers gering zal zijn.'

Heel veel aandacht gaat uit naar het Iraakse volk en naar de Iraakse soldaten. Er wordt duidelijk gesteld dat zij de oorlog graag beëindigd hadden gezien. Omtrent SH worden alle punten meegegeven waarin hij zich vergist heeft, wat zeer neutraal gebeurt. Er worden feiten op een rij gezet; de lezer kan hier zelf conclusies uit halen. De toon is alleszins gekant tegen de oorlog. Dit is in strijd met de uit de redactionele artikels gemaakte conclusies.

"Amerikaanse normen volstaan niet voor nieuwe wereldorde" H. Kissinger

Hier wordt een kijk geboden op de door de VS gevoerde politiek bij monde van Kissinger.

Op 16 januari, toen Bush het begin van de vijandelijkheden aankondigde, stelde hij de 'Nieuwe Wereldorde' voor, 'waarin recht het gedrag van naties bepaalt en waarin een geloofwaardige Organisatie van Verenigde Naties gebruik kan maken van haar rol bij het handhaven van vrede om de belofte en visie van haar stichters te verwezenlijken.'

Kissinger stelt dat het niet realistisch is te verwachten dat de nieuwe wereldorde in staat zal zijn om de 'idealistische vooruitzichten van de president' na te komen. 'Het Amerikaans idealisme werd het welsprekendst verwoord door W. Wilson; ... vrede is afhankelijk van het overeenkomen van naties dat er slechts één verbond mogelijk is, en dat is het verbond van allen tegen de boosdoener.' (...) 'Twee zich niet herhalende omstandigheden tenslotte werkten de oprichting van de alliantie in de hand. De verderfelijke persoonlijkheid van SH, en het Amerikaans leiderschap, gesymboliseerd door de uitzonderlijke persoonlijke relaties tussen president Bush en andere staatshoofden en regeringsleiders in de wereld.'

De Amerikaanse policymakers worden geconfronteerd met een aantal dwingende vereisten. Zij moeten tot het inzicht komen dat het niet mogelijk is alle problemen tezelfdertijd aan te pakken. De VS moeten selectief zijn en een zorgvuldig gebruik maken van zowel hun mogelijkheden als hun geloofwaardigheid. Er moeten drie dreigingniveaus worden onderscheiden: deze waarvoor we bereid zijn desnoods alleen in te grijpen, deze waarbij we alleen zullen optreden in samenwerking met andere landen, en deze die in te geringe mate de Amerikaanse belangen betreffen om een militaire interventie te rechtvaardigen.'

'De met de VS verbonden landen moet het besef worden bijgebracht dat de Amerikaanse strijdkrachten geen huurlingenlegers zijn. Het bijzondere geval van de Perzische Golf liet president Bush geen andere keuze dan de aanvaarding door de VS van een onevenredig aandeel in de risico's.'

Hier wordt een legitimatie voor de Amerikaanse aanpak van de oorlog geboden. Dit door veelvuldig te wijzen op de vredeswil van Amerika, het symbolisch militair leiderschap, ... Kissinger wijst er ook op dat enkel ingegrepen wordt indien het in voldoende mate de Amerikaanse belangen betreft.

Dit stuk, gecopyright uit de Los Angeles Times, stelt de onverbloemde Amerikaanse kijk op het gebeuren aan de lezer voor. Of het feit dat het opnemen van dit stuk veelbetekenend is, of informatie omtrent de visie van de krant meegeeft kan nog niet uitgemaakt worden. Het is wel duidelijk dat DS op haar opiniebladzijde verschillende opinies aan bod laat komen.

Lezers

'Golffoorlog en VN' Hier wordt gesteld dat de VN bestaat uit satellieten van de Grote Twee, en de resoluties die aan hún verzuchtingen beantwoorden uitgevoerd worden. 'Waarom zouden de Arabische landen niet op eigen wijze mogen streven naar eenheid?'

DM "Dood en olie" P. Goossens

Het stuk handelt enerzijds over de houding van E. Vermeersch en W. Martens die, 'zij het Martens zoveel omfloerster en koeler', afstand genomen hebben van de Golffoorlog.

Anderzijds wordt gesteld dat 'als het echt menens is en het over de wezenlijke dingen des levens gaat –dood en olie- bijvoorbeeld, 'de kleintjes' niet meespelen.'

'In de UNO is het niet de vereniging van de gelijke naties die oordelen wat recht en krom is, wel het kleine kransje grootmachten. Als dat niet verandert is het geloof in een rechtvaardige wereldorde onder UNO controle een heilloze utopie. *Zelfs de prachtigste ideeën worden geperverteerd en leiden tot vernietiging als ze in de draaikolk van de grootmachtpolitiek belanden.* Daar heerst een andere logica, daar heersen andere wetten en waarden.'

Hier wordt duidelijk opgekomen tegen de 'grootmachtpolitiek', en tegen de oorlog. DM pakt dit evenwel anders aan dan de andere kranten, door ook aandacht te schenken aan Belgen met een zekere invloed die afstand nemen van de oorlog.

Lezers

'Bush-retoriek' en 'In niet al te fraai gezelschap', vergelijken de Nieuwe Wereldorde van Bush met deze van Hitler

'Onschuldige burgers' is tegen het hysterische gedoe in de massamedia in verband met de burgerslachtoffers en stelt dat het het volk is die de leider kiest. 'Als een volk de leiders heeft

die het verdient, en de leiders verdienen slagen, dan verdient het volk er ook. Wie het anders voorstelt bereidt bij elke dictatuur de weg voor een volgende.'

'Amerikaanse inzet' is tegen het feit dat Amerika 'nummer 1' wordt, waartegen niemand zich durft te verzetten. Verder wordt gesteld dat de Amerikaanse ambassadeur zich liet 'ontvallen' dat ze niet tussenbeide zouden komen, SH liet zich beetnemen en viel Koeweit binnen, waar Bush op voorbereid was. Nu gebeurt hetzelfde met Rusland.

'Gebed voor vrede' stelt dat God machtig is. Daarom is Hij ook enkel de god van de rijken, hij is te groot om met dat 'klein grut' te leven.

In de gepubliceerde lezersbrieven zijn één op vier meningen tegen de oorlog gekant. Er komt ook een zeer oorlogsgezind bericht aan de orde.

3. Op de voorpagina gepubliceerde foto's.

HLN publiceert ten eerste een kaart in kleur, 19 op 13 cm, met als titel 'het grondoffensief'. vervolgens een kleurfoto, 14 op 20 cm, waarop enkele soldaten in de grond aan het graven zijn. Op de achtergrond zijn legerauto's te zien. De ondertitel luidt 'Een Egyptisch soldaat graaft een schuttersput aan de Koeweitse grens'

Op een laatste foto, in kleur en 9,5 op 5 cm, is een nogal bedenkelijk kijkende Schwartzkopf te zien. De titel (ironisch?) luidt 'Een optimistische Schwartzkopf'

Waarschijnlijk is dit de enige beschikbare foto van Schwarzkopf, en ondertitelen ze hem met 'optimistisch' naar aanleiding van het 'goede verloop van de voorbije operaties'.

HLN publiceert dus een weinig aan de beeldvorming bijdragende foto omtrent het Golfconflict en opnieuw een foto van een Amerikaanse generaal.

DS heeft ook een kaart, 23,5 op 14,5 cm in zwart-wit, dezelfde als in HLN omtrent het verloop van de aanval.

Verder wordt een foto gepubliceerd van 14 op 9 cm, zwart-wit, waarop een aarden wal met op de binnenkant de Iraakse sterren geschilderd, waarover twee soldaten stappen. Een paar andere soldaten naderen te voet. De ondertitel luidt 'Franse soldaten -een van hen houdt een anti-tankwapen in de hand- stappen over een Iraakse stelling, nadat ze een Iraakse voorpost hebben ingenomen'. Deze foto verschaft een inzicht omtrent het strijdtoneel.

DM heeft een zwart-wit foto op haar voorpagina gepubliceerd. Hierop wordt een geweer gericht op een man en naast diegene die het wapen vasthoudt, staat nog een geallieerde,

zwaarbewapende militair. De foto is een beetje schemerig en de onder schot gehouden man ziet er zielig en de 'underdog' uit. De ondertitel luidt 'Een Iraaks militair kruipt uit zijn bunker in Koeweit, de ogen angstig gericht op een geallieerd geweer'.

I. 27 februari 1991⁸⁴

1. Kwalitatieve analyse redactionele artikels

1.1 Terugtrekking van Irak

HLN, 'Saddam is radeloos. Iraakse aftocht een tactische zet? VN Veiligheidsraad niet eens over een staakt-het-vuren in de Golfoorlog', 'Iraakse garde schaakmat', 'Tot Saddam capituleert. Oorlog duurt voort. President Bush eist dat Iraakse leider alle VN resoluties naleeft', 'Aftocht bespoedigt ondergang Iraki's', 'Nederlaag die er overwinning heet. Saddam zei: "Iraki's jullie hebben gewonnen"', 'Iraki's snakken naar einde. Soldaten laten bij duizenden hun wapens achter en smeken hen gevangen te nemen'

a. Toon

' "Wij staan klaar om iedere terugtrekking naar Bagdad te verhinderen" zei een hoge Amerikaanse functionaris.'

'Piloten van het Amerikaanse vliegdekschip Ranger zeiden hoe de Irakezen elkaar op de vlucht 'verdrongen'. Op hun vluchtroute werden ze aangevallen door geallieerde gevechtsvliegtuigen. Neal benadrukte dat het om een aftocht, vlucht, ging en niet om een vrijwillige overgave. Daarom werden de Irakezen verder aangevallen zei hij. Ook de luchtaanvallen gingen gisteren gewoon door.'

De algemene indruk die je bij het lezen van deze artikels krijgt, is er één die positief staat tegenover de harde houding van de VS. Dit door steeds ongenueanceerd hun manschappen en dus standpunten aan het woord te laten. Tevens wordt er in het artikel "Aftocht bespoedigt ondergang Iraki's" plus minus goedkeuring gehecht aan de beschietingen op de vluchtende Iraakse soldaten. Er wordt onder andere gesteld dat 'terugtrekken als er nog geschoten wordt één van de moeilijkste en gevaarlijkste operaties is. Het was een vergissing van Irak zich proberen terug te trekken uit Koeweit, zeker nu hun de pas was afgesneden.'

⁸⁴ Het Laatste Nieuws, Centrale Bibliotheek, Gent, , J350, 1991, 2
De Standaard, Centrale Bibliotheek, Gent, J 156, 1991, 2
De Morgen, AMSAB Gent, Vooruit, MFR 179

Het opvallendste is dat HLN de feiten steeds weergeeft zonder enige vorm van commentaar. Enige duiding, achtergrond of bedenking wordt er niet bij geformuleerd. Er kan haar echter niet verweten worden dat ze haar lezers compleet in het ongewisse laat. Als ze gegevens binnen krijgt die verduidelijkend zijn, geeft ze deze ook weer. Zo bijvoorbeeld vermeldt ze ook Saddams verklaring, en Bush' reactie hierop, waarbij alle redenen die Bush aangaf om zijn standpunt te staven vermeld worden. Hier door wordt het voor de lezer zelf mogelijk conclusies te trekken.

Eén keer wordt vandaag echter een opinie meegegeven. HLN vermeldt dat wat Saddam zijn bondgenoten en de Arabische, hem gunstig gezinde landen vertelde, namelijk "Iraki's jullie hebben gewonnen", een totaal vertekend beeld van zijn nederlaag gaf.

Verder valt op dat de men de oorlog al 'gewoon' is; '... ook de luchtaanvallen gingen gisteren gewoon door.'

DS, 'Bush geeft ineensstuikend Irak geen respijt. Moskou vraagt stopzetting vijandelijkheden. Saddam Hoessein eist ondanks alles overwinning op', 'Coalitietroepen nemen helft van Irakees leger in de tang', 'Saddam stelt terugtrekking uit Koeweit als overwinning voor', 'Zeggen dat je de oorlog stopzet is een capitulatie, geen bestand'

a. Toon

De algemene indruk die je bij het lezen van DS vandaag krijgt is dat deze krant Bush en zijn oorlogszucht goed gezind is. Dit daar de hoofdaandacht steeds naar deze standpunten gaat. DS maakt door het gebruik van de aanhalingstekens echter ook duidelijk dat ze bepaalde dingen niet zelf gezegd wil hebben.

In het hoofdartikel is het constant president Bush die aan het woord is; 'De VS en hun bondgenoten zullen terugtrekkende Iraakse troepen "met onverminderde intensiteit" te lijf gaan. (...) "Een kaakslag", zo omschreef de Amerikaanse president de rede van zijn Iraakse ambtsgenoot, omdat die daarin niet het minste berouw aan de dag legde voor de bezetting en voor de "ziekelijke vernieling" van het emiraat. (...) Bush zei dat Saddams rede aantoonde dat de Iraakse leider aan de macht hoopte te blijven en zijn troepen hoopt te hergroeperen. Bush kreeg voor zijn houding steun van zijn belangrijkste bondgenoten."

b. Het afwezige

'... zei Saddam op de radio dat Koeweit, *dat hij gezworen had nooit te verlaten*, vanaf maandagnacht geen deel meer uit maakte van Irak.'

DS drijft hier impliciet de spot met SH.

Dit kan ook opgevat worden als dat de krant aantoont dat SH zich niet aan zijn woord kan houden. Echter zulke commentaar valt niet op te merken omtrent de door de VS steeds veranderende motieven om met de oorlog verder te gaan.

DM, 'Bush klapt de val dicht. "oorlog wordt met onverminderde kracht voortgezet"', 'Vijand Irak wordt vijand Saddam. Bush: "hij probeert zijn macht te redden"', 'Val klapt dicht voor Irakees leger. VS claimen vernietiging van 21 Iraakse divisies'

a. Toon

De toon in DM verschilt van deze in de voorgaande kranten. Waar daar de VS redenering zonder meer werd weergegeven, van in de eerste alinea, uit DM al in de eerste zin van haar hoofdartikel impliciet commentaar op deze redenering. "Hij is absoluut niet geïnteresseerd in vrede maar alleen in het hergroeperen van zijn troepen om de strijd op een andere dag voort te kunnen zetten", zo *doorkruiste VS president Bush gisteren de poging tot aftocht van SH uit Koeweit*. "Bijgevolg wordt de oorlog met onverminderde kracht voortgezet" aldus nog Bush.'

Er kan echter niet gesteld worden dat DM anti Bush en pro Saddam is. DM kant zich tegen de oorlogszuchtige politiek van Bush, maar is daarom niet voor de Iraakse leider. Dit blijkt onder meer uit het volgende; 'Alleszins heeft Bush goed begrepen dat SH zijn nederlaag probeert te camoufleren in retoriek die voor niet Arabische oren tragi-komisch klinkt.' Of ' "...", was een nog min of meer zakelijke mededeling van Saddam Hoessein, gisterochtend op Radio Bagdad. Maar voor- en nadien volgden dramatischer zinsnedes. "Juich over uw overwinning, mijn geliefde burgers..."

b. Verwoordingstrategie, lexicale keuze

'Als een *turbo-pletwals* raasde de geallieerde blitzoorlog gisteren op en over de Iraakse stellingen. (...) Alleen als ze al hun wapens neerleggen en ze te voet huiswaarts keren, wordt hen een vrije aftocht gewaarborgd, *spelde Bush de Iraakzen de les*.

Eenmaal wordt ook duidelijk een persoonlijke kijk meegegeven; 'De anti-Iraakse alliantie schakelde intussen naar eigen zeggen 21 Iraakse divisies uit. Want, zo redeneren de militairen, de Iraakzen trekken zich niet terug, ze vluchten. VS president Bush denkt er net zo over. *De Amerikanen zwaaien in elk geval de plak, misschien tot onvrede van de Sovjets, maar –dat vindt bijvoorbeeld ex-veiligheidsadviseur Brzezinski- in elk geval omdat dat hun zelfverklaarde lotsbestemming is.*'

Merk op dat hier weer selectief 'geduid' wordt; ex-veiligheidsadviseur van welk land? Verder in de krant is evenwel een interview met deze man, ex-veiligheidsadviseur van de VS, te vinden.

c. Het aanwezige

Ook hier wordt er in DM op gewezen dat het duidelijk wordt dat het doel van de oorlog verder reikt dan Koeweit bevrijden. '... "Hij geeft Koeweit niet vrijwillig op. Hij is niet geïnteresseerd in vrede. Hij probeert de rest van zijn macht en controle over het Midden Oosten te redden. De coalitie zal daarom de oorlog voortzetten met onverminderde intensiteit." *Met die uitspraak bevestigde Bush met bijna zoveel woorden en voor het eerst dat de oorlog verder reikt dan Koeweit, en in feite de uitschakeling van SH beoogt.*' Opvallend is dat elke dag wel een krant dit gegeven vermeld, en steeds erbij vermeldt dat het om de eerste keer gaat dat Bush deze woorden uitspreekt.

d. het gebruik van concepten, retorieken, discours

Het is duidelijk (zie alle voorgaande gevallen) dat DM zeer vaak tussen komt in de redactionele tekst, enerzijds om gegevens te duiden, anderzijds om commentaar op de feiten te leveren.

e. Vergelijking

Wat HLN zo bracht: 'Piloten van het Amerikaanse vliegdekschip Ranger zeiden hoe de Irakezen elkaar op de vlucht 'verdrongen'. Op hun vluchtroute werden ze aangevallen door geallieerde gevechtsvliegtuigen. Neal benadrukte dat het om een aftocht, vlucht, ging en niet om een vrijwillige overgave. Daarom werden de Irakezen verder aangevallen zei hij. Ook de luchtaanvallen gingen gisteren gewoon door.'

Brengt DM zo: 'De meeste Irakezen leken echter nog maar bitter weinig zin te hebben in het verder zetten van de strijd. Piloten van het Amerikaanse vliegdekschip Ranger zeiden hoe Irakezen elkaar op de vlucht uit Koeweit Stad bumper aan bumper 'verdrongen'. Op hun vluchtroutes worden ze onophoudelijk aangevallen door geallieerde gevechtsvliegtuigen, die ook gisteren weer 3000 'sorties' uitvoerden. De Amerikaanse legerwoordvoerder Neal; "Zij geven zich niet over. Wij vallen hen aan en zullen dat blijven doen. Laat het duidelijk wezen, de oorlog is nog niet gedaan".'

Ten eerste valt op dat HLN bepaalde informatieve gegevens weglaat. Zo zou je bij het lezen van HLN denken dat de Irakezen elkaar schouder aan schouder verdrongen. Het blijkt echter bumper aan bumper te zijn. Waar HLN stelt dat ze op hun vluchtroute waren aangevallen, en dat 'ook de luchtaanvallen gisteren gewoon doorgingen', vermeldt DM dat ze 'onophoudelijk' aangevallen werden en ook gisteren weer 3000 sorties uitvoerden.

Tevens gebruikt DM de directe rede om Neal te verwoorden, waar HLN de indirecte gebruikt. Door gebruik van de directe rede, komen gegevens harder over. DM stelt de oorlog dus als veel erger voor dan HLN, waarbij HLN minder informatieve gegevens verstrekt.

1.2 Sovjetunie

HLN schrijft 'De Sovjetunie boos over voortzetting strijd', 'Kremlin wil positie redden in het Midden Oosten. Anti westerse stemming in SU groeit door Golfcrisis'

Er wordt vermeld dat de SU de terugtrekking van Irak uit Koeweit wel ernstig neemt, en het niet neemt dat de geallieerden de strijd voort zetten.

a. Verwoordingstrategie, lexicale keuze

Er wordt een vorm van samenhang gecreëerd tussen een gegeven van de geallieerden, en een kijk van de krant op Saddam. 'De geallieerden geloven evenwel in een tactische zet van SH en de Amerikaanse president G. Bush noemde SH's terugtrekking zonder aanvaarding van de overige VN resoluties gisteren "een schandaal". Saddam stak *inderdaad* boordevol bombast en hij sprak zelfs over een zege.' Tussenkoms van HLN.

b. Aanwezigheid

Er wordt een bericht meegedeeld uit de Pravda, de Sovjetpartijkrant. "Is het normaal gerechtigheid te herstellen ten koste van duizenden doden? Om te vuur en te zwaard een nieuwe wereldorde te vestigen, vooral op een moment dat de vreedzame middelen nog niet waren uitgeput?" Er wordt ook geschreven dat ze Irak gebruiken als proefgebied voor hun nieuwste militaire apparatuur en geavanceerde controlesystemen.

DS schrijft 'Moskou positief over Iraakse melding aftocht. Westen eist aanvaarding alle VN resoluties. Te laat zegt Iran'

a. Afwezigheid

DS wijdt één kop gedeeltelijk aan de visie van de SU, maar in het artikel zelf wordt hier bijna geen aandacht aan geschonken. Er wordt in een zin melding van gemaakt, maar die zelfde zin houdt al onmiddellijk ook de geallieerde mening in. 'De Iraakse aankondiging vond dinsdag *alleen* in de SU een positieve respons, de meeste Westerse regeringen en Arabische geallieerden reageerden onverzoenlijk.

Hier wordt de constatering dat DS steeds enkel of toch in eerste instantie de westerse standpunten meegeeft versterkt. *Alleen* de SU zou volgens het hier vermelde positief gereageerd hebben op de Iraakse aankondiging. Dit terwijl veel landen, zeker Arabische, of groeperingen hoop hadden in de Iraakse aankondiging.

DM schrijft “‘Er is maar één grootmacht in deze wereld”. Brzezinski, de Sovjets en de barst in de “nieuwe wereldorde”, ‘Koude Oorlog steekt kop op in VN. Oost-West relatie verzuurt door uitkomst Golfoorlog’

a. Het aanwezige

DM wijdt twee, echter zeer verschillende artikels aan deze problematiek.

Het eerste artikel, “‘Er is maar één grootmacht in deze wereld”. Brzezinski, de Sovjets en de barst in de “nieuwe wereldorde” is een interview met Brzezinski, die nationaal veiligheidsadviseur was onder Jimmy Carter in de jaren ’77-’81. Nu doceert hij aan het ‘Center for Strategic and International Studies’ in Washington. Het interview werd maandag afgenomen door N. Gardels, hoofdredacteur van Global Viewpoint.

Hier wordt een visie gebracht op de motieven en pogingen van de SU. Er wordt gesteld dat ten eerste de Koude Oorlog niet stop gezet werd omdat de belangen van de VS en de SU plots parallel gingen lopen, maar omdat de Sovjets hem verloren. In het Midden Oosten heeft Gorbatsjov gepoogd om de Sovjetbelangen te vrijwaren, wat zou vereisen dat deze regio niet compleet zou overheerst worden door de VS. Hij heeft in dat opzicht gefaald. Het is een feit dat de Amerikaanse militaire overwinning een Amerikaans overwicht zonder voorgaande zal vestigen in het Midden Oosten. “De Sovjets wilden met hun vredesplan van twee walletjes eten. Enerzijds wensten ze hun nieuwe relatie met de VS te behouden, anderzijds wilden ze nog een restant van invloed in de Arabische wereld vrijwaren, in de verwachting dat een groot deel van deze Arabische wereld in het naoorlogse tijdperk een anti-Amerikaanse mentaliteit zal onthouden.”

Op die manier worden allerhande, interessante, vragen beantwoordt, vanuit het standpunt van een vooraanstaand Amerikaan, die een genuanceerde kijk op de oorlog brengt.

Het tweede artikel begint met ‘De geallieerde overwinning is een feit, al zegt SH dat ook hij ‘de oogst van deze moeder aller oorlogen binnen heeft’. Ondanks de Iraakse aftocht is de regering Bush niet bereid om nu al op haar lauweren te rusten: met minder dan een complete overwinning neemt Washington geen vrede. Vandaar ook dat de rechterzijde in de VS met groeiend ongenoegen richting Moskou kijkt: de aanhoudende bemoeienissen van Gorbatsjov om een bestand af te dwingen worden allerminst geapprecieerd, en sommigen

betreuren tot voor enkel maanden geleden geloofd te hebben in het einde van de Koude Oorlog.’

a. Hoe worden de feiten gepresenteerd?

De manier waarop DM de toestand beschrijft, namelijk ‘*Ondanks de Iraakse aftocht* is de regering Bush niet bereid om nu al op haar lauweren te rusten: met minder dan een complete overwinning neemt Washington *geen vrede.*’, is heel anders dan DS en HLN, waar steevast begonnen wordt met ‘De VS en hun bongenoten zullen terugtrekkende Iraakse troepen met ‘onverminderde intensiteit’ te lijf gaan...’

1. 3 Belgische politiek

HLN; ‘*Golfoorlog in regering*’, ‘*Geen bestand in regering*. Minister Eyskens botst *opnieuw* met SP en VU over steun aan VS’, ‘Donderdag *toch* solidariteitsmeeting’

a. Toon

De globale indruk die je in HLN krijgt in verband met de regering is dat er steeds onenigheid heerst. HLN lijkt dit steeds te willen beklemtonen. Enkel door het woordgebruik in de titels wordt dit al duidelijk.

DS; ‘*Golfoorlog maakt politici zenuwachtig*’, ‘*Gekruid Golfdebat in nerveuze Kamer*’

De problematiek draait rond Eyskens die tegen het staakt-het-vuren is en stelt dat Irak eerst alle resoluties moet aanvaarden, “wat gepaard moet gaan met de ontwapening van het leger”, waar de SP en VU voor een staakt-het-vuren zijn, zoals Rusland.

Het feit dat DS aanhalingstekens gebruikt rond die ontwapening, duidt erop dat ze dit zelf niet wil gezegd hebben, eventueel op het feit dat Eyskens door deze mededeling wel zeer dicht bij de Amerikaanse stelling aanleunt, maar vermoedelijk gebeurt dit vooral omdat rond deze stelling van Eyskens alle commotie is ontstaan. In het tweede artikel wordt onder andere geschreven dat ‘de oppositie al het mogelijk deed om de tegenstellingen binnen de meerderheid te benadrukken.’

Dit staakt het hier voor geconcludeerde, dat HLN in verband met de regering steeds de onenigheid wil benadrukken. Blijkbaar is HLN nog steeds redelijk aan haar partij gebonden.

DM; ‘Eyskens zorgt voor discussie. Comité Veiligheid plots bijeengeroepen’, ‘De Belgische eisen. Verwarring over ‘ontwapening’

a. Aanwezigheid

“Volgens sommige berichten werd daar (de bijeengeroepen ministers in het Comité voor veiligheid) het “te Amerika-volgzame” standpunt van Buitenlandse Zaken minister Eyskens “afgezwakt”. Verder handelt het artikel over verwarring die er in de Kamer heerste door het er gevoerde debat, in de eerste plaats over het ongenoegen bij de socialisten over de verklaring van Eyskens tijdens een journaaluitzending op radio en tv. Hierin liet hij uitschijnen dat België zou akkoord gaan met het standpunt van de Amerikaanse president Bush, dat Irak grotendeels ontwapend moet worden. De minister gaf drie keer ontwijkend antwoord op de vraag; ‘pleiten voor een staakt-het-vuren?’ Er ontstond verdere verwarring toen het bericht kwam dat België zich verzette tegen een bestand. Martens weerlegde dit, daar geen instructies gegeven waren om het staakt-het-vuren te verwerpen...

DM beschrijft het gebeurde, zonder op een bepaald iets de klemtoon te leggen.

1.4 Economie

DS ; ‘Lagere koersen, duurdere olie’

DM; ‘Koersen reageren omgekeerd op Iraakse boodschappen’

Zowel DS als DM wijden een artikel aan de economie, DM linkt deze echter onmiddellijk aan de gebeurde feiten. Ze stelt dat ondanks het feit van de Iraakse aankondiging, die richting vrede gaat, de koersen toch bleven dalen. DS meldt enkel het gegeven van de lagere koersen en vermeldt ook de duurdere olie.

1.5 Midden Oosten

HLN; ‘Kwart van Koeweiti’s oorlogsslachtoffers’, ‘Iran smalend over “vergissing” van Saddam’, ‘Jordaniërs geschokt’

a. Toon

Door de mond van Iran wordt hier zeer negatief over Saddam bericht. HLN wijdt er een kort artikel aan, maar geeft het een nogal grote titel mee. Iran *smalend* over “*vergissing*” van Saddam. ‘Door de ‘strategische vergissing’ van Saddam hebben grootmachten de vrije hand gekregen in veel landen in de regio.’ HLN gaat hier zeer ongenueanceerd tewerk. Er wordt een minimum aan woorden gebruikt om het gegeven aan de lezer te presenteren. Zo bijvoorbeeld ‘grootmachten’. Wie, wat en welke?

Ook DS heeft dit nieuws gebracht, in het artikel ‘Moskou positief over Iraakse melding aftocht. Westen eist aanvaarding alle VN resoluties. Te laat zegt Iran’. Hierin wordt

geschreven dat 'Door de Iraakse strategische vergissingen hebben Westerse mogendheden nu de vrije hand in het Midden Oosten. Nu aankondigen van een terugtrekking is te laat.' DM schrijft 'Vanuit Iran -dat in het hele conflict neutraal bleef maar wel het Sovjetvredesplan had ondersteund - werd gisteren zowel aan het Iraakse als aan het geallieerde adres bittere taal gesproken. De Iraanse president Rafsanjani had het daarbij over "strategische vergissingen" en "dodelijk uitstel" aan Iraakse kant. (...) Volgens Radio Teheran zou de terugtrekking tot vrede kunnen leiden maar er is ook het Amerikaanse streven om de Iraakse president van de macht te verdrijven, waardoor de crisis nog verscherpt kan worden. De koele reactie van Washington, aldus Radio Teheran, doet de sleutelvraag rijzen tot waar de oorlog moet gaan. Een vraag die volgens de zender mogelijk de anti-Iraakse coalitie kan breken.'

Alle drie willen de kranten hun lezers op de hoogte stellen van de Iraanse reactie. HLN wijdt er een kort artikel aan met een kop die zeer negatief is voor Irak, brengt het nieuws tevens zeer ongenueanceerd en met een minimum aan woorden. DS vermeldt het in één zin. DM echter vermeldt het ook in een kort artikel onder 'De korte Golf', maar geeft er zeer veel duiding bij en stelt het ook het meest correct, namelijk dat Iran zowel aan het adres van Irak als aan het adres van Washington bittere taal sprak. De andere twee kranten vermelden alleen de negatieve kritiek op Irak.

b. Het afwezige

Steeds wordt enkel aandacht geschonken aan de slachtoffers die gevallen zijn door Irak, bijvoorbeeld hier aan de Koeweiti's. Aandacht naar de Iraakse burgerslachtoffers gaat er nooit.

Tevens komt dit nieuws uit de Los Angeles Times, wat HLN niet vermeld, maar DS wel. Ook de bronvermelding laat HLN dus achterwege, terwijl deze een belangrijke rol speelt bij het door de lezer al dan niet toekennen van geloof aan het gegeven.

DS; 'Ongeloof en wanhoop in Jordanië', 'Dode in Cairo bij protest tegen oorlog', 'Özal verbood bestoken pijplijn', 'Voor Israël wordt vrede niet mogelijk met Saddam Hoessein. Jeruzalem niet bereid tot territoriale toegevingen', 'Terugkeer nachtmerrie voor Koeweitse ballingen', 'Golfstaten door oorlog op rand van faillissement', 'EG ontvangt voorlopig Arafat niet'

a. Techniek, dramatisering

'Voor Israël wordt vrede niet mogelijk met Saddam Hoessein. Jeruzalem niet bereid tot territoriale toegevingen'. Een artikel van Salomon Bouman. "Het vredesproces zal door het aan de macht blijven van SH ernstig belemmerd worden en ook de intentie van de

Amerikaanse diplomaat een “nieuw Midden Oosten” op te zetten zal met SH in Bagdad op grote moeilijkheden stuiten.” Er zijn in het artikel tevens twee gezaghebbende stemmen aan het woord die stellen dat de gevechtskracht van het Iraakse leger een mythe is maar niettemin eindigt het artikel met “Ik zou het Israëliësch leger niet graag alleen tegenover Irak in het veld hebben zien treden.” Deze woorden zijn afkomstig van Z. Schiff, ‘gezaghebbend militair commentator van Haarets’, enige duiding bij wie of wat Haarets is wordt niet verstrekt. Dit alles duidt op een negatieve kijk ten aanzien van SH, op een grote instemming met het plan een Amerikaans diplomaat een nieuw Midden Oosten op te laten zetten, en op onnodige, onjuiste dramatisering omtrent Israël en wat ginds te gebeuren staat nu SH nog leeft. Tevens is er een tekenend gebrek aan duiding op te merken, een bron wordt vermeld, maar deze wordt niet gespecificeerd, wat de bronvermelding eigenlijk geen waarde geeft. Het is tekenend dat DS ook vandaag Bouman aan het woord laat in het artikel. Met betrekking tot Israël gaat DS steeds zeer expliciet opiniërend te werk.

b. Het afwezige

Ook hier is een artikel die stelt dat de terugkeer een nachtmerrie is voor Koeweitse ballingen. “Ze hadden het over foltering, ontvoeringen en moorden waaraan de Iraki’s zich, volgens hen, schuldig maakten.”

Ook hier is enkel aandacht voor de slachtoffers van de Iraakezen, niet voor dezen van de geallieerden. DS is hier evenwel gereserveerder, en merkt op dat dit ‘volgens hen’ is, maar toch is het tekenend dat het opnieuw negatieve stemmen zijn enkel tegenover het regime van SH.

In een ander artikel vermeldt ze tevens dat een vierde van de Koeweitse burgerbevolking gedood, gewond of ziek is, waarbij ze de bronvermelding aan de lezer meedeelt.

DM; ‘De korte Golf; PLO, Israël, Iran, SA, Soedan’, ‘Al-Sabahs opnieuw aan de macht. Via staat van beleg en wederopbouwcontracten’

a. Aanwezigheid

Ook DM laat Israël aan het woord, maar niet in een lang, redactioneel artikel, maar onder ‘De korte Golf’. De toon waarop het gebracht wordt is helemaal verschillend met deze van DS. Er wordt aan berichtgeving gedaan omtrent Israël, maar niet aan positieve opiniëring. ‘De Israëliësch premier Yitzhak Shamir heeft gisteren gezegd geen genoegen te nemen met de beslissing van de Iraakse president om zich uit Koeweit terug te trekken. “Israël ziet wat nodig is voor zijn veiligheid en dat is dat deze man, SH, verdwijnt uit de internationale arena”. Op een vraag of hij vond dat de militaire campagne moest worden voortgezet tot dit zou zijn bereikt, zei Shamir dat het enige wat van belang is is dat SH niet langer de ontwikkelingen in

het Midden Oosten in handen heeft. “Over de manier waarop dit moet bereikt worden laten wij ons niet uit”, aldus Shamir.’

Op diezelfde manier wordt ook nog over de PLO, Soedan en SA bericht.

Het artikel ‘Al-Sabahs opnieuw aan de macht. Via staat van beleg en wederopbouwcontracten’ biedt informatie die nergens anders te vinden is. Er wordt vermeldt dat de Koeweitse sjeik, in tegenstelling tot andere Golfstaat leiders zijn geld niet in bouwprojecten en golfterreinen geïnvesteerd heeft, maar in buitenlandse beleggingen. Zo heeft Koeweit zich zeer discreet minderheidsparticipaties eigen gemaakt in zowat alles ter wereld dat geld opbrengt. Met de opbrengst van deze beleggingen kan ze haar oorlogsbetaling aan de geallieerden verrichten. ‘Echt in eigen vlees hebben ze dus nog niet moeten snijden. Met de wederopbouw wordt dat wellicht anders’. Verder gaat het ook over de onvoorwaardelijke steun van de al-Sabahs aan de Bush administratie, onder andere geuit door miljarden-wederopbouwcontracten die ze met Amerikaanse bedrijven hebben afgesloten. “Merkwaardig genoeg hoort daarbij bijvoorbeeld een contract van 45 miljoen dollar met het Geniekorps van het VS leger: het moet gedurende de eerste drie maanden meehelpen met het opruimen van de rotzooi in Koeweit.”

“De ‘deal’ met de Bush administratie werd gisteren trouwens nog eens door het Witte Huis bevestigd. De al-Sabahs zullen onmiddellijk na de bevrijding van hun land opnieuw de dienst uitmaken en de wederopbouw zelf leiden. Erkentelijk als ze zijn –en hoe dan ook verstoken van de daarvoor nodige technologische knowhow – zal in een eerste fase de Koeweitse regering “bijgestaan” worden door Amerikaanse adviseurs.’

b. Verwoordingstrategie, lexicale keuze

“... Merkwaardig genoeg ...”, “*Erkentelijk als ze zijn...* zal in een eerste fase de Koeweitse regering “*bijgestaan*” worden door Amerikaanse adviseurs.

Er wordt als het ware een beetje de spot gedreven met de ‘erkentelijkheid van de VS’, alsook worden er vragen gesteld bij zaken aangaande de VS.

Echter men mag ze geen incorrecte, of eenduidige, noch partijdige berichtgeving verwijten. Ze vermeldt er immers ook bij dat de Koeweiti’s hoe dan ook de technologische knowhow niet bezitten, wat de hulp van de VS dan weer legitimeert.

DM geeft hier duidelijk een bepaalde visie op het gebeuren mee.

1.6 Omtrent oorlog

HLN; ‘Scud maakte 28 doden’, ‘Rare vogels uit Irak’

De andere kranten wijden hier in een artikel kort ruimte aan, maar voorzagen hiervoor geen apart artikel. Het is tekenend dat HLN, het gaat immers om doden, hier een kop en dus artikel aan wijdt.

DS; 'Rare jongens bij Irakese gevangenen', 'Scud-risico bestaat tot laatste oorlogsminuut', 'Mijnenvelden niet zo gevaarlijk als gedacht', 'Rechter wil uitleg over nieuwsstop', 'Vergèr wil Saddam verdedigen'

a. Toon

De toon in DS is negatief over het verloop van de feiten. Er wordt voortdurend gewezen op de moeilijkheid om Scuds op te sporen en op de moeilijke omstandigheden waarin de Patriots moeten opereren. Het artikel omtrent de mijnenvelden stelt dan weer dat deze door Irak gelegde mijnenvelden niet zo gevaarlijk zijn als men dacht voor de soldaten.

DM; 'De korte Golf; Groot-Brittannië, Frankrijk, Duitsland, Oostenrijk, Spanje', 'Jacques Verger staat te trappelen om Saddam te verdedigen', 'BRT-radio's halen historisch record. Effect van Golfoorlog'

a. Het aanwezige

In tegenstelling tot DS die er een uiterst kort artikel aan wijdt, en HLN die er geen ruimte aan schenkt, wijdt DM uit over de bedoelingen van Verger, de man die Saddam wil verdedigen. '...Hij zou Saddam Hoesseins belagers beschuldigen van oorlogsmisdaden. "Tapijtbommen zijn een misdaad tegen de mensheid, kinderen zonder medicijnen zetten eveneens. Wat de Iraakse president het Westen heeft laten zien is een voorsmaakje van de opstand die in de 21ste eeuw verwacht mag worden. Het Westen heeft niet langer morele waarden, gelooft enkel in geld, en landen van het zich ontwikkelende Zuiden willen hun eigen cultuur opnieuw opwaarderen en hun waardigheid terug vinden".'

Conclusie

Hier verandert het VS discours nogmaals. Waar alles om begonnen was, en hetgeen de oorlog dus beoogde was de terugtrekking van Irak uit Koeweit, of het laten zegevieren van recht boven macht. Nu echter reageert Bush boos op de toespraak van SH waarin hij

dinsdag om 9 uur 25 bevestigde dat hij zijn leger binnen het etmaal uit Koeweit zou wegtrekken. De reactie op de verklaring van SH is het nu het uitschakelen van alle Irakese troepen.

De algemene indruk die je bij het lezen van HLN krijgt, is er één die positief staat tegenover de harde houding van de VS. Dit door steeds ongenueanceerd hun manschappen en dus standpunten aan het woord te laten. De oorlog is voor HLN reeds een gewoonte, alsook de bombardementen die gisteren 'weer gewoon door gingen'.

Het opvallendste is dat HLN de feiten steeds weer geeft zonder enige vorm van commentaar. Het nieuws dat binnenkomt op de telex wordt aan het lezerspubliek meegedeeld. Enige duiding, achtergrond of bedenking wordt er niet bij geformuleerd. Er kan HLN echter niet verweten worden dat de lezers compleet in het ongewisse gelaten worden. Als gegevens binnenkomen die verduidelijkend zijn voor iets dat al vermeld werd, worden ze meegegeven. Het valt echter eveneens op dat HLN veel informatieve gegevens weglaat, wat vooral in vergelijking met andere kranten duidelijk naar voor komt. Ook bronvermeldingen worden in HLN op cruciale plaatsen achterwege gelaten, terwijl deze vermelding een belangrijke rol speelt bij het door de lezer al dan niet toekennen van geloof aan het gegeven. Twee keer werd in de redactionele tekst een opinie geuit, twee maal negatief ten overstaan van SH. In een kort artikel over de Iranese reactie is de kop eveneens zeer negatief voor Irak, en wordt het nieuws bovendien zeer ongenueanceerd en met een minimum aan woorden gebracht.

Opnieuw wijdt HLN een artikel aan doden (Amerikaanse), daar waar de informatie hierover zo gering is dat DS en DM dit in een andere redactioneel artikel hebben ingelast.

Opvallend is dat steeds aandacht gaat naar de door Irak gevallen doden, zoals de Koeweitse slachtoffers, en geen enkele aandacht aan de Irakese slachtoffers geschonken wordt.

Omtrent de SU vermeldt HLN wel de visie van de SU, maar nog in dezelfde zin wordt de Amerikaanse hypothese eraan toegevoegd, namelijk dat het om een tactische zet zou gaan. Deze Amerikaanse hypothese wordt vervolgens door HLN impliciet gelegitimeerd. HLN wijdt echter ook nog een artikel aan wat in de Pravda, de Sovjetpartijkrant verscheen, wat een heel andere kijk meegeeft op dit verlengde van de oorlog.

Omtrent Belgische politiek valt het op dat HLN steeds lijkt te beklemtonen dat er binnen de regering onenigheid heerst. DS meldt in een artikel dat de oppositie steeds tegenwerkt, waaruit afgeleid kan worden dat HLN nog steeds redelijk aan haar partij gebonden is.

De algemene indruk die je bij het lezen van DS vandaag krijgt is dat deze krant Bush en zijn oorlogszucht goed gezind is. De hoofdaandacht gaat steeds naar standpunten die dit

gevoelen veruitwendigen. DS maakt door het gebruik van de aanhalingstekens echter ook duidelijk dat ze bepaalde dingen niet zelf gezegd wil hebben.

DS drijft impliciet de spot met SH, door erop te wijzen dat hij nu Koeweit wil verlaten, terwijl hij nochtans gezworen had dit nooit te zullen doen. Dergelijke commentaar is niet te vinden omtrent de door de VS steeds veranderende motieven om met de oorlog verder te gaan. Ook is in DS een opvallende aanwezigheid van Koeweitse slachtoffers op te merken, en een afwezigheid van Irakese slachtoffers. DS bericht meermaals negatief over Irak. Verder is er ook vandaag een artikel van de hand van S. Bouman, dus over Israël. Wat hieruit blijkt, is een uiterst negatieve kijk ten aanzien van SH, een grote instemming met het plan een Amerikaanse diplomaat een nieuw Midden Oosten op te laten zetten, en onnodige, onjuiste dramatisering omtrent Israël en wat ginds te gebeuren staat nu SH nog leeft. Dit wordt allemaal zonder enige nuance aan het lezerspubliek meegedeeld. Tevens is er een tekenend gebrek aan duiding op te merken: een bron wordt vermeldt, maar deze wordt niet gespecificeerd. Dit geeft de bronvermelding eigenlijk geen waarde. Het is tekenend dat DS ook vandaag Bouman aan het woord laat in het artikel. Met betrekking tot Israël gaat DS steeds zeer expliciet opiniërend te werk.

Duiding over het Midden Oosten, bijvoorbeeld betreffende Iran, gebeurt vandaag uiterst kort. DS vermeldt ook informatie die een foutieve interpretatie van het gebeuren kan veroorzaken, zoals het feit dat de Russen alleen staan met hun positieve reactie op Iraks aankondiging. Dit is tevens een aanwijzing voor de westers georiënteerde koers van DS. De Sovjetunie was immers misschien de enige 'westerse' mogendheid, maar dan nog waren, zelfs in België, stemmen te horen die ook positief op het initiatief reageerden. Zowel DS als DM berichten neutraal omtrent de Belgische politiek.

De toon in DM verschilt van deze in de voorgaande kranten. Waar HLN en DS van in de eerste alinea de VS redenering zonder meer weergeven, uit DM al in de eerste zin van haar hoofdartikel impliciet commentaar op deze redenering, dus op het statement van Bush om de oorlog voor te zetten. Ook wordt er als het ware een beetje de spot gedreven met de 'erkentelijkheid van de VS', en worden er vragen gesteld omtrent de door de VS gevoerde politiek.

Er kan echter niet gesteld worden dat DM anti Bush en pro Hoessein is. DM kant zich tegen de oorlogszuchtige politiek van Bush, maar is daarom niet voor de Irakese leider. Door onder andere de lexicale keuze van DM, wordt de lezer echter ook een visie geboden die niet zo positief is voor Bush. Echter men mag ze geen incorrecte, of eenduidige, noch partijdige berichtgeving verwijten. DM vermeldt immers ook bij steeds de keerzijde van de medailles, wat soms positieve berichtgeving omtrent de VS inhoudt

De vluchtende Irakezen worden hier impliciet positiever bejegend dat de geallieerde troepen.

Ook hier wordt er in DM op gewezen dat het duidelijk wordt dat het doel van de oorlog verder reikt dan Koeweit bevrijden.

Omtrent de oorlog wijst ze op de onvermoeibaarheid waarmee de bombardementen blijven uitgevoerd worden. Om personen aan het woord te laten gebruik ze meestal de directe rede. DM pakt de 'problematiek Rusland' aan door een Amerikaanse ex-veiligheidsadviseur te interviewen, die een heel nuchtere kijk op het hele gebeuren schetst.

In het artikel dat DM aan economie wijdt, linkt ze de economie onmiddellijk aan de toestand in het Midden Oosten.

Het is duidelijk (zie alle voorgaande gevallen) dat DM zeer vaak tussen komt in de redactionele tekst, enerzijds om gegevens te duiden, anderzijds om commentaar op de feiten te leveren. DM biedt steeds een volledig beeld, en geeft bij alle gegevens die ze vermeldt zo veel mogelijk informatie mee. Dit valt op doordat de twee andere kranten hier opvallend afwezig zijn. Aan de Iranese reactie wordt bij DM bijvoorbeeld, ook al is het een kort artikel, veel duiding gegeven, en ze stelt de problematiek ook het meest correct.

DM geeft duidelijk een bepaalde visie op het gebeuren mee.

2. Kwalitatieve analyse opiniërende artikels

HLN "Pasmunt voor Saddam"

Dit stuk is hypothetisch geschreven omtrent de politieke toekomst van SH. Er wordt geopperd dat het waarschijnlijk is dat de geallieerde legers het zuidelijk deel van Irak langer bezet zullen houden. 'Dit is een riskante strategie, maar kan ook een voorwaarde zijn om in Irak een nieuwe bewindsploeg op de been te helpen en een beleidsvacuüm te voorkomen...'

HLN geeft in haar editoriaal een toekomstvisie mee, die voornamelijk uitgaat van een ander dan een door SH geleid bewind. HLN staat hier positief tegenover.

DS "Te Laat"

'SH's Koeweits avontuur is –op de nasleep na- voorbij. (...) De Irakese president is een knap politicus op de schaal van het Nabije Oosten. Hij weet precies hoe hij de Arabieren moet aanspreken. Zijn militaire macht wekte plaatselijk grote indruk. Maar door het Amerikaans partijkiezen van SA en Koeweit werd hij gedwongen te werken op hem onbekend terrein en kwam zijn ontoereikendheid volop aan het licht. Op geen enkel ogenblik

beoordeelde hij de toestand en zijn kansen juist, en zijn reacties kwamen, soms tegen de aanvankelijke schijn in, tot en met de terugtocht van gisteren, steeds te laat.'

'President Bush waarschuwde dat hij van geen tweede Vietnam wou weten en maakte zijn woorden hard: stap voor stap werden de wapens en manschappen aangevoerd die de risico's van een militaire operatie tot het strikte minimum moesten beperken. Evenmin lieten de VS president en zijn bevelhebbers zich door om het even wie voorschrijven hoe zij de oorlog dienden te voeren en zij kregen sneller dan verwacht gelijk.'

'Overmoed in Irak en een masochistisch pessimisme in het Westen tegenover de werkelijke krachtsverhoudingen, verblindden een gedeelte van de publieke opinie in de wereld. Beschikte SH niet over het gehardste leger van het Nabije Oosten? Kon hij niet op de sympathie rekenen van massa's? Lag het niet voor de hand dat Israël onvermijdelijk in een oorlog zou worden betrokken en het daardoor zelfs voor de Saoedi's onmogelijk zou worden met de VS samen te werken? Moest de aanval van Irakese troepen in Koeweit niet noodzakelijkerwijze uitmonden in een ecologische ramp door de inzet van kernwapens (!) en reusachtige olieveldbranden?'

'Nog geen anderhalve maand van bombardementen en twee dagen oorlog te land maakten een einde aan de Irakese illusies en de doemverwachtingen van het Westen.

'Misschien weten de Amerikanen niet veel af van de Arabische ziel, maar op de Britten en Fransen na heeft niemand dit keer getuigd van een groot inzicht in de mogelijkheden van de VS'

Dit stuk biedt een veel genuanceerdere kijk over SH, alsook betreffende het Amerikaans uitvoerend bevel, waarbij het duidelijk gemaakt wordt dat het de VS zijn die de lakens uitdelen. In de redactionele artikels wordt immers steeds over 'de door de VS geleide multinationale troepenmacht', 'anti-Iraakse coalitie',... gesproken. Vervolgens lijkt DS de verkeerde inschattingen die door het Westen gemaakt werden omtrent Irak aan te kaarten. Dit alles wijst op een zeer genuanceerde visie omtrent het hele gebeuren. De laatste zin getuigt dan plots van een uitgesproken positivisme ten aanzien van de aanpak van de Verenigde Staten.

Dit stuk ligt bijgevolg in de lijn van de redactionele artikels. Positief ten overstaan van de aanpak van de VS, maar met aandacht voor nuancering. Er valt tussen beide soorten artikels wel een duidelijke discrepantie op omtrent de berichtgeving over Israël. Waar de redactionele artikels uitgesproken zeer positief tegenover Israël staan, valt uit de opinieartikels steeds een neutrale toon op te maken.

Lezers

'Kritisch' waarin wordt gesteld dat kritische bezorgdheid niet hetzelfde is als naïef pacifisme.

DM “Met de vinger aan de trekker” Paul Goossens

‘Het sterke vermoeden dat in de Golf om meer dan de bevrijding van Koeweit wordt gevochten, werd gisteren zekerheid. Op de 40ste dag van operatie Woestijnstorm vielen de laatste twijfels weg. Het hoofddoel van de Golfoorlog is de liquidatie van SH, de ontmanteling van de Irakese strijdmacht en meer dan waarschijnlijk de installatie van een ander regime in Bagdad. (...) Niemand zal er trouwens rouwig om zijn, mocht SH aan de kant gezet worden –er is zoiets als gerechtigheid- ook omdat Saddam een obstakel zal blijven vormen voor een pacificatie in het Nabije Oosten. Zijn militair potentieel is dat eveneens. Alleen als Irak, maar ook andere Arabische landen en Israël, een groot deel van hun wapenarsenaal opdoeken, komt er (misschien) enig uitzicht op een koude vrede in de regio.

Tenminste als men niet vergeet dat een onopgeloste Palestijnse kwestie het kruitvat op elk moment kan doen ontploffen. *Al deze problemen zijn uiterst complex en vereisen veel overleg en nauwkeurig denkwerk. Wat nu dreigt te gebeuren is precies het tegendeel. Zonder enig overleg maar wel met de vinger aan de feilloze trekker wordt nu de nieuwe orde in de regio voorbereid.* “De enige vraag waar we nu mee geconfronteerd worden”, aldus Brzezinski (...), “is wat de VS met hun absoluut dominante macht in die regio gaan aanvangen. We zullen het alleen moeten opknappen, zonder tussenpersoon, want er is maar één supermacht in de wereld.” (...) Eerst en vooral is er het probleem van de rechtsgrond. Het enige mandaat dat de Veiligheidsraad gaf was de bevrijding van Koeweit. Wie verder gaat, houdt zich niet aan de resoluties, verbreekt de internationale solidariteit en brengt de UNO in groot diskrediet. (...) Wat dreigt de nieuwe wereldorde een onoverzichtelijke chaos te worden. Zonder enig overleg, want ook deze keer vond president Bush het niet nodig België voorafgaandelijk te raadplegen.’

Het artikel begint al met te wijzen op de verdergaande dan oorspronkelijk gestelde doelstellingen van de VS. Echter ook over Irak wordt niet de lovend gesproken. Dit ligt volledig in de lijn van de redactionele artikels. Omtrent de VS wordt geschreven dat het waarschijnlijk de bedoeling is een nieuw regime te vestigen in Bagdad. Dit wordt negatief geëvalueerd, en goed beargumenteerd. DM wijst op het geheel, contextualiseert. Zo moet niet alleen SH zijn wapens kwijt, maar ook andere Arabische landen en Israël.

Ten aanzien van vrede in de regio bericht DM redelijk pessimistisch, en met de gehele situatie wordt in dit stuk zeer kritisch omgegaan.

Het eindigt wel vreemd, want het feit dat de VS zonder overleg te werk gaat, wat in het hele artikel aangekaart wordt, wordt in de laatste zin gelinkt aan het feit dat België niet

geraadpleegd werd. Het is tevens al de tweede keer dat dit in een opiniestuk ter sprake komt.

DM geeft dus een visie mee door een bepaald aspect te duiden en hieraan conclusies te hechten. De krant biedt de lezers een denkwijze aan, iets waar de schrijver zelf goed over nagedacht heeft. De andere kranten leggen als het ware een visie op.

3. Op de voorpagina gepubliceerde foto's

HLN publiceert vandaag een kleurfoto van 14,5 op 16 cm, waarop zes ongewapende Irakezen met de handen in de lucht dicht bij elkaar op de hurken zitten. De ondertitel luidt 'Opgelucht maar met angst in de ogen geven Irakese soldaten zich massaal over'.

Vervolgens wordt nog een foto afgedrukt in kleur, 9,5 op 7 cm, waarop 5 Irakezen die naar een oud radiootje staan te luisteren. De ondertitel luidt: 'In Bagdad luistert iedereen naar Saddams toespraak'.

Ook wordt een kaart in kleur afgedrukt, 15 op 9 cm, zonder ondertitel, maar als algemene titel geldt: 'Irakese Garde schaakmat'. Het is een kaartje van de toestand op het veld.

DS heeft opnieuw 2 foto's met eenzelfde onderschrift, 19 op 12 cm en 9,5 op 12 cm.

Op de eerste zie je een oude man met sigaret in de mond en met een zeer oud radiootje aan zijn oor. Op de tweede een soldaat die op enige afstand van zijn helikopter in dekking ligt met zijn geweer paraat. De ondertitel luidt: 'Een oude Jordaniër (l) luistert in Amman gespannen naar de radiotoespraak waarin SH de aftocht uit Koeweit meldt. Die aankondiging wekte bij de Jordaanse bevolking in brede kring ongeloof en verslagenheid. Ondertussen gaat de oorlog echter gewoon door. Voor een Blackhawk-helikopter (r) neemt een soldaat van de 101ste luchtdivisie zijn positie in op Iraaks grondgebied waar Amerikaanse en Franse troepen een omtrekkende beweging uitvoeren.' Dit is een typisch oorlogstafereel.

Ook DS drukt op haar voorpagina een kaartje af, 14 op 12cm, dat zoals in HLN een schets is van de omsingeling en de plaatsen waar de Iraki's aan het terugtrekken zijn.

DM heeft een zwart-wit foto die heel kunstig oogt en waarop een colonne van vier rijen krijgsgevangenen met de handen op het hoofd te zien is. De ondertiteling luidt 'De anti-

Iraakse alliantie heeft naar eigen zeggen al minstens 30.000 Irakese krijgsgevangenen gemaakt.'

Het is opvallend dat DM ook in de ondertitels van haar foto's sceptisch is tegenover de geboden informatie.

J. Analyse 1 maart 1991⁸⁵

1. Kwalitatieve analyse redactionele artikels

1.1 Vrede

HLN; 'Vrede houdt stand. Irak grijpt reddingsboei: de wapens zwijgen in de Golf en echt bestand kan er voor morgenochtend komen' (bladtitel), 'De stilte na de woestijnstorm', 'Honderd uren grondoorlog. Bush kondigt staakt-het-vuren aan. Irak poogt nederlaag om te praten in overwinning'

a. Toon, eerste paragraaf. Verwoordingstrategie, positief woordgebruik 'Sinds 6 uur gisterochtend is het een beetje vrede in de Golf. De wapen zwijgen en voor zaterdag 6 uur moet er een echt bestand komen. Dit alles is het gevolg van het spectaculaire Amerikaanse aanbod, dat de Amerikaanse president in samenspraak met zijn geallieerden, midden in de nacht deed. En het is dus gelukt. Van SH heeft echter niemand nog wat gehoord.'

HLN gaat hier impliciet opiniërend te werk en geeft blijk van een grote appreciatie voor het Amerikaanse aanbod. Het is tevens opvallend dat, steeds wanneer een vredesgebaar gesteld wordt dit in eerste plaats door de Amerikaanse president komt. De geallieerden vormen dan slechts een bijvoegsel. Dit is echter niet zo wanneer over gevechtsoperaties en dergelijke bericht wordt. Daar werd de nadruk steeds gelegd op de 'multinationale coalitie', de 'anti-Iraakse alliantie' en dergelijke meer.

DS; 'Kanonnen zwijgen, wereld haalt opgelucht adem. Bagdad aanvaardt alle VN resoluties Coalitie eist vernietiging Irakese raketten. Baker naar Nabije Oosten. Vredesproces komt op gang' (bladtitel), 'Geallieerden sleutelen aan vredesvoorwaarden Golf', 'Algehele opluchting na ingaan van bestand', "Radio Bagdad, stem der waarheid", 'Bestand enkele keren geschonden'

⁸⁵ Het Laatste Nieuws, Centrale Bibliotheek, Gent, J350, 1991, 2
De Standaard, Centrale Bibliotheek, Gent, J156, 1991, 2
De Morgen, AMSAB Gent, Vooruit, MFR 180

a. Toon, eerste paragraaf

‘De wereld zuchtte van opluchting toen donderdag de kanonnen zwegen en de Golfoorlog voorbij was. Meteen ging de aandacht naar de problemen van de vrede.’ (...) ‘Het bestand was door Bush aangekondigd nadat Irak onvoorwaardelijk alle resoluties van de Veiligheidsraad aanvaarde en nadat de president vaststelde dat de Iraakse militaire macht gebroken was.’

DS wijst direct op het vredesaspect. Verder worden de constatering van Bush neutraal weergegeven.

DM; ‘Staakt-het-vuren houdt stand. Vandaag afsluitend debat in de VN Veiligheidsraad’, ‘Woestijnstorm uitgeraasd. Geallieerden: blijven of inpakken en wegwezen?’

a. Toon, eerste paragraaf

‘De resolutie die Washington vandaag aan de VN Veiligheidsraad wil voorleggen, zal volgens het State Departement zowel militaire eisen aan Irak omvatten als politieke voorwaarden. Vermits de Veiligheidsraad het aftreden van SH niet kan decreteren ‘wil de Amerikaanse regering op zijn minst het wapenembargo bekrachtigd zien’, aldus een woordvoester van minister J. Baker.’

b. Het aanwezige

‘Tienduizenden doden, 175.000 krijgsgevangenen, twee landen in puin, en een onoverzichtelijke situatie in het Golfgebied. Dat is het resultaat van de Iraakse invasie in Koeweit –op 2 augustus 1990, van de brutale Iraakse bezetting en van de oorlog die daartegen door de alliantie, aangevoerd door de VS, is gevoerd. Aan die oorlog kwam gisterochtend een einde, toen VS president Bush een staakt-het-vuren uitriep. Iraks ‘militaire ruggengraat was gebroken’. Of er bij deze oorlog winnaars zijn, is betwistbaar, tenzij op het vlak van persoonlijke carrières. Verliezers zijn er volop.’

‘Niet alleen uit waakzaamheid over de intenties van Bagdad dat zijn nederlaag niet toegeeft (...) maar ook omwille van militairlogistieke problemen, zullen de geallieerden niet onmiddellijk hun vooruitgeschoven posities op het slagveld kunnen prijsgeven. De repatriëring van de 537.000 Amerikaanse soldaten uit het Golfgebied, mocht dit al de bedoeling van de VS zijn, zou meer tijd in beslag nemen dan de zes maanden die nodig waren om de VS strijdmacht in SA op te bouwen.’

‘Parijs, dat zich maar na lang aarzelen heeft laten verleiden tot acties tegen Iraakse doelwitten buiten Koeweit, heeft zichzelf reeds, bij monde van Defensie-minister P. Joxe uitgeroepen tot ‘stuwende kracht’ van een vredesregeling. (...) Maar het aanblijven van SH vindt hij een kwalijke zaak: ‘het zal duidelijk worden dat de grootste vijand van het Iraakse

volk meneer SH is', aldus Joxe. Ook de Britse premier Major zei gisteren onomwonden dat er bijkomende eisen kunnen gesteld worden aan Bagdad als SH in het zadel blijft. (...) 'We hopen ten stelligste dat zijn eigen mensen met hem zullen afrekenen zoals hij dat verdient, en dat de wereld Irak zal blijven beschouwen als een paria zolang hij aan de macht blijft.'

DM klaagt nog steeds de oorlog aan, waar de andere kranten nu de hoofdaandacht aan het beëindigen ervan schenken. Ze brengt tevens een zeer uitgebreid artikel, waarin zeer duidelijk een opinie meegegeven wordt, omtrent alle aspecten van het afgekondigd staakt-het-vuren. Over SH wordt door DM echter geen opiniëring verstrekt. Ze laat echter wel de over hem uitgesproken visies aan bod komen, die allen uitgesproken anti SH zijn.

1.4 Saddam Hoessein

HLN; "Saddam weg uit Irak". Politieke partijen dringen aan op strikte naleving van het huidige wapenembargo', 'Jordaniërs: Saddam was een leugenaar en een bluffer', 'Saddam bedreiging voor vrede. Machtsgreep door het leger minder waarschijnlijk maar Koerden en Sjiïten slijpen reeds hun messen', 'Primakov: Saddam was bikkelhard', 'Saoedi's hopen op vertrek Saddam', 'Syrië: Saddam weg'

a. Toon

'Sinds enkele weken was het duidelijk dat operatie 'Woestijnstorm' twee doelen nastreefde: Koeweit bevrijden van de Iraakse bezettingstroepen, zoals voorzien in de resolutie van de VN Veiligheidsraad, maar ook Irak en de hele wereld bevrijden van SH.'

'Het is duidelijk dat Saddam een bedreiging vormt voor vrede en evenwicht in de hele regio, mocht hij aan de macht blijven. Men mag niet uit het oog verliezen dat het VN mandaat aan de geallieerden niet alleen spreekt over de bevrijding van Koeweit, maar ook over het herstel van veiligheid in de regio. Dit tweede objectief kan onmogelijk bereikt worden zolang Saddam niet is uitgeschakeld.'

Het is zeer duidelijk dat SH ongelooflijk gedemoniseerd wordt. HLN spreekt zich onomwonden uit over het feit dat ze SH liever kwijt dan rijk is. Hier wordt de opinie niet bij monde van bepaalde woordvoerders vertolkt, maar door HLN zelf.

DS; 'Saddam beschikt nog steeds over flinke militaire macht. Saddam blijft machtig', 'Primakov: Saddam Hoessein is even hard als oorlogszuchtig', 'Complotten tegen Saddam in de maak', 'Schwarzkopf verraste Saddam met dubbele krijgslist. Irakezen vchten volgens tactiek van vorige oorlog', 'Saddam Hoessein stapelde in alle fasen blunders op'

a. Relevantiestructuur

De relevantiestructuur is in het artikel 'Saddam beschikt nog steeds over flinke militaire macht' niet helemaal gewaarborgd. De titel, en voor een deel ook het artikel is zeer angstaanjagend. Toch worden deze stellingen in het artikel ook weerlegd door het wijzen op de slecht getrainde troepen, dat het om niet officieel bevestigde berichten gaat, dat het leger voornamelijk uit reservisten en dienstplichtigen bestaat,...

b. Hoe worden de feiten gepresenteerd?

DS heeft als kop 'Primakov; SH is even hard als oorlogszuchtig', en schrijft hierin dat Primakov SH beschrijft als keihard, gevaarlijk, onvoorspelbaar en oorlogszuchtig.

HLN titelt daarentegen 'Primakov: Saddam was bikkelhard', en schrijft hier dat 'de onvoorspelbare leider was uit op een algehele oorlog in het Midden Oosten'.

Het is duidelijk dat ook na de oorlog SH in beide kranten zwaar gedemoniseerd wordt. Opnieuw lijken DS en HLN hun gegevens uit dezelfde bron te halen, waarbij HLN een minder dramatische zinsnede als titel koos dan DS.

a. Verwoordingstrategie

'Door een schijnmanoeuvre brachten de VS Irak op het verkeerde been en hebben zo 'door een zelden geëvenaarde omsingeling' de Republikeinse Wacht uit hun schuilplaats gelokt.'

'Ook de sterk bekritiseerde, supertechnologische en superdure wapens krijgen nu hun ultieme rechtvaardiging: de Stealth-bommenwerper, de cruise-missiles en laserbommen, de Apachehelikopters en de Patriotluchtafweerraketten. Zoals de Amerikaanse minister van Landsverdediging Cheney zei, met verwijzing naar één van de meest omstreden aankopen van zijn departement: het is nu wel duidelijk dat we in de afgelopen jaren ons geld wel aan iets anders hebben besteed dan aan militaire toiletzitjes van 18.000 frank het stuk.'

DS is hier duidelijk hetzelfde standpunt als minister Cheney genegen.

b. Techniek, herhaling

Het artikel 'SH stapelde in alle fasen blunders op', is zeker niet negatief tegenover SH ingesteld, maar dit gegeven komt zeer vaak naar voor. Ook in dit artikel worden negen blunders opgesomd. De veranderingen in de uitspraken van SH tijdens het verloop van het conflict, komen hierbij ook steevast aan bod. Frappant is echter de afwezigheid van een artikel dat aandacht wijdt aan de voortdurende verandering van motivatie van de kant van de VS. Hierover wordt steeds, heel terloops even opgemerkt dat de VS motieven wel verder lijken te gaan dan oorspronkelijk gesteld was, maar daar blijft het bij.

c. Hoe worden de feiten gepresenteerd?

De woorden van Schwarzkopf worden door DS zonder meer overgenomen. “Saddam is nog een strateeg, noch een tacticus, noch een generaal, noch een soldaat. Behalve dat is hij een groot militair” luidde het vernietigende oordeel van Schwarzkopf.’ DM zal dit helemaal anders aanpakken (zie verder).

DM; ‘Saddam: de flaters van een straatvechter’, ‘De nieuwste Caesar. “Geen strateeg, geen tacticus en geen soldaat”’

a. Aanwezigheid

DM is de enige krant die ingaat op het waarom dat SH geen gebruik gemaakt heeft van zijn gifwapens. Dit is een zeer interessante beschouwing, die de andere kranten achterwege laten.

‘De Iraakse gifwapens zijn bedoeld om afgeleverd te worden door ofwel de luchtmacht ofwel de artillerie. De luchtmacht heeft zich na de verwoestingen van de eerste dagen geparkeerd in Iran, om uiteenlopende redenen. (...) Bijvoorbeeld omdat deze luchtmacht tijdens de vorige oorlog, deze tegen Iran, gebonden was aan luchtverkeersleiders op de grond –terwijl de commandocentrales en de radar-aan-de-grond van meetaf aan uitgeschakeld werden door de geallieerden. Wat het inzetten van gifgranaten door de artillerie betreft: de geallieerden zijn altijd zorgvuldig buiten het bereik van de Irakezen gebleven tot en met het moment van de aanval. (...) Bovendien moet het bevel tot het inzetten van die wapens gegeven worden door de opperbevelhebber, SH, en zijn communicatielijnen met het slagveld waren goeddeels uitgeschakeld...’

b. Hoe worden de feiten gepresenteerd?

‘Opperbevelhebber Schwarzkopf had woensdagavond toen hij de tour d’horizon maakte van het slagveld, alleen maar misprijzen voor de architect van de ‘moeder aller oorlogen’: ‘SH is geen strateeg en niet operationeel geschoold. Hij is ook geen tacticus, geen generaal en geen soldaat.’ Zijn sarcastische uitspraak, want Schwarzkopf is wel soldaat, generaal, tacticus en strateeg; ‘Maar afgezien daarvan is hij een groot militair.’”

Dit wordt gevolgd door ‘De Iraakse krijgsgevangenen waren het helemaal eens met de Amerikaanse commandant: in de vier dagen dat de grondoorlog duurde gaven ze zich vaak over met de juichende kreet ‘Schwarzkopf, Schwarzkopf, Schwarzkopf.’

Opvallend is ook hoe DS louter ‘Saddam’ vermeldt, en DM ‘SH’

1.4 Bush

HLN; 'Bush; "Zege van de VN, mensheid en het recht"', 'Bush droomt al van herverkiezing'
Hier wordt de rede van Bush, 'een historische rede' aldus HLN integraal afgedrukt.

DS; 'Bush emotioneel bij aankondiging bestand'

'... Met plechtige stem zei Bush: 'Deze oorlog is nu achter ons. Voor ons ligt de moeilijke taak om een mogelijk historische vrede te verzekeren.' Hij leek de burgers van Irak ertoe aan te sporen om de man overboord te gooien die de militaire en politieke macht van de internationale alliantie had durven tarten.

DS komt hier tussen in de redactionele tekst, met woorden die van de VS lijken te komen.

DM; 'Bush/Major: wie wint mag blijven'

Er wordt gesteld dat het imago van Bush van 'whimp' (slappeling) naar superster geëvolueerd is. Hij zal een "zegetocht" maken doorheen de VS, en naar de landen van de anti-Iraakse coalitie afreizen om zich te laten toejuichen. Het Vietnamtrauma is definitief verdwenen, en de New York Times had het woensdag dan ook over het "aura van onoverwinnelijkheid" van G. Bush.

Dit wordt allemaal nogal cynisch gebracht.

1.5 Midden Oosten

HLN; 'Jordanië leverde Irak wapens: Amman ontkent', 'Emir van Koeweit zal nu water in zijn wijn doen', 'Palestijnen de eeuwige verliezers', 'Israël: Irak nu ook massawapens afpakken', 'Koeweit trekt lessen', 'Iran: troepen weg', 'Egypte: nu Arabische zaak', 'Jordanië: ook de VN resolutie Israël'

a. Toon

'Het zal er nu op aankomen ook in Irak orde op zaken te stellen. Dit is slechts mogelijk indien SH van het toneel verdwijnt en dat is niet onmogelijk want hij heeft zijn eigen mensen reeds twee keer een nederlaag bezorgd. Hierom moet de economische en politieke druk gehandhaafd worden. Men is overtuigd dat Israël niet lang meer aan de kant zal blijven staan indien Saddam nog lang de touwtjes in handen houdt. Israël heeft zich reeds lang moeten bedwingen en het geduld van dit land is niet eeuwig.'

In alle artikels, omtrent gelijk welk thema, komt steeds naar voor dat SH dient te verdwijnen. Hier wordt dit gekoppeld aan Israël, en is het duidelijk dat men ingenomen is met dit land.

b. Het aanwezige

HLN wijdt hier een artikel aan de vermeende wapenleveringen van Jordanië aan Irak. Zo wordt Jordanië wat in een slecht daglicht geplaatst. De andere kranten vermelden dit, onzekere, feit in een artikel maar schonken er geen volledig artikel aan.

DS; 'Israël bergt met gemengde gevoelens gasmasker op', 'Koeweit vraagt burgers nog niet terug te keren'

a. Verwoordingstrategie, positief woordgebruik

'De doelgelukkige Israëli's borgen de wekenlang in staat van paraatheid gehouden gasmaskers op.', 'Het einde van de Golfoorlog viel toevallig samen met het gisteren in de straten van Tel Aviv uitbundig gevierde Puriemfeest, dat herinnert aan de wonderbaarlijke redding van het joodse volk in de 6^e eeuw voor Christus in Perzië.'

DM; 'Koning Hoessein, machteloze pion', 'Arafat en zijn laatste strohalm', 'De korte Golf; Israël, SA, Syrië'

1.6 Oorlog

HLN; 'Korte oorlog met vele records', 'De vrees voor een burgeroorlog'

a. Het afwezige

Opmerkelijk is dat geen enkel artikel naar eventuele doden gaat.

DS; 'Artikels schrijven bij kaarslicht', 'Nieuwe aanslagen in verband met Golfoorlog', 'In Golfoorlog verbrijzelde records', 'Verzet jaagt op collaborateurs', 'Verloop operatie Woestijnstorm', 'Sovjet wapens niet inferieur'

a. Toon

'Ook donderdag bleven Koeweiti's verhalen van moord, verkrachting en ontvoering vertellen...'

DM; 'De Golfcrisis, dag aan dag', 'Stormin' Norman: Eisenhower achterna?', 'Tot 150.000 doden in de Irakese rangen. Trefzekerheid was ook in deze oorlog een mythe'

a. Het aanwezige

'Hoeveel doden heeft deze oorlog geverg'd? Een vraag die de afgelopen weken systematisch ontweken werd door beide kampen. En nu er een staakt-het-vuren van kracht is, blijft het moeilijk om een precies antwoord te geven. Aan geallieerde zijde vielen er tijdens de krijgshandelingen 'wonderbaarlijk weinig doden' zei opperbevelhebber N. Schwarzkopf woensdagavond laat toen hij de balans van zijn blitz overwinning bekend maakte. Amerika rapporteert in eigen rangen 79 doden, 213 gewonden en 44 vermisten, bij de Britse, Franse en Arabische verliezen is de dodenbalans ongeveer 100. En Irak? Het enige wat hij hierover kwijt wou is dat op het moment van de geallieerde doorbraak in de nacht van zaterdag op zondag, door de Iraakse frontlinies 'veel, zeer veel doden' gevallen zijn. Washington Post schat 85.000 tot 100.000, Dufour (voormalig Frans militair attaché in het Midden Oosten) 100.000 à 150.000. Alleen off the record gaven geallieerde autoriteiten toe dat tot de helft van alle naar schatting 180.000 bommen (met een gewicht van 60 miljoen kilogram) hun doelwit misten. Jeffrey Smith en Evelyn Richards van de Washington Post kwamen aan de vooravond van de grondoorlog tot de bevreemdende vaststelling dat de zo geprezen 'slimme' wapens slechts 5 tot 10% van alle gebruikte bommen vertegenwoordigden. De rest van de boven de Irakezen afgegooide explosieven zijn rechtstreekse nazaten van de bommen uit WOII, met alle kwalen van dien. (...) Beide verslaggevers van de Washington Post ontdekten dat in deze oorlog zelfs types munitie werden ingezet waarvan het gebruik in vorige conflicten heeft bewezen dat ze allermist trefzeker waren. Het meest flagrante voorbeeld: een bepaald type van geleidebom werd in deze oorlog gebruikt, hoewel de productie er van zes jaar geleden stopgezet was wegens overduidelijk gebrek aan trefzekerheid.'

DM geeft niet alleen de speculatieve cijfers omtrent het Iraakse dodencijfer mee, ze legt er ook nog eens de nadruk op 'de boven de Irakezen afgegooide explosieven'.

1.7 Internationale Politiek

HLN; 'Bush-Gorba: afkoeling. Moskou moet lijdzaam toezien hoe de Amerikaanse invloed in de Golfregio toeneemt', 'Moskou: Irak niet uitsluiten', 'Nederlandse diplomaat vermoord', "Druk op Veiligheidsraad"

DS; 'Coalitie eist vernietiging van Iraakes rakettenarsenaal. VS minister van Buitenlandse Zaken volgende week naar Nabije Oosten', 'EG betaalt waterinstallatie in Bagdad'

a. Relevantiestructuur

Het artikel 'Coalitie eist vernietiging van Iraaks rakettenarsenaal...', handelt over het Amerikaanse vierpuntenplan, namelijk de eis van nieuwe veiligheidsstructuren, een betere controle op wapeninvoer, de oplossing van het Arabisch-Israëlijs geschil en economische hulp voor de wederopbouw aan Irak en Koeweit. Die vernietiging van het Iraaks rakettenarsenaal is een vredesvoorwaarde. Het is echter typerend dat als kop, een stuk alluderend op Iraks raketten gekozen werd.

DM 'De korte Golf; Groot-Brittannië, Sovjetunie, Duitsland, Europa, Frankrijk, NATO'

1.8 België/ Economie

HLN; 'Gijzelaar wil meteen terug. Daniël van Cauwenberghe opgelucht over de bevrijding emiraat Koeweit', 'Reclamewereld verwacht een Golf van publiciteit', 'Haven: gewoon verder knokken', 'Belg denkt opnieuw aan zomerse vliegvakanties', 'Hotels gematigd optimist', 'Economie herademt en krijgt groeikansen'

a. Toon

In het stuk over D. van Cauwenberghe, laat deze zich meermaals negatief uit tegenover Irak en SH, alsook is er een positieve toon ten aanzien van Israël te bespeuren.

DS; 'Voor financiële markten is einde Golfoorlog geen verrassing'

Conclusie

HLN gaat hier impliciet opiniërend te werk en geeft door middel van positief woordgebruik blijk van een zeer grote appreciatie voor het Amerikaanse vredesvoorstel. Het is tevens opvallend dat, steeds wanneer een vredesgebaar gesteld wordt, dit in eerste plaats door de Amerikaanse president komt. De geallieerden vormen dan slechts een bijvoegsel. Dit is echter niet zo wanneer over gevechtsoperaties en dergelijke bericht wordt. Daar werd de nadruk steeds gelegd op de 'multinationale coalitie', de 'anti-Iraakse alliantie' en dergelijke meer.

De tweede doelstelling van de oorlog (naast Koeweit bevrijden ook 'de wereld van SH verlossen') wordt door HLN volledig gelegitimeerd. De krant staat volledig achter de uitschakeling van SH, waarbij ze deze opinie zelf in de redactionele tekst duidelijk naar voor

schuift. SH wordt bijgevolg steeds gedemoniseerd, en in alle artikels, ook die welke volgens de titel een ander onderwerp hebben, komt het standpunt naar voor dat SH weg moet. Ook een pro-Israëlische kijk komt vaak tot uiting. Omtrent de Arabische landen in het Midden Oosten zendt HLN een negatieve boodschap uit, dit door bijvoorbeeld negatief over bepaalde landen te berichten over niet bevestigde feiten. Opvallend is dat vandaag geen enkel artikel over doden gaat.

DS wijst direct op het vredesaspect. Verder worden de constatering van Bush neutraal weergegeven. De representatiestructuur is tweemaal niet gewaarborgd, en tweemaal resulteert dit in een zeer angstaanjagende titel betreffende SH. Dat in het artikel zelf feiten aangedragen worden om het gegeven dat onder andere in de titel gesteld werd te nuanceren wijst erop dat DS toch nog negatieve gevoelens omtrent SH wil opwekken.

Opnieuw kan opgemerkt worden dat HLN en DS uit dezelfde bron berichten, waarbij HLN een minder dramatische titel uitkoos dan DS. Ook DS komt openlijk tussen in de redactionele tekst omtrent het verwerpen van SH, en gebruikt zeer positief woordgebruik ten aanzien van Israël. Ook wordt door DS expliciet goedkeurend gesproken over de superwapens van de geallieerden, en het doorzicht van Cheney.

DM klaagt nog steeds de oorlog aan, waar de andere kranten nu de hoofdaandacht schenken aan het beëindigen ervan. DM is dan ook de enige krant die meermaals bericht over het dodentol van de oorlog, dat zeer onevenredig was en waarbij de Irakezen zeer grote verliezen geleden hebben. Betreffende de doelstellingen van Bush wordt zeer sceptisch geschreven. Omtrent SH brengt de krant niet zelf een opinie, maar er worden wel verschillende personen aan het woord gelaten, allemaal met een uitgesproken anti-Saddam houding. De opinie die DM in haar redactionele stukken meegeeft is feitelijk cynisch omtrent én Amerika én Irak. Wat duiding betreft, is DM de enige krant die aandacht heeft voor het niet gebruiken van de gevreesde gifwapens. DM is ook de enige die zijn lezers gegevens verstrekt, overgenomen uit de Washington Post, waarin gesteld wordt dat de bommen bijlange niet zo precies waren als steeds werd beweerd.

Er wordt tevens een zeer uitgebreid artikel gebracht, waarin zeer duidelijk een opinie meegegeven wordt, omtrent alle aspecten van het afgekondigd staakt-het-vuren.

2. Kwalitatieve analyse opiniërende artikels

HLN “Samenwerking in de Golf”

‘De vreugde om het welslagen van de bliksemsnelle oorlogsvoering der geallieerden in algemeen in de wereld. De prioriteit ligt thans elders. De druk op het regime in Bagdad zal onverminderd moeten gehandhaafd worden, ten einde te verhinderen dat Irak in de regio een militaire en politiek bedreiging blijft’.

Het opiniestuk ligt volledig in het verlengde van de redactionele artikels. Ook hier ligt de nadruk op het feit dat SH verwijderd moet worden van het politieke toneel.

Lezers

‘Golffoorlog’ is een stukje tegen SH alsook tegen de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

‘De Palestijnen’ is een stukje pro de Palestijnen.

DS “Vredeskans”

Dit stuk is zeer lovend over Amerika, maar ‘Grootmoedigheid tegenover de verslagen tegenstander zou hun krediet nog verhogen en dat zal hard nodig zijn.’

Verder wordt een analyse gebracht van resolutie 678 (alle nodige middelen om Irak te verdrijven en om vrede en internationale veiligheid te herstellen), waarbij deze opgevat wordt als oorzaak van vrede. Deze resolutie laat op een subtiele manier enerzijds voor SH toe een band te leggen tussen de bevrijding van Koeweit en de regeling van de Palestijnse kwestie mits dit tot vrede bijdraagt, én stelt de VS in staat eventueel in de aanwending van alle noodzakelijke middelen verder te gaan dan strikt vereist voor de bevrijding van Koeweit.

‘President Bush heeft van die mogelijkheid om het regime van SH gewapenderhand uit Bagdad te verdrijven geen gebruik gemaakt. Duidelijker nog, toen na de complete tactische verrassing –meteen het bewijs van het nut van de militaire censuur- van de aanval op de Iraakse rechterflank de weg naar Bagdad twee dagen openlag voor de troepen van de coalitie, hebben de VS die kans onbenut gelaten om hun zogenaamde “geheime agenda” – de val van SH- uit te voeren’.

‘Tot dusver hebben de VS in de Golfcrisis niet anders gehandeld dan zij aankondigden, ondanks andersluidende voorstellingen die soms door vooroordelen zijn ingegeven. Daarom is het bemoedigend dat de coalitie in een van haar bestaansvoorwaarden niet meer van de Iraakse regering verlangt dan een principiële aanvaarding van Iraks verantwoordelijkheid voor de in Koeweit aangerichte schade.’

Het artikel eindigt met het feit dat de Arabische landen ook eindelijk het bestaan van Israël moeten erkennen en in een vredesverdrag zijn grenzen garanderen.

Wat hieruit blijkt is de opvallende constatering dat DS de censuur positief genegen was. Dit is een duidelijke aanwijzing van het feit dat DS achter een goed verloop van de oorlog voor de coalitie stond, en de noodzaak het publiek hierover te informeren hiervoor op de tweede plaats moest komen, een nogal vreemde visie voor een dagblad. Frappant is dat hier ook in het opiniërend artikel sprake is van Israël, en dat er enkel op gewezen wordt dat de Arabische landen zijn grenzen moet erkennen, maar niet omgekeerd. Ook voor het overige ligt dit opinieartikel in de lijn van de redactionele berichtgeving, namelijk positief tegenover de door de VS gevoerde politiek

“Ontwaken uit de Europese droom” M. Ruys

‘Het conflict bevestigde het militair leiderschap van de VS. Naarmate meer gegevens bekend raken over het ontstaan en verloop van de crisis, valt het steeds moeilijker te betwisten dat Washington het geschil in de regio aangreep om, conform een goed voorbereid scenario, de strategische positie van de VS in het Golfgebied gewapenderhand te verstevigen.

De tol die de operaties eisten moet nog worden berekend. Er zijn weinig slachtoffers gevallen bij de geallieerden, maar er zouden 150.000 Irakezen zijn gedood. Het onevenwicht doet denken aan die koloniale oorlogen waarbij naast een dozijn blanke gesneuvelden tienduizenden negers werden gedood.

De vraag blijft geldig, al zal ze nooit beantwoord worden, of een keihard handelsembargo Irak –zoals nu gebleken is een reus op lemen voeten- ook niet zou hebben klein gekregen.’

‘Velen ontwaken uit de Europese droom. Wij treden geen wereld in van vriendschap en verdraagzaamheid. Amerikaanse heerszucht, islamitische frustraties, Europese onenigheid, het Sovjetmoeras zijn de gegevens die de wereldpolitiek beheersen. Hoe onze kleine welvarende regio door de stomen te loodsen? Er is geen reden tot gerustheid’

Hier wordt niet uitbundig het einde van de oorlog toegejuicht, maar wordt een zeer kritisch stuk ten aanzien van deze oorlog gebracht. In tegenstelling tot de redactionele artikels en het editoriaal, is hier de positieve toon ten aanzien van de VS helemaal verdwenen, en eerder zeer sceptisch. Irak wordt ook helemaal niet gedemoniseerd, er wordt integendeel gesteld dat Irak een reus op lemen voeten is. Ook komt hier aandacht voor de Iraakse slachtoffers naar voor, waarbij het grote aantal en het onevenwicht aangekaart wordt.

“Tien lessen uit de Golfoorlog” F. Vandenbroucke, SP voorzitter

DM "Oproep tot bescheidenheid"

'Eindelijk zwijgen de wapens in Irak en ongetwijfeld is dat het beste nieuws dat de wereld sinds 2 augustus mocht vernemen. (...) "De wereld zit zo in elkaar dat ze een hekel heeft aan eenheid. Wij denken dat de Koude Oorlog voorbij is en zoeken een andere tweespalt." Burgess vreest een strijd tussen de islam en het westerse ongeloof. Of deze sombere voorspelling waarheid wordt, hangt niet in geringe mate van het Westen zelf af. Van de wijze namelijk waarop de geallieerden met hun overwinning zullen omgaan. Mocht hun enorme technische superioriteit tot arrogant politiek gedrag leiden, dan is het vrijwel zeker dat er zich een nieuwe spiraal van haat en onbegrip ontwikkelt. Voor de overwinnaars wordt het hoe dan ook moeilijk om uit de militaire logica terug in structuren van overleg te treden....'

'Dit was immers geen oorlog als de andere. Wegens de oorlog en de techniek. Nooit voorheen in de geschiedenis werden er zulke middelen ingezet om de verslaggeving te verzorgen en desondanks ontbreekt de meest elementaire informatie. Het aantal slachtoffers aan Irakese zijde is zelfs niet bij benadering bekend. Op geen tienduizenden na. De geallieerden daarentegen slaagden erin de schade te beperken. En dit op een manier die zelfs de meest optimistische verwachtingen overtrof. De oorlog kan dus van op afstand worden gevoerd en met gering risico. Voor wie technisch superieur is, wordt oorlog opnieuw iets denkbaars, want niet zo riskant als destijds Vietnam. De verlaging van de oorlogsdrempel werd met de Golfoorlog een feit en dat is een reden tot grote zorg.'

In tegenstelling tot DS wordt de censuur hier wel aangeklaagd. Verder is het opvallend dat het hier plots steeds om de 'geallieerden' gaat, in plaats van om de VS.

Het opiniestuk ligt volledig in de lijn van de redactionele artikels; een aanklagen van de oorlog en een denkstuk omtrent de toestand en toekomst.

"De overwinning van de Westerse logica" M. Holthof

Dit stuk is een reactie op een uitspraak van Vermeersch die stelde dat de wetmatigheden van de meetkunde overal ter wereld geldig zijn. Holthof begint met de axioma's uit te leggen, alsook de ontdekking van de niet-Euclidische meetkunde. 'De ontdekking van de niet-Euclidische meetkunde heeft gevolgen die ver buiten het terrein van de wiskunde gaan. Het westerse rationele denken is immers gebaseerd op het Euclidisch model. Descartes, Leibniz, Hobbes en vele andere voortrekkers van het rationalisme hebben hun denken naar het voorbeeld van de meetkunde opgebouwd: men poneerde enkele 'vanzelfsprekende' axioma's en trok daar logische gevolgen uit. Met als resultaat stellingen en theorieën die onweerlegbaar leken daar zij opgebouwd waren met feilloze logica. (...) De vraag is dus niet of de logica van Vermeersch of die van Bush klopt, maar wel of hun axioma's juist zijn.

M.a.w. of de vanzelfsprekendheid waarmee zij hun uitgangspunten poneren aan de realiteit kan getoetst worden. Tijdens de propagandaslag voor deze oorlog begon was dat bijzonder moeilijk. Met succes heeft het Pentagon Saddam opgeblazen tot een Hitler met een ongebreidelde macht aan massa-destructiemiddelen, een oninneembare Maginotlijn en het vierde leger ter wereld. Opgelet: Bagdad heeft dat nooit beweerd, het zijn de westerse media die ons dat wijs maakten. De werkelijkheid is natuurlijk volstrekt anders. Een Frans generaal zat te grinniken met de belachelijk grote strijdmacht die de Amerikanen verzameld hadden om Saddam klein te krijgen. Want wat blijkt: Irak is een gewoon derdewereld land met een talrijk maar machteloos leger van brave huisvaders. En Saddam is een bluffende straatvechter die het al sinds 12 augustus op een akkoordje wil gooien, maar die tot zijn verwondering (en die van de hele Arabische wereld) moet vaststellen dat zijn volk het slachtoffer wordt van de onverbiddelijke westerse logica. Wel, wij doen ons rationeel denken hier inderdaad eer aan. Dit zal ongetwijfeld geboekstaafd worden als één van de schitterendste westerse overwinningen....'

Ook hier wordt SH niet gedemoniseerd, maar wordt in tegendeel op gewezen dat deze demonisatie van SH een propagandatechniek van de VS is; iets wat de westerse media ons hebben doen geloven.

Opiniemakers

Hier komen zeer uiteenlopende standpunten naar voor van internationale opiniemakers.

3. Op de voorpagina gepubliceerde foto's

HLN heeft een kleurfoto van 24 op 15 cm, met als ondertitel 'De dagen van oorlogsgeweld zijn gelukkig voorbij. Lachende Koeweitse kinderen vermaken zich tijdens een ritje bovenop een Saoedische tank.'

Ook werd een kaart gepubliceerd in kleur van 9,5 op 17 cm, 'De verliezen in de oorlog.'

HLN drukt een typische 'end-of-war' foto af, waarop de bevrijders lachende kindjes in hun tank nemen.

DS heeft 2 foto's met eenzelfde onderschrift, beiden 19 op 12 cm en zwart-wit.

Op de ene foto zijn twee toastende mannen te zien, op de andere zitten vier mannen met tulband en bidkralen in de hand. De ondertitel luidt 'Twee Amerikaanse officieren, John Tull (l) en Thomas Nickerson brengen in Riad met appelsap - in heel SA is het gebruik van

alcohol ten strengste verboden- een toast uit op het einde van de oorlog. Ondertussen bespreken een groep Palestijnen in Oost-Jeruzalem de vraag of Irak Koeweit al dan niet had moeten binnenvallen en welke gevolgen dat zal hebben voor de Palestijnse kwestie.'

DM heeft een zwart wit foto. Hierop is een soort poort die over de straat gebouwd is te zien, met daarop over de hele breedte 'Welcome to Kuwait'. Er staat een jeep voor met erop twee bewapende militairen. De ondertitel is ' 'Welkom in Koeweit'. Het eergisteren aangevatte bevrijdingsfeest werd na het staakt-het-vuren voortgezet. Het rouwen om de door de Iraakse bezetter aangerichte wreedheden en verwoestingen eveneens.'

DM wijst op het in Koeweit aan de gang zijnde feest, alsook op de wreedheden en verwoestingen van de Iraakse bezetter. Dit is een duidelijke aanwijzing dat DM ook niet voor de Iraakse bezetting te vinden was.

K. Analyse 12 april 1991⁸⁶

1. Kwalitatieve analyse redactionele artikels

1.1 Koerden

HLN; 'Rampzalig', "Een hel in de bergen". Elke dag sterven Koerdische kinderen en bejaarden in het kamp Uzumlu'

DS; 'Aantal doden onder vluchtelingen stijgt "schrikbarend snel". Kritiek hulpverleners op Turkse overheid'

DM; "Koerden riskeren Palestijnen van de toekomst te worden". PS tegen inmenging'

Alle kranten berichten vandaag over de erbarmelijke toestanden van de Koerdische vluchtelingen. Er kan opgemerkt worden dat HLN aan de sterfgevallen reeds in de titel het meeste aandacht schenkt, en preciseert wie precies de grootste slachtoffers zijn. DS meldt dat de doden 'schrikbarend snel' stijgen en wijdt de Turkse overheid als schuldige aan. DM bericht over dit geheel in zijn kop op een andere manier, en wijst erop dat de Koerden de Palestijnen van de toekomst riskeren te worden. Deze uitspraak komt van Nelly Maes van de VU, die pleitte voor een interventie ten gunste van de Koerden.

Waar de andere kranten uitgebreid berichten over het leed en de grove ellende, bericht DM vooral over de politieke beslommeringen en besluiten om hier iets tegen te ondernemen.

1.5 Belgische politiek

HLN; 'PS tegen enclaves'

DS; "Desnoods Belgische blauwhelmen". Eyskens bepleit coherente houding in VN. PS volgt minister niet in kwestie bufferzone.'

DM; "PS tegen bufferzones". Eyskens : "Interventieplicht" versus "Internationaal gangsterdom"

⁸⁶ Het Laatste Nieuws, Centrale Bibliotheek, Gent, J350, 1991, 3
De Standaard, Centrale Bibliotheek, Gent, J156, 1991, 3
De Morgen, Centrale Bibliotheek, Gent, J451, 1991, 4

Alle kranten bespreken de Belgische houdingen in het naoorlogse conflict. DM doet dit evenwel het uitgebreidst en bericht in dit artikel ook over de internationale toestand en de perikelen in Irak.

1.6 Internationale politiek

HLN; 'Tarek Aziz wil praten met Turkije'

a. Het afwezige

Waar DM in het artikel 'Koerden riskeren Palestijnen van de toekomst te worden...' vermeldt dat 'Het formele staakt-het-vuren in de Golfoorlog vermoedelijk vannacht zou ingaan, maar voor de Iraakse vluchtelingen aan de grenzen met Irak en Turkije de oorlog bijlange nog niet voorbij is', wijdt DS een volledig artikel aan het ingaan van het bestand.

In HLN is dit gegeven afwezig. Echter ook DM wijdt hier niet veel ruimte aan en staat er sceptisch tegenover; de oorlog is voor de vluchtelingen nog niet over.

DS; 'VS en EG niet achter plan veiligheidszone Koerden. Washington: Bagdad lijkt zich te onthouden van aanvallen', 'Irak wil Turkije hulp bieden bij verdeling Koerdenhulp', , 'Formeel bestand in Golfoorlog van kracht', 'Egypte reageert positief Israëliëse voorstel'

a. Aanwezigheid

In het artikel over het bestand wordt ook vermeld dat in de VN waarnemersmacht die op de naleving van het bestand moet toezien voor de eerste keer in de VN geschiedenis alle vijf permanente leden van de Veiligheidsraad vertegenwoordigd zijn. Alsook 27 andere landen (België niet). Het bestand houdt in dat de 200 kilometer lange grens van Irak en Koeweit niet geschonden mag worden.

Conclusie

Alle kranten berichten vandaag over de erbarmelijke toestanden van de Koerdische vluchtelingen. Aan het ingaan van het formele bestand, met andere woorden de formele beëindiging van de oorlog, wordt weinig aandacht geschonken.

Het ingaan van het bestand wordt niet vermeld in HLN. Blijkbaar acht HLN dit niet meer relevant. Er wordt daarentegen vooral gefocust op een onmiddellijk gevolg van de oorlog, namelijk de Koerdische vluchtelingen. Reeds in de titel gaat de meeste aandacht naar de sterfgevallen onder de Koerden. Ook het leed en de ellende krijgen veel aandacht.

Vervolgens komt ook de Belgische politiek in HLN ter sprake.

DS is de enige krant die een volledig artikel aan het ingaan van het bestand wijdt, waarbij ze de nodige duiding verschaft omtrent de perikelen die ertoe geleid hebben.

Ook DS wijst op het 'schrikbarend' snelle stijgen van het dodenaantal in Iraakse bergen, maar gaat hier verder niet op in.

Aan het ingaan van het bestand wordt in DM geen apart artikel gewijd. DM stelt echter wel dat dit formele staakt-het-vuren vannacht vermoedelijk ingegaan is, maar wijst de lezers er onmiddellijk op dat de oorlog voor de vele vluchtelingen nog niet gedaan is. Dit ligt in de trant van de gehele berichtgeving. DM bericht over de formele beëindiging, maar wijst onmiddellijk op het feit dat dit niet voor iedereen opgaat.

Verder gaat vandaag de meeste aandacht naar de politieke beslommeringen en besluiten om tegen de armoedige toestand iets tegen te ondernemen. DM bericht vandaag het uitgebreidst over de Belgische houding in de naoorlogse situatie.

2. Kwalitatieve analyse opiniërende artikels

HLN

Lezers

'Weinig moedig' Hier wordt een mening tegen de regering kenbaar gemaakt, omdat deze geen vrijwilligers naar de Golf gezonden heeft en de schepen en vliegtuigen slechts een passieve rol gaf.

DS "De tenten van de schaamte" M. Ruys

In dit stuk wordt de internationale politiek aangekaart. Er wordt gesteld dat oorlog alleen ellende veroorzaakt, en dat uiteindelijk het Rode Kruis, AZG en anderen zijn die de problemen oplossen.

'Wel worden op het terrein al enkele resultaten zichtbaar. De VN beslissing om de internationale rechtsregels gewapenderhand te doen naleven, leidde tot het herstel van een regime dat de beloofde democratisering uitstelde en dat blijft doen. Het feodale bewind van de arrogante Saoedi-heersers, dat de mensenrechten negeert, zag zijn bevoorrecht bondgenootschap met het Westen bevestigd.'

‘Door strategen in Washington worden de opstandelingen in Irak al in de eerste fase aan hun lot overgelaten zodat SH ze meedogenloos kan neerslaan.’

‘Ware het tv-nieuwsjournaal er niet met de wanhopige moeders en de betraande kindersnuitjes, de glimlachende staatslieden zouden allang tot de orde van de dag zijn overgegaan en op hun conferenties andere belangen op de agenda hebben ingeschreven. Maar nu, gedwongen door de schokkende beeldeffecten, moeten zij ook met hun publieke opinie –de media en de kiezer- rekening houden. In het spel van strategische machtsverhoudingen, bewegingen op de olie-, wapen-, en geldmarkten moet nu een plaatsje worden ingeruimd voor de apocalyps in de koude bergen van West-Azië.’

“Humanitaire ‘inmenging’: een historische erkenning” R. Moreels, voorzitter AZG

In dit artikel gaat het erover dat de VN Irak quasi verplichten humanitaire hulp op hun grondgebied toe te laten, en dit via alle mogelijke wegen. AZG komt hier al jaren voor op, maar dit streven werd nu pas door de diplomatie gehoord. Dit komt waarschijnlijk door de onverwachte burgeroorlog en het dilemma van de geallieerden ten opzicht van een overwinning die economische en juridische totaal was, maar nu moreel gehandicapt wordt door de uitmoording van talloze burgers.

Er wordt cynisch over de door Washington gevoerde politiek geschreven

Lezers

‘Geld en macht’ gaat erover dat deze de enige maatstaf vormen om gehoord te worden, en wijst erop dat in dit technologisch tijdperk minderheden met gemak worden geëlimineerd.

DM “Dit is niet de nieuwe wereld” P. Jenkins, politiek commentator bij The Independent

‘... Ofwel zegt men, zoals ik doe en heb gedaan, dat het een opzettelijke, wrede misleiding was de oorlog tegen Saddam voor te stellen als een morele kruistocht, een bloedbad waaruit een ‘nieuwe wereldorde’ als een nieuw Jeruzalem zou oprijzen. Het was nodig dat Koeweit werd bevrijd en dat Saddams macht werd beknot. Tegelijkertijd heeft men echter een brutale en onbeduidende dictator bevorderd tot een duivel die nog erger zou zijn dan Hitler. Men heeft belangen als principes vermomd en een oorlog als een morele kruistocht voorgesteld. Precies dat wekte twijfels, niet zozeer over de haalbaarheid van de onderneming dan wel over haar wijsheid. Wat voor goeds zou ze opleveren? Wat voor goeds heeft een oorlog ooit opgeleverd?’

‘Als de huidige gang van zaken ons niet bevalt, zou een bescheiden eerste stap erin bestaan de zaken bij hun echte naam te noemen en niet te beweren dat het uitspelen van het ene

hatelijke regime tegen het andere, of het steunen van reactionaire feodale heersers, een manier is om een nieuwe orde van democratie en vrede op te bouwen.'

Hier wordt ingegaan tegen de leugenachtige motieven die als motivatie voor de oorlog dienden en waarvoor SH als duivel afgeschilderd werd.

3. Op de voorpagina gepubliceerde foto's

HLN heeft vandaag als enige krant foto's gepubliceerd die te relateren zijn aan de oorlog, beide in kleur en 13,5 op 19 cm en 6 op 9 cm.

Beide foto's hebben geen ondertitel, maar staan wel onder de titel 'Rampzalig'. Op de eerste zie je een kindje die tegen de moeder ligt te slapen, waarvan de benen volledig ontveld zijn, waarschijnlijk verbrand.

Op de tweede, kleinere foto zie je een meisje in de sneeuw die er precies een hol heeft in uitgekapt en er een beetje sneeuw eet, terwijl ze voor zich uit zit te staren.

4. Kwantitatieve analyse

Een eerste vaststelling die dient gemaakt te worden is dat de drie kranten een gelijklopende trend vertonen in verband met het aantal artikels dat ze gedurende de hele periode wijdden aan het Golfconflict. Vanaf de beginmaanden juli en augustus daalt het aantal artikels gestaag, om in december weer zeer licht te stijgen. Januari is de grote top, en vanaf hier is weer een dalende trend op te merken. Met andere woorden, veel aandacht ging uit naar het uitbreken van het conflict, waarna de aandacht afnam, om vanaf het moment dat de eventuele oorlog zou uitbarsten weer te stijgen. Het uitbreken van de luchtoorlog kreeg enorm veel aandacht, aandacht die bij het uitbreken van de grondoorlog en het einde van de oorlog weer afnam. Dit staft dus het gegeven dat aan oorlog steeds veel aandacht geschonken wordt, meer dan aan wat de oorlog voorafging of er de gevolgen van zijn.

Voor de gehele onderzochte periode (27 juli 1990 t.e.m. 12 april 1991) is DS koploper wat betreft het publiceren van artikels over de Golfcrisis, met een aantal van 1948 artikels. DS wordt gevolgd door DM met 1796 artikels, en de krant die er het minst artikels aan wijdde is HLN met 1668 artikels.

In de onderzochte 11 dagen komt een andere lijn naar voor. DS is opnieuw koploper, met 270 berichten, maar wordt nu gevolgd door HLN met 241 artikels, waarbij DM op de laatste plaats komt met 215 artikels. Dit wijst erop dat HLN, die het minst aantal artikels aan de gehele problematiek schonk, op 'crisisdagen' plots zeer veel bericht. Hieruit blijkt ook dat DM daarentegen meer evenwichtig over de gehele periode verspreid bericht. Kwantitatief lijkt het dus alsof HLN het uitgebreidst over de problematiek bericht, en DM er het minst aandacht aan wijdt. Het belang van een kwalitatieve analyse naast een kwantitatieve analyse komt hier dus naar voor.

Opvallend is ook de grote aandacht die er in de respectievelijke kranten naar dit conflict gaat. Dit duidt op het belang dat gehecht wordt aan nieuws over enerzijds een uitbrekend conflict in een olierijke regio, anderzijds een oorlog die met de nieuwste wapens wordt uitgevochten.

Bij HLN zijn de meeste artikels naamloos, 67% van de gepubliceerde artikels is sine nomine. 23% komt van de redactie, en 9,5% is afkomstig van het lezerspubliek.

De onderwerpen waarover meest bericht wordt zijn in eerste instantie 'situatie', 30,2%. Over internationale en Midden Oosten politiek wordt ongeveer evenveel bericht gedurende de gehele periode, beiden krijgen 21,6% van de totale aandacht. Opiniestukken zijn goed voor 11,9%, gevolgd door 'oorlog' met 7,8% en economie, waarover de krant dus de gehele periode door het minst bericht, namelijk 7%.

92,8% van de artikels zijn kort, 6,6% zijn er midden en 0,5% is lang.

Bij de 11 onderzochte dagen zijn de auteurs nagenoeg gelijk aan deze van de gehele periode. 65,2% zijn artikels zonder naam, 28% is afkomstig van de redactie en 7,9% van het lezerspubliek. Frappant is dat tijdens de 11 onderzochte dagen het aandeel van de lezers lager ligt dan het gemiddelde voor de gehele periode.

Wat betreft het onderwerp waarover bericht wordt, gaat de meeste, en eveneens meer aandacht dan gemiddeld naar de internationale politiek, namelijk 23,1%. Opvallend is dat, ondanks het aantal lezers zeer veel opiniestukken verschenen (19%). Deze moeten bijgevolg afkomstig zijn van de redactie.

Wat de lengte betreft is het aandeel lange artikels iets groter dan gemiddeld, maar is er tevens een groter aantal kleine artikels aanwezig.

Bij DS valt een grotere diversiteit aan auteurs op te merken. Hier wordt het grootste aandeel ingenomen door artikels afkomstig van de persagentschappen, namelijk 45,8%. Hierop volgen met 30% de artikels van de redactie, de artikels zonder bronvermelding 13,1%, lezers 11% en tot slot de combinatie persagentschappen en redactie, 0,1%.

Wat de onderwerpen betreft gaat de meeste aandacht uit naar de Midden Oosten en internationale politiek, respectievelijk 27,7% en 24,2%. Ook situatie en opinie krijgen veel aandacht, namelijk 21,5% en 19,2%. Oorlog is goed voor 5,3% en economie hangt ook hier achteraan met 2,1%. De aandacht die naar de verschillende onderwerpen gaat is bij DS veel evenwichtiger dan bij HLN.

Wat de lengte betreft zijn ook hier de meeste artikels kort (94%), 5,6% is midden en 0,4% is lang. Men mag zich hier niet op verkijken want daar de lengte niet voor de drie kranten gelijk berekeneerd werd, maar rekening gehouden werd met de grootte die de artikels op de bladspiegel innemen, kunnen de korte artikels gelijk zijn aan de midden artikels van bijvoorbeeld HLN. De lange artikels gaan hierbij opvallend genoeg naar de opiniestukken. De analyse van de 11 dagen wijst uit dat ook tijdens de crisisperiode de persagentschappen de grootste leverancier van de mediaboodschappen zijn, namelijk 39,7%. De artikels van de redactie vertegenwoordigen 36,3%. Bij DS zijn iets meer artikels zonder naam dan gemiddeld, en de lezers staan in voor 9,9%, wat eveneens minder is dan het gemiddelde. Wat de inhoud betreft, wordt tijdens deze 11 dagen het meest over situatie bericht (25,2%), op

de voet gevolgd door internationale politiek (23,7%). Midden Oosten politiek is slechts goed voor 12,6%, en dit verschil ligt in de lijn van de gemaakte conclusies in de kwalitatieve analyse. Omtrent economie is ze de koploper (10,7%), wat eveneens uit de kwalitatieve analyse bleek.

Wat de lengte betreft verschijnen gedurende de crisisdagen meer middellange en lange artikels dan gemiddeld.

DM heeft zoals HLN voornamelijk artikels waar de bronvermelding ontbreekt (34%). De artikels van de redactie vertegenwoordigen 29,2%, gevolgd door de lezers met 18,5%. De persagentschappen zijn goed voor 10%, de artikels overgenomen van The Independent 5,6%, en deze die van de persagentschappen en redactie afkomstig zijn voor 2,8%.

De onderwerpen zijn bij DM het meest evenwichtig gespreid. Internationale politiek is de koploper met 24,5%, op de voet gevolgd door situatie (24,4%) en opinie (23,3%).

Aan economie wijdde DM 6,4% van haar artikels en aan oorlog tenslotte 5,8%.

Ook de lengtes zijn bij DM het meest verscheiden, waarbij de korte artikels 68,9% vertegenwoordigen, de midden 18,3% en de lange 12,8%. DM zal dus steeds de meeste ruimte op haar bladspiegel vrijmaken om een artikel aan de problematiek te wijden. De aandacht in de lange artikels gaat voornamelijk naar de internationale politiek, gevolgd door situatie en Midden Oosten politiek.

De 11 onderzochte dagen hebben een nog veel groter percentage aan artikels zonder naam dan gemiddeld, namelijk 43%. De redactie is hier tweede, met 33%, en de lezers vertegenwoordigen 15,4% van de input. Van de persagentschappen zijn minder artikels afkomstig dan gemiddeld, namelijk 5,9%.

Opvallend is, wat betreft de onderwerpen, dat DM een zeer groot percentage aan internationale politiek besteedt (25,3%), waar aan de Midden Oosten politiek slechts 15,4% gewijd wordt. DM wijdt ook nipt de meeste aandacht aan de oorlog (14,2%). Wat opiniestukken betreft scoort de krant eerder laag in vergelijking met de overige (11,1%). Wat de lengte betreft werden ook nu meer kleine artikels dan gemiddeld (12,2%).

Het feit dat HLN en DM meer korte artikels hebben dan gemiddeld wijst erop dat ze aan meer verscheidene facetten aandacht geven. Dit wordt dan weer bevestigd door de onderwerpen, die inderdaad gediversifieerder zijn dan gemiddeld.

Wat de auteurs betreft valt op dat tijdens de crisisperiode door elke krant meer artikels dan gemiddeld van de redactie afkomstig zijn.

BESLUIT

Kwantitatief gezien valt een gelijklopende trend op te merken in de kranten Het Laatste Nieuws, De Standaard en De Morgen omtrent berichtgeving over de Golf. Er is een beginpiek in augustus, wat wijst op de vele aandacht die naar een uitbrekend conflict in een olierijke regio gaat. Vervolgens daalt het nieuwsaanbod omtrent de Golfcrisis, om vanaf december weer een kleine opleving te kennen. Dit gaat gepaard met het stemmen van de VN 'geweld' resolutie. De maand januari, met het uitbreken van de luchtoorlog, kent een hoge top en vanaf dan valt terug een neerwaartse trend op te merken. De Standaard is met 1796 artikels de koploper, gevolgd door De Morgen met 215 artikels en Het Laatste Nieuws met 1668 artikels. Het Laatste Nieuws zal echter tijdens de 11 onderzochte dagen meer artikels aan de problematiek wijden dan De Morgen.

De berichtgeving over de Golfoorlog is kwalitatief in de drie kranten echter totaal verschillend. De lezers van de respectievelijke kranten zullen elk een verschillend beeld van het conflict hebben, dit door de verschillende uitgangspunten die de kranten hanteren.

Het beeld dat de lezer van Het Laatste Nieuws over het conflict zal hebben is opgebouwd rond volgende componenten:

In de eerste plaats komt steeds nieuws over de Belgen in de Golf. Algemene informatie over de toestand ontbreekt meestal ten voordele van emotionele verhalen en interviews met familieleden van soldaten in de golf.

Informatie omtrent de Belgische politieke besluitvorming komt uiterst zelden naar voor. Bij het wel vermelden, beklemtoont de krant steeds de onenigheid in de regering, waarbij ze geringschattend te werk gaat. HLN legt ook de nadruk op een eventuele terreurdreiging en speelt zo in op een gevoel van onveiligheid en angst bij het lezerspubliek.

Omtrent de oorlog wordt van in het begin positief bericht. Zo wordt omtrent Bush en de aanpak van de VS steevast positief bericht, en dit in elk stadium van het conflict.

De noodzaak van de voortdurende bombardementen en de grondoorlog vormen een gegeven voor HLN. De omgang met het oorlogsgegeven is soms ronduit simplistisch.

Emotionele gevolgtrekkingen worden niet gemaakt uit de bombardementen. Dit wordt wel bij herhaling gedaan omtrent de Koeweitse en de lichtgewonde Israëliische slachtoffers, aan de eventuele slachtoffers onder de Irakese bevolking wordt geen aandacht geschonken. HLN heeft zeer veel aandacht voor sensationeel nieuws, in het bijzonder voor doden.

Saddam Hoessein wordt reeds van de eerste dag gedemoniseerd, waarbij hij meermaals als de eigentijdse Hitler bestempeld wordt. Waar deze meermaals louter als Saddam of Saddam Hoessein betiteld wordt is er steevast sprake van president Bush.

Afkeur van Saddam Hoessein is gedurende het hele conflict te bemerken. HLN zorgt ervoor dat zijn lezers absoluut geen geloof zullen hechten aan wat hij als beweegredenen aanbrengt.

Wat Israël betreft is de krant duidelijk uit op het legitimeren van de 'joodse staat'. De krant benadrukt ook steevast de onzekerheid waarin de Israëlische bevolking moet leven.

Aan betogingen tegen de oorlog schenkt HLN praktisch geen aandacht. Het consequent ontbreken van deze informatie laat bewust selectieve berichtgeving veronderstellen.

Omtrent de aanpak van het Golfconflict door Het Laatste Nieuws kunnen volgende zaken geconcludeerd worden:

Het Laatste Nieuws komt slechts af en toe tussen in de redactionele tekst. Dit om Saddam Hoessein negatief af te schilderen of te wijzen op de onrust in Israël.

De lijn van de krant, en de visie die ze omtrent de problematiek voorstaat dient afgeleid te worden uit de selectie die uit het nieuwsaanbod gemaakt wordt en de manier waarop hiermee omgegaan wordt. Er wordt weergegeven wat interessant geacht wordt, zonder hier opiniërend bij tewerk te gaan.

Het Laatste Nieuws biedt zeer weinig nuancering en duiding. Uitspraken worden klakkeloos overgenomen en steeds wordt vanuit het perspectief van Amerikaanse woordvoerders geschreven. Er wordt eveneens ondoordachte alsook achterhaalde informatie meegegeven.

Omtrent vele onderwerpen blijft de krant afwezig. Zo worden zeer veel informatieve gegevens weggelaten, alsook bronvermeldingen op cruciale plaatsen: HLN probeert alles met een minimum aan woorden te formuleren. De krant vertoont daarenboven duidelijk sensatiezucht en vergrijpt zich meermaals aan voorbarige dramatisering.

De relevantiestructuur is niet steeds gewaarborgd bij HLN. De titels zijn steeds suggestiever en subjectiever dan de artikels zelf. Met Van Dijk kan geconcludeerd worden dat het echter hetgeen dat als kop vermeld wordt is dat door de lezer onthouden wordt.

Door het niet vermelden van redactionele commentaar, en louter weergeven wat aan informatie binnenkomt, valt veelal een westers discours op te merken. Steeds als er echter nieuws is omtrent doden, komt dit op de eerste plaats, en wijkt het westers discours hiervoor. De opiniërende artikels zijn volledig in overeenstemming met de redactionele artikels.

Ook deze worden gekenmerkt door weinig nuancering, verkeerde informatie, een gebrek aan duiding en historische kennis, een uitgesproken positief beeld over de VS en een uiterst negatief beeld over Irak. De foto's vormen evenzeer een veruitwendiging van deze

conclusies. Foto's zonder visuele meerwaarde zijn vaak terug te vinden, alsook portretten van Amerikaanse bevelvoerders, sensationele beelden, etc.

De in Het Laatste Nieuws aangeboden informatie is ontoereikend voor de lezer die een contextueel beeld van het conflict wil. Er wordt een discours gehanteerd dat vele van de propagandatechnieken, gehanteerd om de oorlog te legitimeren, inhoudt. De meest frappante zijn de demonisering van Saddam Hoessein, het personaliseren van de vijand, het in een positief daglicht plaatsen van de 'eigen' partij, het consequent niet ingaan op de Iraakse burgerslachtoffers en de legitimering van Israël. Ook wordt de oorlog voorgesteld als een rechtvaardige zaak, komt de oorlog naar voor alsof opgelegd door Saddam Hoessein, en wordt steevast gewezen op de door hem gepleegde gruwelijkheden. Alle propagandakenmerken werden aldus, hoogstwaarschijnlijk onbewust, overgenomen. Dit is een duidelijke indicatie van het feit dat de informatiestroom vanuit de Golf zeer uniform was en de hele wereld het door het Pentagon gecensureerde en mooie plaatje van de oorlog kreeg.

De neerbuigende omgang met de Belgisch politieke besluitvorming, de positieve houding ten aanzien van de oorlog en van de VS liggen tevens helemaal in de lijn van de oppositiepartij PVV. HLN leunt hier dus nog sterk bij aan.

Het beeld dat de lezer van De Standaard over het conflict zal hebben is opgebouwd rond volgende componenten:

De focus van de lezer zal zich in eerste instantie richten op wat de grootmachten en in het bijzonder de VS aan houding innemen. Over Bush en zijn aanpak van het conflict wordt zeer lovend bericht. Bijgevolg wordt ook over de gevoerde oorlog een positief beeld geschapen. SH wordt zeer negatief voorgesteld, door het gehanteerde woordgebruik, dramatisering, overdrijving en suggestiviteit, wat leidt tot het opwekken van een angstgevoel voor SH. Omtrent Israël wordt steeds zeer meelijwekkend, subjectief geschreven. Zeer vaak komt in de redactionele stukken van DS ter sprake dat Irak een gevaar voor Israël is. Irak wordt dus negatief afgeschilderd, ten voordele van Israël. Deze factoren wijzen op het door DS verstrekken van Amerikaanse propaganda ter ondersteuning van de oorlog. Dat de krant quasi geen aandacht schonk aan het geallieerde bombardement op de burgerschuilbunker in hier een duidelijke aanwijzing van. Ook de aandacht die steeds uitgaat naar de Koeweitse en Israëlische slachtoffers en de opvallende afwezigheid van aandacht voor de Irakese slachtoffers wijst in die richting.

Over de Belgische regering en haar aanpak van het conflict wordt positief bericht.

Ook een vredeshouding komt steeds naar voor.

DS wijst ook meermaals op reacties van kerkelijke instanties.

Een zeer opvallend standpunt voor een dagblad is het verdedigen van de militaire censuur, omdat op die manier, zo stelt DS, een goed verloop van de oorlog mogelijk gemaakt werd.

Omtrent de aanpak van het Golfconflict door De Standaard kunnen volgende zaken geconcludeerd worden:

De Standaard komt slechts af en toe tussen in de redactionele tekst. Ook hier dient de lijn van de krant, en de visie die ze omtrent de problematiek voorstaat afgeleid te worden uit de selectie die uit het nieuwsaanbod gemaakt wordt en de manier waarop hiermee omgegaan wordt. Wat interessant geacht wordt, wordt meegegeven, zonder er opiniërend bij te werken. Bij De Standaard is hier evenwel één uitzondering: de berichtgeving over Israël is ook in de redactionele artikels uiterst opiniërend. De krant heeft een eigen correspondent in Israël, Salomon Bouman. Zijn berichtgeving is uiterst subjectief, en doet aan onjuiste en onnodige dramatisering. Niettemin worden al zijn artikels ongenueanceerd en integraal overgenomen

DS geeft zeer veel ruimte en bijgevolg waarde aan de Amerikaanse besluitvorming en staat hier positief tegenover. Dit doordat de gebeurtenissen steeds verwoord worden vanuit het Amerikaans perspectief, waarbij nooit bijkomende duiding noch een opinie worden verschaft. DS neemt de uitspraken echter niet klakkeloos over, maar gebruikt aanhalingstekens om aan te tonen dat de uitspraak niet van de krant zelf komt. Ook zijn de bronnen die het vaakst aangehaald worden Amerikaans. Een aanwijzing voor het gehanteerde discours is tevens dat DS een Amerikaanse bron staft door te verwijzen naar een Koeweitse bron. Er wordt ook veel aandacht besteed aan Arabische landen, maar hierover wordt enkel de kerninformatie vermeld, waardoor veel duiding die de harde woorden zou kunnen nuanceren, verloren gaat.

De relevantiestructuur is meermaals niet gewaarborgd, waarbij de koppen steevast zeer negatief over SH berichten, terwijl het artikel soms de in de kop geponeerde feiten in vraag stelt.

DS bericht paradoxaal over de oorlog. Enerzijds staat ze vrede voor, en uit in haar artikels ook steeds de gedachte dat vrede en diplomatieke oplossingen te verkiezen zijn boven oorlog. Anderzijds is uit de redactionele berichtgeving gebleken dat de krant het volledig eens is met de lijn van Washington. Gedurende de oorlog was op de oorlogsvoering dan ook geen commentaar te merken. Beide conclusies worden ook door de editoriaalen gestaafd. DS uit een uitgesproken Amerikaans discours, waarbij ook hier bepaalde propagandatechnieken overgenomen werden.

De opiniërende stukken die niet van de redactie afkomstig zijn, geven blijk van een zeer groot begrip omtrent ook de andere dan de westerse zijde van het conflict. Deze

opiniestukken beiden een forum aan zeer uiteenlopende standpunten, gaande van radicaal tegen tot radicaal voor de oorlog. Dit is niet zo in de redactionele stukken, waar vooral de westerse kijk op het conflict geboden wordt, alsook een zeer expliciete pro-Israëlische houding gepromoot wordt.

DS situeert zich hier dus als centrum-rechts.

De gepubliceerde foto's hebben een visuele meerwaarde, ze maken een zekere inleving met het oorlogsgebeuren mogelijk.

Het beeld dat de lezer van De Morgen over het conflict zal hebben is opgebouwd rond volgende componenten:

De focus van de lezer zal onmiddellijk gericht worden op wat er ter plaatse, in de conflictregio gebeurt, met andere woorden op Irak, Koeweit en de omliggende landen. Omtrent de VS wordt een negatief beeld opgehangen, dit wegens de harde oorlogspolitiek die ze voorstaan. De krant staat zeer kritisch tegenover de oorlog. Meermaals uit de krant zich cynisch omtrent Bush en de door hem gevoerde politiek. Bijgevolg worden de bombardementen steevast aangeklaagd, waarbij de krant wel aandacht heeft voor de Irakese burgerslachtoffers. Er worden hier ook andere dan voornamelijk Amerikaanse woordvoerders aan het woord gelaten, waarbij vele deskundigen die een andere dan de oorlogspolitiek voorstaan. Dit neemt niet weg dat DM alle factoren en visies aan bod laat komen. De Morgen hanteert 'gelijke maten en gewichten'

DM laat zich eveneens negatief uit over Saddam Hoessein, maar onderbouwt dit en zoekt op een genuanceerde manier naar een waarheidsgetrouwe schets waarbij het niet a priori de bedoeling is hem negatief af te schilderen. Uiteindelijk resulteert dit wel in een negatieve berichtgeving, maar DM kaart tevens de manier aan waarop met SH omgesprongen wordt om hem naar het publiek toe zwart te maken. DM is dus niet lovend over SH, maar demoniseert deze ook niet.

De krant staat een uitgesproken vredesvisie voor.

Anders dan DS kaart DM de censuur aan en wijst ze er tevens haar lezers op.

Omtrent de aanpak van het Golfconflict door De Morgen kunnen volgende zaken geconcludeerd worden:

De Morgen komt steeds expliciet tussen in de redactionele tekst. De krant laat door specifiek woordgebruik goed- of afkeuring blijken bij hetgeen waarover wordt bericht. Dit zorgt voor een eigen opinie in de redactionele tekst, terwijl niettemin alle feiten correct aan bod komen. Er worden ook vragen gesteld bij vermelde feiten. Er wordt commentaar gegeven. De zaken worden gevolgd door een kritische beschouwing en in de redactionele tekst kan vermeld worden dat het 'opvallend is dat'. De krant sluit hierdoor aan bij

Schönbach en De Bens die voorstaan dat een krant visie, duiding, commentaar en achtergrond moet leveren. Duiding, waarbij tot in het detail getreden wordt is steevast aanwezig bij DM, vooral ook over niet-westerse factoren. Dit alles neemt niet weg dat de kwantitatieve analyse uitwees dat veel meer artikels gewijd waren aan de internationale politiek dan aan Midden Oosten politiek. DM behandelt steeds kritisch en doordacht het hele gebeuren, biedt met andere woorden contextualisering, waarbij niet enkel stilgestaan wordt bij de gebeurde feiten. De krant laat ook verschillende bronnen omtrent dezelfde feiten aan bod komen, en neemt gegevens afkomstig van Irak of de VS niet a priori voor waar aan, maar zoekt bijkomende bevestiging. Hierbij worden de bronnen geciteerd in plaats van omschreven. Een andere constatering is dat DM veel aandacht schenkt aan feiten, nog vooraleer ze directe nieuwswaarde hebben.

DM publiceert steeds veel advertenties die oproepen tot vredesbetogingen.

Het is duidelijk dat DM kritisch met de informatie omgaat en verwacht van haar lezers dat ze dit ook zijn. DM is een krant die zich vragen stelt. Ze gaat net iets verder dan louter het brengen van het nieuws.

DM is duidelijk links. In de editoria's wordt geen visie opgelegd, maar wordt een persoonlijke, sterk onderbouwde gedachtegang aan de lezer geboden, die helemaal in de lijn van de redactionele artikels ligt. DM biedt met haar foto's steeds ook een vorm van duiding. De foto's die ze kiest zorgen voor een zekere inleving in wat er gebeurt.

Door deze omgang met de feiten heeft de krant oorlogspropaganda in haar nieuwsverstrekking vermeden.

De westerse oriëntatie van de internationale nieuwsflow is duidelijk merkbaar.

Ook de censuur die tijdens het conflict toegepast werd op de nieuwsstroom laat zijn sporen na. In die zin is het de taak van de krant de lezer, ondanks deze beperkingen, op een afdoende wijze te informeren over alle aspecten die met de oorlog te maken hebben, ook die zaken die wegens de censuur en de westerse hegemonie niet via de telex de redactie bereiken. Van de krant wordt een inzet verwacht om alle gebeurtenissen te kaderen, door veel achtergrondinformatie en duiding te verstrekken. Een inzet die verder gaat dan het klakkeloos overnemen van de door de persagentschappen verschaftte berichtgeving.

De censuur is merkbaar in de verslaggeving in die zin dat zeer weinig artikels uitweiden over de gevolgen van de bombardementen voor de Irakese bevolking en steevast gewezen wordt op de precisie ervan. Dit probleem kan echter opgelost worden door de lezer duidelijk te wijzen op de informatiestop en de censuur, of door als krant de vraag te stellen naar die problematiek. De Morgen is de enige krant die dit doet.

Ook de propaganda valt duidelijk op in de onderzochte verslaggeving. HLN en DS nemen vele van de technieken op in hun tekst, en staan hier zelf, zoals blijkt uit de opiniestukken, ook achter.

Bibliografie

- ABDULGHANI (J.M.), 'Iraq and Iran. The years of crisis', 1984, Croom Helm, Londen
- ALLEYNE (M.), WAGNER (J.), 'Stability and change at the 'Big Five' News Agencies', 1993, *Journalism Quarterly*, vol 70(1)
- BEKER (M.), PALUCH (J.), TERMEULEN (A.J.), 'Koeweit', 1987, Novib, Den Haag
- BILTEREYST (D.), PEEREN (Y.) en DOOLAEGE (B.), 'Gewapend conflict- Symbolisch conflict. Een exploratieve literatuur- en mediastudie over de relatie oorlog en media in de 20ste eeuw', 1999, Gent, OMC
- BILTEREYST (D.), 'Internationale communicatie', 1999, onuitgegeven cursus, Gent, Vakgroep Communicatiewetenschappen
- BLOMMAERT (J.), 'Samenleving en politiek', 2002, Gent
- BORRAT (H.), 'Coverage of the Gulf War by the Spanish and Catalanian media', in MOWLANA (H.), GERBNER (G.), SCHILLER (H.I.) (ed.), 'Triumph of the Image. The Media's War in the Persian Gulf- A Global Perspective', 1992, Westview Press, Boulder
- BOYD-BARETT (O.), 'The International News Agencies', 1980, Constable, Londen
- BRANTS (K.), 'Journalistiek ondersteboven. Afhankelijkheid en manipulatie in de media', 1974, Wetenschappelijke Uitgeverij, Amsterdam
- CHENEY (G.), 'We're talking war: symbols, strategies and images. Desert Storm and the mass media', 1997, Hampton Press, New Jersey
- COLLON (M.), FRIEDBERG (P.), 'Blufpoker: de grootmachten, Joegoslavië en de komende oorlogen', 2000, EPO, Berchem
- COOLSAET (R.), 'De Verenigde Naties. Tussen irrelevantie en 'global governance'', 1998, Demokritos, Gent
- COOLSAET (R.), 'Actuele vraagstukken van de internationale politiek', 2002-2003, onuitgegeven cursus, Vakgroep Politieke Wetenschappen, Gent
- CORDESMAN (A.H.), HASHIM (A.S.), 'Iraq. Sanctions and beyond', 1997, WestviewPress, Boulder-Colorado
- DE BENS (E.), 'De Pers in België. Het verhaal van de Belgische dagbladpers. Gisteren, vandaag en morgen', 2001, Lannoo, Tielt
- DE BENS (E.), 'Gedrukte media', 1996, onuitgegeven cursus, Vakgroep Communicatiewetenschappen
- DENECKERE (G.), 'Historische Kritiek van Woord en Beeld in de Massamedia', 2001-2002, onuitgegeven cursus, Gent, Vakgroep Nieuwste Geschiedenis
- DOMENACH (J.M.), 'Politieke propaganda', 1963, Antwerpen

- DUMOLYN (J.), uit samenvattende nota's van de bijzondere les Historische Kritiek van de CNN-oorlogsverslaggeving, gedoceerd aan de Universiteit Gent op 20 maart 2003
- DURNEZ (G.), 'De Standaard. Het levensverhaal van een Vlaamse krant 1948-VUM', Lannoo, Tielt
- FAIRCLOUGH (H.), 'Critical Discourse Analysis: the critical study of language', 1995, Longman, Londen
- HACHTEN (W.), 'The World News Prism. Changing Media of International Communication', 1996, Iowa State University Press, Ames
- HOFF (R.), 'Het Midden-Oosten. Een politieke geschiedenis', 1991, Spectrum B.V., Utrecht,
- HOFMAN (A.), 'Het Israëlisch-Palestijnsconflict in de BRT(N)-journaals, 1987-1996', 2002, Gent, onuitgegeven licentiaatsverhandeling
- JANSEN (C.H.), 'Politiek en de dagbladjournalistiek', 1987, Muiderberg, Cautinho
- JEFFORDS (S.), RABINOVITZ (L.), 'Seeing Through the Media. The Persian Gulf War', 1994, Rutgers University Press, New Brunswick
- KENNEDY (W.V.), 'The military and the media, why the press cannot be trusted to cover a war', 1993, Praeger, New York
- LORENZ (C.), 'De constructie van het verleden. Een inleiding in de theorie van de geschiedenis', 1998, Boom, Amsterdam
- MASMOUDI (M.), 'The New World Information Order', 1979, Journal of Communication, vol 29(2)
- MATTAR (K.), 'Western Media: Guilty until proved innocent', in MOWLANA (H.), GERBNER (G.), SCHILLER (H.I.) (ed.), 'Triumph of the Image. The Media's War in the Persian Gulf- A Global Perspective', 1992, Westview Press, San Francisco/Oxford
- MERTENS (M.), 'De internationale media in de Golfoorlog', 1992, Gent, onuitgegeven licentiaatsverhandeling
- MIKITENKO (E.), 'A Soviet Snapshot', in MOWLANA (H.), GERBNER (G.), SCHILLER (H.I.) (ed.), 'Triumph of the Image. The Media's War in the Persian Gulf- A Global Perspective', 1992, Westview Press, San Francisco/Oxford
- MOWLANA (H.), VIERLING (D.), TULLY (A.), 'A Sampling of Editorial Responses from the Middle Eastern Press on the Persian Gulf Crisis', in MOWLANA (H.), GERBNER (G.), SCHILLER (H.I.) (ed.), 'Triumph of the Image. The Media's War in the Persian Gulf- A Global Perspective', 1992, Westview Press, Boulder
- NAIN (Z.), 'The Malaysian Press and the war', in MOWLANA (H.), GERBNER (G.), SCHILLER (H.I.) (ed.), 'Triumph of the Image. The Media's War in the Persian Gulf- A Global Perspective', 1992, Westview Press, San Francisco/Oxford

- OTTOSEN (R.), 'Truth', in MOWLANA (H.), GERBNER (G.), SCHILLER (H.I.) (ed.), Triumph of the Image. The Media's War in the Persian Gulf- A Global Perspective', 1992, Westview Press, San Francisco/Oxford
- PRATKANIS (A.), ARANSON (E), 'Age of propaganda : the everyday use and abuse of persuasion', 1991, Freeman, New York
- ROUSSET (V.), 'La guerre à ciel ouvert. Irak 1991', 1996, ADDIM, s.l.
- SAID ZAHLAN (R.), 'The making of the modern Gulf states', Ithaca Press, Londen, 1998
- SCHOLLAERT (S.), 'Een analyse van het vijandsbeeld tijdens de Kosovo-crisis', 2001, onuitgegeven licentiaatsverhandeling
- SCHULZ (W.F.), 'Die Konstruktion von Realität in den Nachrichten-medien', Freiburg, Alber, in EVERS (H.), 'Krant en kwaliteit. Verkenningen rond de onderzoekbaarheid van de journalistiek', 1996, Bohn Stafleu Van Loghum, Houten
- SERVAES (J.), TONNAER (C.), 'De nieuwsmarkt. Vorm en inhoud van de internationale berichtgeving', 1992, Wolters-Noordhoff, Groningen
- SHULMAN (H.C.), 'The international Media', in JEFFORDS (S.), RABINOVITZ (L.), 'Seeing Through the Media. The Persian Gulf War', 1994, Rutgers University Press, New Brunswick
- SOETERIK (R.), 'Irak', 1993, Koninklijk Instituut voor de Tropen/Novib, Amsterdam, 1993
- STEVENSON (R.), 'Global Communications in the twenty-first Century', 1994, Longman, New York
- STREUVER (N.S.), 'Historical Discourse', in VAN DIJK (T.A.), 'Handbook of discourse analysis. Disciplines of discours', 1985, Academic press, Londen
- VAN DIJK (T.A.), 'News as discourse', 1988, Lawrence Erlbaum Associate Publishers, Londen/New York
- VAN DER LEEUW (C.), 'Koeweit brandt', 1991, EPO, Berchem
- VAN DER MEIDEN (A.), 'Propaganda', 1988, Muiderberg, Contiro
- VERSCHUEREN (J.), ÖSTMAN (J.O.), BLOMMAERT (J.), 'Handbook of pragmatics', 1995, John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia
- VERSTRAETEN (H.), 'Communicatiewetenschap I. Een inleiding tot het media-onderzoek', 2001, Academia Press, Gent
- VINCENT (R.C.), 'CNN: Elites Talking to Elites', in MOWLANA (H.), GERBNER (G.), SCHILLER (H.I.), 'Triumph of the Image. The Medi's War in the Persian Gulf- A Global Perspective', 1992, Westview Press, Boulder

- WHITE (M.), 'Site Unseen: An Analysis of CNN's War in the Gulf' in JEFFORDS (S.), RABINOVITZ (L.), 'Seeing Through the Media. The Persian Gulf War', 1994, Rutgers University Press, New Brunswick
- WITTE (E.), 'Media en politiek', 2002, VUBPRESS, brussel
- YAPP (M.E.), 'The near east since the first world war. A history to 1995', 1996, Longman, Londen&New York, pp. 69-85, 232-250

International Press Institute, UNESCO and the Third World Media: An Appraisal, 1978, pp. 128-131

IPIS (Internationale vredesinformatie), 'De Golfcrisis. Feiten en cijfers', Brochure 37, Antwerpen, p.3

'The annual register. 1990' (text supplied by the UN Information Office, London)

'The annual register. 1991' (text supplied by the UN Information Office, London)

'De pers-La Presse', driemaandelijks tijdschrift van de Belgische Vereniging van de Dagbladuitgevers, september 1990, nr. 136

Bronnen

Het Laatste Nieuws, Centrale Bibliotheek , Gent, J350, 1990, 5

Het Laatste Nieuws, Centrale Bibliotheek , Gent, J350, 1990, 8

Het Laatste Nieuws, Centrale Bibliotheek , Gent, J350, 1991, 1

Het Laatste Nieuws, Centrale Bibliotheek, Gent, J350, 1991, 2

Het Laatste Nieuws, Centrale Bibliotheek, Gent, J350, 1991, 3

De Standaard, Centrale Bibliotheek, Gent, J156, 1990, 5

De Standaard, Centrale Bibliotheek, Gent, J156, 1990, 8

De Standaard, Centrale Bibliotheek, Gent, J156, 1991, 1

De Standaard, Centrale Bibliotheek, Gent, J 156, 1991, 2

De Standaard, Centrale Bibliotheek, Gent, J156, 1991, 3

De Morgen, Centrale Bibliotheek, Gent, Vooruit, J451, 1990, 8

De Morgen, Centrale Bibliotheek, Gent, Vooruit, J451, 1990, 12

De Morgen, Centrale Bibliotheek, Gent, Vooruit, J451, 1991, 1

De Morgen, Centrale Bibliotheek, Gent, J451, 1991, 4

De Morgen, AMSAB Gent, Vooruit, MFR 179

De Morgen, AMSAB Gent, Vooruit, MFR 180

BIJLAGE

SAMENVATTING VAN HET COMMUNIQUE VAN DE REVOLUTIONAIRE COMMANDORAAD VAN IRAK

15 februari 1991¹

Irak is bereid resolutie 660 van de Veiligheidsraad in behandeling te nemen om een eervolle en aanvaardbare politieke regeling te bereiken, die terugtrekking inhoudt. De eerste stappen die moeten worden gezet zijn:

- een alomvattende wapenstilstand te land, ter zee en in de lucht;
- de Veiligheidsraad moet de resoluties 661, 662, 664, 665, 666, 667, 669, 670, 674, 677, 678 met al hun consequenties opheffen;

- de terugtrekking van de VS en andere landen die aan de agressie deelnemen [...] en de terugtrekking van alle troepen, wapens en materieel [...]. Dit geldt ook voor wapens en materieel die enkele landen aan Israël hebben geleverd. Dit alles binnen een maand na het begin van een wapenstilstand;

- de terugtrekking van Israël uit Palestina en de bezette Arabische gebieden van de Golan hoogte en uit Libanon in overeenstemming met de VN-resoluties [...]. Als Israël dit afwijst, zou de Veiligheidsraad tegen Israël dezelfde resoluties ten uitvoer moeten brengen als tegen Irak;

- de garantie van de Iraakse historische rechten op zijn land en zee, volledig en losstaand van elke politieke oplossing;

- een politieke oplossing (voor Koeweit) moet op de wil van het volk en op echte democratische wijze en niet op basis van de verworven privileges van de familie Al-Sabah worden gevestigd;

- de aan de agressie deelnemende landen moeten de wederopbouw waarborgen van datgene wat zij in Irak hebben verwoest [...]. Voor Irak mogen geen kosten ontstaan [...].

- de direct of indirect aan de agressie deelnemende landen moeten alle Iraakse schulden alsmede de schulden van alle landen in de regio die door de agressie zijn getroffen, kwijtschelden;

- de Golfstaten met inbegrip van Iran moeten hun veiligheidssysteem zelf en in vrijheid kunnen regelen, zonder buitenlandse inmenging;

- de Golfregio moet tot een gebied zonder buitenlandse militaire aanwezigheid en steunpunten worden verklaard.

¹ HOFF (R.), 'Het Midden Oosten. Een politieke geschiedenis', 1991, Het Spectrum, Utrecht, p.319

TOESPRAAK VAN PRESIDENT BUSH op 27 februari 1991²

Koeweit is bevrijd. Het leger van Irak is verslagen. Onze militaire doelen zijn bereikt. Koeweit is weer in handen van de Koeweiti's, die nu weer hun eigen lot kunnen bepalen. We delen in hun vreugde, een vreugde die slechts wordt getemperd door het medelijden met hen over de beproevingen die ze hebben ondergaan. Vandaag wappert de vlag weer boven de hoofdstad van een vrij en soeverein land. En de Amerikaanse vlag wappert weer boven onze ambassade. Zeven maanden geleden trokken Amerika en de wereld een lijn in het zand. We verklaarden dat de agressie tegen Koeweit geen stand zou houden. En vannacht hebben Amerika en de wereld hun woord gehouden.

Dit is geen tijd voor euforie, zeker geen tijd om ons te verlustigen, maar het is een tijd van trots, trots op onze troepen, trots op de vrienden die naast ons stonden in de crisis, trots op onze natie en op de volken wier kracht en vastbeslotenheid een snelle, beslissende en rechtvaardige overwinning hebben mogelijk gemaakt. En binnenkort zullen we onze armen wijd openen om onze grootse strijdkrachten weer thuis te verwelkomen. Geen enkel land kan de overwinning als de hare voor zich opeisen. Het was niet alleen maar een overwinning voor Koeweit, maar een overwinning voor alle coalitiepartners. Dit is een overwinning voor de Verenigde Naties, voor de mensheid, voor de regel van het recht en voor wat goed is.

Na overleg met minister van Defensie Cheney, de voorzitter van de verenigde chefs van staven Powell en onze coalitiepartners, is het mij een vreugde aan te kondigen dat om twaalf uur vannacht oostelijke Amerikaanse tijd, precies honderd uur sinds de landoperaties begonnen en zes weken na het begin van de operatie Desert Storm, alle strijdkrachten van de Verenigde Staten en de bondgenoten alle offensieve gevechtsoperaties zullen stopzetten. Het is aan Irak om te bepalen of deze opschorting tot een permanent staakt-het-vuren leidt. De politieke en militaire voorwaarden, die de coalitie stelt, zijn de volgende:

- Irak moet onmiddellijk alle krijgsgevangenen van de alliantie en van derde landen vrijlaten. Ook moeten de stoffelijke resten van degenen die gevallen zijn worden overgedragen.
- Irak moet alle Koeweitse gevangenen overdragen.
- Irak moet de Koeweitse autoriteiten informeren over de plaats van en de soorten land- en zeemijnen.
- Irak moet volledig gehoor geven aan alle relevante resoluties van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties. Dit omvat een ongedaan maken van de in augustus in Irak genomen beslissing om Koeweit te annexeren en aanvaarding van het principe dat Irak de verantwoordelijkheid draagt een compensatie te geven voor de verliezen, de schade en het letsel veroorzaakt door de agressie.

De alliantie doet een beroep op de Iraakse regering een afvaardiging van militaire commandanten te sturen om binnen 48 uur een ontmoeting te hebben met hun tegenstanders in de coalitie op een nader te bepalen plaats op het slagveld om de militaire kanten van een staakt-het-vuren te regelen. Verder heb ik minister van Buitenlandse Zaken James Baker gevraagd te verzoeken om een bijeenkomst van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties om de noodzakelijke regelingen te treffen voor een beëindiging van deze oorlog. Het opschorten van de offensieve militaire acties is gebonden aan de voorwaarde dat Irak niet schiet op de strijdkrachten van de coalitie en geen Scud-raketten afschiet op een ander land.

Als Irak deze voorwaarden schendt, hebben de strijdkrachten van de coalitie de vrijheid om de militaire operaties te hervatten. Bij iedere gelegenheid heb ik de bevolking van Irak gezegd dat we niet met haar een conflict hebben, maar met haar leiders, en dan voor alles met Saddam Hoessein. Dat blijft zo. U, volk van Irak, bent niet onze vijand. We zijn niet uit op uw vernietiging. We hebben uw krijgsgevangenen vriendelijk behandeld. De strijd die de legers van de coalitie vochten was een laatste redmiddel en we kijken uit naar de dag dat Irak wordt geleid door mensen die bereid zijn in vrede met hun burens te leven. We moeten nu beginnen verder te kijken dan oorlog en overwinning. We moeten nu de uitdaging aan om de vrede veilig te stellen. Zoals we tot dusver gedaan hebben, zullen we ook in de toekomst onze partners in de coalitie blijven raadplegen. We hebben al uitgebreid nagedacht over en voorbereidingen getroffen voor de

² HOFF (R.), 'Het Midden Oosten. Een politieke geschiedenis', 1991, Het Spectrum, Utrecht, pp. 320-321

naoorlogse periode en minister van Buitenlandse Zaken Baker is al consultaties begonnen met onze partners in de coalitie over de problemen die de regio oplevert. Er kan en er zal geen puur Amerikaans antwoord zijn voor al deze problemen. Maar we kunnen de landen in de regio bijstaan en steunen en als katalysator werken op de weg naar vrede. In deze geest zal minister Baker de volgende week naar de regio gaan om een nieuwe ronde van overleg te beginnen. Deze oorlog ligt nu achter ons. Voor ons ligt de moeilijke taak om een in potentie historische vrede te bewerkstelligen.

Maar laten we vanavond trots zijn op wat we hebben bereikt. Laten we onze dank betuigen aan degenen die hun leven hebben gewaagd. Laten we nooit degenen vergeten die hun leven hebben gegeven. Moge God onze dappere strijdkrachten en hun families zegenen. En laat ons hen allen gedenken in onze gebeden. Goedenavond. En moge God de Verenigde Staten van Amerika zegenen.

BRIEF VAN MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN TAREQ AZIZ aan de voorzitter van de Veiligheidsraad van de VN Peter Hohenfellner en aan secretaris-generaal Perez de Cuellar³

Ik heb de eer u op de hoogte te brengen van het feit dat de Iraakse regering kennis heeft genomen van de tekst van resolutie 686 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties en dat zij ermee heeft ingestemd alle verplichtingen van de onderhavige resolutie te zullen nakomen. We hopen dat de raad van zijn kant op een objectieve en eerbare wijze zal inspelen, in overeenstemming met de bepalingen van het internationale recht en de beginselen van billijkheid en rechtvaardigheid, op onze nauwgezette en - in de mate waarin wij daartoe in staat zijn - snelle vervulling van onze verplichtingen.

U en de leden van de Veiligheidsraad zijn zich welbewust van de manier waarop de Amerikaanse strijdkrachten en hun bondgenoten in de militaire operaties tegen Irak resolutie 678 van de Veiligheidsraad hebben uitgevoerd en de grote schade die Irak heeft geleden aan zijn infrastructuur, economisch, burgerlijk, cultureel en religieus bezit, primaire Publieke diensten en elektriciteit, water, telefoon, vervoer, brandstof en andere essentiële behoeften van het leven van alledag. Desondanks is resolutie 686 voorbijgegaan aan het lijden van het Iraakse volk en heeft zij alleen Irak een lange reeks verplichtingen opgelegd. Een aantal leden van de Veiligheidsraad heeft hiervan melding gemaakt, wat ertoe geleid heeft dat een van hen (Cuba) tegen de resolutie heeft gestemd, terwijl drie staten - India, Jemen en China, waarvan de laatste een permanent lid van de Raad is - zich van stemming onthielden.

Wij leggen deze feiten vast voor de geschiedschrijving en brengen ze onder de aandacht van de leden van de Veiligheidsraad en van de internationale organisatie en die sectoren van de internationale publieke opinie, die een geweten hebben. Onze instemming met de vervulling van de verplichtingen die zijn vervat in de resolutie komt voort uit onze vastbeslotenheid de voorwendselen te weerleggen die sommigen zouden kunnen gebruiken om door te gaan met hun agressie tegen Irak en met het toebrengen van verdere schade aan het Iraakse volk.

Irak hoopt dat de Veiligheidsraad de aanvaarding van een resolutie wil vaststellen waarin een officieel staakt-het-vuren wordt neergelegd en de beëindiging van alle militaire operaties te land, ter zee en in de lucht, alsmede de onmiddellijke terugtrekking van de buitenlandse strijdkrachten die zonder enige rechtvaardiging zijn gestationeerd in verschillende streken van Irak.

Irak hoopt ook dat de Veiligheidsraad zo snel mogelijk zal overgaan tot een verklaring dat de basis voor de aanvaarding van Veiligheidsraadresoluties 661, 665 en 670 is komen te vervallen, met als gevolg dat deze resoluties niet meer van toepassing zijn.

Met de meeste hoogachting, Tareq Aziz.

³ HOFF (R.), 'Het Midden Oosten. Een politieke geschiedenis', 1991, Het Spectrum, Utrecht, pp. 321-322

RESOLUTIES

RESOLUTIE 660 van 2 augustus veroordeelt de Iraakse invasie in Koeweit en eist onmiddellijke en onvoorwaardelijke terugtrekking van de Iraakse troepen (met algemene stemmen aangenomen; Jemen afwezig).

RESOLUTIE 661 van 6 augustus stelt een dwingend handelsembargo in tegen Irak en tegen bezet Koeweit (13 stemmen voor, Cuba en Jemen onthouden zich).

RESOLUTIE 662 van 9 augustus verklaart de Iraakse annexatie van Koeweit ongerechtigd (met algemene stemmen aangenomen).

RESOLUTIE 664 van 18 augustus eist dat Irak het vertrek van buitenlanders toelaat en het bevel tot sluiting van de diplomatieke vertegenwoordigingen in Koeweit intrekt (met algemene stemmen aangenomen).

RESOLUTIE 665 van 25 augustus roept marineschepen in de omgeving op 'op de specifieke omstandigheden afgestemde maatregelen' te treffen om de strikte doorvoering van het handelsembargo te verzekeren (13 stemmen voor, Cuba en Jemen onthouden zich).

RESOLUTIE 678

De Veiligheidsraad, in herinnering brengend en opnieuw bevestigend zijn resoluties 660, 661, 662, 664, 665, 667, 669, 670, 674, opmerkend dat Irak weigert gehoor te geven aan zijn verplichting om resolutie 660 en daaropvolgende bovengenoemde relevante resoluties uit te voeren, ondanks alle inspanningen van de Verenigde Naties, en daarmee zijn flagrante minachting toont voor de Raad, zich bewust van zijn plichten en verantwoordelijkheden voor de handhaving en versterking van de internationale vrede en veiligheid krachtens het Handvest van de Verenigde Naties, vastbesloten de volledige naleving van zijn besluiten te verzekeren, handelend op grond van hoofdstuk VII van het Handvest, 1. eist dat Irak volledig gevolg geeft aan resolutie 660 en alle daaropvolgende relevante resoluties en besluit, zonder zijn opties op te geven, Irak een laatste kans te geven, in een pauze van goede wil, om dat te doen;

2. geeft lidstaten die met de regering van Koeweit samenwerken de bevoegdheid - tenzij Irak vóór of op 15 januari 1991 volledig uitvoering geeft aan de resoluties, zoals uiteengezet in paragraaf 1 hierboven - om alle noodzakelijke middelen te gebruiken om resolutie 660 en alle daaropvolgende resoluties van de Veiligheidsraad te bevestigen en ten uitvoer te leggen en om internationale vrede en veiligheid in het gebied te herstellen;

3. vraagt alle landen om geëigende hulp te verlenen bij de handelingen die worden ondernomen bij het uitvoeren van paragraaf 2 van deze resolutie;

4. vraagt de landen die hierbij zijn betrokken om de Raad regelmatig op de hoogte te houden van handelingen die zijn ondernomen ingevolge de paragrafen 2 en 3 van deze resolutie.

RESOLUTIE 686 van 2 maart 1991⁴

De Veiligheidsraad herhaalt en bevestigt de resoluties 660, 661, 664, 665, 667, 669, 670, 674, 677 en 678 van het jaar 1990;

herinnert aan de verplichtingen van de lidstaten die voortvloeien uit artikel 25 van het Handvest;

herinnert aan paragraaf 9 van resolutie 661 met betrekking tot de bijstand aan de regering van Koeweit en aan alinea 3(c) van die resolutie met betrekking tot leveranties uitsluitend bestemd voor medische doeleinden en met betrekking tot voedselleveranties als humanitaire omstandigheden dat noodzakelijk maken;

neemt kennis van de brieven van de minister van Buitenlandse Zaken van Irak waarin hij bevestigt dat Irak volledig gehoor geeft aan alle bovengenoemde resoluties en de intentie vastlegt om de krijgsgevangenen onmiddellijk vrij te laten;

⁴ HOFF (R.), 'Het Midden Oosten. Een politieke geschiedenis', 1991, Het Spectrum, Utrecht, pp. 322-324

neemt kennis van het opschorten van de offensieve gevechtsactiviteiten door de strijdkrachten van de lidstaten die met Koeweit samenwerken ingevolge resolutie 678;
overweegt de noodzaak dat hij verzekerd wil zijn van de vreedzame bedoelingen van Irak en van de naleving van de in resolutie 678 gestelde eisen voor het herstel van vrede en veiligheid in de regio;
onderstreept het belang van het feit dat Irak de noodzakelijke maatregelen neemt die het mogelijk maken een definitief einde te maken aan de vijandelijkheden;
bevestigt de verplichting van alle lidstaten om de onafhankelijkheid, soevereiniteit en territoriale integriteit van Irak en Koeweit te respecteren en neemt nota van de bedoeling zoals die tot uitdrukking is gebracht door de lidstaten die samenwerken in het kader van paragraaf 2 van resolutie 678 van de Veiligheidsraad, om hun militaire aanwezigheid zo snel mogelijk te beëindigen, in overeenstemming met de doeleinden van de resolutie, handelend in overeenstemming met Hoofdstuk 7 van het Randvest;

- 1) bevestigt dat alle twaalf bovengenoemde resoluties volledig van kracht blijven;
- 2) eist dat Irak de uitvoering van alle twaalf bovengenoemde resoluties ter hand neemt en eist in het bijzonder dat Irak:
 - a) onmiddellijk de maatregelen terugdraait die bedoeld waren om Koeweit te annexeren;
 - b) het beginsel aanvaardt dat het in het kader van de internationale rechtsregels aansprakelijk is voor enig verlies, schade of letsel met betrekking tot Koeweit en derde landen, alsmede hun inwoners en bedrijven, toegebracht tengevolge van de inval in en de illegale bezetting van Koeweit door Irak;
 - c) overgaat tot de onmiddellijke vrijlating van alle Koeweiti's en leden van andere nationaliteiten die door Irak gevangen zijn genomen en tot overdracht van de stoffelijke resten van alle overleden Koeweiti's en andere buitenlanders onder toezicht van het Internationale Comité van het Rode Kruis of organisaties van de Rode Halve Maan;
 - d) onmiddellijk begint met de teruggave van alle bezittingen van Koeweiti's, die door Irak in beslag zijn genomen, een teruggave die op zo kort mogelijke termijn moet zijn voltooid;
- 3) eist voorts dat Irak:
 - a) onmiddellijk alle vijandelijke en provocerende acties door zijn strijdkrachten tegen alle lidstaten stopzet, inclusief aanvallen met raketten en vluchten met gevechtsvliegtuigen;
 - b) militaire commandanten afvaardigt voor een ontmoeting met hun tegenstanders van de strijdkrachten van Koeweit en de lidstaten die met Koeweit samenwerken overeenkomstig resolutie 678 om regelingen te treffen voor een beëindiging van de vijandelijkheden op zo kort mogelijke termijn;
 - c) mogelijkheden schept voor onmiddellijke toegang tot en vrijlating van alle krijgsgevangenen onder auspiciën van het Internationale Comité van het Rode Kruis en voor de overdracht van de stoffelijke resten van alle overleden manschappen van de strijdkrachten van Koeweit en de lidstaten die met Koeweit samenwerken, in overeenstemming met resolutie 678;en
 - d) alle informatie en bijstand verschaft bij het opsporen van Iraakse mijnen, boobytraps en andere explosieven alsmede over alle chemische en biologische wapens en materieel dat zich in Koeweit bevindt, in de Iraakse gebieden en de aangrenzende wateren waar de met Koeweit volgens resolutie 678 samenwerkende landen nu tijdelijk aanwezig zijn;
- 4) erkent dat gedurende de periode die Irak nodig heeft om aan de in de bovengenoemde paragrafen 2 en 3 genoemde eisen tegemoet te komen, resolutie 678 geldig blijft;
- 5) verwelkomt de beslissing van Koeweit en de met hem overeenkomstig resolutie 678 samenwerkende staten om toegang te verschaffen tot en te beginnen met de onmiddellijke vrijlating van de Iraakse krijgsgevangenen, zoals geëist wordt in de voorwaarden van de Derde Geneefse Conventie van 1949 onder toezicht van Internationale Comité van het Rode Kruis;

- 6) eist dat alle lidstaten, alsook de Verenigde Naties, de speciale agentschappen en andere internationale organisaties in het kader van de Verenigde Naties, alle passende maatregelen nemen voor samenwerking met regering en volk van Koeweit voor de wederopbouw van hun land;
- 7) besluit dat Irak de secretaris-generaal en de Veiligheidsraad op de hoogte moet brengen wanneer het bovengenoemde maatregelen heeft uitgevoerd;
- 8) besluit dat met het oog op een snelle totstandkoming van een definitief einde aan de vijandelikheden, de Veiligheidsraad actief bij de zaak betrokken blijft.

RESOLUTIE 687 van 3 april 1991⁵

De Veiligheidsraad

- eist dat Irak en Koeweit hun grenslijn accepteren zoals die in 1963 in een verdrag tussen beide landen is vastgelegd en garandeert de onschendbaarheid van die grens;
- verzoekt de secretaris-generaal binnen drie dagen een plan voor te leggen over de onmiddellijke stationering van waarnemers in een gedemilitariseerde zone, die bij deze wordt ingesteld 10 kilometer in Irak en 5 kilometer in Koeweit gerekend vanaf de grens van 1963;- merkt op dat zodra deze eenheid waarnemers operationeel is, de voorwaarde is vervuld voor het terugtrekken van de geallieerde troepen uit Irak;
- besluit dat Irak onvoorwaardelijk moet instemmen met de vernietiging of verwijdering onder internationaal toezicht, van:
 - a) alle chemische en biologische wapens en alle onderzoeks-, ontwikkelings-, ondersteunings- en productiefaciliteiten, en
 - b) alle raketten met een bereik van meer dan 90 mijl (145 km) en hun onderdelen in reparatie- en productiefaciliteiten;
- besluit, voor de implementatie van het bovenstaande, het volgende:
 - a) Irak moet binnen vijftien dagen na het aanvaarden van deze resolutie de secretaris-generaal een verklaring overleggen met de locaties, hoeveelheden en typen van alle voorwerpen die in bovenstaande paragraaf zijn aangegeven en instemmen met inspectie ter plaatse, zoals hieronder aangegeven;
 - b) de secretaris-generaal zal binnen 45 dagen na het aanvaarden van deze resolutie een plan voorleggen voor de voltooiing van de volgende handelingen binnen 45 dagen na goedkeuring ervan:
 - (1) de vorming van een speciale commissie, die inspecties ter plaatse zal uitvoeren van de faciliteiten met betrekking tot biologische, chemische en raketwapens;
 - (2) het afstaan door Irak aan de commissie van alle bovengenoemde voorwerpen voor hun vernietiging of verwijdering, inclusief de voorwerpen op de door de commissie aangewezen locaties en de vernietiging door Irak en onder toezicht van de commissie van alle raketinstallaties, inclusief lanceerinstallaties, zoals boven aangegeven;
 - (3) de steun en samenwerking van de Speciale Commissie met de directeur-generaal van het Internationale Agentschap voor Kernenergie IAEA:
 - verzoekt de secretaris-generaal de Veiligheidsraad op de hoogte te houden van stappen voor de terugkeer van al het Koeweitse bezit dat door Irak is afgenomen, inclusief de bezittingen die volgens Koeweit niet zijn teruggegeven of niet intact zijn teruggegeven;
 - bevestigt dat Irak volgens internationaal recht aansprakelijk is voor enig direct verlies, beschadiging, inclusief milieuschade en de uitputting van hulpbronnen als gevolg van de onwettige invasie en bezetting van Koeweit;
 - besluit dat het verbod op de levering aan Irak van goederen volgens resolutie 661 niet van toepassing is op voedselproducten;
 - besluit dat volgens resolutie 661 en latere aanverwante resoluties alle staten zullen voortgaan met het verhinderen van de verkoop aan Irak, door hun onderdanen of vanaf hun

⁵ HOFF (R.), 'Het Midden Oosten. Een politieke geschiedenis', 1991, Het Spectrum, Utrecht, pp. 324-325

grondgebied of door vliegtuigen of schepen onder hun vlag, van wapens en aanverwant materiaal van elk type en onderdelen en productiemiddelen daarvan.

RESOLUTIE 688 van 5 april 1991⁶

De Veiligheidsraad, overwegende dat hij in het kader van het Handvest van de Verenigde Naties verplichtingen en verantwoordelijkheden heeft voor de handhaving van de internationale vrede en veiligheid, overwegende artikel 2, paragraaf 7 van het Handvest van de Verenigde Naties, ernstig bezorgd over de onderdrukking van de Iraakse burgerbevolking in vele delen van Irak, waaronder sinds kort de gebieden die worden bewoond door Koerden, hetgeen heeft geleid tot een massale stroom vluchtelingen in de richting van en over de internationale grenzen, en tot grensschendingen die een bedreiging vormen voor de internationale vrede en stabiliteit in de regio, diep getroffen door de omvang van het menselijk lijden dat daarvan het gevolg is, kennisnemend van de brieven die de vertegenwoordigers van Turkije en Frankrijk aan de Verenigde Naties hebben gestuurd op respectievelijk 2 april 1991 en 4 april 1991, eveneens kennisnemend van de brieven die door de permanente vertegenwoordiger van Iran op 3 en 4 april zijn gestuurd aan de Verenigde Naties, bevestigend de gebondenheid van alle lidstaten aan de soevereiniteit, territoriale integriteit en politieke onafhankelijkheid van Irak en alle andere staten in de regio, overwegende het rapport van de secretaris-generaal van 20 maart 1991,

1. veroordeelt de onderdrukking van de Iraakse burgerbevolking in vele delen van Irak, waaronder sinds kort de door Koerden bewoonde gebieden, waarvan de gevolgen een bedreiging vormen voor de vrede en de veiligheid in de regio;
2. eist dat Irak als bijdrage aan het ongedaan maken van de bedreiging van internationale vrede en veiligheid in de regio, onmiddellijk een eind maakt aan deze onderdrukking en brengt in dat verband de hoop tot uitdrukking dat er een open dialoog tot stand zal komen om zeker te stellen dat de mensenrechten en politieke rechten van alle Iraakse burgers worden gerespecteerd;
3. staat erop dat Irak internationale humanitaire Organisaties toegang verschaft tot al degenen die bijstand nodig hebben in alle delen van Irak en hen voorziet van de nodige faciliteiten voor hun operaties;
4. vraagt de secretaris-generaal zijn humanitaire inspanningen bij Irak voort te zetten en verslag te doen, indien noodzakelijk op basis van een nieuwe missie naar de regio, over het lot van de Iraakse burgerbevolking, meer in het bijzonder van de Koerdische bevolking, die in alle mogelijke vormen te lijden heeft van onderdrukking door de Iraakse autoriteiten;
5. vraagt verder de secretaris-generaal alles in het werk te stellen, daarbij gebruik makend van de diensten van de relevante VN-organisatie, om onmiddellijk tegemoet te komen aan de dringende noden van de vluchtelingen en de verdreven Iraakse bevolking;
6. doet een beroep op alle lidstaten en alle humanitaire organisaties bij te dragen aan deze humanitaire hulporganisaties;
7. eist dat Irak daartoe samenwerkt met de secretaris-generaal;
8. besluit zich voortdurend met de zaak bezig te houden.

⁶ HOFF (R.), 'Het Midden Oosten. Een politieke geschiedenis', 1991, Het Spectrum, Utrecht, pp. 326-327